

نەفسیری رەوان

بۆ تیگە یشتنی قورئان

بەرگی [۱]

نووسیناس

مەلا مەحمودى گەلاڵەیی

جزمى [۲]

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

تفسیری رهوان

بوتیگه‌یشتنی قورئان

به‌رگی یه‌که‌م

نووسینی

مه‌لا مه‌حموودس گه‌لا‌له‌یی

محمود احمد محمد

جزئی (۲)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ریخوشکردن بو گورینى روگه (قیلبه)

سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلَّيْنَاهُمْ عَنْ قِبَلَتِهِمْ الَّتِي كَانُوا عَلَيْهَا قُلْ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿١٤٢﴾ وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَى عَقْبَيْهِ وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّ عَمَلَكُمْ

إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَรَّءُوفٌ رَحِيمٌ ﴿١٤٣﴾

قورئانی پیروژ هەر بەردەوامە لەسەر بەرەنگاریبونەوهی جوله‌که‌کانو داکۆکی له گورانی روگه (قیلبه) ده‌کاو راو بوچوونی جوله‌که‌و هه‌موو هاوپه‌یما‌نه‌کانیان ر‌ه‌ت ده‌کاته‌وه.

پێغه‌م‌به‌ر ﷺ له مه‌دینه‌ که‌نویژی ده‌کرد رووی ده‌کرد به‌یتولمه‌قدیس! وه‌کوچۆن پێغه‌م‌به‌رانی پیشوو روویان تی‌ده‌کرد، شانزه مانگ یان حه‌فده مانگ له مه‌دینه‌ له‌سەر ئه‌م شێوه‌ مایه‌وه، به‌لام هه‌میشه‌ ئاوا‌ته‌خوازی ئه‌وه‌بوو که‌ روو بکاته‌ که‌عبه‌و له‌ خودا ده‌وپارایه‌وه که‌ رووی پێی له‌ روگه‌ی باب‌ه‌گه‌وره‌ی خو‌ی حه‌زه‌رتی ئیبراهیم بکا که‌ کابه‌ی پیروژبوو!

په‌روه‌ردگار نزاو پارانه‌وه‌که‌ی گیراکردو ئاوا‌ته‌که‌ی هێنایه‌ دی! فه‌رمانی پێ‌کرد که‌ روو بکاته‌ خانوه‌ دیرینه‌که‌ (البيت العتيق).. یه‌که‌م نویژ که‌ له‌ مه‌دینه‌ روو که‌عبه‌ کردی، نویژی عه‌س‌ر بوو، ئیتر جوله‌که‌کانو دوورووه‌کان که‌وتنه‌ مقو‌و مقو‌و وتیان: چی پالی به‌

موحه ممه دو هاوه لانیه وه نا که رۆگهی خۆیان له بهیتولمه قدیسه وه بگۆرن
بۆ لای که عبه؟! وتیان: دیاره موحه ممه د بیری زیدی خۆی کردۆته وه،
زۆری پێ ناچێ ده گهرپته وه بۆ سهر ئاینی خۆی!

سهره تای نایه ته که ره تدانه وه ی ره خنه ی جوله که و دوورو وه کانه که
هیشتا ره خنه که یان نه گرتبوو! ته مه موعجیزه یه ک بوو بۆ پیغه مبه ر ﴿
پهروه ردگار ده رسی داداو فیتری به لگه هینانه وه ی کرد بۆ ئه وه ی
ناماده باشی تیدابێ بۆ وه لامدانه وه وه فره مووی: ﴿سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ
النَّاسِ مَا وَلَاهُمُ عَنْ قِبَلَتِهِمُ الَّتِي كَانُوا عَلَيْهَا﴾ ته و ئاده میزادانه ی که تی
نه گه یشتونو بێ عه قلو نه فامنو کویرانه شوین خه لک که وتوونو هیچ
تیفکرینیان نه که بریتین له دوورو وه کانو جوله که و گاوه کان، ده لێن: چ
شتیک رووی دا موسولمانه کان ئاوا گۆزو گومه ت روویان له (بیت
المقدس) وه رگیرا که له وه پیتش قیبله یان بوو، قیبله ی پیغه مبه رانی
رابوردوش بوو، ئاوا روویان کرده که عبه؟!

﴿قُلْ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ ئه ی
(محمدا) وه لامیان بده ره وه و پێیان بلێ: هه موو لایه ک؛ رۆره لاتو
خۆرئاوا باشوورو باکوور سه روو خواروو هه مووی ه ی خودایه و مولکی
خۆیه تی هه رکه سی ئاره زووی لێ بێ ده یخاته سهر ریگای راستو دروست.
به ردی (بهیتولمه قدیس) له بوونی خۆی دا له به ردیکی که پیروژتر نه،
هیچ زیده و سوودو قازانجیکی وای تیدا نه که له به رده کانی تر دا نه بێ!
ههروه ها دارو به ردی که عبه ش له خودی خۆیا له دارو به ردی شوینی تر
زیده تر نینو ته م ریزو پیروزیه ی که دراوه پێیان به هۆی فره مانی خودا وه
که کردوونی به قیبله ی خودا په رستانو فره مانی پێ کردوون که له کاتی
نوێژکردندا رووی تیبکه ن تا له کاتی خودا په رستی دا یه کیه تی بخاته نیو
ئاده میزاده وه به لام ته و بێ عه قلا نه پێیان وایه قیبله بناغه ی ئایینه،
به ردیک خانویک، خۆی له خۆی دا زیده و فه ضلو ریزی هه یه، ته نانه ت

کار گەیشته ئەوێ که جوله‌که‌کان به‌ پیغه‌مبەریان گوت: رووبکه‌روه قیبله‌ی ئیمه‌ تا شوینت بکه‌وین، مەبەستیشیان تاقیکردنەوێ پیغه‌مبەر و هەلخەڵەتاندنی بوو.

سەرجه‌م ریاوایه‌ته‌کانی تایبەت به‌م رووداوی قیبله‌ گۆرانە ئەوێ لێ وەرده‌گیرێ که موسولمانان لەسەرەتای واجب بوونی نوێژدا روویان کردۆته‌ کابه‌ دوا‌ی کۆچکردنی پیغه‌مبەر و هاو‌ه‌لانی بۆ مەدینه‌ روویان کردۆته‌ به‌یتول مەقدیس.. ئەمجار به‌م فەرمانه‌ قورئانی‌یه‌ موسولمانان رو‌یان کردۆته‌وه‌ کابه‌. به‌هەر حال روو تیکردنی موسولمانان بۆ به‌یتول مەقدیس که قیبله‌ی جوله‌که‌و مەسیحی‌یه‌کانه‌ هۆکاریکی به‌هێز بووه‌ که جوله‌که‌کان بیکه‌نه‌ هۆی له‌خۆ بایی‌بوون و موسولمان نه‌بوونیان، چونکه‌ به‌و رووتیکردنه‌ گەزافیان کیشاو له‌ مەدینه‌دا دەستیان کرد به‌ پرۆپاگەنده‌، ده‌یانگوت: رووتیکردنی (محمد) و هاو‌ه‌لانی بۆ به‌یتول مەقدیس به‌لگه‌ی ئەوێه که ئاینه‌که‌مان (ئایینی جوله‌که‌) راسته‌و قیبله‌که‌مان راسته‌ ئیمه‌ سەرچاوه‌ی ئایینه‌کانین، که‌وابێ و وا چاکه‌ بۆ پیغه‌مبەر و ئەوانه‌ی له‌گه‌ڵی‌دان یێنه‌ سەر ئایینی ئەمان نه‌ک به‌ پیچه‌وانه‌وه‌، پیغه‌مبەر ئەوان بانگ بکا بۆ چوونه‌ ناو ئیسلام..

له‌لایه‌کی تره‌وه‌ عه‌ره‌به‌ موسولمانه‌کان له‌سەر شانیان گران بوو که ئەوان له‌سەر ده‌می نه‌زانی‌دا ئەو هه‌موو ریزه‌ی که‌عبه‌یان ده‌گرتو که‌چی له‌سەر ده‌می ئیسلامی‌دا رووی تێنه‌که‌ن، سەرباری ئەو‌ه‌ش ئەو قشه‌فشه‌ی جوله‌که‌کان به‌سەریان‌دا ده‌کرد و ده‌یان به‌لگه‌ی موسولمان نه‌بوونیان ده‌هێنایه‌وه‌. پیغه‌مبەریش هه‌ستی به‌م تازاره‌ ده‌روونی‌یه‌ی هاو‌ه‌لانی و موسولمانان ده‌کرد ده‌ستی به‌رزده‌کرده‌وه‌ رووی له‌ئاسمان ده‌کرد و چاوه‌پروانی ته‌وحیه‌ی خودایی بوو، جا که ئەم نایه‌ته‌ نازل بوو که ده‌فرموی: ﴿قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُمَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ﴾ البقرة/ ۱۴۴. ئیتر له‌مه‌وه‌

پروپاگه ندهی جوله که کان په ره ی سهند چونکه پتیا ناخوش بوو که پیغه مبهرو هاوه لانی روو له قیبله ی نه وان وهرگیرنو نه و به لگه یه ی له وه پیش پشتمان پی به ستبوو به ده ستیا نه وه نه مین، نیت ده ستیان کرد به پروپاگه ندهی جوړاو جوړ بو دلپاوه خستنه نیو کومه لی موسلمانانو گومان په یداکردن له ناویان دا دهر باره ی سهر کردایه تی و بیروباوه ریان، نه وه بوو جوله که کان به موسولمانه کانیان ده گوت: نه گهر له وه پیش روتیکردنتان له به یتولمه قدیس به تال بووبی نه وه دیاره نه وه هموو نویژو خوداپه رستی به ی له وه پیشتان به تاله، خو نه گهر روتیکردن له به یتول مه قدیس راست بووبی نه وه بیگومان روتیکردنتان له کابه به تاله و هر نویژیک به ره و که عبه بکه ن به تاله، ...

گورانی قیبله له به یتول مه قدیس وه بو که عبه رووداویکی گوره بوو له میژووی گروهی موسولمانان دا، ره نگدانه وه یه کی گوره شی له ژیان دا په یداکرد! گورانی قیبله له سهره تاوه له که عبه وه بو به یتول مه قدیس له بهر حیکمه تیکی په روه ده نامیز بووه، نایه ته که ده فرموی: ﴿وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لَنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعَ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلٰی عَقْبَيْهِ﴾ جا چونکه عه ره به کان که عبه یان به گوره ده زانی و به پیناسه ی ریزو خانه دانی خو یانیان حسیب ده کرد، نایینی نیسلامیش مه به ستی سهره کی نه وه یه که ناده میزاده کان قال بکا بو خوداپه رستی راستو دروست، له هه موو په یوه ندی به کی دهره کی رووتیان بکاته وه، هه موو نژاد په رستی و ده مارگیری و چینایه تی له دل و ده روونا دهره هاوی! بویه رووی پی له که عبه وهرگیرانو رووی پیکردنه به یتول مه قدیس، تا دل و ده روونیان له خلته ی نه فامیه تی و سهره می نه زانی پاک بکاته وه، بو خاتری نه وه ی دهر بکه وی کی فرمان به رداره و راستالانه گوپرایه لی فرمانی په روه دگاره و به دلپکی پر بیرو باوه ره وه پابه ندی فرمانی خودا ده بن! نیت له و کاتانه دا که موسولمانه کان پابه ندبوونو روویان کرده نه و

قیبلە یە ی که پیغە مەبەر رووی پێ تیکردوون ئا لەو کاتەدا جولە کە کان ئەمەیان کردە بیاتۆی ئەو ی که پتووست ناکا موسولمان بن، بە لکو دەبێ موسولمانەکان یێنە سەر ئایینی ئەمان چونکە موسولمانەکان روویان کردۆتە قیبلە ی ئەوان، ئەمجار کە فەرمانی ئیلاهی دەرچوو بەو ی که موسولمانان روو بکەنە کەعبە روو لە بەیتولمەقدیس وەرگێڕن ئیتر دلی موسولمانەکان بە راستیەکی ترەو پەییوەست بوو، کە ئەویش پوختە ی ئایینی ئیسلامە، پوختە ی ئەو ی که ئەم خانوی کەعبە یە ئیبراھیمو ئیسماعیل دروستیان کردووە بۆ ئەو ی کردەو کەیان تەنھا بۆ خودا بێ، بۆ ئەو ی بییتە کە لەپوور بۆ گەلی موسولمان، ئەو گەلە ی که بە دوعاو نزای ئیبراھیم ها تە کایەو، بە دوعا ی ئەو، پەروەردگار پیغە مەبەری لە خۆیان بۆ ناردن...

پێگومان قسە کردن لە مەسجیدول حەرام دروستکردن و ئاوەدان کردنەو ی و کیشەو بەرامبەری کردن لە گەل جولە کەو مەسیحی یەکاندا دەر بارە ی ئیبراھیمو ئەو کانی، دەر بارە ی ئایین و قیبلە کە ی، دەر بارە ی عەھد و پەیمانی لە گەل خودادا، وەسیەتنامەو ئامۆژگاری کردنە کە ی بۆ رۆلە کانی ئەمانە هەموویان رێ خۆشکەرە بوون بۆ گۆرانی قیبلە لە مەسجیدول ئەقصاوە بۆ مەسجیدول حەرام ﴿و کذلک جعلناکم أمة وسطا﴾ بەو شێوە ئیمە ئیوەمان کردووە بە گەلیکی میانە پەروە هەرگیزاو هەرگیز زیدە پەوی ناکەن و توند پەو نین لە هەموو کارو باویکدا لایەنی گیانی و لایەنی ماددی تییینی دەکەن.

ئادەمیزاد بە گشتی پێش هاتنی ئیسلام دوو جوړ بوون: جوړیکیان ماددە پەرست بوون هیچ غەم و ناپەرەختیان نەبوو جگە لە دابین کردنی پێداویستی ماددە بۆ خۆیان، ئەم دیاردە یە لەناو جولە کەو موشریکەکاندا بە زەقی بەدی دەکرا: جوړیکی تریان بە تەواوی لە دنیا دابرابوون، ژیا نێکی رەبەنی و دیرینیشیان بۆ خۆیان هەلبژاردبوو هیچ گرنگیان بە

لایەنی جیسمانی نە دەدا وە کو مەسیحی بە کان و صابیئە کان و هەندێ گروپی بپەرستی هیندی کە هەمیشە خەریکی خۆ برسی کردن و ئازاردانی جەستەیی خۆیان بوون..

کە ئیسلام هات هەردوو لایەنی بەرچا و گرتن لایەنی جیسمی، لایەنی گیانی، مافی هەردوو لایەنی پاراست، حەقی دا بە موسولمان کە مرۆفانە بژی، ئەوێ پێ راگەیاندا کە مرۆف لە گیانو ماددە پێک هاتوو دەبێ هەردوو لا هاوکیشتە بکری و پێکەو بەختو بکری، ئادەمیزاد لایەنی حەییوانی و لایەنی فریشتەیی تێدا، کاتی کە ئادەمیزادی تەواو دەبێ، کە هەردوو لایەنە کە بەرچا و بگیری، پەيامی خودایە، کە دەفەر موی: ئێمە کە ئێوەمان ئاوا بە میانە پەرەوی هینا و تە کایەو بەبێ هوو دە نیه بە لکو ﴿لَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ﴾ بۆ ئەوێ ببە شایەت بەسەر ئەو جوورە کەسانە کە لایەنی خودا پەرستی و خوداناسی یان پاش گوێ خستوو هەر خەریکی خواردن و خواردنە وە نو خۆیان لە لایەنی گیانی بپەرێ کردوو، دەلین: ﴿إِنْ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا﴾ ژیان هەر ژیا نی دویایەو هیچی تر نیه، هەر وەها ببە شایەت و گەواهی دەر بەسەر ئەو کەسانەدا کە زیادە پەرەوی یان لە ئایین دا کردو، خۆیان لە هەموو خۆشی و لە زەهەتیکی جیسمانی دوور خستۆتەو، لە ریگای میانە پەرەوی لایان داو و ستم لە جەستەیی خۆیان دەکەن، ببە شایەت بەسەر هەموو لایەکیان داو ببە پیشە وایان لە میانە پەرەوی کار دروستی دا، ناشکراشە کە میانە پەرەویی ئەو پەری مرۆفایەتی و هەلوێستی کە بۆ هەموو شتی ک مافی خۆی دەدات، حەقی پەرە و دگەر جی بە جی دەکا، پێداویستی جەستەیی خۆی پاش گوێ ناخا، لایەنی روحی ئیهمال ناکا، حەقی خزم و کەسو کار و دەر و دراوسی دەدا، مافی هەموو کەس بە ئەندازەیی پێویست دیاری دەکا.

﴿وَيَكُونُ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا﴾ پێغه مبریش بپێتە شایەت بەسەر تانەو و چونکە پێغه مبر بۆ خۆی نمونەیی هەر بەرزی

میان پره وییه، موسولمانان کاتیک شیاوی نه وه سفو سه نایانن که
 په پره وی شهریه تی پیغه مبهه بکه نه له ریبازی پیروزی نه لانه دن ﴿وما
 جعلنا القبلة التي كنت عليها إلا لنعلم من يتبع الرسول من ينقلب على
 عقبيه﴾ نیه که نه نالوگوره مان پی کردی، نه قبیله ی له وه پیش رووت
 تی ده کرد که (بیت المقدس) بو، گورپیمان به (مه سجدول حرام) بو
 نه وه بو دهری بخه ی کئ له سهه نایین به ده وهامه، ناگوری، کئ
 دل پراوکه ی پی ده که وی پرا ده بی، به کورتی په وهر دگار موسولمانان
 تاقی ده کاته وه، تا به تاقیکرنه وه یه دهریکه وی کئ موسولمانی
 راسته قینه یه کئ پراو زه بوونو پروا لوازه! جا نه وانه ی له نایین حالی
 بوون له ناوهرۆکی تیگه یشتون بهم جوهر تاقیکردنه وانه زیاتر
 بیروباوهریان پته وه ده بی و پتر نه ینی و حکمه ته کانی خودایان بو
 ده ده که وی، که سیکیش کویرانه شوین خه لک که وتبی نیمان له دلو
 ده روونی دا جیگیر نه بووی نه وه دلو ده روون لوازو شو گو مان یاری به
 هستو شعوری ده که نه وه هر روزه له هه وایه کئ هر ده مه بیروپایه ک
 وهر ده گری ﴿وانها لکبيرة إلا على الذين هدى الله﴾ بیگو مان نه قیله
 گوران له سهه شانی نه وانه گران بو که به قبیله ی یه که مه وه راهات بوونو
 خوویان پیوه گرتبو چونکه ناده می که وه گری شتیک بو خووی پیوه
 گرت واز لی هینانی له سهه شان قورس ده بی، مه گه نه وانه نه بی که خوا
 بیروباوهری پته وه کردوونو شاره زای حوکی نایینی کردوونو نه ینی
 شهریه تی تیگه یاندون، گه یشتوونه نه وه قه ناعه ته ی که خوداپه رستی و
 رووکردنه قیله کاتیک سوودی هیه که به گویره ی فره مان ی خودا
 نه نجام بدری، حکمه تی هه لپژاردنی قیله یه کیش بو خوداپه رستان
 ده که ریته وه بو نه مه به سته ی که بریتییه له یه کیه تی که لو کوپوونه ویهان
 له سهه یه ک هه لریست ﴿وما کان الله لیضیع ایمانکم﴾ حکمه تو
 ره حمه تی خوداش وایه که کردارو خوداپه رستی نیوه به فیرو بدا، هه رگیز

ئەو ئیمانەتی کە ئیوەی هەلناوہ بۆ شوین کە وتنی پێغەمبەر ﷺ بە فیرۆ ناچی، خو ئەگەر گۆرانی قیبلە ببوایە بە ھۆکاری ئەوێ کە خوداپەرستی پیشووتان پووج بکاتەوہ قیبلە نەدەگۆری، ئەمە مژدە یەکی خۆشە بۆ موسولمانان کە پەروردگار پاداشی تەواویان دەداتەوہ بەرپرەوانی ریبازی پێغەمبەر حیساییان دەکاو هیچ لە کردەوێ چاکیان کەم ناکاتەوہ: ﴿إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرُؤُوفٌ رَّحِيمٌ﴾ ییگومان پەروردگار زۆر لە گەڵ بەندەکانی دا بەرەحمو بە بەزەیی، هیچ کردارێکی باشی ئەوان ھون ناکا، بە لکو بەرەحمەتی خۆی زیادەشیان دەدات.

گۆرانی روگە (قیبلە)

قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ وَإِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٤٥﴾ وَلَئِنْ أَتَيْتَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ بِكُلِّ آيَةٍ مَا تَبِعُوا قِبْلَتَكَ وَمَا أَنْتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْ وَمَا بَعْضُهُمْ بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ وَلَئِنْ آتَيْتَ أَهْوَاءَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّكَ إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ ﴿١٤٥﴾ الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٤٦﴾ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ ﴿١٤٧﴾

پێغەمبەر ﷺ ناواتەخوازی گۆرانی قیبلەبوو لە (بیت المقدس) دەوہ بۆ (کەعبە) چونکە کەعبە روگە ی بابەگەوہی خۆی؛ حەزەرەتی ئیبراھیم

بوو، ھەر وەھا رووکردنە کەعبە ھاندەریکی بەھێزبوو بۆ موسولمان بوونی ەھرەبەکان ئەمەش لەو کاتەدا گرنگی یەکی تایبەتی خۆی ھەبوو بۆ بلاوبونەوێ ئایین... لەلایەکی تر ەو ە جولە کەکان دەیانگوت: موحەممەد دژی ئایینە کەمانەو روو دەکاتە قیبلە کەمان!! ئەگەر ئایینی ئیمە نەبوا یە ئەو ھەر نەیدەزانی لەکوێو ە رو بکاتە قیبلە. ھەموو ئەم ھۆکارانە وایان لە پیغەمبەر ﷺ کرد کە پێی ناخۆش بێ رووبکاتە قیبلە ی جولە کەکانو ئاواتەخوازی ئەو ەبوو پەروەردگار رووی پێ بکاتە رۆگە یە ک جیاوازیی لە قیبلە ی جولە کەکان.

ئەبو حەییان دەلی: لەبەر ئەو ە ی لەسەر ە تاو ە ھەر پیغەمبەر ﷺ ئاواتەخوازی گۆرانی رۆگەبوو، بۆیە قورئان یە کەمجار فەرمانی بە خودی پیغەمبەر کرد کە لە (بیت المقدس) ەو ە رووبکاتە کەعبە، ئەمجار دوا ی فەرمان بە پیغەمبەر ﷺ فەرمانی بە موسولمانانیش کرد کە رووبکەنە کەعبە، تا وا ھەست نەکری کە رووکردنە کەعبە تایبەتە بە پیغەمبەر ەو ە ﷺ و موسولمانان ناگریتەو ە ئەو ە تا دەفەرموی: ﴿قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ﴾ زۆرجار بینیمانە ئەو (محمد!) کە تۆ چاوت دەبرێ ە ئاسمانو ئارەزۆی ئەو ەت بوو کە قیبلە لە بەیتول مەقدیسەو ە بگۆری بۆ (مسجد الحرام) کە یە کەم خانوێکە لەسەر زەوی دروستکراو ە، بۆ خودا پەرستی ﴿فَلَنُؤَلِّينَكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا﴾ دلنیا پە رووت پێ دەکەینە قیبلە یە ک کە خۆشت دەوێ پێی رازی دەبی، ئەویش ئەو کەعبە یە یە کە قیبلەو رۆگە ی ئیبراھیمی باپیر ە گەر ەتە ﴿فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ لە ئیستا بەولاو ە لەنوێژدا رووبکەر ە کەعبەو بەر ەو لای ئەو خانو ە پیرۆز ە نوێژیکەو فەرمان بە موسولمانان بکە ئەوانیش وا بکەن ﴿وَحَيْثُمَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ﴾ لە ھەر شوێنێک بوون ئەو موسولمانان! لە نوێژدا رووبکەنە لای کەعبە بە پیچەوانە ی گاور ەکان کە ھەر روو دەکەنە خۆر ە لات، جولە کەکانیش روو دەکەنە خۆر ئاوا. ئێو ە

لههر جی یه ک بن رووبکه نه که عبه ، ئاوا بهو جوړه له هه موولایه کی سهر
 رووی زهوی موسولمانان رووده که نه یه ک قیبله و یه ک روگه ، که هه موو
 موسولمانان کوډه کاته وه هه رچه نده ولاتو شوینیان جی اوازی ، نژادو
 زمانو رهنکیان جوئ بی ، له خوړه لاتو خوړئاوا وه له باکورو باشووره وه
 روو ده که نه که عبه و وا هه ست ده که ن یه ک جهسته و یه ک دل و یه ک گیان ،
 هه موویان یه ک خودا ده پرستن ، له سهر ریبازی یه ک پیغه مبه رنو
 رووده که نه یه ک قیبله و هه موویان له بیرو باوهردا یه کن !! دهی با بزانی
 جوله که و گاواره کان دهر باره ی ئه م قیبله گوړانه رایان چیه ﴿وَالَّذِينَ
 أُوتُوا الْكِتَابَ لِيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ﴾ جوله که و گاواره کان ده زانو
 لیان روونه که که عبه یه که م پرستگای سهر زهوی یه و ئیبراهیم بناغه ی
 داناوه دیواره کانی بهر زکردو ته وه ، ده زانن که فرمان به روو وهر گپران له
 بهیتول مه قدیسو رووکردنه که عبه فرمانی خودایه و شکو گومانی تیدا
 نیه ، که چی له گهل نه وه شدا به پیچه وانه ی ئه م زانیو دلنیا بوونه ی خوین
 ده جولینه وه ، خودا خو ی ده زانی و ده توانی چو ن فیل و فرته کانیا ن پووجه ل
 ده کاته وه ﴿وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ﴾ پهروهر دگار بی ناگا نیه
 له وکردارو گوفتارانه ی نه نجامیان ده دن ، سزایان لی ده ستینی و هه روا به
 هه وانته بو ی دهر ناچن بی گومان نه مه هه ره شه یه کی سامنا کی تیدایه بو
 جوله که کان که واز له که لله ره قی خوین ناهینن و هه ره خه ریکی
 هه لگیر ساندنی ناگری فیتنه و ناشووبن ..

﴿وَلَنْ أَتِيَتِ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ بِكُلِّ آيَةٍ مَا تَبِعُوا قِبْلَتَكَ﴾ نه ی
 (محمد!) دلنیا به هه رچی به لگه و ده لیل هه یه بیهینیته وه بو جوله که و
 گاواره کان دهر باره ی راستی و حه قی گوړانی قیبله و بته وئ پپیان به لمینی
 که نه و قیبله گوړانه به فرمانی خودایه و پهیره و ی کردنی پتویسته ، نه وان
 نایه نه سهر ریبازی توو روو ناکه نه قیبله که ت ، هه ره به نه نقه ست
 رقه به رایه تیت ده که نو مله ورو که لله ره قو سهر پیچی کارن ، نه گینا هیچ

بەلگەو دەلیلیکیان بە دەستەوہ نیە، لەلایەکی ترەوہ ﴿وَمَا أَنْتَ بِتَابِعِ قِبْلَتِهِمْ﴾ ئەتۆش بەھیچ جۆریک روو ناکەیتە قیبلە ی ئەوان، واتە: نەکە ی رووبکەیتە قیبلە ی ئەوان واز لە قیبلە ی خۆت یێنی کە (مسجد الحرام) ه چونکە قیبلە ی تۆ قیبلە ی ئیبراھیمە کە باوکی پیغەمبەرانیەو هەموولایە ک ریزی لی دەگرن، جا کە ئەوان لەگەل ئەوەشدا روو نەکەنە قیبلە ی ئیبراھیم و هەر سواری گای هار بووبن و کویرانە شوین خەیاڵات کەوتبن، دەمارگیری و نەفامییان بەو جۆرە بێ!! ئە ی دەبی چ بەلگەو نیشانە یە ک هەبی ئەوان لەو سەرپیچی یە بگێریتەوہ؟ یان چ سوود و قازانجیک هە یە لەوەدا کە تۆ روو بکەیتە قیبلە ی ئەوان، بە کورتی ئەو جولە کەو گاوارانە رووناکەنە قیبلە ی ئیوہ و واز لە قیبلە ی خۆیان ناھینن ئیوہش بە هیچ جۆریک رووناکەنە قیبلە ی ئەوان ﴿وَمَا بَعْضُهُمْ بِتَابِعِ قِبْلَةِ بَعْضٍ﴾ تەنات جولە کەو گاوارەکانیش لەناو خۆیاندا هیچیان روو ناکەنە قیبلە ی ئەو ی تریان، واتە جولە کە واز لە قیبلە ی خۆیان ناھینن و روو ناکەنە خۆرئاوا، گاوارەکانیش واز لە قیبلە ی خۆیان ناھینن و رووناکەنە خۆرھەلات. هەریە کە یان لەسەر بیروبووچوونی خۆی سوورەو گوێ نادەنە بەلگەو دەلیل و کویرانە رەفتار دەکەن و هیچ کرداریکیان لە رووی توێژینەوہ و لیکۆلینەوہ نیە! هەموو ئیشیکیان لاسایی کردنەوہ ی کویرانە یە ﴿وَلَنْ اتَّبَعَ أَهْوَاءَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّكَ إِذَا لَمَنِ الظَّالِمِينَ﴾ بێگومان ئەگەر تۆ ئە ی (محمد!) شین هەوا و ئارەزۆی ئەوان بکەو ی -بەتایبەتی دوا ی ئەوہ ی کە زانیاری تەواوت بو هاتوہ، پەرەردگار فەرمانی پی کردووی، نیگای بو کردووی ئەوہ تۆ لە ریزی ستەمکارانی و شیاوی ئەوہ دەبی سزای توند بدری، دیارە هەرگیز شتی وا لە تۆ ناوہشی تەوہ و قەت هەلوێستی ناوا ستەمکارانە لەتۆ نابیندری.

بێگومان ئەمە لەو پەندە پێشینانە دەچی کە دەلی: (بوکی لەگەل تۆمەو خەسوو گویت لی بێ) مەبەست ئەوہ یە: نابێ هیچ موسوڵمانیک

بیر لەو بەکاتەوێکە شۆین هەواو هەوەسی ناموسولمانان بکەوێو
 بەمەبەستی دڵ راگرتنیان هەلۆیستی خۆی بدۆڕینێ، چونکە ئایینی
 ئیسلام بۆ خۆی حەقو راستەو بەهێزە، هەرکەسێک لێی لاداو بۆ دڵ
 راگرتو لێ رازی بوونی ناموسولمانان، یان بۆ خۆپاراستن لە زەرەرو زیان
 لەهەلۆیستی ئایینی خۆی دابەزێ ئەو ستمکارەو غەدرە لە خودی خۆی
 دەکا، زالمو ستمکارانیش سزای سەختیان بۆ ئامادەکراوە، جا کە بەم
 شیوە هەرەشەیی خودایی ئاراستەیی گەورەترین ئادەمیزاد بکری کە
 حەزەرەتی (محمدە)، ئەگەر لەسەر حیسابی ئایینو هەلۆیستی
 موسولمانانە نەرمی بەرامبەر ناموسولمانان پیشان بدات! ئەو دەبی بۆ
 یەکیکی تر چۆن بی؟ کەوابێ پێویستە بزانی: کە شۆین کەوتنی هەواو
 ئارەزووی ناموسولمانان با بۆ مەبەستیکی ره‌واش بێ - ئەو
 ستمکارییەو پێویستە خۆیانی لێ دوور بگرنو خۆی لێ بیاریزن هەر ئەم
 هەرەشە سامناکەش کە ئاراستەیی گەورەترین ئادەمیزاد کراوە ئەو
 دەخوازێ کە موسولمانان بە وردی بیر بکەنەو و ژیرانە سەیری ئەو بارو
 دۆخە ئیستایان بکەن و پروانن چۆن مەلاکانیان هاوشان لەگەڵ رەشە
 خەلکە کە تووشی سەر لێ شێواوی بوون زۆربەیی کردارو گوفتاریان لەگەڵ
 ئاییندا ناگونجی، بەناو نوینەری ئایینو کەچی زۆر لە ئایین دوورن، ئەم
 هەرەشەو ئینزارانەیی قورئان کە کێو دەلەرزینێ هیچ کاریان تی ئاکا،
 لەو هەش خراپتر شۆین کەوتن و پابەندبوونیانە بە ویستی پادشاو
 کاربەدەستی ناموسولمانو ستمکار؟! تەنانەت بۆ رەزامەندی ئەوان
 جۆرەها حیلەو فیل و فرت دەکەن و فتوای ناپەوا دەردەکەن، لەژێر پەردە
 ئاییندا دنیا دەخۆن!!

﴿الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ﴾ ئەم ئایەتە
 وەکو بەلگە وایە لەسەر ئەوێ کە لەو پێش فەرمووی: ﴿لِيَعْلَمُونَ أَنَّهُ
 الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ﴾ واتە: بەلگەیی ئەوێ کە ئەوان دەزانن، گۆرانی قیبلە

حەقەو فەرمانی خودایە، ئەوێه کە ئەم گاورو جولەکانە ی تەوراتو ئینجیلمان بۆ ناردوون باش باش پیغەمبەر دەناسن وەکو چۆن منداڵەکانی خۆیان دەناسن ئاواش پیغەمبەر دەناسن، چونکە نیشانەو رەوشتەکانی پیغەمبەر لە کتیبەکانی ئەواندا جوان روون کراوەتەو، تەنانەت عەبدوللای کۆری سەلام - کە یەکیکە لە مالمەکانیانو دوا یی موسولمان بوو - وتی: من پیغەمبەر لە کۆری خۆم باشتەر دەناسم، حەزەرتی عومەر پێی گوت: چۆن لە کۆرەکە ی خۆتی باشتەر دەناسی؟! وتی: چونکە من هیچ گومانم لەو هەدا نیە کە (محمد) پیغەمبەرەو تێردراوی خودایە، بەلام دەربارە ی کۆرەکەم ئەو هەندە دلنیانیم چونکە کۆی دەلی خیزانم داوین پیسی نە کردوو!!

﴿وان فريقا منهم ليكتمون الحق وهم يعلمون﴾ کۆمەلیک لەو جولەکەو گاورانە ی کە لە کتیبەکانیاندا نیشانە ی پیغەمبەراییەتی پیغەمبەر روون کراوەتەو ئەم راستی بە ژێر لیو دەخەنو دەشارنەو، ناھیلن نە خویندەوارەکانیان بیزانن، بۆ خویشیان پاش گوێی دەخەنو کاری پێ ناکەن ﴿الحق من ربك فلا تكونن من الممترين﴾ شتی حەقو راستو برۆا پیکراو ئەوێه کە لە خداوە بۆ تۆ هاتوو نەک ئەوێه کە جولەکەو گاورەکان دەیلێنو بلاوی دەکەنەو، ئەو قیبلە یە ی کە تۆ ئیستا رووی تیدەکە ی ئەو قیبلە ی حەقەو خودا پێی رازی یەو فەرمانی پێ کردوو ی، کاتی خۆشی. ئیبراھیم رووی تێکردوو، کەوابێ بە گوێرە ی ویستی خودا تۆ هەلسو کەوت بکەو چی پێ فەرمووی ئەنجامی بدە، ئاوپر لە شاتە شاتی ئەوان مەدەرەو و گوێ بۆ بیروبووچوونی ئەو سەرپێچیکەرانی مەگرەو لە حەقو راستی دوور مەکەرەو!!

لێرەشدا هەرچەندە خیطاب لە گەل پیغەمبەرە، بەلام لە راستی دا مەبەست ئەو موسولمانانە یە کە ئیمان لە دلیاندا رەگی دانە کوتاوەو برۆایان قایم نەبوو.

جیاوازی ئاده میزادان له قیبله و گورانی قیبله

وَلِكُلِّ وَجْهَةٌ مِّنْهُ مَوْلًىٰ ۖ فَأَسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ ۚ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمُ اللَّهُ جَمِيعًا ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٤٨﴾ وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ۚ وَإِنَّهُ لَلْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ ۚ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٤٩﴾ وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ۚ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ ۚ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا

مِنْهُمْ ۚ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِي ۚ وَلَئِنَّمِ يَعْمُرُوا عَلَىٰكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥٠﴾ كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِّنْكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ﴿١٥١﴾ فَأَذْكُرُوا مِنِّي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونَ

﴿١٥٢﴾

لهو پيش پهروه دگار باسی نهو قیبله یه ی کرد که فرمانی به موسولمانان کردووه رووی تی بکهن، نهویش بریتی به له که عبه، نهو هشی باس کرد که نه ته وهی ئیسرائیل سوورن له سهر نهوه که روو نه که نه نهوه روگه یه! لیتره دا نهوه فیری پیغه مبهه ده کا که نهو کارانه هه موو به ده ست خودایه و خدا وای داناوه و بو هر گه لو نه ته وه یه ک روگه یه کی دیاری کردووه، پیویسته موسولمانان شوکرانه ژمییری خودا بکهن که که عبه ی بو کردوون به روگه و هیدایه تی داوون بو پابه ندبوون به فرمانی خوداو روو

ده كه نه نهو قیبله یه! ئیتر نایه ته كان بهرده وام ده بن له پشتگیری كردنی
 هه لویستی پیغه مبهه ﴿﴾ كه رووی كردۆته كه عبه و داوای سه ره پێچیکاران
 پوچه له ده كه نه وه، نه وه باس ده كه نه كه هه موو نه ته وه یه كه قیبله ی خۆی بۆ
 دیاری كراوه، جوله كه رۆگه ی خۆیان هه یه، نه صرانییه كان قیبله ی خۆیان
 هه یه، موسولمانانی ش قیبله ی خۆیان هه یه. نه وه ش دووپات ده كاته وه كه
 قیبله بنه مای ئایین نیه، گرنه گ نه وه یه ئاده میزادان پێشبركی بكه نه له
 نه نجامدانی كاری چاكه دا، خودا پاداشو سزای هه موو كه سیك به
 گویره ی كرد وه كانی ده داته وه! ئیمان و كرده وه ی چاك بنه مای ئایین و
 ته رازووی راسته قینه و ده فهرموئ: ﴿ولكل وجهه هو مولیها﴾ بۆ هه موو
 كه لو نه ته وه یه كه قیبله یه كه هه یه، هه ركه سه روو ده كاته قیبله ی خۆی.
 ﴿فاستبقوا الخیرات﴾ كه وابوو نه ی كۆمه لی موسولمانان! خیرایی بكه نه
 له كردنی كاری خیرا، هیه كاتی له نه نجامدانی كاری خیردا سل
 مه كه نه وه، ﴿اینما تكونوا یأت بكم الله جمیعا﴾ هه موو ولات و شوین و
 جیگایه ك هی خودایه و له هه ر شوینێك بن كۆتان ده كاته وه بۆ حیساب و
 لیكۆلینه وه ﴿إن الله على كل شیء قدير﴾ بێگومان په روره دگار به سه ر
 هه موو شتیك دا توانای هه یه و هیه شتیکی لی عاسی نابێ. ﴿ومن حیث
 خرجت فاول وجهك شطر المسجد الحرام﴾ له هه ر جیگایه ك چووته
 ده ره وه و له هه ر شوینێك نیشته جی بووی و كاتی نوێژ هات، له نوێژدا روو
 بكه ره لای كه عبه، له هه موو جیگایه ك روو بكه نه كه عبه و به ره و نه و
 رۆگه یه نوێژ بكه نه.

﴿وان للحق من ربك﴾ بێگومان روو كردنه كه عبه حه ق و چه سپاوه
 له لایه ن خودا وه به رژه وه ندی و حكه مه تی تیدایه. ﴿وما الله بغافل عما
 تعملون﴾ په روره دگار بێ ئاگا نیه له كرده وه كانی ئیوه ده زانی كی به
 باشی شوین پیغه مبهه ده كه وئ، به ئیخلاص و لیبوردوویی یه وه
 فه رمانه كانی نه نجام ده دا، دلنیا بن خودا پاداشتی كرده وه كاتنان

دهداتهوه، ئەمە موژدەدانە بە موسولمانان بەوہی کہ پاداشیان دەداتهوه.
﴿ومن حيث خرجت فول وجهك شطر المسجد الحرام﴾ لەھەر شوینیک
رویشتیتە دەرەوہ بو سەفەر و کاتی نوێژ ھات، روو بکەرە لای کەعبە،
ئەمە سییەم فەرمانە کہ پەرورەدگار ئاراستە ی پیغەمبەر و موسولمانانی
دەکا کہ لە نوێژا روو بکەنە کەعبە، مەبەستیش لەم دووبارە کردنەوہیە
ئەوہیە دەلین: گۆرانی قبیلە یەکەم ئەحکامی شەرعی بووہ کہ نەسخ
بۆتەوہ، کەوابی پێویستە دووبارە کردنەوہ تییدا بو چەسپاندن و لابردنی
شکو گومان ﴿ومن حيث خرجت فول وجهك شطر المسجد الحرام﴾
لەھەر شوینیک بوون و ویستتان نوێژ بکەن روو بکەنە لای کەعبە و
بیەکەنە رۆگە ی خۆتان. ﴿لئلا يكون للناس عليكم حجة﴾ پەرورەدگار
چۆنیتە قبیلە ی فێرکردن بو ئەوہ جولەکان بەلگە لە دژتان
نەھیننەوہ و بلین: (محمد) و ھاوہلانی دژی ئایینە کەمانن کەچی روو
دەکەنە قبیلە کەمان، ئەمە بکەن بە بەلگە لەسەر راستی ئایینە کەیان؛
ھەر و ھا موشریکەکان بلین: (محمد) ئیدیعی ئایینی ئیبراھیم دەکا و
کەچی روو ناکاتە قبیلە کە ی. ئیتر ئەو خەلکە ئەو کاتە ناتوان بەلگەتان
لەسەر بپننەوہ، لەترسی ئەوہی بۆریان بەدەن بۆ دەنگ دەبن ﴿إلا الذين
ظلموا منهم فلا تخشوهم واخشون﴾ مەگەر ئەو کۆمەلە ستەمکارانە ی
کہ بە بەلگە بۆ دەنگ نابن و بە هیچ شتیک ئەوان لە چەقەچی خۆیان
ناکەون، هیچ پاساو بەلگە یەک و ەرنەگرن، با موسولمانان گویان پێ
نەدەن، لییان مەترسن و هیچ گرنگی یەک بە شاتەشاتی ئەوانە مەدەن،
تەنھا لەمن بترسن، من شیاوی ئەوہم لیم بترسین، لە دنیا و قیامتدا
جلەوتان بە دەستی قودرەتی منەوہیە، بە ھەموو جوړیک دەسەلاتم
بەسەرتاندا ھەییە ﴿ولأتم نعمتي عليكم﴾ ئیمە کہ قبیلەمان بو گۆرین و
فەرمانمان پێ کردن کہ روو بکەنە لای کەعبە بو ئەوہیە کە نیعمەتی
ئیسلا مەتیتان بو تەواو بکەین، چونکە ئێوہ کہ قبیلە ی تاییبەتیتان نەبۆ

به ئۆمهتی پاشکه و توو ئایین ناکامل حسیب ده کرین ﴿ولعلکم تهتدون﴾
 به لکو به هوی ئهم نیعمه ته ئیسلامی به وه ره زامه ندی خودا به ده ست یینن
 ئهمه ش گه یشتن به ئاواتی پیروژه ﴿کما أرسلنا رسولا منکم﴾ واته
 نیعمه تی روو کردنی قیبله ی سهر به خۆتان که (مسجد الحرام) ه به کیکه
 له نیعمه ته به ک به دوا ی به که کانی پهروه ردگار تان . که نیعمه تی کی تری
 فره گه وه ی پیشکه و توه ؛ ئه ویش ره وانه کردنی پیغه مبه ریک له نژادو
 رشته ی خۆتان، ﴿یتلوا علیکم آیاتنا﴾ که نایه تی ئیمه تان به سه ردا
 ده خوینیته وه هه میشه هه ولی ئه وه ده دا که ئیوه له نه فامی و نه زانی
 رزگار بکا، ئامۆزگاری و رینمونیتان ده کا، ته می و ته ریبه تان فیرده کا،
 فه رمانی خوداتان پی راده گه یه نی ﴿ویزکیکم﴾ دل و ده رووتان له
 هاوبه ش پهیدا کردن بۆ خوداو کرداری خراب پاک ده کاته وه ﴿ويعلمکم
 الکتاب والحکمة﴾ ئه حکامی قورئانی پیروژتان فیر ده کا. هه دیته کانی
 خۆی که له ژیر روشنایی قورئاندا گوتوونی فیرتان ده کا ﴿ويعلمکم ما لم
 تکنوا تعلمون﴾ ههروه ها زۆر شتی به سوودو قازانج بۆ کاری دنیایی و
 قیامه تان فیر ده کا که له وه پیش نه تان زانیوه و په ییتان پی نه بر دووه !
 ئه گه هاتنی پیغه مبه ر نه بوايه ئیوه ئه و شتانه تان نه ده زانی: ﴿فاذکرونی
 اذکرکم﴾ به خودا په رستی و فه رمانبهرداری یادم بکه ن، به خودام بزانی،
 ئه منیش به پاداش و لی خۆشبوون و دابین کردنی ژیا نی به خته وه ری
 له هه ردوو دنیا یادتان ده که و چاوم لیتانه ﴿واشکروا لی ولا تکفرون﴾
 ئه ی گرۆهی موسولمانان! به کردار و گوشتار سوپاسگوزاری ئهم هه موو
 نیعمه تانه م بکه ن که پی م به خشیون. هه موو شتی که له شوینی خۆی دا
 به کار یینن و بزانی بۆچی دروستکراوه له و شته دا به کاری یینن که بۆی
 دروستکراوه، به دل و به زوبانو به ئه ندام جهسته تان شوکرانه بژی ری من بن،
 دان به چاکه و به خشی من دا بنین و نکولی لی مه که ن، مالو دارایی و
 ئه ندام جهسته تان له کاری بی شه رعی دا به فیر و مه ده ن، چونکه ئهمه

کوفرانی نیعمه‌ته و ئاکامی په‌شیمنانی و سه‌رگه‌ردانی‌یه، ئەمه هه‌ره‌شه‌یه‌کی په‌روه‌ردگاره‌ بۆ گه‌لی موسولمان هه‌تا ئەو نه‌دامه‌تی‌یه‌ی به‌سه‌ر گه‌له‌کانی رابوردوودا هات له‌ ده‌ره‌نجامی کوفرانی نیعمه‌ته‌وه به‌سه‌ر ئەمانیشه‌دا نه‌یه‌ت. بێگومان موسولمانان ماوه‌یه‌ک پابه‌ندی فه‌رمانه‌کانی خودا بوونو به‌ گویره‌ی شه‌رعی خودا ره‌فتاریان ده‌کرد به‌لام دوا‌یی ورده‌ ورده‌ پاشگه‌زبوونه‌وه ئیتر له‌سه‌ره‌نجامی ئەو پاشگه‌زبوونه‌وه‌یان تووشی ئەوه‌ه‌موو ده‌رده‌سه‌ری نه‌هامه‌تیه‌ بوونو هه‌تا نه‌شگه‌رینه‌وه بۆ سه‌ر حالی پێشوویان خۆشه‌ختی ژبا‌زو سه‌روه‌ری بالاده‌ستیان بۆ ناگه‌رپه‌ته‌وه.

خۆراگرتن له‌سه‌ر به‌لام و موصیبه‌ت

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا اَسْتَعِيْنُوْا بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰوةِ اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الصّٰبِرِيْنَ

﴿ ۱۵۳ 》 وَلَا تَقُولُوْا لِمَنْ يُقْتَلُ فِىْ سَبِيْلِ اللّٰهِ اَمُوْتُۢ بَلْ اَحْيَآءٌ

وَلٰكِنْ لَا تَشْعُرُوْنَ ﴿ ۱۵۴ 》 وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ

وَنَقْصٍ مِّنَ الْاَمْوَالِ وَالْاَنْفُسِ وَالثَّمَرٰتِۗ وَبَشِّرِ الصّٰبِرِيْنَ ﴿ ۱۵۵ 》

اِذَا اَصَابَتْهُمُ مُّصِیْبَةٌۭ قَالُوْٓا اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَيْهِ رٰجِعُوْنَ ﴿ ۱۵۶ 》

عَلَيْهِمْ صَلٰوٰتٌ مِّنْ رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌۭ وَّاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْتَخِرُوْنَ ﴿ ۱۵۷ 》

گۆڕینی قیبله‌ تاقیکردنه‌وه‌ی ئاده‌میزاده‌کان بوو! جودا‌کهره‌وه‌ی موسولمان بوو له‌ دوو‌پرووی درۆزن، هه‌لبه‌ته‌ ئەوه‌ نیعمه‌تی په‌روه‌ردگار بوو رژاندی به‌سه‌ر موسولماناندا خه‌شمو قار نه‌بوو! به‌لام نه‌فامو داخ له‌ دله‌کانی جوله‌که‌و گاور ئەم رووداوه‌ گه‌وره‌یان قۆزته‌وه‌، کۆمه‌لیک درۆو بوختانیان هه‌لبه‌ستن خه‌لکیان هاندا دژی موسولمانان هه‌لو‌یست وه‌ربگرن، په‌روه‌ردگار ده‌یزانی که به‌شوین ئەم دژایه‌تی‌کردنو پرپاگه‌نده‌یه‌دا کۆمه‌لیک ناسته‌نگ بۆ موسولمانان وه‌دی دین و له‌

ئاكاما سەردە كیشی بۆ رووبەروو بوونەو و شەرو جەنگ لە ئیوان
موسولمانانو دوژمنانیان دا!

ناشكراشە دوابەدوای گۆرینی قیبلە زنجیرەیهك شەرو هەرای دژوار
رووبەرووی موسولمانان بوو!

لەم نایەتانهدا پەرورەدگار ئەو روون دەكاتەو و كە نازو نیعمەتی
دوینا جار جار بە بی ماندوو بوونو تیکۆشانو تووشبوونی بەلاو موسیبەت
دەستبەر نابن. هەلبەتە چەکی کاریگەر بۆ بەرەنگاری کردنی بەلاو
موسیبەتو بەرەرهانی دوژمنانی نایینی پیرۆز خۆراگریو بەجیهتیانی
نوێژە، چونکە بە صەبرو خۆرگری ئیرادە بەهێز دەبێو و بەرە
دەبێتەو. نوێژیش پەیوەندی کردنی راستەوخۆیە بە زاتی کردگارەو و
لیپارانهو و خۆخستنه قەلای پەرورەدگارەو دامرکاندنی هەلچوونی دلو
دەروونو خەمو خەفت بە بادانه، بۆیە پەرورەدگار دوابەدوای فەرمان بە
شوگرو سوپاسگوزاری فەرمانی بە موسولمانان کرد کە خۆراگربن
لەبەرەمبەر ئاستەنگو بەلاداو پشت بە صەبرو نوێژکردنی تەواو بەستن و
فەرمووی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ
الصَّابِرِينَ﴾ ئەي کۆمەلی برواداران! ئیو لە پیناو بلاوکردنەو ی نایینی
ئیسلامدا، لەئەنجامی بەرەهەلستکاریتانو داكۆکی کردنتان لە ئاین!
تووشی جۆرەها بەلاو دەردی سەری دەبن، پتووستیتان بە پالپشتو
کۆمەکیکارو سەنگەری قایمو قۆل هەیه، کەواتە بۆ بەهێزکردنی دلو
دەروونتان، بۆ وەر بەرزو خۆراگرتان پەنا ببەن بە صەبرو ئارامی و
نوێژکردن، ئەم دوو رەوشتە چەکی بەکاری موسولمانن بۆ بەر
پەرچدانەو ی هەموو کاریکی کە دژی ئیو ئەنجام دەدرێ چونکە
(صەبر) خۆراگری قورستین کردەو ی هەستی ناوەو ی مرقە، نوێژیش
قورستین کردەو ی بەدیاریەتی؛ بە صەبرو خۆراگری مەلەکی بەردەوام
بوون سووربوون لەسەر هەلوێستو بارقۆلیو تەحەممولی ناپەحەتی

و ده دست ده هیندری، به هوئی صه بر وه مروّف ده توانی به ره نگاری
بیرو با وهی پروپو وچو به تال بیتته وه، ههروه کو چوّن نویژ سه رچا ویه کی
گرنکه بو به هیز کردنی وره و هیوای سه رکه وتن به سه ر تهنگو چه له مه دا.

له حه دیتدا هاتوه پیغه مبه ر ﷺ هه رکاتی تووشی ناسته نگیک
بووبی و کاریکی قورسی هاتبیتته پیش خیرا په نای بو نویژ کردن بردو وه
ثم نایه هی خویندو ته وه ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ
اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾ بیگومان خودا یارمه تیده ری خوږا گرانه، که سیکیش
خودا یارمه تیده ری بی که س نایویریتی و هیچ که س ده ره قه تی نایه!
پهروه ردگاریش له بوونه وهردا سوننه تی خوئی وا دامه زران دو وه که
به جی هینانی کاری گرنکو سه رکه وتن به سه ر تهنگو چه له مه دا به بی
وزه ی صه برو خوږاگری نابی، هه ر صه برو خوږاگری په کاری قورس سووک
ده کا، ده روونی گوشاد ده خاته دیواری به ندیخانه ی به لاو موسیبه ته وه.

﴿وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يَقتُلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتٌ بَلْ أحياءٌ عند ربهم
یرزقون﴾ ئیوه ده باره ی نه وانیه که له پیناو ئایینی خودادا کوژراون،
پیان مه لین: مردوون نه وانیه نه مردوون، به لکو نه وان له جیهانیکی تردان
که جیاوازه له جیهانی ئیوه، له ژیا نیک دان که له ژیا نی دنیا یی ئیوه
ناچی، به لام ئیوه هه ست به و ژیا نه ی نه وان ناکه ن، چونکه ژیا نه که یان له
سنووری هه ستی ئیوه دا نیه، به لکو ژیا نیکی نه یینی یه و تایبه ته به گیانی
شه هیدانه وه، له ززه تو خوشی وهرده گرن، به شپیوه یه ک که ئیوه
چو نیه ته که ی نازان، رزقو روژی یان ده دریتی به لام ئیمه ی مروّف نازانین
نه و رزقو روژی یه چی یه و چو نه، ده شی قسه ی لی نه که یین و چو نیه ته که ی
حه و الهی زانستی خودا بکه یین، چونکه له عالمی غه یب دایه و ئیمه په ی
پی نابه یین.

نه و پاداشه، به خششیکی خودایه که بو نه وانیه ی دانا وه که به پیر
بانگه وازی یه که یه وه چوون، له پیناو ئایینی پیروژیا گیانی خو یان به خت

کردوو، به‌سه‌ربه‌ستی و نازایانه به‌ پرووی سته‌مکارو مله‌وراندا هه‌لته‌قیونه‌وه، دژی ناهه‌قیکاران جه‌نگاون، گیانیان به‌خت کردوو. ﴿وَلْبَلَوْنَكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ﴾ سۆیندم خواردبی، ئیمه ئیوه تا‌قی ده‌که‌ینه‌وه به‌ که‌میک ترسان له‌ دوژمنانو بری به‌لاو موسیبه‌تی عاده‌تی ژیان؛ وه‌کو برسیاه‌تی و گرانی و فه‌وتانی به‌روبووم له‌ناو‌چوونی مولکۆ داراییتان، مردنو له‌ناو‌چوونی کورو کچو خاو خیزانو خزمو که‌سو‌کارتان، نه‌خۆشی و، واته‌ وامه‌زانن موسولمان بوونو چوونه‌ ناو ئیسلامتان ده‌بی بیته‌ هۆی ده‌وله‌مه‌ندی زۆربوونی رزقو رۆژی فراوان بوونی سامانتان، چاو‌ه‌روانی نه‌وه مه‌بن موسولمان بوونتان بیته‌ هۆکاریک ده‌بی بۆ بلا‌وبوونه‌وه‌ی ده‌سه‌لاتو فه‌رمان‌ه‌واییتان، بۆ نه‌مانی ترسو برسیاه‌تی و نه‌خۆشی له‌ناوتاندا، به‌لکو ئه‌مانه‌ رووده‌ده‌ن به‌گیره‌ی دابو نه‌ریتی‌ک که‌ خودا له‌ بوونه‌وه‌ردا بۆ دروست‌کراوانی خۆی داینان، هه‌رکاتی به‌لاو موسیبه‌ت هۆکاری تایبه‌تی خۆیان په‌یدابوو روو ده‌ده‌نو دینه‌ ئاراوه‌.

﴿وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ﴾ مزگینی بده‌ به‌وانه‌ی خاوه‌ن صه‌برنو له‌کاتی ته‌نگانه‌و هاتنی به‌لاو موصیبه‌تدا خۆگرن، مژده‌یان بده‌ری به‌ باغه‌کانی به‌هه‌شت، که‌ خودا واده‌ی په‌یداوونو بۆی ناماده‌کردوون.

ئه‌مجار با بزائین مه‌به‌ست به‌ ﴿الصَّابِرِينَ﴾ کین؟ ﴿الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ به‌دلیکی پر له‌ ئیمانه‌وه به‌ بروایه‌کی قایم قۆله‌وه ده‌لین: ئیمه هه‌موومان به‌نده‌ی خودایینو هه‌موومان بۆ لای ئه‌و ده‌گه‌رینه‌وه، چی بوی له‌گه‌لمان ده‌کاو هیچ که‌س ناتوانی به‌ره‌نگاریی بکا ﴿أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ﴾ ئه‌وانه که‌ ئه‌وه هه‌لو‌یستیانه، ئه‌وه ره‌وشتو هه‌لسو

که و تیان له کاتی به لاو موصیبه تدا تاوا رهفتار ده کهن، ره حمه تو به زهییو به خششو ره زامه ندیی خودایان له سهره، ده که ونه ناو به حری ره حمه نسی پهروه دگاره وه ههر نهوان ریگای سهر فزاییان گرتسوه و لایه نسی خوشبه ختی و کامه رانییان دوزیه ته وه.

هاتو چۆی نیوان سه فاو مهروه و سزای نهوانه ی نایاتی خودا ده شار نه وه

﴿إِنَّ الصَّافَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ﴾ (۱۵۸) إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ ﴿۱۵۹﴾ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَبَيَّنَّاهُ فَأُولَٰئِكَ أَثُوبٌ عَلَيْهِمْ وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿۱۶۰﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿۱۶۱﴾ خَالِدِينَ فِيهَا لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ ﴿۱۶۲﴾

وه کو گوتمان گۆرینی قیبله - که له نایه ته کانی پیشوودا باس کرا، نیعمه تیکی گه وره و مه زن بوو بو موسلمانان، چونکه نه م قیبله گۆرانه سه ربه خۆیی بوو دهسته بهر کردن، وای لی کردن بتوانن چاودیری که عبه بکه نو دهستیان به سه ریا برپاوه له بتو بتپهرستی پاکی بکه نه وه، موسولمانان له نویژدا رووی تی بکه نو له دلیاندا جیگای ریزو پیروزی بی.

جا کہ لہ ثابہتہکانی پیشوودا پەروردگار مہدحی موسولمانہ خوراکرو خاوەن صەبرو ورە بەرزەکانی کرد، حەج کہ ئەنجامدانی پتووستی بە ناپەختی و مال خەرج کردن هەیه؛ گونجاو بوو کہ لیڤەدا باسی بڕی لہ شەعائیری حەج و کردارە ناپەختیەکانی بکری کہ ئەویش گورگەلۆقەیی نێوان دوو گردۆلکەیی صەفا و مەرۆهەیه - کہ نەرمە راکردنی موسولمانان لہ نێوانیاندا نیشانەیی بالادەستی و سەرپەرشتیکارییانە بو کہعبە - وەبیرھێنانەوہی گرنگی ئەو شوینە پیروژەیه بو موسولمانانو جی بەجی کردنی کارەکانی حەج و زیندووکردنەوہی ئایینی ئیبراھیمە عليه السلام، ئیترھیچ پرو بیانووێک بو ئەھلی کیتابو موشریکەکانی عەرەب نامینێ دەربارەیی گۆرانی قبیلە و فەرمووی: ﴿إِنَّ الصِّفَا وَالْمُرُوۡةَ مِنْ شَعَائِرِ اللّٰهِ﴾ ییگومان (صەفا) و (مەرۆه) کہ دوو شوینن لہ نزیک کہعبە، نیشانەیی ئایینی خودان، ئەو روشتن و گورگەلۆقەیی لہ نێوانیاندا ئەنجام دەدری، ئەوانیش ئایینی خودان، چونکہ ئەنجامدانیان و پروا پی بوونیان نیشانەیی گەردنکەچی بە بو پەروردگار و خودا پەرستی و تەسلیم بوونە..

ئەحکامی شەرعی دوو جۆرن :

۱ - جۆریکیان پێیان دەگوتری: (شعائر) وەکو ئەو عیبادەتانەیی کہ پەروردگار فەرمانی پی کردووین بە ئەنجامدانیان شیوەیی کردنەکانیان دیاری کراوە وەکو نوێژکردن و روو کردنە قبیلە و کاروباری حەج و چۆنیەتی ئەنجامدانیان، حیکمەتو نەیتنی و سوودی کردنەکیان بەو جۆرە لای ئیمە ئاشکرا نیە. ئەم جۆرە عیبادەتانە چۆن فەرمانمان پی کراوە پتووستە بی زیادو کہم بەجی یان بەیتن، چونکہ ئەگەر زیادو کہ میان تیدا بکری راستو ناپستو فەرمان پیکراو زیادکراومان لی تیکەلاو دەبی، وەکو گاوە کانمان لی بەسەر دی کہ خودا دەربارەیان دەفەرمووی: ﴿أَمْ لَكُمْ شُرَکَآءَ شَرَعُوا لَكُمْ مِنَ الدِّینِ مَا لَمْ یُؤْفَکْ بِهِ اِنَّ اللّٰهَ﴾.

۲- جوړی دووهمان پیی ناگوتری: (شعائر) وهکو نه حکامی کرینو فروشتنو به کړیدانو رههن، ثم جوړه شتانه که بؤ بهرژوهندی ناده میزاد دانراونو به ناسانی حیکمه ته که یان ده زانری.

﴿فمن حج البيت أو اعتمر فلا جناح عليه أن يطوف بهما﴾
که سیئک حه جی کرد، یان عومره ی کرد گونا می نیه نه گهر هاتوچوی نیوانیان نه نجام بداو ته وافی به یینیان بکا! هرچهنده موشریکه کانیش ثم هاتوچویه یان ده کرد! جیاوازی نیوان هاتوچوی نیوه و موشریکه کان له نیوان صه فاو مه پوه دا نه ویه نه وان به کافری هاتوچو که یان نه نجام ده دن، به لام نیوه به بیروباوه پوه ته وافه که ده که نو فهرمان به رداری په روه ردگارو پیغه مبه ره که ی ده بن.

﴿ومن تطوع خيرا فإن الله شاكر عليم﴾ که سیئک زیاد له نه ندازه ی واجبه که طاعه تی خودا بکا، نه وه په روه ردگار پاداشی چاکه به چاکه ده داته وه، زاناو دانایه، ده زانی کی شیایو نه و پاداشه یه ﴿إن الذين يكتُمون ما أنزلنا من البينات والهدى من بعد ما بيناه في الكتاب﴾ نه و جوله که و گا ورانه ی که زانیاری ناو کتیبه کانیان ده رباره ی نایینی نیسلامو هاتنی پیغه مبه ری ناخر زه مان که (محمد) ه ده شان نه وه و په رده ی به سه ردا ده دن، یان له شوین نه و زانیاری یه شتی تر ده رده خهن، راستی یه که ژیر لیو ده خهن، له شوینی نه و راستی یه درو یه ک ده خه نه پروو له کاتیکا نه و زانیاری یه له لای خو یان له ته وراتو نینجیل دا نو وسراوه و بی پیچو په نا نیشانه کانی پیغه مبه رو هاتنی نایینی نیسلام تی یان دا روون کراوه ته وه ﴿أولئك يلعنهم الله ويلعنهم اللاعنون﴾ نه وانه شیایو نه وه ن فریشته و ناده میزاد لی یان هه لنوزنو داوا بکه ن خودا له رحمه تی خو ی دووریان بخاته وه!

جا وه نه بی حوکمی ثم نایه ته تایبته بی به مالو قه شه کانی جوله که و گا ور، به لکو هه موو که سیئک ده گریته وه که زانیاری یه کی وای

لابى كه خدا پتيوستى كر دى بگه يه نرى به خه لكئو ئه و بيشار يته وه ،
 پيغه مبه ر ﴿ فہرموويه تى : ھەر كہ سى زانياريه كى لابی و داواى لى بكرى
 به خه لكى بلئو ئه و نكولى لى بكا خوداى پهروه ردگار رۆژى قيامت
 لغاوى ئاگرينى له ده م ده كا . ﴿ إلا الذين تابوا وأصلحوا وينبوا فأولئك
 أتوب عليهم وأنا التواب الرحيم ﴾ مه گهر ئه و كه سانه نه بى كه په شيمان
 بوونه وه ، له و كردارو گوftarانه ي كردوويانن تۆبه ده كهن ، ئه و ئازاوه و
 فيتنه يه ي به زانيارى شاردنه وه كه بهرپايان كردوه راستى ده كهنه وه و له
 درۆ و ده له سه كانيان پاشگه ز ده بنه وه و راستى و حقيقه تى ئه وه ي كه خودا
 ناردوويه تى به خه لكى راده گه يه نن ! ئه وانه تۆبه يان لى و ه رده گيرى و
 ره حمه تى خودا ده يانگر يته وه ، ئه وانه من به زۆرى تۆبه يان لى و ه رده گرم ،
 ره حمه تى به زه يى و ليبوردم بۆ به نده كانم زۆرو زه بنده يه ، له و خراپه و
 سه ريپچى كردنه يان خۆش ده بم ، به مه رجيك تۆبه كه يان راستالانه بى ، له
 كردارو گوftarياندا رهنگ بداته وه ، ئيعلانى حق بكاو دان به راستى به تى
 ئيسلام دا بنى .

﴿ إن الذين كفروا وماتوا وهم كفار أولئك عليهم لعنة الله والملائكة
 والناس أجمعين ﴾ بيگومان ئه وانه ي كافيرون وازيان له كوفرو گومرايى
 خۆيان نه هينا ، ھەر سووربون له سه ر بيدينى خۆيان تاوه كو مردن يه خه ي
 پى گرتن و سه رنكوون بوون به كافرى دنيايان جى هيشت ئه وانه نه فره تى
 خوداو فريشته و ئاده ميزاديان له سه ره ته نانه ت رۆژى قيامت كافره كان
 خۆشيان هه نديكيان نه فره ت له هه نديكيان ده كهن ، ﴿ خالدین فيها ﴾
 هه تا هه تايه له ناو ئاگرى دۆزه خدا ده ميئننه وه ، يان له ناو نه فره ت ليكردن دا
 ده ميئننه وه ﴿ لا يخفف عنهم العذاب ﴾ سزاي به ئيشيان له ناو دۆزه خدا
 به رده وامه و ساته وه ختيكيش ئه و سزايه يان له كۆل ناكه وى و بۆيان سووك
 ناكري ﴿ ولا هم ينظرون ﴾ ئه وانه مۆله تيان نادريتي و سزاكه يان بۆ
 دواناخري و ريگه يان نادريتي تا عوزرو به هانه بهيئننه وه ، به لكو سزاي

دیاری کراو هەر به له دنیا دەرچوونیان یەخەیان دەگرێ و هەتاهەتایە بەردەوام دەبێ!!

بەراستی -خوای پەنامان بدات- ئەو سزا ناماژەبو کراوە سزایە که له هەموو سزایەکی سەخت تره سزای تێۆکردن و دەرکردن، سینگیکی فراوان له خۆیان ناگرێ، کەس به چاوی بەزەیی و رەزامەندیی سەپریان ناکا، هیچ زوبانیکی سلاویان لێ ناکا، ئەوان نەفرەت لێکراو و دەرکراو و قیزلێکراو، پەرورەدگار نەفرەتیان لێ دەکا، فریشتە نەفرەتیان لێ دەکەن، ئادەمیزاد نەفرەتیان لێ دەکەن.

تاکو تەنهایێ خوداو رەحمەت و بەزەیی و دیاردەکانی

دەسەلاتی

وَالنَّهْكَمُ إِلَهًا وَاحِدًا لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ﴿١١٣﴾ إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَّاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيْحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

۱۱۴

دوای ئەوێ پەرورەدگار له نایەتەکانی پیشوودا حال و چۆنیەتی کافرو ئەوانە ئینکاری نایاتی خودا دەکەن و ئەوانە نایاتی خودا دەشارنەو دیاری کردو سزایانی دەست نیشان کرد؛ کە نەسەفرین لێ کردو دوورخستەو هیان له رەحمەتی خوداو سووتاندنیانە به ناگری دۆزەخ بو هەتاهەتایە. هەر وەها ھۆکاری کوفر که شیرکە دیاری کرد، ئەمجار پەرورەدگار دەیهوێ چارەسەری کوفرەکیان بکا! ئەویش به چەسپاندنی

تاکو تنهایی خودا به به لگه و نیشانه وه، ههروه ها به ژماردنی دیاردهی
 ره حمه تو به لگه ی ده سه لاتو توانای بی سنووری زاتی کردگارو
 چه سپاندنی نه وه که هه موو خیر و خوشی به ک له خودا وه یه و فهرمووی :
 ﴿وَالْهَکْمُ لِلَّهِ وَاحِدٌ﴾ خودای ئیوه که شایانی پهرستنه خودایه کی تاکو
 ته نیایه، هیچ شتی که نیه له وینه ی نه و بی، تاکو ته نیایه کی ره هایه
 (مطلق) ه که س نیه له و بکا نه له زاتدا نه له ره وشتدا نه له گوفتارو
 له کرداردا ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾ هیچ خودایه کی حق نیه جگه
 له نه و زاته بیچونه، که س رایه ی ناکه وئ بیته خودا جگه له خوی،
 هه رچی نیعمه تو به خشش هه یه، هه مووی هی نه و زاته بی وینه یه وه
 هه ر خوی سه رچاوه ی هه موو چاکه و به خششیکه.

ده گیرنه وه کاتی نه م نایه ته نازل بوو، کافره کان به ده وری که عبه دا
 سی سه دو شه ست بتیان هه بوو که نه م نایه ته یان بیست سه رسام مانو
 وتیان: نه ی (محمد!) نه گهر راست ده که ی نیشانه یه کمان بو یینه
 راستگویت بچه سپینی! ئیتر نه م نایه ته نازل بوو که ده فهرموئ ﴿إِنَّ فِي
 خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ له دروستکردنی ناسمانه کازو زه و ی نه وه ی
 تیان دایه نه و ناسمانه فراوانو مانگو روژو نه ستیره کاکه شانه، نه و
 جیهانه زانراو نه زانراوه، نه م ریکو پیکه یه ی که له ته وه ره ی
 نه ستیره کان داو له کۆمه له ی روژی و کۆمه له نه ستیره کانی ترده هه یه، نه و
 هاتوچوو هه لسه وراو خولانه وه ی که نه نجامی ده دن سه رسور دینن
 ﴿وَإِخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ﴾ گو رانی شه وورژو هاتنی یه ک به دوا ی یه کیان
 دا، شه و دی و راده بری روژ دیته شوینی، روژ ده رواو شه و جیگای
 ده گریته وه، روژ دریژ ده بی شه و کورت ده بی یان به پیچه وانه وه، نه م نالو
 گو ر ی یه ی تاریکی و روناکی خو ره لاتن و تاریکی دا هاتن، سپیده ی
 به ره به یان و تاریکی دوا خو رئا و ابوون.. نه مانه هه موویان گرنگو
 سه رسور هینه رن به لام دووباره بوونه وه و چند باره بوونه و یان وای کردوه

کە ئادەمیزاد بەلایەو شتێکی ئاسایی بنو لە ئاستیاندا سەری سوورنەمینێ ﴿وَالْفَلَکَ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَع النَّاسَ﴾ ئەو کەشتی و گەمیانی کە لە دەریادا هاتوچۆ دەکەن، ئەو هەموو شتومەکو کالایەیان پێ دەگوزریتەو، کە سوودو قازانجی بۆ ئادەمیزاد هەیەو لێ بە هەرمەند دەبێ ﴿وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ﴾ هەروەها ئەو ئاوبارانە کە خودا لە بەرزایی را بۆ ئێوەی دەڕژێتە خوار.

پەروەرگار لە ئایەتێکی تردا، شیوەو هۆکارو چۆنەتی باران بارینی روونکردۆتەو دەفەرموی: ﴿اللَّهُ الَّذِي يَرْسِلُ الرِّيَّاحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَيُبْسِطُهُ فِي السَّمَاءِ كَيْفَ يَشَاءُ وَيَجْعَلُهُ كَسَافًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ﴾ الروم/ ۴۸. خودایەکی وەها یە با هەل دەکاو هەور راپێچ دەکاو چۆنی بوێ لە ئاسماندا بلاوی دەکاتەو دەیانکاتە پارچە پارچەو پەلە پەلە، ئەمجار دەبینی دلۆپە بارانی لێ دیتە خوار!

ئەم وەصفو چۆنەتی دروست بوونەوێ باران کە قورئان باسی دەکا؛ دەق ئەو زانیارییە کە زانیان دەلێن: باران لە بەرزبوونەوێ بوخاری ئاو بەهۆی گەرمی هەواوە پەیدا دەبێ، کە ئەو هەلمە لە ئاوی دەریادا بەهۆی لێک کەوتنی زەرەتەکانو لیخشانی هەوا، بە پروبەری دەریا پەیدا دەبێ و کۆدەبێتەو، هەور دروست دەبێ و بارانی لێ دەبارێ!

﴿فَاحْيَا بِهِ الْأَرْضُ بَعْدَ مَوْتِهَا﴾ بەو بارانە پەروەردگار زەوی مردووی زیندوو کردەو، گیاو گژو روکی تێدا رواند، هەر بەهۆی ئەو ئاوو گیاو گژووە گیانلەبەرانی - ئادەمیزاد - ئازەل - دەتوانن درێژە بە ژيان بدەن ﴿وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ﴾ لەناو زەویدا لە هەموو جۆرە گیانلەبەریکی بلاوکردۆتەو، هەر ولاتیکی بارانی لێ نەبارێ و جۆگا ئاوی پێنا نەپوا، نە گیاو گژێ تێدا سەوز دەبێ، نە ژيانی تێدا دەگونجی، باران بارین بەو شیوەی کە دەبینرێ هەروەها بوونی بە هۆکاری ژياندارێ ئادەمیزادو گیانلەبەرانی تر لەسەر زەوی، گەورەترین بەلگەیە لەسەر تاکو تەنیا یی

خودا، لەلایەکی ترهوه رهحمەتو بهزهیی فراوانی خودا دەچەسپینێ
﴿وتصريف الرياح﴾ ههروهها گورانی با بهرهو خۆرههلاتو خۆرئاوا بهرهو
باکورو باشوور، جاریک گهرمو چاخیک سارد، دەمیک بههیزو کاتیک
بیهیز، تاویک گێژهلۆکهو زریان، ماوهیهک شهمالو نهسیمو لهسهرهخۆ.
جاریک تهلقیحو تۆم پرژاندن نهنجام دەدا کاتیک نهزۆکئو بای وهشتیه،
﴿والسحاب المسخر بين السماء والأرض﴾ ئەو ههورهی گهردنگهچ له
نیوان بهرزایی ئاسمانو زهویدا وهستاوه بۆ ئەوهی بهسهر ولاتاندا باران
ببارینێ؛ لهم شوین بۆ ئەو شوین (با) راپیچی دهکاو پهروهردگار چۆنی
بوئ ئاوا باران دهبارینێ.. ئەم دیارده سروشتیانهی باسکران ﴿الآيات
لقوم يعقلون﴾ ههموویان بهلگهن لهسهر ههبوونو به توانایی خودایهکی
بهدهیتههرو چاودیریکارو راگرو زاناو کاردروست.

پیغه مبهر ﴿فهرمویهتی﴾ (هاوار بۆ ئەو کهسانهی ئەم ئایهته
دهخویننهوهو گوێی پێ نادهنو کاریان تێ ناکا!!).

ههندی له زانایان دهلێن: پهروهردگار دوو جۆر کتیبی ههیه کتیبیکی
دروستکراو که بوونهوهه: کتیبیکی نێردراو که قورئانه، ئەمیان
شاره زامان دهکا بۆ ریبازی زانستی دهبارهی ئەویان، جا کهسیک له
ههردووکیان ورد بووهوه بهوه سهرفرازه، کهسیکیش گوێی پێ نهدان
خهسارهتمهندی دونیاو قیامهت دهبی.

حَال و چۆنیه‌تی موشریکه‌کان له گەڵ خواکانیان دا

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ
آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرَوْنَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ
لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ ﴿١١٥﴾ إِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ
الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَرَأَوُا الْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ ﴿١١٦﴾ وَقَالَ الَّذِينَ
اتَّبَعُوا لَوْ أَنَّا كَرِهْنَا فَنَتَّبِعَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّءُوا مِنَّا كَذَلِكَ يُرِيهِمُ
اللَّهُ أَعْمَلَهُمْ حَسْرَتٍ عَلَيْهِمْ وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ ﴿١١٧﴾

پەروەردگار لە نایه‌ته‌کانی پیشوودا بە لگەیی لەسەر تاکنو ته‌نهایی
خۆی سۆزو بەزه‌یی هینایه‌وه، لێره‌دا حال و چۆنیه‌تی ئەوانه‌ی که نه‌و
بەلگانه‌ هه‌زم ناکه‌نو شه‌ریک بۆ خودا داده‌نێن ده‌ست نیشان ده‌کاو
ده‌فه‌رموئ:

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا﴾ برێ ئاده‌میزاد هه‌ن
نه‌زانی و نه‌فامییان گه‌یشته‌وه رێژه‌یه‌ک که له‌جیاتی خودای پەروەردگار،
چهند بت و سه‌نه‌میک، یان ئەسته‌یره، فریشته، شه‌یاتینی، ئەم جو‌ره
شته‌یه‌یان کردووه به‌ خوداو ده‌یانپه‌رستن گه‌ردنکه‌چی و گوێرايه‌لییان بۆ
ئه‌نجام ده‌ده‌ن ﴿يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ﴾ موسولمانان چهند خودایان خو‌ش
ده‌وئ ئەوانیش ئەوه‌نده ئەو بتانه‌یان خو‌ش ده‌وین و ده‌یانپه‌رستن و به
ملکه‌چی له‌ ناستیان‌دا هه‌لده‌نوزو به‌ندایه‌تیان ده‌که‌ن، وه‌لێ ﴿وَالَّذِينَ
آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ﴾ ئەوانه‌ی موسولمانی ساغزو خاوه‌ن باوه‌رن زۆر زیاتر
خودای خو‌یان خو‌ش ده‌وئ، چونکه موسولمانان واز له‌ خودای خو‌یان
ناهینن بچن خودای تر بپه‌رستن!! به‌لام موشریکه‌کان که تینیان بۆ هات

واز له بت په‌رستی ده‌هینن و ده‌ست ده‌کهن به‌خودا په‌رستی و ملکه‌چی ده‌بن، خودا درۆزنه‌کانیان ده‌کهنه‌واسیته بۆ لای خودا، ماوه‌یه‌ک بتی‌ک ده‌په‌رستن و دوا‌یی واز له‌و ده‌هینن رووده‌کهنه‌بتی‌کی‌تر، یان ده‌یخۆن وه‌کو: چۆن (باهلة) سالتی‌کی گرانی خودا‌که‌یان که له‌خورما بوو خواردیان!!!

﴿ولو يرى الذين ظلموا إذ يرون العذاب أن القوة لله جميعا وأن الله شديد العذاب﴾ ئەو سته‌مکاران‌هی هاوبه‌ش بۆ خودا داده‌نن، له‌جیات‌ی خودا به‌ردودار ده‌په‌رستن، به‌و کارانه‌شیان سته‌م له‌حق ده‌کهن، سته‌م له‌خودی خۆشیان ده‌کهن ئانه‌مانه‌ئه‌گهر به‌وردی بپروانسه‌ئه‌و رۆژه‌ی که له‌به‌رده‌م خودای تاکو ته‌نیا به‌ملکه‌چی ده‌هستن، ئه‌گهر بیریک له‌و رۆژه‌بکه‌نه‌وه که چاویان ده‌که‌وئ به‌و سزا سامناکه‌ی که دانراوه‌بۆ سته‌مکاران؛ ئەو‌هیان بۆ روون ده‌بیته‌وه که هه‌موو هی‌زو توانایه‌ک‌هی خودایه‌و به‌س! که‌س رایه‌ی نا‌که‌وئ ببیته‌هاوبه‌شی خودا، که‌س ناتوانی خۆ به‌خودا بزانی، هه‌روه‌ها ئەو‌ه‌شیان لا روون ده‌بیته‌وه که به‌راستی سزای به‌ئیشی هه‌یه‌بۆ سه‌ره‌پ‌چی‌کاران، بۆ سته‌مکاران.. به‌لئێ ئه‌وانه ئه‌گهر ئەو‌فلیمانه‌بیننه‌پیش چاوی خۆیان، شتی سامناک ده‌بینن، به‌لای گه‌وره‌یان چاوی پێ ده‌که‌وئ، ته‌نگو چه‌له‌مه‌ی وایان چاوی پێ ده‌که‌وئ زمان توانای گوتنی نیه‌و به‌هیچ شیوه‌یه‌ک باس نا‌کرت ﴿إذ تبرا الذين اتبعوا من الذين اتبعوا وراوا العذاب وتقطعت بهم الأسباب﴾ ئه‌گهر ئاگاداربێ ئەو‌کاته‌ی سه‌رۆکتو لێ‌په‌رسراوان خۆیان له‌شوینکه‌وتوانی خۆیان به‌ری ده‌کهن و ده‌لێن: ئه‌وانه‌شوینکه‌وتووی ئیمه‌نین، ئیمه‌پیمان نه‌گوتوون شوینمان بکه‌ون!!

ئه‌م‌ج‌ار سزای سه‌ختی ئاماده‌کراویان چاوی پێ ده‌که‌وئ له‌عه‌یبه‌تا هه‌موو په‌یوه‌ندی و عه‌لا‌قاتی‌کی که له‌گه‌ڵ یه‌کت‌ری‌دا هه‌یان بووه‌ده‌پ‌چ‌رێ و هه‌ر‌که‌سه‌سه‌ر قالی‌حالی خۆی ده‌بێ سه‌رۆکی و لێ‌په‌رسراوی، مس‌کینی و

ئاغاو به گایه قتی نامی قتی سه رۆکه کان ناتوانن پاریزگاریی له خۆیان بکه ن چ
جای له شوینکه توانیان، حه قیقه قتی خودایه قتی خویان بۆ ئاشکرا ده بی،
بۆیان روون ده بیته وه ئه م فس فس پاله وانانه چه ند زه عیفو لاوازو
زه بوون له به رده م باره گای خودای په روه ردگادا، چه ند بی ده سه لاتن
له ئاست نه و سزایه ی بۆیان ته رخا ن کرا وه چه ند بی به رگریین له ئاست نه و
بریارانه ی بۆیان ده درئ ﴿وقال الذين اتبعوا لو أن لنا كرة فنتبرأ منهم کما
تبرأوا منا﴾ نه وانه شوین نه و فیلبازانه که وتوون نه و نه ده رقیان
هه لده ستی نه و نه ده تینیان پی ده گا ئاواته خوازی نه و نه ریگیان پی بدرئ
تۆله ی خۆیان بکه نه وه، داخوازی نه وه ده که ن ده لێن: خۆزگا
بیانگیرانییه وه بۆ دونیا، بۆ نه وه ی ئیمه ش پاکانه ی خۆمانمان لی
بکردنایه، وه کو چۆن نه وان ئیستا پاکانه یان له ئیمه کرد، هه موو
داخوازیان نه وه یه بگه رینه وه بۆ سه ر زه وی، شوین ریبازی حه ق
بکه وتنایه وه یه کتا په رستییان نه نجام بدایه وه به گویه ی کیتابی خواو
ره وشتی پیغه مبه ر ره فتاریان بکردایه، نه مجار بمردنایه وه به یندرنایه بۆ
حیسابو لیکۆلینه وه، بۆ خاتری نه وه ی پاکانه ی خۆیان له و سه رکردایه تیه
فیلبازه و زه عیفه زه بوونه چه واشه یه بکردایه وه تۆله ی خۆیانان لی
بکردنایه وه ﴿کذلک یریه م الله اعمالهم حسرات علیهم﴾ وه کو چۆن
په روه دگار سزای به ئیشیان پیشان ده داو بی ده سه لاتو زه بوونی
گه وره کانی خۆیان ده بینن، ئا به و جوړه ش کرده وه کانی دنیایان که بۆ
خۆیان دلیان پی خۆش بوون ده بیته غه م نا ره حه قتی، خودا پیشانیان ده دا
که کرداره کانی دونیایان هیه قازانچو سوودیکی نیه و لیمان په شیمان
ده بنه وه په شیمانیش تازه دادیان ناداو راپیچ ده کرین بۆ ناو دۆزه خ ﴿وما
هم بخارجین من النار﴾ نه وان له و ئاگره دا ده مینه وه وه لیی ده رناچن و
ئاگه ریندرینه وه بۆ دونیاو تا ئیمان بینن و تۆله له گه وره کانی خۆیان
بکه نه وه.

هه لاکردنی شته پاکه کان و سه رچاوه ی هه رامکردنی شته

یاساغه کان

يَتَأْتِيهَا النَّاسُ كُلُّوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوتِ
الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿١٦٨﴾ إِنَّمَا يَأْمُرُكُمْ بِالسُّوءِ وَالْفَحْشَاءِ
وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٦٩﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ اتَّبِعُوا مَا
أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَفْقَيْنَا عَلَيْهِ عَابَاءَنَا أُولَئِكَ كَانُوا لَهُمْ
يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ ﴿١٧٠﴾ وَمَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا كَمَثَلِ الَّذِي
يَنْعِقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دُعَاءً وَنِدَاءً صُمُّ بِكُمْ عَمَّى فَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٧١﴾

ئه مجار پهروه ردگار دواى نه وهى كه حالى بيدينانو بته پرستانى روون،
كرده وه مشته مړى نيوان پيشه واو شوينكه وتوانيانى هينايه سه
شاهه كه و ناكامى كرده وه كانيانى خسته روو، روو ده كاته كو مه لى
ناده ميزاد به گشتى و ده فهرموى: ﴿يا أيها الناس كلوا مما في الأرض حلالا
طيبا﴾ نهى خه لكينه! لهو بهروبوومهى لهزه وى دا هه يه برى له
خوارد هه نهى يه كانى بخون كه له ناويان دا هه ندى لهو خوارد هه نهى يانه ن بؤ
خوتان به ختو خورايى له خوتان حهرام كرده وه حهرام بوونه كه يشتان
دا وه ته پال خودا و گوايه خودا لى حهرام كرده وون.

نيبنوعه باس ده فهرموى ئه م نايه ته ده ريارهى هوزى شه قيفو بهنى
عاميرو خوزاعه و خيلى مودليج كه به به بى به لگه چهند شتيكيان له خو
حهرام كرده بو وه كو له مه به ولا وه قورشان له سورتهى (المائدة) نايه تى
(۱۰۳) دا باسيان ده كاو ده فهرموى: ﴿ما جعل الله من بحيرة ولا صائبة ولا
وصية ولا حام ولكن الذين كفروا يفترون على الله الكذب وأكثرهم لا يعقلون﴾ خوداى
پهروه ردگار نهو شتانهى كه خواردنيان حهرامه بهم نايه ته ديارى كرده وون

تیپەراندەنە لە سنووری خودا و دەست درێژییە بۆ سەر خودایەتی خودا و سولتەتی تەشریعی پەرەردگار، ئەم جۆرە شتەکان خراپترین ئەو فەرمانانەن کە شەیتان فەرمان بە نادەمیزاد دەکا، چونکە ئەم شتەکان بناغەتی روخاندنی ئەخلاق و رهوشتن و گۆرانکارییە لە شەرحدا.

هەر لەم بیروبوچوونانەییە کە بری لە قسەرۆشتوو کاربەدەستان پێیان وایە خودا پێویستی بە واسیتەییە و هەر ئیشیکت پێی بوو دەبێ تەکاکاری پەیدا کە یە ئەمجار ئیشە کەت بۆ جێبەجێ دەکا و هیچ شتیک بێی واسیتە ئەنجام نایا. ئیتر دلی رەشە خەلکە کە یان لە سوننەتی خودا لاداو و روویان پێ کردۆتە چەند گۆڕو نارامگای ئەم ئەو، یان کردویان بە شوینکە و تووی چەند بەندەییەکی زەبوون و لاواز کە ناتوانن هیچ زەرەر و قازانجیک بە خۆیان بگەیهێنن، ئەمەیان ناوناو وەسیلە و تەکا کار! حاشا خودا شتی وا قبوڵ بکا، بە شتی وا رازی بێ! ئەمەش گومراپییە کە ئەو مەردووم گەلە تێی کەوتوو و کۆرانی ئەنجامی دەدەن.

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُم اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا﴾ ئەگەر بەو کافرانی کە شوین شەیتان کەتوون و رێبازی ئەویان گرتوو - بگوتری: وەرە، گۆی لە قورئان بگرن و شوین پێغەمبەر بکەون و ئیمان بین و جگە لە خودا کەسی تر بەخودا مەزان، دەلێن ئیمە نازانین ئیمە شوین باوک و باپیری خۆمان دەکەوین ئەوان چۆن رەفتاریان کردوو ئیمەش وا دەکەین، پیاو ماقوول و لێپرسراوی خۆمان چۆنیان کردوو ئیمە شوین ئەوان دەکەوین، ئەمجار پەرەردگار بەرپەرچیان دەداتەو و دەفەرموی: ﴿أَوَلَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ﴾ ئەوانە ئەوەندە نەفامن تەنانت ئەگەر باوک و باپیریان نەزان و نەفام و گێژ و وێژ بن ئەوان هەر شوینیان دەکەون؟! ئەگەر عەقل و هوشیان نەبێ و دل و شیارو زیرەکیش نەبن، ئەوان واز لە رێبازە کەیان ناھێنن؟! پرسیارە کە بۆ ناڕەزامەندییە و بۆ لۆمە و گەلەیییە.

﴿وَمَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا كَمَثَلِ الَّذِي يَنْعِقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دَعَاءُ وَنِدَاءُ﴾
 حالو چوینه نسی ئەو کافرانە ی ئەهلی کیتاب لەوەدا کە سوود لەو قورئانە
 نابینو بەلگە پرشنگدارەکانی کاریان تی ناکا، حالی ئەو کەسەش کە
 بانگیان دەکا بۆ ئیمان هێنان وەکو شوانیک وایە کە دەنگی مەرۆ
 بزەکانی دەدا رایان دینێ لێرە بۆ ئەوێ و لەوێوە بۆ ئێرە، مەرۆ بزەکانی
 دەنگە کە دەبیس بەلام هیچ تی ناگەن، ئەو کافرانەش وەکو ئەو ئازە لە
 لەوەر خۆرانە وان، هیچ لەو بانگەوازییە حالی نابو تی ناگەن، گویان
 لە قورئانە کەچی گویچکە ی خۆیان دەهاخن وەکو لە نایە تیکی تردا
 دەفەرموی: ﴿إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا﴾ ئەوانە لە هەلسوکه وتو
 بیرو بۆچووندا وەکو ئازەل وان، بەلکو گومراترێو سەرلی شیواو ترن ﴿صَمَّ
 بَكَمٍ عَمِي فُهِمٍ لَا يَعْقِلُونَ﴾ کەرۆ گوی گرانن حەق و راستی نابیستن لالن
 لە قسەو ناتوانن ناخواتنی عاقلانە ئەنجام بدەن و قسە ی حەق و راست
 بکەن. لەبەر پاراستنی بەرژە وەندێ تەسکی خۆیان و خۆپەرستیان دلیان
 برۆا نادا ددان بەو فرمانانەدا بنین کە خودا لەسەری پتویست کردوون،
 ناتوانن ئەوێ کە خودا دەربارە ی (محمد) ﷺ فرمانی پت کردوون کە
 بۆ خەلکی روونی بکەن و ئەنجامی بدەن. کوپرو نابینانو ریگای حەق
 نادۆزنەو و کەوابو ئەوان هیچ حالی نابن ئەو ئامۆزگاریانە ی کە
 ئاراستەیان دەکری چونکە ئەوان وەکو ئازە لیان لی هاتوو و لە گومرای
 خۆیاندا نوغروبوون.

باسی خوار دەمەنی حەلال و حەرام

يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْتَكُمْ وَأَشْكُرُوا لِلَّهِ إِن
 كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١٧٢﴾ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالْدَّمَ وَلَحْمَ الْخَنِيزِ
 وَمَا أَهْلَ بِهِ لغيرِ اللَّهِ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ
 اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٧٣﴾

پاش ئه وهی پهروهردگار خیطابی ناراستهی ناده میزاد کرد به گشتی که له بهروبوومی زهوی بخۆن، ئه مجار حالو چۆنیهتی کافره لاسایی که ره وه کانی روون کرده وه، نه فامی و نه زانیانی دهست نیشان کرد، به ئاژه لی حلیب کردنو به گومراتریش له ئاژه ل حیسابی کردن، ئه مجار لیره دا خیطابیکی تایبتهتی ناراستهی موسولمانان کرد، چونکه ئه وان تیگه یشتو هۆشمهندن، خواردنی رزقو رۆژی زهوی بۆ حه لال کردنو فهرمووی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ﴾ ئه ی ئه و که سانه ی که ئیماتان هه یه بخۆن و بخۆنه وه له و رزقو رۆژییه پاکو خاوینه ی که پیمان به خشیونو بۆمان حه لال کردوون، له و خواردنانه ی که له خۆتانه وه له خۆتان حهرام کردوونو ئیمه لیمان حهرام نه کردوون به ئاره زۆی خۆتانو به گویره ی پیویست بخۆن و بخۆنه وه ﴿وَأَشْكُرُوا لِلَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ سوپاسگوزاری خودابن له پای ئه و نیعمه تو خوشی یانه ی که پیتان دراوه، ئه گهر راست ده که ن ئیوه ههر خودا ده په رستن و جگه له ئه و که سی تر به خودا نازان!!!

﴿إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ﴾ ئه ی ئه وانه ی که ئیماتان به خودا پیغه مبهری خودا هیناوه شتی که له خۆتان حهرام مه که ن که من لیم حهرام نه کردوون، نه چن وه کو سه رده می پیش هاتنی ئیسلام که له خۆبانه وه وشتی به حیره و سائبه و شتی تریان له خۆیان حهرام کرد ئیوه ش ئاوا بکه ن، هیچ خواره مه نه یه که له ئیوه حهرام نه کراوه، جگه له خواردنی مرداره وه بوو چونکه مرداره وه بوونه که ی یان به نه خوشی یه کی درێژخایه ن بووه یان به رووداو یکی کوتو پری، ههر دووکیان ترسی زیانیان لی ده کری... زیاد له وه ش زهوقی ساغ بیژی لی ده کا ﴿وَالدَّمَ﴾ ههروه ها خوینی رزاو، چونکه ئه ویش وه کو مرداره وه بوو، زیانی هه یه و بیژی لی ده کری ﴿وَالْحَمَّ الْخَنِزِيرِ﴾ گوشتی به راز، چونکه به تاقی کردنه وه ده رکه وتوو که زیانی جوړا و جوړی هه یه، به تایبتهتی له ولاتیکی گهرمیین

دا. ﴿وَمَا أَهْلَ بِهِ لَعْنُ اللَّهِ﴾ هەر کوشتی‌یه‌ک له‌کاتی سه‌رپرینی دا ناوی غه‌یری خودای له‌سه‌ر هاتبی، چونکه نه‌مه‌ش جووره‌ی بته‌پرستی‌یه‌که، ته‌نانه‌ت زانایانی ئیسلام فه‌رموویانه هەر کوشتی‌یه‌ک له‌گه‌ل ناوی خودادا ناوی شیخی‌ک پیغه‌مبه‌ری‌کیشی له‌سه‌ر ببری، هەر چه‌رامه، که‌وابوو که‌سی‌ک له‌کاتی سه‌رپرینی کوشتی‌دا بلی (بسم الله) له‌گه‌ل نه‌وه‌دا ناوی شیخ عبدالقادر یان کاک نه‌حه‌دی شیخ یان هەر شیخی‌کی‌تر بیتی گوشته‌که‌ی چه‌رام ده‌بی.. ﴿فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَائِمٌ عَلَيْهِ﴾ که‌سی‌ک ناچاربوو برسی بوو ترسا له‌وه‌ی که‌یه‌کی‌ک له‌و گوشته چه‌رامه نه‌خوا تووشی زیان ده‌بی، نه‌وه بو‌ی چه‌لاله به نه‌ندازه‌ی پیوستی لییان بخوا. چونکه له نه‌خواردنیان‌دا نه‌ناوچوونی خو‌ی تیدا‌یه‌و تووشی هیلاکه‌ت و فه‌لاکه‌ت ده‌بی، خوداش فه‌رمانی پی کردوین که خو‌مان نه‌خه‌ینه ته‌هلوکه‌وه نه‌مجار که ده‌فه‌رموی: ﴿غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ﴾ مه‌به‌ست نه‌وه‌یه که خه‌ل‌کی له‌خویانه‌وه‌و به ئاره‌زووی خو‌یان نه‌چن نه‌ندازه‌ی پیوستی و ئاتاجی دیاری‌بکه‌ن هه‌رکه‌می‌ک پیوستیان بوو خیرا په‌لاماری چه‌رامه‌که بده‌نو بلین: ئیحتیاجی چه‌رام چه‌لال ده‌کا ﴿إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ پی‌گومان خودا لی‌خو‌ش‌بووه بو که‌سی‌ک له‌نه‌ندازه‌گرته‌ی ئاتاجی‌یه‌که‌یدا به‌هه‌له‌چوو، به‌عه‌قلی خو‌ی نه‌و حاله‌ته‌ی تی‌ی که‌وتوو په‌له‌یه‌که چه‌رامی بو چه‌لال ده‌کا. (رحیم) به روحمو به‌زه‌یی‌یه که ری‌گای ئاده‌میزادانی داوه له‌کاتی پیوستی‌دا په‌نا بو شتی چه‌رام به‌رن، چه‌رامیان بو چه‌لال ده‌کا.

شاردنه وهی نیگای بهر و در دگار له لایه ن نه هلی کیتابه وه

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتَابِ وَيَشْتَرُونَ بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا
أُولَئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلَّا النَّارَ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَلَا
يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٤﴾ أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَى
وَالْعَذَابِ بِالْمَغْفِرَةِ فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ ﴿١٧٥﴾ ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَّلَ
الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِي الْكِتَابِ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ ﴿١٧٦﴾

نایه ته کان بهر ده وامن له ده رختنی هه لو یستی نه هلی کیتاب
بهرام بهر قورنارو پیغه مبهرا به تی جه زه تی موحه ممد .

له نایه ته کانی پتشیودا نه وهی روونکرده وه که مالو قه شه کانی
نه هلی کیتاب بری شتی جه لالیان یاساغ کردبوو، له خو یانه وه چند
شتیکیان خستبوو ناو نایینه که یانه وه، ره به نیو زیره ژیانیان له خواردنو
خواردنه وه دا داهینابوو! لیره دا نه وه مان بو روون ده کاته وه که نه وه
تاوانبارانه چی زانیاریو نیشانه هیه له کتیه کانیان دا ده رباره ی
پیغه مبهری نیسلام هه موویان شار دۆته وه، گوژیویانه، راستی به کانی
نیگیان شار دۆته وه به تالو پووجه ده سکرده که ی خو یان رانوانده،
بارزگانیو مامه له یان به نایینه وه کردووه، نایینیان کردووه به هوکاری
ژیان. وه کو له شونیککی تر دا ده فمر موی: ﴿تَجْلُوْنَهَا قَرَاهِيْسَ تَبْدُوْنَهَا وَتَغْفُوْنَ
كَثِيْرًا﴾ الأنعام/ ۹۱.

نیمامی طه بهری له عی کریمه وه له نیینوعه باسه وه ده گیریتسه وه
ده فمر موی: ثم نایه ته ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ...﴾ له گه ل نایه تی ال عمران

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ﴾ هەموویان دەربارە ی جولە کەو مالمە کانیان
 ھاتونە خواری، کە لە ڕەشە خەلکە کەو بۆرە پیاو کانیان بەرتیل و
 دیارییان وەر دەگرت، جا کە پەر وەردگار حەزەرەتی موخە مەدی کرد بە
 پێغەمبەر ﷺ ترسان نانیان بپڕی، ھەموو نیشانەو باسی پێغەمبەر کە لە
 تەوراتدا بوو گۆرپیانو بە دەست لێ دراوی بە خەلکە کە یان راگە یاندو
 بلاویان کردووە ئیتر یەزدانی مەزن ئەم ئایەتە ی ناردە خواری کە
 دەفەرموی: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتَابِ وَيُشْتَرُونَ بِهِ
 ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ ئەوانی کە فەرمانی خودا دەشێرنەو، ئەو نیگایە ی خودا بۆ
 پێغەمبەری خۆی ناردووە بۆ خەلکە کە ی روون ناکەنەو، یان ماناکە ی
 دەگۆرێن لە مەبەستی خۆی لای دەدەن، یان دەقە کە ی دەشێوێن، یان
 لە شۆینی خۆی دا بە کاری ناھێنن و بە گوێرە ی ھەواو ئارەزووی خۆیان
 راھە ی دەکەن بۆ ئەو ی لە پاساوی ئەمە دا بە ھایە کی کە میان دەست
 بکەوێ وەکو: بەرتیل وەرگرتن، یان فتوا دەکرێ بە شیوہ یە کی ناڕەواو
 ناشرە ی بۆ رەزامەندی لێ پرسیراوان، یان بۆ وەرگرتنی پارەو پولیکی کەم
 لە فتوا بۆ دراو کە، جا ئەو پارە یە کی کە لە پینا و شارە نەو ی فەرمانی
 خودا و نیگای خودا بۆ پێغەمبەرەن وەر دەگێرێ چەند زۆر بێ بە کەم
 حسیب دەکری، چونکە ئەو پارەو دەستکە و تە ی وەری دەگێرێ چەندیک
 زۆری بە بەرامبەر ئەو ی کە لە کیسی دەچێ زۆر زۆر کەمە.

﴿أُولَٰئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلَّا النَّارَ﴾ ئەوانە کە نووسراوی ناو
 کتیبی خودا دەشارنەو یان بازرگانی بە ئایینەو دەکەن. بۆ دەستکە و تە ی
 دنیایی گۆرپانکاری لە دەقە کانی ئاییندا دەکەن، ئەو ی کە دەستیان
 دەکەوێ دەبخۆن دەبێتە ھۆی چوونە ناو دۆزەخیانو وانە زائن ئەو
 خواردە مەنی ناسایی یە، ئەو ناگر خواردنە.

یان مانای بەم جورە یە: ھیچ شتیک وەرگی ئەوان تیر ناکا مەگر
 ناگری دۆزەخ تەماعی ئەوان دا بین بکا، ئەو کاتە چاویان تیر بێ، وەکو

له حەدیشی پێغه‌مبەردا هاتووە دەفەرموی: ﴿وَلَا يَمْلَأُ جَوْفَ ابْنِ آدَمَ إِلَّا التَّرَابُ﴾ گۆل نەبێ وەرگی ئادەمیزاد پڕ ناکا.

حوکمی ئەم نایه‌ته گشتی‌یه بۆ موسولمانان و ناموسولمان، سوننه‌تی خودا وەها‌یه یارمه‌تیده‌ری حەقه ریسواکه‌ری به‌تاله! ﴿وَلَا يَكْلَمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ ئەوانه خودا روژی قیامەت نایاندوینی و رووی رەحمەتیان تی ناکاو رقی لێیانە ﴿وَلَا يَزْكِيهِمْ﴾ له گونا‌هو تاوان پاکپان ناکاته‌وه و لێیان خۆش نابێ به‌مه‌رجێک به‌کافری بمرن! ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ سزای به‌ئێشو نازاریان بۆ ناماده‌کراوه. ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهَدْيِ﴾ ئەو خودا نه‌ناسو فێلبازانه‌ی که ناوا نیگای خودا ده‌شیوین و گۆرانکاری له که‌لامی خودا ده‌که‌زو خوداش سزای به‌ئێشی بۆ داناون رووی رەحمەتیان تی ناکا ئەوانه‌ن که رێبازی راستیان نه‌گرتوو، ئەو په‌یامه‌ پێروژه‌ی پێغه‌مبەر هه‌لنا‌بژێرن، شوین هه‌وا و هه‌وه‌سی فێلباز و خوانه‌ناسان ده‌که‌ون گومرایییان هه‌لبژاردوو ﴿وَالْعَذَابُ بِالْمَغْفِرَةِ﴾ شیاوی سزای دۆزه‌خن، لێ‌بوردنیان بۆ نیه، چونکه بۆ خۆیان ئەو رێگایه‌یان په‌سه‌ند کردوو و هه‌سته‌میان له‌ خۆیان کردوو ﴿فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ﴾ واته: پێکیشییان له‌و کرداره‌ ناره‌وا‌یه‌یان که ده‌به‌یتته‌ هۆی چوونه‌ ناو ئاگریانه‌وه‌ شوینی سه‌رسو‌رمانه! به‌رده‌وام بوونیان له‌سه‌ر ئەو رێبازه‌ سامناکه‌ی که ده‌یان‌باته‌ ناو دۆزه‌خه‌وه‌ و گۆی پێ نه‌دانیان به‌ ئاکامی ئەو کرداره‌ خراپانه‌یان ئەوه‌ ده‌گه‌یه‌نی که له‌ ئاگر ناترسن و خۆی بۆ راده‌بگزن، ئەمه‌ شتیکی وایه‌ ده‌بێ جیگای سه‌رسو‌رمان بێ، ده‌بێ چی بێ وای لێ‌کردن که خۆیان بۆ ئاگری دۆزه‌خ رابگرن!! له‌وه‌ش سه‌رسو‌ر‌هێنه‌رتر ئەوه‌یه که ئادەمیزادی هۆش‌مه‌ند ئەو ئاگره‌ بۆ خۆی ره‌وا ببینی و رازی بێ بیکاته‌ مالی خۆی. ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾. ئەو سزایه‌ی باس کراوه‌ بۆ ئەو خوانه‌ناسانه‌ ته‌رخان کراوه‌ به‌هۆی ئەوه‌وه‌یه که خودا ته‌وراتی ناردوو بۆ ئەوه‌ی ئەو حەق و راستی‌یه‌ی تێیدا‌یه‌ بلا‌وبک‌ریته‌وه‌ که‌چی ئەوانه‌ ده‌یشارنه‌وه‌ و

گۆرانکاری تیدا ده کهن ﴿وإن الذين اختلفوا في الكتاب﴾ نه وانسه
کیشه یان هدیله له ماناو گۆرانکاری له تهوراتدا ﴿لفی شقاق بعید﴾ له
به ره بهر هکانی به کی دوور له راستی و حه قخوازی دانو شیایو سه خترین
سزان!

دیاره هکانی کرداری چاک

﴿لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ
وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ
وَالنَّبِيِّينَ وَءَاتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ
وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَءَاتَى الزَّكَاةَ
وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ
وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾

گۆرانی قیبله له (بیت المقدس) دهو بو که عبه نازاوه ده کی گه وره ی
له نیتوان شوینکه وتوانی نایینه کاندایه ده، هدر تاقمو گرۆهییک پی
وابوو که نویژ به بی رووکردنه قیبله ی نه وان دروست نیه، دژایه تی و
رووبه روو بوونه ده له نیتوان موسولمانانو نه هلی کیتابدا گه یشته نه وه پری،
خاوه ن نامه کان پیتیان وابوو پتیسته نویژ به ره و قیبله ی نه وان نه نجام
بدری که قیبله ی بری له پیغه مبه ران بوو!! موسولمانه کانیش پیتیان وابوو
که نویژ قبول نابوو خودا وه ری ناگری نه گهر به ره و که عبه نه کری که
قیبله ی باوکی پیغه مبه ران هزره تی شیراهیمه!

نیتیر په روه ردگار له م نایه تانه دا نه وه ی بو هه مو ئاده میزاد روون
کرده وه که تهینا رووکردنه لای خۆره هلات یان خۆرئاوا به چاکه کار حلیب
ناکریو نه و چاکه یه نیه که خودا مه به ستیه تی، به لکو چاکه ی راستی

بریتییه له بڕوا بە خەوادا پیغەمبەرانو نامە ئاسمانییەکانو فریشتەکانو روژی دوايي و زیندوووبونەوه، بڕوایەکی چەسپاو لە دەرووندا لەگەڵ کردەوهی چاکو خواپەسەند.

(عبدالرزاق) لە قەتادەوه دەگیریتسەوه دەلی: جوله که کان لەنوێژدا روویان دەکرده لای خۆئەوانو مەسیحییەکان روویان دەکرده لای خۆرەلات.. ئیتر پەرەدگار ئەم نایەتە ناردە خواری که دەفەرموی: ﴿لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قَبْلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ﴾ کرداری چاکو کاری باش بریتی نیه لەوهی که لەنوێژدا روو بکەنە لای روژهلات یان خۆئەوانو ﴿وَلَكِنَّ الْبِرُّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ﴾ بەلکو کرداری چاکی راستو باش هەبوونی بیرو باوەڕە بە خەوادا بە روژی دوايي و بە فریشتەو بە کتیبە ئاسمانییەکانو بە پیغەمبەران ﴿وَأَتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَى﴾ مەلو دارایی خۆی هەرچەندە خۆشەویستیش بێ لای بیدا بە خزمە هەژارەکانی چونکە ئەوان لەپیش ترن بۆ چاکە لەگەڵ کردن ﴿وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ﴾ هەروەها یارمەتی هەتیوانو هەژارو نەدارایانو رێبوارانی دوورە و لاتو سوالکەرو موحتاجان بدا هەروەها مال بدا بۆ رزگارکردنی کۆیلەو دیلەکان ﴿وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ﴾ لەگەڵ ئەوانەشدا گەرنترین روکنی ئیسلام که نوێژکردنو زەکاتدانە، ئەنجامیان بدا ﴿وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا﴾ ئەوانەي که پابەندی بەلێنو پەیمانەکانی خۆیانو که بەلێنیکیاندا ئەنجامی دەدن ﴿وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ﴾ ئەوانەي خۆگرو خۆپاگرن بۆ زال بوون بەسەر تەنگانەدا هەروەها لەکاتی شەڕکردن لەپێناو ئاییندا نەبەزو خۆپاگرن وە بەرزو چاوەنەترسن ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾ ئەو نادەمیزادانەي که رەوشتیان ئاوايه، ئەوانە راستگۆن لە بیروباوەڕدا چوستو چالاکن لە تەقواو خەداپەرستی دا.

کوشته وهی بکوژ و حکمه نسی نه و توله سندنه وهیه

يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ ۚ الْحُرُّ بِالْحُرِّ
وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ ۚ وَالْأَنْثَىٰ بِالْأُنْثَىٰ ۚ فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتِّبَاعٌ
بِالْمَعْرُوفِ ۚ وَأَدَاءٌ إِلَيْهِ بِإِحْسَنٍ ۚ ذَلِكَ تَخْفِيفٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ
فَمَنِ اعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٨﴾ وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ
حَيَوةٌ يَا أُولِيَ الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٧٩﴾

کوشته وهی بکوژ له نایینی جوله که دا باو بوو، هر که سیکن که سیکی
بکوشتایه به گویره ی فرمانی ته ورات کابرای بکوژ ده کوژرایه وه، له
نایینی (مه سیحی) ایشدا خوین وهرده گیرا، عه ره به کانیش له م باره وه به
گویره ی هیزو توانای هۆزه کان هه لسه که وتیان ده کرد، زور جار واده بوو
هۆزی لی کوژراو بکوژیان ده کوشته وه، به لکو هه ولیان ده ده سهره ک خیل
بکوژنه وه، جاری واش ده بوو له جیاتی کوژراویک داوای کوشته وه ی
(۱۰) ده که سیان ده کرد، یان له جیاتی نافرهت پیایان ده کوشته وه
له جیاتی کویله پیای نازاد (حور) یان ده کوشته وه، جا نه گهر خزم که سو
کاری کوژراو داوا که یان بو جی به جی بکرایه نه وه صولح ده کراو
خوینه که یان ده به ست، نه گینا شهریان له گه ل خیلی بکوژ ده کردو
خوینیکی زور ده پرژاو دوژ منایه تی پهره ی ده سهندو سته مکاریه کی زور
ده کراو زور که س به ختو خورایی تیدا ده چوو!! که وابهو ته نها کوشته وه ی
بکوژ دادو هه رانه یه به س کوشته وه ی غه یری بکوژ زولمه سته مه! به لام
برئ جار وای ده که وی کوشته وه ی بکوژ زیان به خشه و نه کوشته وه ی
سوودی گشتی تیدایه، وه کو نه وه کابرایه ک له نه نجامی رق هه لسانیکی
کتوپری برای خوی به ده ست بکوژری، له هه مان کاتدا نه م بکوژه

بەخێوەکەر و کاسبکاری ئەو خێزانە بێ، جا ئەگەر لێرەدا ئەم بکوژە بکوژێتەو ئەو ئەو ئەو خێزانە بێ سەرپەشتیار دەبێ؛ یان جاری وا دەبێ لەکوشتنەوێ بکوژدا گیرێ و کێشە لایەکی پەیدا دەبێ و ئەو کوشتنەوێ باشترە لەکوشتنەوێ، ئا لەم کاتەدا خوینگەری کوژراوەکە (ولي المقتول) ئەگەر واز لە کوشتنەوێ بێ و خوین وەرگیری و بەرژە وەندی گشتی بەرچاو بگرێ باشترە، خو ئەگەر بکوژ عەفوو بکا خوینەکەشی لێ نەستێنێ ئەو هەش پیاو و تێهەکی ترە، ئایینی ئیسلام پەسەندی دەکا.

وێ دەچی یەکیەک بلی - بە تاییبەتی لە روژگاری ئیمەدا - سزای کوشتنەوێ تۆلەیه کە دادوەرانە نیە و دلێ قسێ تێدا یە. لایەنی پەرور دەکردنی تێدا نیە! پێویستە دام و دەزگای میریی هەول بدا و لە جەماوەر بگەیهنێ کە ئەوانە ئاوانی کوشتن ئەنجام دەدەن لە راستی دا نەخۆشی دەروونی یان هەیه پێویستە نەکوژێنەو، بەلکو بخوینە خەستەخانەو بۆ چارەسەرکردنی نەخۆشیەکانیان!!

لە راستی دا ئەم جوورە بۆچوونانە - هەرچەندە بۆ برێ رووداو وێ چوو و یاسای خۆی هەیه - بەلام ئەگەر ئیمە بە وردی سەرنجی بدەینێ دەبینین کە ئەم جوورە تەشریعە بۆ کۆمەلگایە ک گونجاو کە زۆر پێشکە و تووبێ، دانێشتوکانی زۆر بە ئەخلاق و رهوشت پەرزین، لەبەر ئەوە ناکرێ جووری ئەو بۆچوونە بکێتە تەشریعیکی گشتی؛ بەلکو تۆلەسەندنەوێ دادوەرانەو یە کسانێ شتیکی گونجاو و شیاوێ هەموو کۆمەلگایە کە، هەر تۆلەسەندنەوێ شەرعێیە کە دەتوانێ پەرور دەوێ کۆمەل بکا، وازەهێنان لە تۆلەستانەوێ شەقاو و تاوانخوازان هەلەنێ زیاتر خوین بە ناحق برێژن. ئەو هەش سەلمێندراوە کە بەندیخانە نایتە هۆی تەمی کردنی زۆر لە تاوانباران، بەلکو برێ جار تاوانبار بەندیخانە پێ لە مالی خۆی باشترە. بۆیه پەرور دێگار روودە کاتە موسوڵمانان دەفەرموێ: ﴿يا أيها الذين آمنوا كتب عليكم القصاص﴾ ئەو ئەوانە ئیمانێ هێناو و

موسولمان بوون! پیویسته له سهرتان دادوهرانهو یه کسانى تۆلهى کوشتن
 بسیننه وه بکوژ کئیه بچن نهو بکوژنه وه، نه چن له شوینی بکوژ سهره ک
 خیل بکوژنه وه، یان بچن له جیاتی یه ک کوژراو چهند که سیک بکوژنه وه!
 به لکو که ویستان تۆله بسیننه وه ﴿الحر بالحر والعبد بالعبد والأنتی
 بالأنثی﴾ نه گهر ئاده میزادیکی ئازاد ئاده میزادیکی ئازادی کوشت، نه وه
 ده کوژریتنه وه، ههروه ها کۆیله له شوینی کۆیله ده کوژریتنه وه، ئافرهت له
 شوینی ئافرهت ده کوژریتنه وه، به شیوه یه کی چون یه کئو یه کسان، کئ
 بکوژه نهو ده کوژریتنه وه نه ک سهره ک خیل یان له جیاتی بکوژ زیاد
 له یه کیک بکوژنه وه چونکه نهو تۆلهو (قصاص) نیه به لکو سته مو
 زیاده ره وه یه که واته مه به ستی سهره کی نایه ته که پوچهل کردنه وه ی نهو
 یاساو دابو نه ریتنه بوو که عه ره به کان پابه ندی بوونو په یه وه بیان ده کرد.
 نه وه ناگه یه نئ نه گهر پیاویک ژنیک بکوژئ پیاوه که نا کوژریتنه وه، چونکه
 کوژراوه که ئافره تهو بکوژه که پیاوه، یان نهو ناگه یه نئ که پیاوی ئازاد
 له تۆله ی به نده دا نا کوژریتنه وه، به لکو نه م جوړه حوکه مانه به گویره ی
 به لگه و بوچوونی پیشه واکانی نیسلام که له قورئانو حه دیث ده ریان
 هیناوه یاری ده کرین.

به گویره ی ریبازی نیمامی شافیهی پیاو له خوینی ژندا ده کوژریتنه وه،
 نه گهر زیاد له پیاویک گه له کۆمه کیان له پیاویک کردو به هه موانیان
 کوشتیان نه وه هه موویان له خوینی نهو تاقه کوژراوه دا ده کوژرینه وه..

دوای نه وه ی که باسی تۆله ستانده وه ی کرد نه مجاره دیتنه وه سهر
 باسی لیخو شبوونو خوین وه رگرتن، ده فهرموئ: ﴿فمن عفی له من أخیه
 شیء﴾ نه گهر بکوژیک به خشرا، له لایه ن برای نایینی خوینه وه له هه ندی
 له خوینه که یا له هه مووی لئی خو شبوون، واته: نه گهر کوژراوه که پیش
 گیان ده رچوونی - بکوژه که ئازاد بکا، یان یه کیک له خزمی کوژراو
 بکوژی ئازاد کربوو، له به شه خوینه که ی خو ی خو شبوو نیتر بکوژ نابئ

بکوژریته وه، به لکو ده بی به پی دابو نه ریتی خوین خوین به ست بکه ن،
 که سو کاری کوژراو خوین وهر بگرنو ریک بکه ون، ئیتر نه کاته ﴿فاتباع
 بالمعروف﴾ پیویسته له سهر نه که سه ی که عه فوه که ده کا - که خزمی
 کوژراو ه که یه - به پیاوانه و به ئوسول هه لسو که وت بکاو به گویره ی دابو
 نه ریتی نه و لاتنه خوین وهر بگری ﴿وَأَدَاءَ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ﴾ له سهر
 بکوژیش پیویسته به پیکو پیکو و پیاوانه خوینه که بدا به خاوه ن خوین و
 دوا ی نه خا، یان لی ی کهم نه کاته وه ﴿ذَلِكَ﴾ نه و خوش بوونو خوین
 وهر گرته که پهروه ردگار ری ی بو داناون ﴿تَخْفِيفٌ مِّن رَّبِّكُمْ﴾ بار سوک
 کردو ئاسان کردنه له لایهن خودای پهروه ردگار تانه وه ﴿وَرَحْمَةً﴾
 میهره بانی یه ﴿فَمَنِ اعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ جا ههر که سیکن
 دوا ی نه م لی خوشبوونو خوین وهر گرته پابه ندی ریک که وتنه که نه بوو،
 ده ست دریژی کرد نه وه سزای به ئیش ده دری!

واته: نه گهر دوا ی خوین وهر گرته که خزمی کی کوژراو ه که بکوژه که
 بکوژریته وه، نه وه ده ست دریژی یه و سته می کردو وه، ده بی بکوژریته وه، له
 روژی قیامه تیشا سزای سه خت ده دری.

یان نه گهر خوینده ره که خوینه که ی نه داو سه ریچی کرد نه وه له لایهن
 خوداو ره روژی قیامت سزای توند ده دری له م نایه ته نه وه وهر ده گیری
 نه گهر کوژراو (۱۰) ده خزمی هه بوون یه کیکن له م ده که سه بکوژی له
 کوشتنه وه ئازاد کرد پیویسته نه وانی تر به خوین وهر گرتن رازی بن،
 نه مهش نه وه ده گه یه نی خودای میهره بان ئازاد کردنی بکوژی له
 کوشتنه وه ی لا خوشتره!

نه مجار دوا ی نه وه ی باسی لی خوشبوون له کوشتنه وه ی کردو
 موسولمانانی هه لنا بو نه وه ی پهیره ی بکه ن، ههره شه ی له وانه کرد که
 دوا ی لی خوشبوونو خوین وهر گرتن بکوژ ده کوژنه وه یان بکوژ په یمانی
 خوی ده شکینی و خوینه که به پیاوانه ناداته که سوکاری کوژراو، دپته سهر

باسی حیکمهتی تۆلهستانده وه کوشتنه وهی بکوژ بۆ شه وهی حوکه که به باشی بجیته دلی موسولمانانه وه جیگیربیی ده فهرموی: ﴿وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ﴾ نهی کۆمه لی موسولمانان! له پای کوشتنه وهی بکوژدا ژبانی ناسوودهیی و کامه رانیی بۆ ئیوه دیته کایه وه، مالو گیانی دانیشتوان ده پاریزی، کهس ده ستریزی ناکاته سهر کهس! چونکه کهسیک بزانی نه گهر یه کییک بکوژی، ده کوژریته وه، خو له کوشتنی خه لک ده پاریزی، به مهش گیانی خو ی گیانی نه وه کهسه ی که ده یه وی بیکوژی پاریزراو ده بی، مال وه رگرتن له بکوژ هه موو کهسیک له کوشتن ناگیریته وه، ته نانه ت هی واهیه مالو دارایی یه کی زۆر سهر ف ده کا بۆ شه وهی دوژمنه که ی له ناو به ری.. به تایبه تی کهسیک خاوه نی مالو دارایی زۆربی به لایه وه گرنگ نی به ناحه زانی خو ی بکوژی و خوین بدا..

ره وانیشو قسه زانانی عه ره ب زۆر هه ولیاندوه به چهند وشه یه ک مانای نه م نایه ته بگه یه ننو بتوانن به ره بهر کانی ره وانیشو قورئانی پی بکه ن بۆ نمونه له شوینی نه م نایه ته نه م رسته یه یان هیناوه (القتل انقی للقتل) یان (قتل البعض احياء للجميع) یان (اکثروا القتل ليقل القتل) به لام به لی ورد بوونه وه یه کی کهم ده رده که وی که نایه ته که له گه ل کورت بریه که ی دا چهند مانا و مه بهستی گرنگی گه یاندوه که قسه کارتۆنیه که ی نه مان په یان پی نه بردوه، بۆ نموته (القتل انقی للقتل) مانایه کی هه له ده به خشی، چونکه کوشتنی نا ره و نابیته هوی لابر دنی کوشتن. به لکو زیادی ده کاو نه و کوشتنه ی که کوشتن بن بر ده کا کوشتنه وهی تۆله و ﴿قصاص﴾ ه... ﴿یا اولی الالباب﴾ نهی هۆش مه ندانو خاوه ن بیرو فامو تیگه یشتوه کان! ئیوه بیر بکه نه وه بزانی (قیصاص) تۆله چهند به رژه وه ندی تیدایه، چهند یاسایه کی پر حیکمه تو ته واهه ﴿لعلکم تتقون﴾ به لکو ئیوه شوین نه م یاسایه بکه ون، ده ستریزی نه که نه سهر خه لکو واز له کوشتن و برین بینن، چونکه کهسیک عاقل بی خو له کوشتنی خه لکو کوشتنی خو ی ده پاریزی.

راسپیری و دەستکردن

كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدُكُمُ الْمَوْتُ إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةَ لِلْوَالِدَيْنِ
وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ ﴿١٨٠﴾ فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَ مَا
سَمِعَهُ فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٨١﴾
فَمَنْ خَافَ مِنْ مُوصٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ
اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٨٢﴾

لەم نایەتانە ی پێشوو دا باسی تۆلەستاندەن وە ی کوشتن کرا کە خۆی
جوړیکە لە جوړەکانی مردن، کە وایو گونجاو کە دوا بەدوای ئەو بە باسی
شتیک بکړی کە پەيوەندی بە مردنەو هەبێ ئه‌ویش وەسییەتکردنی
کەسیکە کە بزانی مردنی نزیک بۆتەو وەسییەت بکا بۆ دوا خۆی بەم
جوړە کە بری لە مالو دارایی خۆی تەرخان بکا بۆ هەندێ لە میراتگران،
یان بۆ دامو دەرگایەکی تایبەتی، یان بۆ چەند کەسیکی تایبەتی،
فەرموی: ﴿کتب علیکم إذا حضر أحدکم الموت إن ترک خیرا الوصیة
للوالدین والأقربین حقا علی المتقین﴾ نوسراوە پتویست کراوە لەسەر ئێوە
ئە ی کۆمەلی موسولمانان! هەرکاتیک مردنتان نزیک بوو وە نیشانەکانی
مردنتان تیدا دەرکەوت تووشی نەخۆشی سامناکو کوشندە بوونو مالو
دارایی یەکی زۆرتان بەجێ دەهێشت پتویستە کەمیک لەو مالو دارایی یە
بە وەسییەتنامە تەرخانی بکەن بۆ باوکتو دایکتان بۆ خزم کەسرو
کارتان بۆ ئەوانە ی کە دەرزانن پتویستیان بە زی دە یارمەتی هەیدە،
بە مەرجیک ئەو ی بە وەسییەت تەرخان دەکەن ئەندازە یەکی مام
ناوەندی نە بە زۆر حسیب بکړی نە بە کەم، ئەو ئەندازە یە کە بە
وەسییەتنامە تەرخانی دەکا نابێ لە سییەکی مال تێپەرێ...

برئی له هاوه لانی پیغه مبه راییان وایه که وهسییه تکردن بۆ میراتگر نابئ، که سییک وهسییه تی بۆ ده کری که میرات له مردوه که نه گری به لگهشیان ئەم فەرمووده یه پیغه مبه ره ﴿﴾ که ده فەرموئ: ﴿إِنَّ اللَّهَ أَعْطَى كُلَّ ذِي حَقٍّ حَقَّهُ إِلَّا وَصِيَّةَ الْوَارِثِ﴾ دلنیابن پهروه ردگار به هه موو خاوهن مافی مافی خوی داوه تی، ناگاداربن و بزانیان که میراتگر وهسییه تی بۆ ناکری، به لام برئی له زانیانی نیسلام - دیاره به لگه وه لیلیشیان هیه - ریگیان داوه که وهسییه تی بۆ میراتگر بکری؛ بهم جوړه برئی له میراتگران نه داربن بریکیان دهوله مهند بن، یان هندی له میراتگران کهم نه ندام بن یان دهستو پی سپی بن، نهوه نهو کاته بهرژوهندی خیر وا ده خوازی که یه کسان له نیوان هه ژارو دهوله مهندا نه کری، نهوه ی که پیوستی پی هیه زیاد له به شه میرات به هو ی وهسییه تی بۆ کردنه وه شتیکی تری بدریتی ﴿حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ﴾ ئەم وهسییه تکردنه ئەم فەرمانه به پیوست له سه ر نیوه دانراوه نه ی کۆمه لی موسولمانان، نه ی نهو که سانه ی پرواتان به کتیبی من هیه. ﴿فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَ مَا سَمِعَهُ فَأِنَّمَا عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ﴾ هه که سییک - شاهید بی یا سه ره رشتیکار بی - دوا ی نهوه ی ناگای له وهسییه تنامه که بی و گۆرانکاری تیدا بکا نهوه گونا هه که ی له نه ستوی نهو که سه دایه که گۆرانکاری تیدا ده کا، کابرای وهسییه تکه ر لای خوا خیری خوی بۆ ده نووسری..

گۆرانکاری له وهسییه تدا بهم جوړه نینکاری بکا یان دان به وهسییه ته که دا نه ئی، یان کهم و زوری تیدا بکا ﴿إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ دلنیابن که خودا قسه و ده مه قالی هه لگپه ره وهه کانو سه ره رشتیکاران (الموصین) ده بیستی ناگادارو زانییه به مه به سه ته کانیاو به و پی سه سزایان لی ده ستینی!!

بهراستی ئەمە هەرەشەیهکی توندو سامناکه بۆ ئەو کهسانە ی که گۆرانکاری له وهسییه تنامه که دهکهن، وهکو خوێ به گوێره ی پتویست نهنجامی نادهن؛

وهسییه تکردن بهپرای برێ له زانیانی سهله فی صالح پتویسته و جهختی لهسەر کراوه، بهلگهشیان ئەم نایه تهیه و هه دیثیکی پتغه مبه ریشه که دهفرموی: ﴿ما حق امرء مسلم یبیت لیلتن وله شیء یرید ان یوصی به الا وصیته عند راسه﴾ رهوا نیه بۆ موسولمان دوو شهوی بهسهردا برواو شتیکی لابی پتویست بێ وهسیتی پێ بکا نهیکا؛ پتویسته وهسییه تنامه که ی به نوسراوی له ژوور سه ریه وه بێ..

بهلام بهپرای زۆریه ی زانیانی نیسلام وهسییه تکردن سوننه ته نهک واجبو پتویست. ﴿فمن خاف من موص جنفا او اثما فأصلح بینهم فلا اثم علیه﴾ نهگهر وا ریکهوت کابرای وهسیتکه ره له وهسییه ته کهیدا زیاده رهوی کردبوو - به هه له یان به نه نهقهست - له یاسای وهسییه تکردن لای دا، دوایی وهسییه ت بۆکراوه کان کیشه یان تی کهوت، یان له گهل میراتگره کاندا کهوتنه کیشه وه، خیر خویه ک ناگای له چۆنیسه تی وهسییه تکر نه که بوو ئەمجار هات گۆرانکاری تیدا کردو به گوێره ی شهرع ریکی خسته وه نه وه گوناھی گۆرانکاری به که ی ناگاتی چونکه نه و شتی خوار راست ده کاته وه و خراب باش ده کا ﴿ان الله غفور رحیم﴾ بیگومان خودا لیخوشبو وه نه و جوړه گۆرانکاری به به تاوان دانانی و پاداشی ده داته وه و میهره بانه .

روژوو فەرزو ییوێستە

يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٨٣﴾ أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ فَمَن تَبَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُٗ وَأَن تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٨٤﴾ شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْءَانُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ

وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ
يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ
وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٨٥﴾

پەروەردگار رۆژووی لەسەر ئێمە واجب کردووە، ھەر ھەروەھە کو چۆن لەسەر
نەتەوەکانی پێش ئێمە واجب کردووە، چونکە رۆژوو گەورەترین و
کاریگەرترین ھۆکارە بۆ پالەتەکردنی دەروون، بە ھێزترین عیبادەتێکە بۆ
جلە و گرتنەوێ شەھووەت و ئارەزوو، لەبەر ئەوە لەناو ھەموو گەل و
نەتەوە کەدا رۆژوو بابوو، تەنانەت لای بێبەرستەکانیش رۆژوو ھەبوو،
ئەو تە یۆنانی بەکان و رۆمانەکان، ھیندی بە بێبەرستەکانیش تا ئەمڕۆ رۆژوو
دەگرن، تەو راتیش ئەوێ تێدا نیە کە رۆژوو فەرپز بێ، بە لکو ھەر
ئەو نەوێ تێدا بە رۆژوو شتێکی باشە. ئەو ھەش چەسپاوە کە حەزەرەتی
موسا چل رۆژ بەر رۆژوو بوو، لە (ئنجیل)یشدا ئەوێ تێدا نیە کە رۆژوو

فەرزی، بەس ئەوەی تێدایە کە رۆژو عیبادەتە، مەدحی رۆژووەوانانی تێدایە، بەناوبانگترین رۆژووی گاوەکانو کۆنترینیان رۆژووی جەژنی (فوصحە) یە ئەو رۆژووی کە موسا گرتویەتی و دوازی عیساو حەواری یەکانیش گرتوویانە، دوازی لێپرسراوانی کە نیسە چەند جۆرە رۆژووی جیا جیا یان داھێناوە.. لە ئاینی ئیسلامدا رۆژو گرنگی یەکی زۆری پێدراوە یەکیەکە لە پایەکانی ئایین و بەشیکە لە بنەما سەرەکی یەکانی ئیسلام و دەفەرموی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانە ی پرواتان ھەیە موسولمان بوون ﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ﴾ رۆژو لەسەر ئێوە نووسراوە و فەرزکراوە ئەرکی سەرشاتانە کە جێ بە جێ ی بکەن ﴿كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ﴾ وەکو چۆن لەسەر گەلو نەتەوێ پێشینیەکان نووسراوە و فەرز بوو، کە وابوو رۆژو عیبادەتێکی گشتی یەو ئەرکی سەرشانی ھەموو کەسە، بەمەش دلائارامی یەک بۆ رۆژووەوانان پەیدا دەبێ، چونکە ھەرچەندە زۆر ئەرکی قورسەو عیبادەتێکی فرەگرانە بەلام لەبەرئەوەی لەسەر گەلو نەتەوێکانی پێشوو و واجب بوو، مەژۆ ھەست بە سووکی قورسای یەکە دەکاو لەسەر شانی گران نیە...

ئەمجار حیکمەت و سوودی رۆژو بەیان دەکاو دەفەرموی: ﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ واتە رۆژووی لەسەر ئێوە فەرز کردووە بۆ ئەوەی ئێوە خۆتان قال بکەن بۆ خۆداپەرستی، وەرە بدەنە خۆتان، تەنانت لەچەند کاتیکی دیاریکراو واز لە شەھووەت و ھەوا و ھەوسای رەوای خۆشتان بێنن، پابەندی فەرمانەکانی خۆداین ھومیدی پاداشی باشتان پێی ھەبێ، خۆتان بە وەرە بەرز و خۆگری رام بێنن!

پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (الصيام نصف الصبر) رۆژو نیوێ سەبر و خۆگری یە کە وابوو رۆژو کە فەرزکراوە بۆ سوود و قازانجی ئێمە یە، سوودی ماددی و مەعنەوی لێ دەکەین، رۆلی رۆژو لە ئامادەکردنی ئادەمیزادا بۆ تەقوا و خۆداپەرستی لەچەند روویەکەو ھەستی پێ دەکری.

۱- ئاده‌میزاد وا لیّ ده‌کا به‌نه‌تی و به‌ناشکرا له‌په‌روه‌ردگاری خوئی بترسی چونکه روژووه‌وان کهس چاودیری نیه بوّ خوئی چاودیری خوئیته‌تی. جا که ئاده‌میزاد خوئی له‌خواردنو خواردنه‌وه‌ی خوش ده‌گریته‌وه‌و زمانی له‌غهبه‌ته‌بوختان ده‌پاریزی، خوئی له‌خیزانی حه‌لالی خوئی دوور ده‌خاته‌وه‌له‌به‌ر خاتری خوداو ره‌زامه‌ندی نه‌و، مانگیکی سه‌ر له‌به‌ر به‌م شیوه‌هه‌لسو که‌وتی ده‌بی، نه‌گه‌ر له‌به‌ر خاتری خودا نه‌بویه‌ خوئی نه‌ده‌گرتو نه‌و نازو نیعمه‌ته‌ی له‌خوئی قه‌ده‌غه‌ نه‌ده‌کرد. جا به‌دووباره بوونه‌وه‌و سی‌باره بوونه‌وه‌ی نه‌و حاله‌ته‌مه‌له‌که‌یه‌کی نه‌فسی بوّ په‌یدا ده‌بی و شه‌رم له‌خودا ده‌کاوه‌ست به‌پابه‌ندبوونی خوئی به‌رامبه‌ر فه‌رمانو نه‌هی‌یه‌کانی ده‌کا، که‌سی‌کیش نه‌م ره‌وشتانه‌ی لا په‌روه‌رده‌بن موسولمانیکی راستالی لیّ په‌یدا ده‌بی و لایه‌نی فرتو فیل و غه‌شی تییدا نامینی و مالی خه‌لک ناخوا زه‌کات مه‌نع ناکا تاوانی لیّ رووناده‌ن.

بویه پیغه‌مبه‌ر ده‌فه‌رموی: (من صام رمضان إيماناً واحتساباً غفر له ما تقدم من ذنبه) که‌سی‌ک ره‌مه‌زان به‌روژوو بیت پروادار بی دواپی پاداشی روژووه‌که‌ی داوا بکا په‌روه‌ردگار له‌تاوانی بچوکی خوش ده‌بی و نه‌گه‌ر توبه‌ بکا، له‌گونا‌هی گه‌وره‌شی خوش ده‌بی له‌حه‌دیشی قودسی دا ده‌فه‌رموی: (کل عمل ابن آدم له إلا الصوم فإنه لي وأنا أجزي به) هه‌موو‌کرده‌وه‌یه‌کی ئاده‌میزاد بوّ خوئیته‌تی و به‌نه‌ندازه‌ی کرده‌وه‌که‌ی پاداشی ده‌دریته‌وه‌، جگه‌ له‌روژوو نه‌وه‌ بوّ منه‌و خۆم ده‌زانم چه‌ندی پاداش ده‌ده‌مه‌وه‌.

۲- روژوو شه‌هوه‌تو ئاره‌زووی ئاده‌میزاد ده‌شکینی و نه‌فسی سه‌رکه‌شی جله‌وکیش ده‌کا. پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رموی: (يا معشر الشباب من استطاع منكم الباءة فليزوج فإنه أغض للبصر وأحصن للفرج ومن لم يستطع فعليه بالصوم فإنه له وجاء) نه‌ی کو‌مه‌لی لاوان! هه‌ر که‌سی له‌ئیه‌وه‌ ده‌سه‌لاتی ژن هینانی هه‌یه‌ با زوو ژن ماره‌ بکا، چونکه ژن هینان ده‌تانپاریزی له‌تاوانی سه‌یرکردنی

ئافرەتانی بېگانەو لە داوین پیسی، کەسیکیش دەسلاتی ژن هینانی نیە
ئەو بە بەرۆژوو بێ چونکە رۆژوو شەهوەتو ئارەزوو کەم دەکاتەو.

۳- رۆژوو ئادەمیزاد لەسەر دل نەرمی و بەزەیی هاتنەو بە خەلکدا
رام دینێ و خێرو بەخششی مالو دارایی لەلا شیرین دەکا، ئەو کاتە
برسی دەبێ هەست دەکا بە ئیشو ئازاری هەزارو بێئەوایانو بەزەیی
پێیاندا دەبێتەو.

۴- یەکسانی لەنتوان پاشاو گەدادا، لەنتوان دەولەمەندو هەزاردا
بۆئەنجامدانی واجبیککی ئایینی.

۵- راهینانی موسولمانان لەسەر یاسای نان خواردن لەکاتیکی
دیاری کراودا.

۶- رۆژوو هۆکاریکی گرنگە بۆ تواندنەوێ ئەو بەزو چەورایی بەی کە
لەناو ورگی ئینساندا کۆدەبێتەو، بەتایبەتی ئەوانە کە هەمیشە
خواردەمەنی خۆشو چەوریان هەیە کارو کاسبی وا ناکەن کە زۆر پێویستی
بە جۆلەو هاتوچۆ هەبێ رۆژوو هۆکاریکی گرنگە بۆ وشک کردنەوێ
تەرای زیانبەخش لەناو سک دا، ریحۆلە لەو ماددە ژەهراویانە پاک
دەکاتەو کە بەهۆی ورگنییەو پەیدادەبن ئەو بەزو کۆلیستروۆلە کە
خەتەرن لەسەر دل قەلاچۆیان دەکا، پێغەمبەریش ﷺ فەرموویەتی: (صوما
نصحا) بەرۆژووبن لەش ساغ دەبن.

برێ لە زانایانی ئەوروپا دەلێن: بەرۆژووبونی مانگیکی دەبێتە هۆی
قەلاچۆکردنی خلتەو پلتهی نامۆ، لەناو لەشی مرۆف بۆ ماوەی سالتیک
دە کوا لای زۆربە موسولمانانی ئەمڕۆ ئەم کاریگەریانە هەن! کوا
ئەو خۆگری لەسەر خۆیە خۆی دەگەینێ! زۆربە رۆژووەوان لەرەمەزاند
خەریکی شەرو هەراو غەیبەتو ناخۆشین، هەر ئەوەندە هەیسە خۆیان لە
خواردنو خواردنەو مەنع کردووە، هیچ گیانیکی رۆژوو وانەتیان تیدا
نیە، ئەو مانایانە رۆژووی بۆ دانراوە ئەوان هیچیان پەڕەوناکەن، تا

بۆیان بکری بهربانگو پارشیوان خوارده مهنی خوشو بهله زهت ئاماده ده کهن! تا ده توانن ورگی خویان ده ئاخنو زۆربهی کاتیش به دانیشتنو نوستن به سهرده بن.. ئه و تاوهی به ئاگایشن به شتی پرپو وچ کات به سهر ده بن کهی ئه وه پیی ده لێن ره مه زان؟ ده بیینی خه لک به هه موو شیوهیه ک خۆ ئاماده ده کا بۆ خواردنو خواردنه وه، ههروه ها ده لیی ره مه زان کاتی خواردنو خواردنه وه یانه خویرسی کردنی رۆژیان بۆ مه به ستی زۆرخواردنی شه ویانه! به راستی ئه وه کاریکی سه یرو سه مه ره یه ئه وه هه موو زیاده ره وه ییه ی رۆژووه وان له خواردن دا ده یکا هیچ له گه ل حیکمه تی فهرز کردنی رۆژوودا ناگونجی ﴿ایاما معدودات﴾ رۆژانی ره مه زان که فهرز کراوه تییا ندا به رۆژووبن، چهند رۆژیکی دیاریکراون ژماره یان ده زاندری، پهروه ردگار به ره حمو به زه یی خوی هه موو رۆژه کانی سال یان زۆربه ی رۆژه کانی له سهر واجب نه کردووبن بۆ ئه وه ی بتوانین فهرمانه که ی جی به جی بکهین.

﴿فمن كان مریضاً أو علی سفر فعدة من أيام أخر﴾ ئه گه ریه کییک له ئیوه له مانگی ره مه زان دا نه خوش بوو، یان له سه فهدا بوو، نهیتوانی به رۆژووبی و رۆژووی شکاند، ئه وه پتیوسته دوا ی چاکبونه وه و گه پانه وه بۆ ماله وه به ئه ندازه ی رۆژووه خورا وه کان بگریته وه، نه خوشی و سه فهدا ده بن به عوزرو بۆ ئه وه ی موسولمان تییا ندا به رۆژوو نه بی، چونکه هه ردووکیان بارگرانی رۆژوو گرتنیان تیدا چاوه روان ده کری! زۆربه ی زانایان ده لێن کاتییک نه خوشی ده بیته عوزری رۆژوو شکاندن، که نه خوشییه که به جۆریک بی رۆژوو گرتن له گه لی دا زه حمه ت بی.. چونکه خودا له م باره وه ده فهرموئ: ﴿یرید الله بکم الیسر ولا یرید بکم العسر﴾ کو مه لیکی تر له زانایان له وانه ئیمامی عه طاو ئیبنوسیرینو بوخاری ده فهرمون: هه موو نه خوشییه ک ده بیته عوزر بۆ رۆژوو شکاندن، چونکه زۆر نه خوشی هه یه رۆژووه وان پیی سه غله ت نابێ به لام ده گونجی رۆژووه که زیان به

نه خوشه که بگه یه نی و ههستی پی نه کا یان بیتیته هوی شه که درهنگ
چاک بیتیته وه، مه گهر پزیشکیکی پروا پیکراو ریگای به روژووبوونی بو
بدا..

نهو سه فهری که روژوو شکاندن تییدا دروسته، ده بی سه فهریک بی
کورت کردنه وهی نویژی تییدا دروست بی، نیمامی نه حمده و موسلیمو شهرو
داود له نه نه سه وه ﷺ ده گیرنه وه ده لی پیغه مبه ر ﷺ (هه رکتی
سه فهریکی بگردایه سی میل دووربویا یان سی فهرسه خ بویا نویژی
کورت ده کرده وه)، ته نانه ت نه گهر شه مه ودایه به چهند ده قیقه یه کیش
ببری هه ده بیتیته عوزری روژوو شکاندن، چونکه مه رج برینی مه وداکایه
نه ک چندیه یه تی کاته کیه.

جاکه سیک به نه خوشی یان له سه فهردا مانگی ره مه زان به روژوو بوو
شه وابه که ی له کول ده که وی، نه گهر شکاندیشی ده بی دواپی
بیگریته وه. پیغه مبه رو هاوه لانی بهم شیوه یان کرده وه، له هه دیشی
صحیح دا هاتوه که هاوه لانی له گهل پیغه مبه ردا ﷺ له ره مه زاندا
سه فهریان ده کرد هه یان بوو به روژوو ده بوو، هه یانبوو ده یشکاند، که سیان
ره خنه ی له وی تریان نه ده گرت، هه رکتیکیش روژوو هه وانه کان تینیان بو
بهاتایه پیغه مبه ر ﷺ فهرمانی پی ده کردن هه موویان بیشکینن، نیمامی
نه حمده و نیمامی موسلیم له نه بوسه عیده وه ده گیرنه وه ده لی: سافرا مع
رسول الله ﷺ إلی مکه ونحن صیام فنزلنا منزلاً فقال رسول الله ﷺ (إنکم دنوتم من عدوکم
والفطر أقوى لکم) له گهل پیغه مبه ردا ﷺ سه فهرمان کرد بو مه که وه به روژوو
بووین گه یشتینه شوینیک پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: ئیوه له دوژمستان
نزیک بوونه وه نه گهر روژوو هه کانتان بشکینن باشتره، چونکه هیزو تواناتان
زیاد ده کا). نه مه بوو به روخصه ت بو ئیمه هه مان بوو نه یشکاندو هه
به روژوو بوو هه شمان بوو شکاندی، دواپی ماوه یه کی تر رویشتینو
گه یشتینه قوناغیک تر پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: (إنکم مصبحوا عدوکم والفطر

أقوی لکم) ئیوہ لە دوژمن نزیکن بەیانی زوو ھێرش دەکەنە سەر دوژمن، بەرۆژوو نەبوونتان باشترە، چونکە ھێزو تواناتان زیاتر دەبێ، ئەمەش بوو بە (عەزیمە) بۆمانو ھەموومان شکاندمان..

لە ھەزەرەتی عائیشەو دەگێرێنەو ھەمزی ئەسڵەمی کە زۆر روژی دەگرت- عەززی پیغەمبەری کرد، وتی: قوریان! نەری لەسەفەردا روژوو بگرم؟ پیغەمبەر ﷺ لەو لاما فەرمووی: کەیفی خۆتە، ھەزرت لیسو بەرۆژوو بە، ھەزرت لیسو بێشکینە، ئیمامی موسلیم ئاوی گێراو ھەو دەلی: پیغەمبەر ﷺ لەو لاما فەرمووی (روژوو شکاندن لە سەفەردا روخسەتییکی خوداییە، کەسیک پابەندی بێ باشە، کەسیکیش بێھوێ بەرۆژووبێ گوناھی ناگاتێ).

زۆربە پیشەوایانی ئیسلام وەکو ئیمامی مالیکو ئەبو ھەنیفەو شافعی لەسەر ئەو ھەن کە کەسیک بە توانایی و زیانی پێنەگا روژووگرتنە کە باشترە لە شکاندنی، ئیمامی ئەوزاعی و ئیمامی ئەحمەد پێیان وایە شکاندنە کە باشترە لە گرتنی، چونکە خودا روخسەتی پێداوین بۆیە پێی داوین کە کاری پێبکەین.

﴿وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَ فِدْيَةَ طَعَامٍ مَّسْكِينٍ﴾ پێویستە لەسەر ئەوانە ی کە روژوو گرتن تێیان بۆ دینی و زۆر بە زەحمەتە لەسەریان فیدیە بدەن. ئەوانە ی کە روژوویان بە زەحمەت بۆ بگێڕێ وەکو پیرو لاوازو لەرزۆک، ئەوانە ی کە ئومیدی چاک بوونەو ھیان نیە، ھەروەھا ئەوانە ی کە ژیا نیان لەسەر کارکردنی کاری قورس بەندە وەکو کریکارانی کانە خەلوزو ئاسن توانەو ھەو ئەو کارگانە ی کە ئیش کردن تیا نیاندا گرانبەو پێویستی بە خەرجدانی ھێزو توانای زۆر ھەیە. یان ئەو تاوانبارانە ی لەبەندیخانەدا لەگەڵ بەندکردنە کە یاندا ئیشو کاری قورسیشیان دەخەیتە ئەستۆ، ھەروەھا ئافەرەتی دووگیان و ئافەرەتی شیردەر ئەگەر ترسی منداڵەکانیان ھەبوو کە زیانیان پێ بگا. ئەمانە ھەموویان دەتوانن لە رەمەزاندا

بەرۆزوو نەبنو فیدیه بدەن، فیدیهش بیریته له تیرکردنی هەژاریک له خواردنیکى مام ناوەندى که خۆیو خیزانی دەیخۆن، بۆ هەر رۆژى نان خواردنیک، بە کورتى موسولمانان له حوکمی رۆزووگرتن دا سى جۆرن.

۱- موسولمانیک لهش ساغ بىو له مال بىو بتوانى بى زەحمەت کیشانى زۆر بەرۆزوو بى ئەم جۆرهیان پتویستە بەرۆزووین ئەگەر نەبگرن تاوانى گەورە دەکەن.

۲- نەخۆشو سەفەری دەتوانن بەرۆزوو نەبن دوایى بێگرنەوه، ئەگەر دلنیا بوون که رۆزووگرتن زیانیان پى دەگەینى ئەوه پتویستە بيشکینن.

۳- کەسیک رۆزووگرتنى بۆ زەحمەت بى بێگرنى زۆر ناپەحەت بى؛ وه کو پیرو لاوازو لەرزۆکئو نەخۆشى درێژخایەنى وا کە ئومیدی چاکبوونەوه ی لى ئەکرن، ئافەرەتى سەک پەر ئافەرەتى شیردەر ئەمانە هەموویان دەتوانن بيشکینن بۆ هەر رۆژیک نان خواردنیکى مام ناوەندى بۆ هەژاریک دا بین بکەن، ﴿فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ﴾ کەسیک له فیدیه که زیاتر بدا ئەوه باشتەر و پاداشى چاکەکەى بۆ خۆی دەگەرێتەوه.

ئەم زیادکردنە بۆ هەرسیک جۆره کان دەبى بەم جۆره نانی زیاد له هەژاریک بدەى یان هەژارە که لەجیاتى ژەمیک دوو ژەم یان زیاتری دەیتى، یان فیدیهش بداو رۆزوو کەش بگرن، ﴿وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ﴾ ئەگەر رۆزوو کان بگرن له فیدیه دان باشتەر، چونکە رۆزوو وەرزشى لەشو لازو پراوه کردنى نەفسە، ئەبو ئومامە دەلى: عەمرى پتەمبەرم کرد وتم: قوربان شتیکم پى بفرموو بەگویت بکەم، فرمووی: (عليك بالصوم فإنه لا مثل له) ئاگادارى رۆزوو بەو رۆزوو بگرە هیچ شتیکی ناگاتى ﴿إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ئەگەر نێوه بزاتن خێرو بیری رۆزوو چەند زۆرەو چەند لەبەرژەوهەندى رۆزوو هوانەکانە.. هەرگیز فرامۆشى ناکەزو وه کو پتویست ئەنجامى دەدەن.

ئەمجار دیتە سەر باسی ئەو کە ئەندازەى رۆژە دیاریکراو
 ژمیردراو هکانی کە پتویستە تییاندا بەرپۆژوو بین بۆمان سنوردار بکا
 دەفەرموی: ﴿شهر رمضان الذي أنزل فيه القرآن هدى للناس وبينات من
 الهدى والفرقان﴾ ئەو رۆژە ژمیردراو دیاریکراوانەى رۆژوویان تیدا
 فەرزکراو پتویستە موسولمانان تییاندا بەرپۆژووبن مانگی رەمەزانە؛
 ئەو مانگەى کە سەرەتای قورئانی تیدا ھاتۆتە خواری، بۆ ئەوەى
 رینومايی خەلک بکا بۆ ریگای راستو دروستی خوداو بیانخاتە سەر
 بەرنامەىەکی حق، بۆیە ئەرکی سەرشانى موسولمانانە کە لەیادو
 بیرەوہرى ئەو رەحمەتەى یەزداندا ھەموو سالی لەم مانگەدا زیاتر چاکى
 خوداپەرستى لى ھەلبکەنو بیکەنە مەوسیمی عبادەتکردنو خوداپەرستى
 بەرپۆژ بەرپۆژووبنو بەشەو خەریکی نوێژى تەراویحو قورئان خویندنو
 شەونویژ بن ﴿فمن شهد منكم الشهر فليصمه﴾ ھەرکەسى لەئێوە لەمال
 بوو، بینى مانگی یەك شەوہى رەمەزانى لەلا چەسپاو خۆى بینى، یان
 خەلکانى تر بینیانو ئەم برۆای پیکردن- ئەو دەبى بەرپۆژوو بى، لەم
 بارەوہ ھەدیثى پیغەمبەر ﷺ زۆرو زەبەندەنو ھەر لەسەردەمى سەرەتای
 ھاتنى ئیسلامەوہ تا ئەمڕۆ کاریان پىکراوہ. ئەو ولاتانەى کە ناکرئ
 مانگی تیدا ببیندرئ وەکو ولاتە قوطبىیەکان کە شەش مانگ ھەر شەوہ
 لە قوطبى شىمالى و شەش مانگ ھەر رۆژە لە قوطبى جنوبى و
 بەپێچەوانەشەوہ.

دانىشتووی ئەم ولاتانە دەبى بۆ خۆیان ئەندازەى مانگی رەمەزان
 مەزەندە بکەن، مەزەندەکردنە کەشیان بە گوێرەى ولاتە مام ناوەندىیەکان
 بى، ئەو ولاتانەى تەشرىعی ئىسلامی تیدا ھاتۆتە خواری، وەکو مەككەو
 مەدینە. واتە: دەبى بە گوێرەى رەمەزانى مەككە، یان مەدینە رۆژوو
 بگرنو بیشکینن..

ئىستاش بەھۆى ئامپىرى پەيوەندىيەو ۋەكو ئىزگەو تەلەفزیۆنو تەلەفونو تەلەكس.. ھتد زانىنى سەرەتای رەمەزانو کاتى پارشیۆو رۆژوو شکاندن ئاسان بوو. بۆئ لە زانایانى ئىسلام دەلین دانىشتوانى ئەو ۋلاتە قوطبىيانە رەمەزانەکیان بە گویرەى نزیکترین ۋلاتى مام ناوەندى لىيانەو ۋە مەزەندە دەکەن. ﴿وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾ ھەرکەسى لەئێوە لەمانگی رەمەزاندا نەخۆش کەوت یان لەسەفەردابوو دەتوانی بەرۆژوو نەبۆ دواى کە لەنەخۆشىيەکەى چاک بوو ۋە یان لەسەفەرەکەى گەرايەو ۋە لەجياتى ئەم رۆژوو خوراوانە لە مانگەکانى تردا بەئەندازەى ئەو رۆژانە رۆژوو بگريتهو ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ﴾ پەرورەدگار دەيەوئ ئیش بۆ ئێوە ئاسان بکا رۆژووگرتن ۋە خوداپەرستىتان لەسەر سووک بکا.

﴿وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ نایەوئ شتتان لەسەر گران بکا ئەمەش ياسايەکی سەرەکی ۋە بنەرەتىيە لەتايىنى ئىسلامدا ھەمیشە ئاسانخوازە، نایەوئ شت قورس بکا، ھەمیشە دەيەوئ ئەندامەکانى بە مۆرکى ئاسانکاریى و لیبوردویى دروشم دار بکا، ھەستى ئەوەشیان تیدا دروست بکا کە چاوەروانى رەحمەتى خودا بن ﴿وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ﴾ بۆيە رینگەدراو ۋە بەوانەى نەخۆش یان لە سەفەردان کە دواى رۆژوو ۋە کانیان بگرنەو ۋە بۆ ئەو ژیماوەى رۆژەکان تەواو بکەن، کەوابوو ئەرکى سەرشانى موسولمانانە کە لەپای ئەم جوړە رۆژووگرتنەدا سوپاسى خودا بکەن ۋە خودا بە گەورە ناویەرن ﴿لِتُكْبِرُوا﴾ اللہ علی ما ھداکم ولعلکم تشکرون﴾ ئەمە ئەوپەرى جیيەجی کردنى فەرمانى خودایە کە موسولمان ھەست بکا بە نرخى رینومایی خودا ۋە یارمەتیدانى بۆ گەیشتن بە مرازی خوئ، ئەمجار لەپای ئەم رینوماییيەدا (اللہ اکبر) بکەن ۋە خودا بە گەورە بزائن، لەسەر ئەو ۋە رینومایی کردوون بۆ بەرۆژوو ۋە یارمەتى داوون بۆ ئەنجامدانى، ھەر بۆيەشە شەو ۋە رۆژى جەژن موسولمانان (اللہ اکبر) دەکەن.

برى هوكمو ياسای روژوو

وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أَجِيبْ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ
 فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ ﴿٧٦﴾ أَحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ
 الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَى نِسَائِكُمْ هُنَّ لَبَاسٌ لَّكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَّهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ
 أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَادُونَ أَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ فَالْآنَ
 بَشِّرُوهُمْ وَأَبْغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ
 الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتُمُوا الصِّيَامَ إِلَى الْيَلِ
 وَلَا تَبَشِّرُوهُمْ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسْجِدِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ

فَلَا تَقْرُبُوهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٧٧﴾

له نایهتی پیشوودا پهروهردگار فرمانی به بهندهکانی کرد به سوپاس
 کردن، نه مجار پیش نهوهی بجیتته سهر باسی نه حکامی نهوهی له
 روژووهوان قهدهغیهو نهوهی ریگای پی دراوه ناوردانهوهیهکی خوشو
 مزدیهکی پیروژ بهبهندهکانی رادهگهیهنیو دهفرموی: ﴿وَإِذَا سَأَلَكَ
 عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أَجِيبْ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ﴾ نهی پیغدمبه
 هدرکاتی دربارهی من، بهندهکانم پرسیارت لی بکن تو پیتان رابگهیهنهو
 بویان روون بکهرهوه که پتویسته لههموو طاعهتو خوداپه رستی به کنده
 ئیخلاصو دلسوزییان هبهی، رووی نزاو پارانهوه با به تنیا ناراستهی من
 بکن، کهس نهکن به هاهویشو بهرامبهرم، پیتان رابگهیهنه که من
 لیاننهوه نریکم، لهتوان منو نهواندا پهرده نیه، هیچ پیاو چاکتو
 شهفاعهتکاریک نیه دوعاو تراکانیان بهمن بگهیهنی، ناگام له ههموو

کرداریکیان ههیه، هه‌موو دو‌عاو نزاو پارانه‌وه‌و سرت‌ه‌و ورت‌ه‌ی لی‌ویان ده‌بیس‌م، که‌س رای‌ه‌ی نا‌که‌وێ ج‌گه‌ له‌ خۆ‌م وه‌‌لامیان بداته‌وه‌، یان پاداشیان بۆ دیاریی بکا، من بۆ خۆ‌م وه‌‌لامی بانگ ن‌زای ته‌وانه‌ ده‌ده‌مه‌وه‌ که‌ هاوارم لی‌ ده‌که‌نو ل‌تیم ده‌پارینه‌وه‌ به‌بێ ته‌وه‌ی پ‌ت‌ویستم به‌ناوه‌ندیک هه‌بێ، من د‌زوستم کردووه‌و ده‌زانم چی له‌ دل‌ دایه‌و شایانی چ پاداش‌و به‌خش‌ش‌پ‌که‌.

ده‌ل‌ین: هۆی هاتنه‌خواره‌وه‌ی ئەم نایه‌ته‌ ته‌وه‌بووه‌ که‌ پ‌ت‌غه‌م‌به‌ر ﷺ گویی لی‌بوو موس‌ولمانان له‌غه‌زای خه‌یبه‌ردا به‌ده‌نگی به‌رز له‌ خودا ده‌پارانه‌وه‌ ن‌ت‌ر پ‌ت‌غه‌م‌به‌ر ﷺ ف‌رمووی: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ ارْجِعُوا عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ فَإِنكُم لَتَدْعُونَ أَصْمًا وَلَا تَخَافُوكُمُ إِنَّكُم تَدْعُونَ سَمِيعًا قَرِيبًا وَهُوَ مَعَكُمْ﴾ ته‌ی خه‌ل‌کینه‌! ت‌وزیک به‌ خۆتان‌دا وه‌رنه‌وه‌، ته‌وه‌نده‌ ده‌نگ به‌رز مه‌که‌نه‌وه‌، خۆ ئ‌ت‌وه بانگ له‌که‌ر نا‌که‌ن، بانگ له‌که‌سیکی دوورو ب‌ی‌ئاگا له‌ ئ‌ت‌وه نا‌که‌ن، ئ‌ت‌وه له‌ خودایه‌ک ده‌پارینه‌وه‌ گویی لی‌تان‌ه‌و هه‌میشه‌ له‌گه‌لتان‌دایه‌، له‌مه‌وه‌ ته‌وه‌مان بۆ ده‌رده‌که‌وێ که‌ له‌کاتی پارانه‌وه‌و ن‌زاکردن‌دا له‌کاتی نوێژکردن‌و ته‌واف کردن‌دا پ‌ت‌ویست نا‌کا زیاد له‌و ته‌ندازه‌یه‌ی شه‌رع داین‌اوه‌ ده‌نگ به‌رز ب‌که‌ینه‌وه‌، واته‌: ده‌بێ ته‌وه‌نده‌ ده‌نگ به‌رز ب‌که‌ینه‌وه‌ که‌ ته‌وه‌ی له‌ ن‌زیک‌مانه‌ گویی لی‌ب‌ی، هه‌رکه‌سیک‌یش به‌ته‌نقه‌ست زیاد له‌ پ‌ت‌ویست ده‌نگ به‌رز ب‌کاته‌وه‌ ته‌وه‌ سه‌رپ‌ت‌چی ف‌رمانی خودا و پ‌ت‌غه‌م‌به‌ری کردووه‌. هه‌رکه‌سیک‌یش عاقل‌و هۆشمه‌ند‌ب‌ی، شه‌ره‌زای شه‌ریعه‌ت‌و س‌وننه‌تی خوداب‌ی له‌ بوونه‌وه‌ردا که‌ ده‌پار‌ت‌ه‌وه‌ له‌خودا داوای ره‌خساندن‌ی ته‌و هۆیان‌ه‌ ده‌کات که‌ بی‌گه‌یه‌ن‌یته‌ مرازو شه‌ره‌زۆی خۆی، موس‌ولمانی عاقل ته‌گه‌ر ویستی داوا ب‌کات له‌خوا که‌ ر‌زق‌و ر‌زۆی زۆر ب‌یت‌ ناب‌یت‌ داوای ته‌وه‌ ب‌کات که‌ خودا زی‌رو ب‌ی‌و بۆ ب‌بار‌ین‌یت، یان د‌ینارو د‌ۆلاری به‌ بادا بۆ بن‌یریت، به‌ل‌کو ده‌ب‌یت‌ داوای ته‌وه‌ ب‌کات که‌ خودا ته‌وف‌یقی بدات هۆکاری تاییه‌تی بۆ به‌خس‌ین‌ی بۆ ته‌وه‌ی بت‌وان‌یت کاسب‌ی ب‌کات‌و ده‌وله‌مه‌ند ب‌یت.

ئەگەر نەخۆشیکى هەبوو نابى داواى چاک بوونەو ەى نەخۆشەکەبکا بەشیوەیهکى نااسایى، دەبى داواى ئەو ە بکا بلى: خودایە! یارمەتیمان بدە دەرمانىک بدۆزینەو ە ببیتە چارەسەر بۆ نەخۆشیهکە، کەسیک پالى لى بداتەو ە، داواى دەولەمەندى بکا ئەو نەزانە. ەروەها نەخۆشیک دەرمان نەخواو بە گویرەى ئامۆژگارى پزیشک ەلسو کەوت نەکاو لەخوداش بپاریتەو ە بلى: خودایە چاکم بکەرەو ە، ئەو مانای ئەو ەیه پراوى بە سوننەتى خودا نیە لە بوونەو ەردا.

پارانهو ە لەخودا دەبى بەقسەبى و دلش ەوشیار بى و بزانی چى دەلى، دەبى لە پارانهو ەکەدا وا ەست بکا کە پتیوستى بە یارمەتى خودا ەیه، بەجۆریک بپاریتەو ە گەورەیی و پیروزی خودا لە پارانهو ەکەدا دیار بى، بۆیه پیغەمبەر ﷺ دەفرموى: پارانهو ەو دوعاکردن کاکلەى خوداپەرستى ە ﴿فليستجيبوا لي وليؤمنوا بي﴾ واتە: کە من لییان نزیک بم و ەلامى نزاو پارانهو ەیان بدەمەو ە، دەى با ئەوانیش بەدەنگ منەو ە بىنو کاریک بکەن شایانى و ەلامدانەو ە بن. چ فرمانیکم پى کردوون لە ئیمان ەینانو تاعەت کردن جى بەجى بکەن، وەکو من خودایەکى میهرەبانو بەرەحم بۆیان، با ئەوانیش بەندەى راستاو بەندەبو گوێرایەل بن، پابەندى فرمانەکانم بن ﴿لعلهم يرشدون﴾ بەلکو ئەوانیش شارەزای ریگای راست بنو بزائن خوداپەرستى بەراستى چۆنە، چونکە کردەو ە ەرکاتى لە گیانیکی ئیماندارى ەو ە ەلقولاو دلسۆزى تیدا بەدى دەکرا ئەو ە دەبیتە ەوى ئەو ە خواوەنەکەى ریبازى راستى ژیان بدۆزیتەو ە.

لەو ەپیش باسى ئەو ە کرا کە رۆژوو لەسەر ئیمە بەپتیوست دانراو ە، وەکو چۆن لەسەر گەلو نەتەو ەکانى پیتشو واجب کراو ە، ئەمجار باسى ئەو عوزرانەى کرد کە دەبنە بیانوو بۆ ئەو ەى موسولمان بەرۆژوو نەبى و لە ڕەمەزاندا رۆژوو بشکینى. دیتە سەر ئەو ە کە باقى ماندهى

حوکمه کانی روژوو روون بکاته وه، ده فهرموئ: ﴿أَحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثِ إِلَى نِسَائِكُمْ﴾ نهی کو مه لی موسولمانان! ریگه دراوه به ئیوه که شهوانی ره مه زان له خیزانه کانتان نزیک ببنه وه نه وهی ده تانه وئو حه زتان لی یه تی نه نجامی بدهن.

خوینهری هیژا! پروانه، قورئانی پیروژ چون بهم ته عبیره ناسکه ئهم جوړه مه بهسته که بریتیه له جووتبونوی پیاو له گهل خیزانی خویدا ده ری ده بری، نه وه تا له شوینیکدا ده فهرموئ: ﴿أُولَئِكَ لَمْ يَصِلُوا إِلَى الْإِنْسَانِ﴾ یان ده فهرموئ: ﴿أَفْضَىٰ بَعْضُكُم إِلَىٰ بَعْضٍ﴾ یان ده فهرموئ: ﴿دَخَلْتُم بُهْنًا﴾ یان ده فهرموئ: ﴿فَلَمَّا تَفَشَّاهَا حَمَلًا﴾ به راستی ئهم ته عبیره ناخاوتنه همر له قورئان دی؟!

ئه مجار دیته سهر نه وهی که هوئی حوکمی حه لال بوونه که روون بکاته وه ده فهرموئ: ﴿هَن لِّبَاسٍ لِّكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٍ لِّهِنَّ﴾ پهروه ردگار ریگای داوون که شهوانی ره مه زان له خیزانه کانتان نزیک ببنه وه، چونکه نه وان بو ئیوه وه کو پو شاکن و ئیوه ش بو نه وان پو شاکن، هه میشه له گهل یه کتری دانو تیکه لای یه کترن، زور زه حمه ته بتوانن خوتانیان لی پیاریزنو له بهرام بهریان دا خو یگرنو خیانهت نه کهن، ئایینی ئیسلامیش ئاسانخوازه و ئهرکی له سهر شان قورسی تیدا نیه: ﴿عَلَّمَ اللَّهُ أَنْكُمُ الْتَحْنُونَ أَنْفُسَكُمْ﴾ خودا ئاگاداره و ده زانی که ئیوه خیانهت له خودی خوتان ده کهن پرواتان به شتی که هیه که ناتوانن کاری پی بکهن، چونکه وه کو ده گیرنه وه هاوړیکانی پیغه مبه ر ﷺ که بهریانگیان بگردایه وه ریگیان هه بوو بخونو بخونه وه تا خهویان لی ده کهوت له گهل خیزانی خویدا دا دروست ده بوون، به لام که خهویان لی بکهوتایه و خه بهریان بیوایه و با چند سعاتیکیش شهو بمایه ئیتر چی له روژدا له روژوه وان قه ده غه بوو له وانیش قه ده غه ده بوو، جا هی وایان هه بوو پابه ندی نه وه نه ده بوو، نه و سنوورهی ده شکاندو له خیزانه کانیان نزیک ده بوونه وه به بیرو بوچوونی

خۆیان تاوانیان کرووه، چونکه نهوان له رستهی ﴿کما کتب علی الذین من قبلکم﴾ نهوهیان وهرگرتبوو که خاوهن نامه کان دابو دهستووری بهرۆژوو بوونیان وایه و نهوان و بهرۆژوو دهبن، که وابوو بۆ نهمانیش وایه، نه مه بیرو باوهری خۆیان بوو، که چی هی و اهه بوو شهوگاری ره مه زان دواي خه بهربونه وه له ژنی خۆیان نزیک ده بونه وه به پروای خۆیان تاوانیان ده کرد، ﴿فتاب علیکم وعفا عنکم﴾ خودا تۆبه و ژیان بونه وه تانی قبول کردو لیتان خوش بوو، واته: خوش بوو له و گونا هدی که بۆ خۆتان پیتان گناه بوو به تیگه یشتنی خۆتان له نایه تی ﴿کما کتب علی الذین من قبلکم﴾ وهرتان گرتبوو. ﴿فالان باشروهن﴾ له نیستا به و لاوه بچه لای خیزانه کانتان له شهوانی ره مه زان لیتان نزیک بینه وه ﴿وابتغوا ما کتب الله لکم﴾ به دل بخوازنو داوا بکن نه وهی که خودا بۆی داناون له زانستی خۆی دا بۆی دیاری کردوون، واته: بۆ نه وه بچه لای ژنه کانتان که وه چه و نه وهی موسولمان زیاد بکنو داوینپاکی بۆ خۆتانو خیزانه کانتان دهسته بهر بکن، ههر بۆیه شه پیغه مبه ر فه رموویه تی: ﴿فی یضع أحدکم صدقة، فقالوا یا رسول الله ایاتی أحدنا شهوته ویكون له فیها أجر، قال أرأیت لو وضعها فی حرام أکان علیه وزر؟ قالوا: بلی، قال فکذلك إذا وضعها فی الحلال کان له أجر﴾ واته: ئیوه که ده چنه لای خیزانی خۆتان چاکه تان بۆ دهنوسری! هاوه لان عه رزیان کرد نهی پیغه مبه ری خودا: بۆچی یه کی له ئیمه بجی ناره زووی خۆی به جی بینی خیری ده گ. مات؟! پیغه مبه ر فه رمووی به لی، نه دی ئیوه نابین نه گه ر نه و کابرایه ناره زووی خۆی له هه رامدا خه رج کردایه نایا گونا هی نه ده گه یشتی؟! وتیان: به لی گونا هی ده گاتی، پیغه مبه ر فه رمووی: دهی نه مه ش وایه که له حه لالدا خه رجی بکا خیری ده گاتی.. ﴿وکلوا واشربوا حتی یتین لکم الخیط الأبیض من الخیط الأسود من الفجر﴾ بخۆنو بخۆنه وه ههر له ئیوار یسه هه تا هیلای ره شو سپی له به ره به یاندا لیک جیا ده که نه وه، واته: حه لاله بۆتان خواردنو

خواردنەوێ ئێک کەوتنەوێ لە ژنە کاتنان لە شەوگاری رەمەزاندە هەر لە کاتی بەربانگەوێ هەتا هێلی سپیایەتی رۆژ لە هێلی رەشی شەو لە کاتی شەبقدا لێک جودا دەکرێتەوێ، ئەویش بە ناشکراوونی ئەو هێلە سپییە کە بە کەناری ئاسماندا بلال دەبێتەوێ پێی دەلێن: (الفجر الصادق) زانیانی ئیسلامو شەرع زانەکان لە ژێر روشنایی ئەم نایەتەدا فەرموویانە: کەسێک بە لەشپیی رۆژی لێ ببێتەوێ رۆژووە کە دەرستە، چونکە بە گۆرە مانای نایەتە کە کابرا بۆی هەبێ هەر لە ئێوارەوێ تا پەیداوونی بەرەبەیان لە گەل ژنە کە جوت بێ، دەی خو ناشکراشە خۆشتنە کە دەکەوێتە دوا رۆژووە بوونو پەیداوونی سپیایی بەرەبەیان، هەر وەها کە سێک خەریکی خواردن و خواردنەوێ بوو، سپیایی بەرەبەیان پەیداو، ئەویش یە کسەر وازی هێناو دەستی کێشایەوێ رۆژووە کە دەرستە، هەر وەها کە سێک پێی وابوو هێشتا رۆژ نەبۆتەوێ پارشێوی کرد رۆژووە کە دەرستە..

ئەمجار دواي ئەوێ لە رستە پێشوو دا سەرەتای رۆژووی دیاری کرد کە دەرکەوتنی سپیایی شەبقە.. دی کۆتایشی دیاری دەکاو دەفەرموێ: ﴿ثم أقموا الصيام إلى الليل﴾ ئەمجار بەردەوام بن لە بەرپۆژووبوونو خۆگرتنەوێ لەو شتانە کە رۆژو دەشکێنێ تا سەرەتای شەوی داهاوو کە بەناو بوونی بازنی خۆرو نەمانی تیشکو رووناکایی یە کە دەست پێ دەکا، دواي شەو دادی، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: (إذا أذرب النهار وأقبل الليل وغابت الشمس فقد أفطر الصائم) هەر کاتی رۆژ تەواوو شەو داهاوو خۆرئاو بوو ئەو رۆژووەوان رۆژووی دەشکێنێ،

ئەو حوکمی کە لە رستە ﴿أحل لكم ليلة الصيام الرفث إلى نسائكم﴾ وەر دەگیرێ حوکمیکی گشتی، ئەو دەگەینێ کە لە شەوگاری رەمەزاندە دەرستە پیاو لە خێزانی خۆی ئێک ببێتەوێ، ئەم نایەتە کە دی ئەو حوکمە گشتی بە تەبەت دەکاتەوێ بەو شێوە

گشتى به نایه یلّیته وه ده فهرموى: ﴿ولا تباشروهن وانتم عاكفون في
المساجد﴾ نریك خیزانى خۆتان نه كه ونه وه لهو حالته دا كه ئیوه له
مزگه وتدا ئیعتیكاftان كردووه و نیه تى مانه وه تان هیناوه، چونكه نریك
بوونه وه له ئافرهت ئیعتیكاف به تال ده كاته وه، وه كو چۆن خواردنو
خواردنه وه رۆژوو ده شكینى، ﴿تلك حدود الله فلا تقربوها﴾ ئه و حوكم
ياسایانه ی گوتران: سنورانى خودانو ئاگاداربن لییان نریك مه بنه وه!!
چونكه له بری شوین دا نریك بوونه وه له سنوور سهرده كیشى بۆ
تیپه راندنى، چاك وایه لى نریك نه بیته وه نه بادا بكه ونه حه رامه وه،
پیغه مبه ر ﴿ده فهرموى:﴾ (ان لكل ملك حمى وحى الله محارمه فمن وقع حول الحمى
یوشك ان یقع فیه) هه موو پاشایه ك پاوانیكى هیه. پاوانى خودا ئه و شتانه ن
كه حه رامى كردوون، كه سیك مه رله نریك پاوان بله وه پینى نریكه
مه ركهانى سنوور ببه زینن!! ئه م هه ره شه و ترساندنه ی ئه م نایه ته له
هه ره شه ی نایه تى ﴿تلك حدود الله فلا تعتدوها﴾ به هیزتره! په روه ردگار
له هیه چ شوینیكا نه هی له نریك كه وتنه وه ی سنوور نه كردووه مه گه ر
لیره داو له باسى زینا داو له باسى مالو دارایی هه تیوان دا.

﴿كذلك یبین الله آیاته للناس لعلهم یتقون﴾ ئا به و جۆره په روه ردگار
حوكم و چۆنیه تى رۆژوو گرتن و فه رمانى خۆى بۆ مه ردوم روون ده كاته وه
به لكو له سه ریچی كردنى فه رمانه كانى خۆباریزن، خه لكى تى ده گه یه نى
فیریان ده كا بۆ ئه وه ی خویان ئاماده بكهن، بۆ په رستش و خودا به یه ك
ناسین و جى به جى كردنى فه رمانه كانى، هه روه ها بۆ ئه وه ی دووریان بخاته وه
له شوین كه وتنى هه واو هه وه س.

له حەدیشی پێغه‌مبەردا هاتووە دەفەرموی: ﴿وَلَا يَمْلَأُ جَوْفَ ابْنِ آدَمَ إِلَّا التَّرَابُ﴾ گۆل نەبێ وەرگی ئادەمیزاد پڕ ناکا.

حوکمی ئەم نایه‌ته گشتی‌یه بۆ موسولمانان و ناموسولمان، سوننه‌تی خودا وەها‌یه یارمه‌تیده‌ری حەقه ریسواکه‌ری به‌تاله! ﴿وَلَا يَكْلَمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ ئەوانه خودا روژی قیامەت نایاندوینی و رووی رەحمەتیان تی ناکاو رقی لێیانە ﴿وَلَا يَزْكِيهِمْ﴾ له گونا‌هو تاوان پاکپان ناکاته‌وه و لێیان خۆش نابێ به‌مه‌رجێک به‌کافری بمرن! ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ سزای به‌ئێشو نازاریان بۆ ناماده‌کراوه. ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهَدْيِ﴾ ئەو خودا نه‌ناسو فێلبازانه‌ی که ناوا نیگای خودا ده‌شیوین و گۆرانکاری له که‌لامی خودا ده‌که‌زو خوداش سزای به‌ئێشی بۆ داناون رووی رەحمەتیان تی ناکا ئەوانه‌ن که رێبازی راستیان نه‌گرتوو، ئەو په‌یامه‌ پێروژه‌ی پێغه‌مبەر هه‌لنا‌بژێرن، شوین هه‌وا و هه‌وه‌سی فێلباز و خوانه‌ناسان ده‌که‌ون گومرایییان هه‌لبژاردوو، ﴿وَالْعَذَابُ بِالْمَغْفِرَةِ﴾ شیاوی سزای دۆزه‌خن، لێ‌بوردنیان بۆ نیه، چونکه بۆ خۆیان ئەو رێگایه‌یان په‌سه‌ند کردوو و هه‌سته‌میان له‌ خۆیان کردوو، ﴿فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ﴾ واته: پێکیشییان له‌و کرداره‌ ناره‌وا‌یه‌یان که ده‌به‌یتته‌ هۆی چوونه‌ ناو ئاگریانه‌وه‌ شوینی سه‌رسو‌رمانه! به‌رده‌وام بوونیان له‌سه‌ر ئەو رێبازه‌ سامناکه‌ی که ده‌یان‌باته‌ ناو دۆزه‌خه‌وه‌ و گۆی پێ نه‌دانیان به‌ ئاکامی ئەو کرداره‌ خراپانه‌یان ئەوه‌ ده‌گه‌یه‌نی که له‌ ئاگر ناترسن و خۆی بۆ راده‌ب‌گزن، ئەمه‌ شتیکی وایه‌ ده‌بێ جیگای سه‌رسو‌رمان بێ، ده‌بێ چی بێ وای لێ‌کردن که خۆیان بۆ ئاگری دۆزه‌خ راب‌گرن!! له‌وه‌ش سه‌رسو‌ر‌هێنه‌رتر ئەوه‌یه که ئادەمیزادی هۆش‌مه‌ند ئەو ئاگره‌ بۆ خۆی ره‌وا ببینی و رازی بێ بیکاته‌ مالی خۆی. ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾. ئەو سزایه‌ی باس کراوه‌ بۆ ئەو خوانه‌ناسانه‌ ته‌رخان کراوه‌ به‌هۆی ئەوه‌وه‌یه که خودا ته‌وراتی ناردوو بۆ ئەوه‌ی ئەو حەق و راستی‌یه‌ی تێیدا‌یه‌ بلا‌وب‌کرێته‌وه‌ که‌چی ئەوانه‌ ده‌یشارنه‌وه‌ و

۴- سهرقه له مانه و کرئی خه تم که له بهرام بهر نووسینی نوشته یه ک یان خویندنی نایه تیک قورئان یان زیاتر بسینرئ، به لام نه گهر به بی مامه له دوایی کابرا شتیکی دا به نوشته نووسه که یان قورئان خوینه که نه وه قهیدی نییه.

۵- بیتگار کردنو چه وساندنه وهی خه لک به بی کرئ یان به کم کردنی کریکه یان.

۶- کرئ وهرگرتن له سهر کردنه وه و گپانه وهی نوپژو گرتنه وهی رۆژوو بو مردوو، چونکه خودا په رستی به بی نییه ت نابئ، نیه تیش هی نه و که سه یه که عیباد ته که ده کا، هه رکاتی نه م نییه ته شتیکی دونیایی تیکه وت له عیبادت در ده چی، چونکه خودا عیباد ته تیک وهر ده گری خاص بو خاتری نه و نه نجام بدرئ، که وایی نه وهی پاره ده دا پاره که ی لی خه سار ده بی، نه وهی پاره که وهر ده گری مالی نه و دونیای له کیس ده چی.

۷- جو ره کانی فیل و غه شکردنو هه له خه له تاندنو چاو وراو له خه لک کردن بو کرینی کالایه ک یان بو فروشتنی شتومه کییک، له خسته بردنی فروشیار یان کریار..

به کورتی هه پاره و قازانجیک له م ریگیان وه په یدا بکرئ حه رامه، ده بی مهردوم هه ول بدا به کاسبی حه لالو کاری پیروژو له ریگی شه رعی دا ژیا نی خوی مسو گهر بکا، زیان به که س نه گه یه نی و به رژه و هندی که س پیتیل نه کا، هه رکه سییک زانیاری و ناین به کرئ به خه لک بلئ نه وه و ه کو کریکاریک وایه و خیری ناگاتی، به لکو نه گهر به دلسوزی کاره که ی نه نجام بدا، پاداشتی دلسوزیه که ی ده دریته وه.

نابئ کرئ له سهر و هلامدانه وهی پرسیری نایینی و فتوای شه رعیی وهریگیری، چونکه و هلامدانه وه که واجبه و شاردنه وهی زانیاری حه رامه. ﴿وَتَدُلُّوْا بِهَا اِلَى الْحُكَامِ﴾ واته: وا مه که ن مالو دارایی خوتان پیشکه ش

به دادوهر و لیپرسراوان بکمنو بیکنه بمرتیل ﴿لَتَأْكُلُوا فَرْقًا مِنْ أَمْوَالِ
النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ بۆنموهی بهشیک له مالو دارایی
خه لک به ناحق - به هۆی نهو بمرتیل دانهوه - وه دهست بهینزو بخۆن،
واسیتهو تکاکار پهیدا بکمن، شایهتی به درۆ ناماده بکمن، سویندی به درۆ
بخۆن، .. هتد .. سته مکاری و ناهه قیکاری و تاوانباری خۆتان په رده پۆش
بکمن! چونکه ناشکرایه په نا بردنه بهر دادوهر و لیپرسراوان بۆ خواردنو
داگیر کردنی مالو دارایی خه لک به ناهه ق تاوانیکی گه وره یه و کاریکی
حه رامه . چونکه بریاری دادوهر و قازی هیچ له راستی به که ناگۆڕۆ مالو
حه رامه که حه لال ناکا، بریاری قازی و دادوهر شتیکی رواله تکاری یه و
به رواله ت نهو مالو ده کاته مالی تو به لام له راستی دا نایته مالی تو!
که وابوو نه گهر قازی بریاری دا که فلانه نافره ت خیزانی فلانه که سه به
شایهتی به درۆ چاویه ست! نابۆ ته نیا به بریاری قازی به بی ماره کردنی
شه رعیی نهو ژنو پیاوه لیک تریک بینموه . ههر به و جوړه بۆ هه موو
سه و داو مامه له یه ک فتوای قازی و بریاری دادوهر ناتوانی هیچ حه رامیک
حه لال بکا هیچ ناهه قیک بکا به حق!!

په یغه مبه ر ﴿كَاتِيكَ دُوو كَس هَاتَنه خَزْمَه تِي دَه رِيَارَه ي كِي شَه يه كِي
نَاو خُزْيَان وَيَسْتِيَان رِي كْيَان بَخَا پِي ي فِهْر مَوُون:﴾ ﴿إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ وَإِنِّكُمْ تَخْضَوْنَ إِلَيَّ،
وَلَعَلَّ بَعْضَكُمْ أَنْ يَكُونَ الْخُنْ بِحُجَّةٍ مِنْ بَعْضٍ فَاقْضَىٰ لَهُ بِنَحْوِ مَا أَسْمَعُ فَمَنْ قَضَيْتَ لَهُ مِنْ حَقِّ
أَخِيهِ شَيْئًا يَأْخُذْهُ فَإِنَّمَا أَقْطَعُ لَهُ قِطْعَةً مِنَ النَّارِ﴾ من ئاده ميزاد يكم وه كو ئيوه . ئيوه
كيشه و نيزاعی خۆتان دینه لام، واده بی یه کیکتان لهوی تریان قسه زان
تره، له به لگه هینانه وه و روونکردنه وهی باسه که و راکیشان به لای خۆ دا
زمان لووسو قسه به جۆ بی، منیش له سهر نهو قسه بیستراوانه بریار
ده ده م، جا که سییک به و بریار بۆ دانهی من، هه ندیک له مالی برا
موسولمانه که ی پۆ درا، نهوه یابزانی که پارچه ناگریکی دۆزه خم داوه تی،
نیتر کابراکان که نه مه یان له پیغه مبه ر بیست، هه ردووکیان دهستیان کرد

به گریانو هه‌ریه که‌یان ده‌یگوت: من نامه‌وی با بۆ براکه‌م بی! شه‌مجار پیغه‌مبهر ﷺ پی‌ی فهرموون: (اذه‌با فتوخیا ثم استهما ثم لیحلل کل واحد صاحبه) برۆن جوان لی‌ی بکۆلنه‌وه شه‌گهر زانی‌تانو بۆ‌تان ده‌رکه‌وت هی کام‌تانه شه‌وه باشه، شه‌گینا پشک به‌اونو قورعه بکه‌نو هه‌ریه که‌تان گهردنی شه‌وی تر‌تان ئازاد بکا. شه‌م ئایه‌تو جه‌دی‌شه‌یه شه‌وه ده‌گه‌یه‌نی که پی‌ویسته پارێزه‌ری موسولمانان شه‌و داوایه وه‌رنه‌گرێ که لی‌ی روونه خاوه‌نه‌که‌ی تی‌یدا خاوه‌ن هه‌ق نیه، نه‌چن به‌ده‌م درێژی و قسه‌زانی، ناهه‌قی بکه‌ن به هه‌قو به‌نا‌ره‌وا مالی شه‌م بۆ شه‌و بی‌چرن، هه‌رکه‌سیک شه‌م‌رۆ سه‌یری وه‌زعو حالی موسولمانان بکا، شه‌م هه‌موو به‌یه‌که‌دا‌چوونو کیشه‌و نی‌زاع به‌ریه‌ره‌کانی‌یه‌ی که له‌ناویان‌دا هه‌یه وردی‌ته‌وه، شه‌و هاتو‌چوو بی‌نه‌و به‌ره‌ی داد‌گاو به‌رتیل‌و به‌رتیل‌کاری بۆ داد‌وه‌رو قازی و پارێزه‌رو لی‌پرس‌راوانو هه‌ول‌دان بۆ تۆله‌سه‌ندنه‌وه‌و شه‌زیه‌تدانی یه‌کتری و داوانه‌وه بۆ پیتان گێ‌پران دژی یه‌کتری شه‌وه‌ی بۆ روون ده‌بی‌ته‌وه که موسولمانان زۆر له‌ ئایین دوورکه‌وتوونه‌ته‌وه که‌م په‌ی‌ره‌وی قورئانو فهرمووده‌کانی پیغه‌مبهر ﷺ ده‌که‌نو شه‌ریعه‌تی خودایان پاش گوێ خستوه‌و فهرامۆشیان کردوه، بۆیه که‌وتوونه‌ته ته‌نگ‌و چه‌له‌مه‌وه، مالو داراییان هه‌موو به‌فی‌رۆ چوو، مالو حالیان ویران بوو، کۆمه‌لو یه‌کیه‌تیان بوو به‌ دووبه‌ره‌کی و لی‌ک جیابوونه‌وه هه‌ر کۆمه‌له‌و دژی شه‌وی تریان ده‌جه‌نگی و ده‌دوی، شه‌م له‌و ده‌خوینی و شه‌و له‌م ده‌خوینی!!

خۆ شه‌گهر به‌هات‌نایه‌ پابه‌ندی فهرمانی قورئانه‌که‌یان ب‌زوانیه‌و په‌ی‌ره‌وی په‌یامی پیغه‌مبهریان بکردایه بی‌گرم‌ان ئاوا مافیان پیتشیل نه‌ده‌که‌راو کۆمه‌لگایان ئاوا لی‌ک نه‌ده‌ترازا، خۆشه‌ویستی و براهه‌تی و ته‌بابی ده‌که‌وته ناویانه‌وه، ده‌بوونه کۆمه‌لگایه‌کی نمونه‌یی و جیهان ئاوا‌ته‌خوازیان ده‌بوو! به‌لام به‌داخه‌وه موسولمانان کاریان گه‌یشته‌وته ری‌ژه‌یه‌ک پیتان وایه که شه‌وان پی‌ویستیان به‌ رینومایی ئایین نیه‌و چاوی خو‌یان له‌ناست

رووداوه کاندا نوقاندووه، شانی خوْیان کوْم کردووه بوون به دارد هستی بیگانه و ژیر دستى داگیرکهران. خوْ تاوه کو نه گهرینه وه. بو ژیر ئالا پیروزه کهى ئیسلام و قورئان نه که نه وه به بهرنامه ی ژانیان حالیان هه روا ده مینیتته وه.

کات دیار یکردن به مانگو حه قیقه نسی چاکه

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَهْلِ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَى وَأَتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾

له پيشه وه باسى مانگی ره مه زانو ره مه زانو حوكمى روژووى كرد كه وابوو گونجاوو مناسیبه كه دوا به دواى نه وه باسى مانگ بكا، چونكه به روژووبوونو شكاندنى روژوو په یوه ندی به دیتنى مانگی یه كشه وه ی ره مه زانو شه شه لانه وه هه یه، پیغه مبه ر ﴿الله﴾ ده قهرموى: (صوموا لرؤيته وافطروا لرؤيته) واته: كه مانگی یه كشه وه ی ره مه زاتان بینى به روژوو بنو بیكه ن به ره مه زان، كه مانگی یه كشه وه ی شه شه لاتان بینى بیشكیننو بیكه ن به جهژن. نه بو نه عیمو ئیبنسو عه ساكیر له نه بو صالحو ئیبنوعه باسه وه ده گپرنه وه ده لێن: موعازى كورپى جه به لو نه عله به ی كورپى غونه یمه عهرزى پیغه مبه ریان كرد ﴿الله﴾ وتیان: نه ی پیغه مبه رى خودا! نه وه هو ی چیه مانگ نه وه هه موو گۆرانكارى یه ی به سه ردادى؟ روژئىك بارىكه ده لى هه ودا ده زووه، دواى زیاد ده كا تا زل ده بى و خر ده بى، نه مجار ورده ورده به چووك ده بیته وه تاوه كو وه ك پيشووى لى دیتته وه، هیه كاتى له سه ر شپه ریه ك نامینیتته وه؟ ئیتر نه م نایه ته نازل بوو. ﴿يسألونك عن الأهلة قل هي مواقيت للناس﴾ نه ی محمد! پرسىارت لى ده كه ن ده رباره ی هو ی گۆرانى مانگ كه له سه ره تادا وه كو داوه ده زوو بارىكه و ورده ورده

زل دەبى تا دەبىتە مانگى چوارده شەوہ نەمجار وردە لاواز
دەبىتەوہ تادەگاتەوہ حالى پىشسووى وەكو لاسكە خورماى چرچى لى
دېتەوہ، دەلېن: ھۆى چىيە ئاوا گۆرانى بەسەردا دى؟ وەلاميان بدەرەوہ
پىيان بلى: نەوہ نىشانەى كاتە بۆ ئادەمىزادو كاروبارو سەوداو مامەلەو
سەفەر و ھاتوچۆى خۆيانى پى ئەندازەدار دەكەن. بەھۆى گۆرانى مانگەوہ
كاتى كشتو كالو بازىرگانیو كاتى قەرزو قۆلەيان دىارى دەكەن، ماوہى
شىرپىدانى مندالو عىددەى ئافرەتو رەسىدەبوونى كوپو كچى پى دىارى
دەكەن، ھەرەوہا نىشانەىيە بۆ دىارىكردنى كاتى نەو عىبادەتانەى كە
(كاتى) نو لەكاتى تايبەتەى دا نەبن نەنجام نادرېن، نىتر بەھۆى گۆرانى
مانگەوہ ئادەمى كاتەكانى خوداپەرستى دەزانن كاتى بەرۆژووبوونيانو
رۆژووشكاندنېان دەزانن، بەتايبەتەى (حەج) كە لەكاتىكى دىارىكراوى
تەسكدا جىيەجى دەكرى. جا نەگەر مانگ لەسەر يەك شىپوہ بمایەوہ
بەئاسانى كاتەكان نەدەزاندرانو ئادەمىزاد سەريان لى تىك دەچوو!!

دىارىكردنى كات بەھۆى مانگەوہ بۆ خويندەوارو نەخويندەوار ئاسانە
دانىشتووى شارو لادى لى ھالى دەبن، بەلام كات دىارىكردن بە
گوپرەى خۆر (التوقیت الشمسى) بۆ حىساب گەر نەبى ناگونجى،
تەنانت نەو حىسابگەرانش تازانىارى ئاسمان شوناسى پىش نەكەوت
نەيانتوانى سوودى لى وەرگرن. پەرسىيارەكە لەھۆى گۆرانى مانگە،
وہلامەكە باسى حىكەتو سوودى گۆرانەكە دەكات، نەمەش رىنومايى
كردنە بۆ نەوہى كە دەبوايە نەوان پەرسىيارەكەيان ئاوا بگردايە.

نەو زانستو زانىارىانەى كە ئادەمىزاد پىويستى پىيان ھەيە چەند
جۆرىكن.

۱- زانىارى يەك كە بەبى مامۆستا بزانىرى وەكو نەو شتانەى
بەھەست يا بە وىژدان دەزاندرېن.

له حەدیشی پێغه‌مبەردا هاتووە دەفەرموی: ﴿وَلَا يَمْلَأُ جَوْفَ ابْنِ آدَمَ إِلَّا التَّوَّابُ﴾ گۆل نەبێ وەرگی ئادەمیزاد پەر ناکا.

حوکمی ئەم نایه‌ته گشتی‌یه بۆ موسولمانان و ناموسولمان، سوننه‌تی خودا وەها‌یه یارمه‌تیده‌ری حەقه ریسواکه‌ری به‌تاله! ﴿وَلَا يَكْلَمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ ئەوانه خودا روژی قیامەت نایاندوینی و رووی رەحمەتیان تی ناکاو رقی لێیانە ﴿وَلَا يَزْكِيهِمْ﴾ له گونا‌هو تاوان پاکپان ناکاته‌وه و لێیان خۆش نابێ به‌مه‌رجێک به‌کافری بمەرن! ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ سزای به‌ئێشو نازاریان بۆ ناماده‌کراوه. ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهَدْيِ﴾ ئەو خودا نه‌ناسو فێلبازانه‌ی که ناوا نیگای خودا دەشیوین و گۆرانکاری له که‌لامی خودا ده‌که‌زو خوداش سزای به‌ئێشی بۆ داناون رووی رەحمەتیان تی ناکا ئەوانه‌ن که رێبازی راستیان نه‌گرتوو، ئەو په‌یامه‌ پێروژه‌ی پێغه‌مبەر هه‌لنا‌بژێرن، شوین هه‌وا و هه‌وه‌سی فێلباز و خوانه‌ناسان ده‌که‌ون گومرایییان هه‌لبژاردوو ﴿وَالْعَذَابُ بِالْمَغْفِرَةِ﴾ شیاوی سزای دۆزه‌خن، لێ‌بوردنیان بۆ نیه، چونکه بۆ خۆیان ئەو رێگایه‌یان په‌سه‌ند کردوو و هه‌سته‌میان له‌ خۆیان کردوو ﴿فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ﴾ واته: پێکیشییان له‌و کرداره‌ ناره‌وا‌یه‌یان که ده‌بێته‌ هۆی چوونه‌ ناو ئاگریانه‌وه‌ شوینی سه‌رسو‌رمانه! به‌رده‌وام بوونیان له‌سه‌ر ئەو رێبازه‌ سامناکه‌ی که ده‌یانباته‌ ناو دۆزه‌خه‌وه‌ و گۆی پێ نه‌دانیان به‌ ئاکامی ئەو کرداره‌ خراپانه‌یان ئەوه‌ ده‌گه‌یه‌نی که له‌ ئاگر ناترسن و خۆی بۆ راده‌بژن، ئەمه‌ شتیکی وایه‌ ده‌بێ جیگای سه‌رسو‌رمان بێ، ده‌بێ چی بێ وای لێ‌کردن که خۆیان بۆ ئاگری دۆزه‌خ رابگرن!! له‌وه‌ش سه‌رسو‌رپه‌ینه‌رت‌تر ئەوه‌یه که ئادەمیزادی هۆش‌مه‌ند ئەو ئاگره‌ بۆ خۆی ره‌وا ببینی و رازی بێ بیکاته‌ مالی خۆی. ﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾. ئەو سزایه‌ی باس کراوه‌ بۆ ئەو خوانه‌ناسانه‌ ته‌رخان کراوه‌ به‌هۆی ئەوه‌وه‌یه که خودا ته‌وراتی ناردوو بۆ ئەوه‌ی ئەو حەق و راستی‌یه‌ی تێیدا‌یه‌ بلا‌وبک‌ریته‌وه‌ که‌چی ئەوانه‌ ده‌یشارنه‌وه‌ و

پێغه مەبەر ﷺ که خەلکی مەدینە ی مەنە کرد لەو هی که دارخورماکانیان تەلقیح بکەن و ئەو سالا بەروبوومی خورما باش نەبوو خاوەن بێستانە خورماکان چوونە خزمەتی و سکاڵای خۆیان کرد ، فەرمووی : (أَنتُمْ أَعْلَمُ بِأُمُورِ دُنْيَاكُمْ) ئێوە باشتەر ئیش و کاری دۆنیایی دەزانن . ئەگەر بگوترێ : دە ی باشە خۆ میژوو زانیاری یە که مەرۆف دەتوانی بە ئاسانی بینوسی تەو و پیوست ناکا بە نیگای خۆدایی باسی لێو بەکا لەو ئەلامدا دەلێن : ئەو میژوو بە سەرھاتانە ی قورئان دەیانگیرێتەو لە راستی دا بە مەبەستی زانیی میژوو نە هیندراون ، بە لکو بە مەبەستی پەند لێ وەرگرتن و دیارکردنی سوننە تەکانی خۆدا لە بوونە وەردا هیئراون ، پۆ ھەر شە کردن لە کافرەکان و ترساندنیان لە ناکامی سەرپێچی کردنی پەيامی پێغه مەبەر ﷺ ئاراستە کراون ، ئەو میژوو و دوورو درێژە ی نە تەورات دا دەبارە ی دروستکردنی ئادەم هیندراو تەو لە راستی دا تەورات نیە . دوا ی لە دۆنیا دەرچوونی ھەزەرەتی مووسا و گەرانیو ھە جولە کەکان لە ولاتی بابل ، بە تەوراتەو لکیندراو و تیکەلی کراو !

۴- جوړه زانیاری یە کی تر ھە یە پیوستە ئیمە بەرامبەر بە دیھینەری خۆمان بیزانین : دە بی بزانی : چۆن بە ندایەتی بکەین و چۆنی بی پەرستین ، ھیکمەتی ئەو بە ندایەتی کردنە چیە و بۆچی یە ، که مردین چیمان لێ دێ و سەرەنجامان چیە ؟ ئەم جوړه زانیاری یە بە ھە ولدان و لیکۆلینەو و دەست نایە و توێژینەو تێدا کۆلە واره .

زۆر جار گەلو نە تەو ھەکان لە زانین و سنووردارکردنی پە یو ھندی ئیوان بە ندەو بە دیھینەردا کە و تونە ھە لەو ھە سەریان لێ شیواو ، بۆ یە کۆمە لگای ئادە میزاد پیوستی بە رە ھنومایی کەر ھە یە و ئاتاجی پێغه مەبەرە که ریگای راستی یان پێ بلی و ئیمان و بیرو باو ھری راستیان تێ بگە یە نی .

۵ - هه نندئ زانیاری هه یه عه قلی ئاده میزاد ده رکئی پی ده کات ده توانی وه دهستی بینئ به لام جاری وا ده بی هه لهی تی ده که وی هه واو ئاره ژو ده وری تیدا ده بیننو پهرده پوشی ده که نو ناهیلن عه قل بگاته حقیقه ت، یان حقو به تال تیکه لاو ده بن، یان سوودو زیان لیک ده هالین، بو نمونه زیانی مهی و تلیاک لای ئاده میزاد ناشکرایه که چی هه واو هه وهس زال ده بی و کاری وا لی ده که ن نالوده یان بیستو بیان خواته وه، حوکمی خوشی به کاتی به که ی زال ده بی به سهر زانیاری عه قل دا له بهر نه وه پیوسته سهر چاوه یه کی تر بو زانیاری به که هه بی پالپشتی عه قل بکاو جله وی نه فسی چه مووشی بگریته وه.

دوای نه وه که باسی کاتی چه جکردنی کرد، باسی کرداره کانی چهج ده کاو ده فرموی: ﴿ولیس البر بأن تأتوا البيوت من ظهورها﴾ له سهرده می نه زانی دا یاریده ده ران (الانصار) وه هه نندئ له عه ره به کان له کاتی چهج دا که ئیحرامیان ده بهستو ده گه رانه وه بو ماله وه له ده رگای سهره کی به وه نه ده چوننه خانوه وه، به لایانه وه چه رام بو، به لکو له پاشه وه را خو یان فری ده دایه ناو خانوه وه..

ئیبنو جه ریر له زه هری به وه ده گپریته وه ده لی: هوی ئه مه نه وه بوو خو یان ده پاراست که به پوشاکی ئیحرامه وه له ده رگاوه بچه ماله وه چونکه پیان وابوو که سهرده رانی ده رگا که ده بیته پهرده له نیوان نه وانو ناسمان دا ئیتر ئه م نایه ته هاته خواره وه فرموی: ﴿ولیس البر بأن تأتوا البيوت من ظهورها﴾ نهی خه لکینه چا که نه وه نیه که له کاتی ئیحرام دا له پاشه وه را خوتان فری ده نه ناو خانوه کانتانه وه ﴿ولکن البر من اتقى﴾ به لکو چا که و کاری باش نه وه یه ته قوای خودا بکه نو پابه نندی فرمانه کانی بن، واز له تاوان بینو خو له کاری خراپ دوور بخه نه وه، به کرداری جوان خوتان ئارایشته بدن، شوین حقو راستی بکه ون ﴿وأتوا البيوت من أبوابها﴾ له ده رگاوه بچه ناو خانوه کانتانه وه ﴿واتقوا الله

لعلکم تفلحون ﴿۱﴾ له خودا بترسنو خوتان له سزای به ئیشی پیاریزن،
 نه وهی نه هی لی کردوه توخنی مه که ون، نه وهی فه رمانی پی کردوه
 به ته وایو ریکو پیککی نه نجامی بدهن، به لکو له ژبانی دونیاتاندا
 به سه ره زبانی بژینو له کارو فه رمانتاندا سه رکه وتووینو به ثاوات بگهن،
 سه رفرازی نه و دونیاش بن، نه وه بزائن که چوونه ناو خانوو له پاشه وه را
 هیچ چاکه کی تیدا نیه، له هر شوینیکه وه بچنه ناو خانوه وه دروسته،
 مه گهر له خورا نه و بر وایه تان هه بی که چوونه ژووره وه له ده رگای
 سه وکی به وه حه رامه، نه مه کاریکی خراپه و مه یکه ن.

یاساو دابو نه ریتی جه ننگ له پیناو ئایینی خودا دا

وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقْتُلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ
 الْمُعْتَدِينَ ﴿۱۹۰﴾ وَأَقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَأَخْرِجُوهُمْ مِّنْ حَيْثُ
 أَخْرَجُوكُمْ وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا تُقَاتِلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ
 حَتَّى يُقَاتِلَوكُمْ فِيهِ فَإِن قَتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ كَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ
 ﴿۱۹۱﴾ فَإِنِ انْتَهَوْا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿۱۹۲﴾ وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ
 فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ فَإِنِ انْتَهَوْا فَلَا عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ ﴿۱۹۳﴾

الشَّهْرُ الْحَرَامَ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَتُ قِصَاصٌ فَمَنِ اعْتَدَى
 عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ
 وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ﴿۱۹۴﴾ وَأَنفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا
 تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

له حەدیشی پێغه‌مبەردا هاتووە دەفەرموی: ﴿وَلَا يَمْلَأُ جَوْفَ ابْنِ آدَمَ إِلَّا التَّرَابُ﴾ گۆل نەبێ وەرگی ئادەمیزاد پڕ ناکا.

حوکمی ئەم نایه‌ته گشتی‌یه بۆ موسولمانان و ناموسولمان، سوننه‌تی خودا وەها‌یه یارمه‌تیده‌ری حەقه ریسواکه‌ری به‌تاله! ﴿وَلَا يَكْلَمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ ئەوانه خودا روژی قیامەت نایاندوینی و رووی رەحمەتیان تی ناکاو رقی لێیانە ﴿وَلَا يَزْكِيهِمْ﴾ له گونا‌هو تاوان پاکپان ناکاته‌وه و لێیان خۆش نابێ به‌مه‌رجێک به‌کافری بمرن! ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ سزای به‌ئێشو نازاریان بۆ ناماده‌کراوه. ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهَدْيِ﴾ ئەو خودا نه‌ناسو فێلبازانه‌ی که ناوا نیگای خودا ده‌شیوین و گۆرانکاری له که‌لامی خودا ده‌که‌زو خوداش سزای به‌ئێشی بۆ داناون رووی رەحمەتیان تی ناکا ئەوانه‌ن که رێبازی راستیان نه‌گرتوو، ئەو په‌یامه‌ پێروژه‌ی پێغه‌مبەر هه‌لنا‌بژێرن، شوین هه‌وا و هه‌وه‌سی فێلباز و خوانه‌ناسان ده‌که‌ون گومرایییان هه‌لبژاردوو ﴿وَالْعَذَابُ بِالْمَغْفِرَةِ﴾ شیاوی سزای دۆزه‌خن، لێ‌بوردنیان بۆ نه‌یه، چونکه بۆ خۆیان ئەو رێگایه‌یان په‌سه‌ند کردوو و سته‌میان له‌ خۆیان کردوو ﴿فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ﴾ واته‌: پێکیشییان له‌و کرداره‌ ناره‌وا‌یه‌یان که ده‌به‌یتته‌ هۆی چوونه‌ ناو ئاگریانه‌وه‌ شوینی سه‌رسو‌رمانه‌! به‌رده‌وام بوونیان له‌سه‌ر ئەو رێبازه‌ سامناکه‌ی که ده‌یانباته‌ ناو دۆزه‌خه‌وه‌ و گۆی پێ نه‌دانیان به‌ ئاکامی ئەو کرداره‌ خراپانه‌یان ئەوه‌ ده‌گه‌یه‌نی که له‌ ئاگر ناترسن و خۆی بۆ راده‌بژن، ئەمه‌ شتیکی وایه‌ ده‌بێ جیگای سه‌رسو‌رمان بێ، ده‌بێ چی بێ وای لێ‌کردن که خۆیان بۆ ئاگری دۆزه‌خ رابگرن!! له‌وه‌ش سه‌رسو‌رپه‌ینه‌رت‌تر ئەوه‌یه که ئادەمیزادی هۆش‌مه‌ند ئەو ئاگره‌ بۆ خۆی ره‌وا ببینی و رازی بێ بی‌کاته‌ مالی خۆی. ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾. ئەو سزایه‌ی باس کراوه‌ بۆ ئەو خوانه‌ناسانه‌ ته‌رخان کراوه‌ به‌هۆی ئەوه‌وه‌یه که خودا ته‌وراتی ناردوو بۆ ئەوه‌ی ئەو حەق و راستی‌یه‌ی تێیدا‌یه‌ بلا‌وبک‌ریته‌وه‌ که‌چی ئەوانه‌ ده‌یشارنه‌وه‌ و

شهر کردنه که یشیان پی ناخوش بو چونکه ده که و ته کاتو شوینیک که
 شهریان تیدا حرامه کاته که مانگی ناوجه ژنان (ذیلقه عیده) و شوینه که ش
 بهیتول حرام و ده روبه ری بو، نیتر نم نایه ته هاته خواری که ده فهرموی:
 ﴿وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يِقَاتِلُونَكُمْ﴾ نهی موسولمانینه! نهی
 نه وانهی ترسی نه و هتان هدییه قوره یشی به کان نه هیلن بچنه ناو که عبه و ده
 نه هیلن عه مره که تان بگپرنه و په یمانی رابورد وویان هه لوه شیننه و ده
 شهرتان له گه ل بکه نو تووشی فیتنه یی و ناشو بتان بکه ن پیتشتان ناخوشه
 بهرگری له خوتان بکه ن چونکه کاتی شهره که مانگی (أشهر الحرام) ه
 شوینی شهره که ش (بهیتول حرام) ه که شهر پی تیدا ناکری.

نه و نیکه ریگه مان پیدان که شهریان له گه ل بکه نو بهرگری له
 خوتانو ناینتان بکه ن، مه بهستان له م شهر کردنه بلا و کردنه و هی نایینی
 خودایی و بهر ز کردنه و هی رستهی (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) بی. نه ک شوین که و تنی
 هه و او هه و هسی خوتانو حه زی خوین رشتن و پیا و کوشتن بی ﴿وَلَا تَعْتَدُوا
 إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ﴾ ده ست دریزی مه که ن! به و نه یوه سه ره تا شهر
 هه لگیر سینن، که شهریش هه لگیر سا ده ست دریزی مه که ن به و نه که
 که سانیک بکوژن که شهر که ر نین و ه کو مندا لو ژنو پیره میرو
 په که که و ته و نه وانهی چه ک فری ده ده نو شهر ناکه ن، نه وانهی خویان ته سلیم
 به یوه ده که ن هه و هها زیاده ره و ی مه که نو ده ست دریزی مه که ن به و نه که
 ویرانکاری ته نجام به ن خانو بروخینن، دارو درخت بپرین بیرو کانیاو
 پر بکه نه و نه مانه هه موویان ده ست دریزی و حرامن به تایبه تی له کاتی
 نی حرام داو له بهیتول حرام دا ﴿وَأَقْتُلُوهُمْ حَيْثُ تَقْتُلُوهُمْ﴾ که شهریش
 هه لگیر سا له نیتوان نه وانو یوه دا نیتر ده ستیان لی مه پارزن له هه
 شوینیک بنو بوتان هه لکه و تن، شهریان له گه ل دا بکه نو بیان کوژن، له
 مانگی ناوجه ژنان دا (ذیلقه عیده = حرام) دا بی، یان له بهیتول حرام
 بی، له هه شوینیک بنو به هه ر شیوه یه ک بی ﴿وَأَخْرِجُوهُمْ مِنْ حَيْثُ

له حەدیشی پێغه‌مبەردا هاتووە دەفەرموی: ﴿وَلَا يَمْلَأُ جَوْفَ ابْنِ آدَمَ إِلَّا التَّرَابُ﴾ گۆل نەبێ وەرگی ئادەمیزاد پڕ ناکا.

حوکمی ئەم نایه‌ته گشتی‌یه بۆ موسولمانان و ناموسولمان، سوننه‌تی خودا وەها‌یه یارمه‌تیده‌ری حەقه ریسواکه‌ری به‌تاله! ﴿وَلَا يَكْلَمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ ئەوانه خودا روژی قیامەت نایاندوینی و رووی رەحمەتیان تی ناکاو رقی لێیانە ﴿وَلَا يَزْكِيهِمْ﴾ له گونا‌هو تاوان پاکپان ناکاته‌وه و لێیان خۆش نابێ به‌مه‌رجێک به‌کافری بمەرن! ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ سزای به‌ئێشو نازاریان بۆ ناماده‌کراوه. ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهَدْيِ﴾ ئەو خودا نەناسو فێلبازانه‌ی که ناوا نیگای خودا دەشیوین و گۆرانکاری له که‌لامی خودا ده‌که‌زو خوداش سزای به‌ئێشی بۆ داناون رووی رەحمەتیان تی ناکا ئەوانه‌ن که رێبازی راستیان نه‌گرتوو، ئەو په‌یامه‌ پێروژه‌ی پێغه‌مبەر هه‌لنا‌بژێرن، شوین هه‌وا و هه‌وه‌سی فێلباز و خوانه‌ناسان ده‌که‌ون گومرایییان هه‌لبژاردوو. ﴿وَالْعَذَابُ بِالْمَغْفِرَةِ﴾ شیاوی سزای دۆزه‌خن، لێ‌بوردنیان بۆ نیه، چونکه بۆ خۆیان ئەو رێگایه‌یان په‌سه‌ند کردوو و سته‌میان له‌ خۆیان کردوو. ﴿فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ﴾ واته: پێکیشییان له‌و کرداره‌ ناره‌وا‌یه‌یان که ده‌بێته‌ هۆی چوونه‌ ناو ئاگریانه‌وه‌ شوینی سه‌رسو‌رمانه! به‌رده‌وام بوونیان له‌سه‌ر ئەو رێبازه‌ سامناکه‌ی که ده‌یانباته‌ ناو دۆزه‌خه‌وه‌ و گۆی پێ نه‌دانیان به‌ ئاکامی ئەو کرداره‌ خراپانه‌یان ئەوه ده‌گه‌یه‌نی که له‌ ئاگر ناترسن و خۆی بۆ راده‌ب‌گرن، ئەمه‌ شتیکی وایه‌ ده‌بێ جیگای سه‌رسو‌رمان بێ، ده‌بێ چی بێ وای لێ‌کردن که خۆیان بۆ ئاگری دۆزه‌خ راب‌گرن!! له‌وه‌ش سه‌رسو‌ر‌هێنه‌رتر ئەوه‌یه که ئادەمیزادی هۆش‌مه‌ند ئەو ئاگره‌ بۆ خۆی ره‌وا ببینی و رازی بێ بیکاته‌ مالی خۆی. ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾. ئەو سزایه‌ی باس کراوه‌ بۆ ئەو خوانه‌ناسانه‌ ته‌رخان کراوه‌ به‌هۆی ئەوه‌وه‌یه که خودا ته‌وراتی ناردوو بۆ ئەوه‌ی ئەو حەق و راستی‌یه‌ی تێیدا‌یه‌ بلا‌وب‌کرێته‌وه‌ که‌چی ئەوانه‌ ده‌یشارنه‌وه‌ و

مانگی حرامه، یان شوینه که بهیتول حرامه و شهری تیدا قه دهغه کراوه،
هیچ گوی بهوه مه دهن نه گهر شهریان له گه لدا کردن ئیوهش یه کسه
په لامار بدهنو شهر بکه، چونکه گروگیچه لو بروییانوو نه زیه تدانو
سوکایه تی پی کردنو فیتنه و ناشووب گیرانو دهر کردنو راوه دونانو
پیشگیری کردن له نایین زور له کوشتن گه وره ترو کاریگه رته، نابیی
قبوولی بکه نو لی بیده نگ بن، له ههر شوینیک بوتان هه لکه وتو
دهره تتان دهست که وت هه ل که یس خوتان مه دهن، به لام ﴿ولا تقاتلوهم
عند المسجد الحرام حتی یقاتلوکم فیہ﴾ هه رکه سیک له و کافرانه خوی
خسته ناو که عبه وه نه مین ده بی، مه گهر نه و که سه خوی له وی حورمه تی
که عبه بشکینئو شهری تیدا بکا، نه و کاته ئیوهش دهستی لی مه پاریزن،
﴿فان قاتلوکم فاقتلوهم﴾ نه گهر له که عبه دا شهریان له گه ل کردن ئیوهش
شهریان له گه لدا بکه نو بیان کوژن، چونکه خه تا له دهس پیشخه رو بکه ره و
نه و سته مکاره ﴿کذلک جزاء الکافرین﴾ سوننه تی خودا وایه ناوا
به و جوړه سزای ده ستریزکاران بداته وه و به و جوړه توله یان لی بسینی،
چونکه نه و ان سنووریان به زاندووه و حورمه تی که عبه یان شکاندووه و
سته میان له ئیوه و له خویان کردووه، ده بی سزای سته مکاری خویان
وهر بگرته وه ﴿فان انتهوا فإِنَّ اللهَ غفورٌ رحیم﴾ نه گهر وازیان له شهر
هینا، یان موسولمان بوونو وازیان له کوفر هینا، نه وه په روه ردگار
لیخو شبووه و کرده وی باشیان لی وهر ده گری و له تاوانیان ده بورئ.
﴿وقاتلوهم حتی لا تکون فتنة﴾ شهریان له گه لدا بکه نو به و نه وه
چاوترسینیان بکه نو وریان بروخینن و نه توانن بینه له مپه ر له به رده م نایین
داو واز له نازارو راوه دونانتان بینو دهر به دهرتان نه کهن ﴿ویکون الدین
لله﴾ نایینی هه موو که سیکنو به ندایه تی کردنی بو خودابی، له خودا نه بی
له که سی تر نه ترسی، که س نه توانئ موسولمانان له سه ر خوداپه رستی

دره به ده ربکا و نازاریان بدا ، که س چاوه پروانی شه وه نه کا موسولمانان له ترساندا ماستاوی بو بکه نو مه رای بی بو بکه ن..

پیگومان شه کاته ی شه نایه ته هاتوته خوار ی موسولمانان که مو بی هیزبوون کافره کان زورو خاوهن ده سه لاتو هیزو توانا بوون ، شاری مه ککه کانگای بته رستی بوو ، که عبه پر بوو له جو ره ها بتی بچوو کتو گه وره ، خوانه ناسان تی دا نازادو خودا په رستان ده ست به سه رو ژیرده سه ته بوون !! به لام په روه ردگار ویستی نووری ئیسلام مه شخه ل دار بی ، دونیا رووناک بکاته وه یار مه تی موسولمانه کانی دا بو شه وه ی قه لا چوی بته رستی بکه ن ، کردیشیان له ناکاما سدر فرازی و سه رکه وتن بو موسولمانه کان بوو !!

﴿فَإِنْ اتَّهَمُوا فَلَا عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ﴾ جا نه گه ر کافره کان وازیان له ده ستر یژی کردنو شه ره له گیر سانو فیتنه یی هینا و موسولمان بوون ، شه وه ده ستر یژیان مه کهنه سه رو له گه لیان دا به ئاسایشی بژین . چونکه سزا و به ره رچدانه وه بو ته می کره ئی سه ته مکارانه ، بو شه وه ی واز له سه ته مکاری خویان بینن .

وه کو گوترا : سالی شه شه می کۆچی پیغه مبه رو ها وه لانی به مه به سستی عه مره کردن ئی حرامیان به ستو به ره وه مه ککه که وتنه ری که گه شته نه بی ری (حدیبیه) له نزیک مه ککه کافره کان پیشیان پی گرتن شه ره شیرو شه ره به ده پیشیان له گه لدا کردن ، دوا یی ریک که وتن که شه وه ساله موسولمانه کان بگه رینه وه سالی داهاتو و بینه وه .

جا که موسولمانه کان سالی داهاتو هاتنه وه بو عه مره گپرا نه وه (عمرة القضاء) له وه ده ترسان که کافره کان شه مسالیش پابه ندی به لینه که یان نه بنو ریگیان نه دن عه مره که یان به جی بینن له هه مان کاتدا پیشیان ناخوش بوو که شه ریان له گه لدا بکه ن چونکه کاته که مانگی ناوجه ژنان بوو شوینه که ش به یتول حه رام بوو هه ردو کیشیان شه ریان تی دا قه ده غه یه !! وه کو له وه پیش باس کرا .

ئىتر پەرەردگار لەم ئایەتەى دوايى دا ئەوەيان بۆ روون دەکاتەووە کە شەپ دەست پى کردنى حەرام و ياساغە نەك بەرگرى لەخۆکردن، کەوابو ﴿الشهر الحرام بالشهر الحرام﴾ ئەم مانگە ناوجەژنانەى کە عەمرە کەتانی تیدا دەگێرەووە لەبرى ئەو مانگە ناوجەژنانەى پارە، کە ريگایان لى گرتەو شەپیان لەگەلدا کردەو نەیانەشت عەمرە کەتان ئەنجام بدەن، جا ئەگەر ئەوان دەست پىشخەرييان کردەو شەپیان لەگەلدا کردەو بەگژتاندا هاتەو حورمەتى مانگى حەراميان نەگرت، ئەو ئەوە ئیوەش بى سى و دوو شەپیان لەگەلدا بکەو بەرپەرجيان بدەنەووە. ئەوان تاوانبارو حورمەتى مانگى حەراميان شکاندەو نەك ئیوە!!

يان مانایەكى تريشى لى وەرەگيرى ئەویش ئەوەیە دەلى: لەکاتىکدا پىروزی مانگى ناوجەژنان کافرەکانى لە بپەرستى و کردارى خراب نەگيرایەو، ئەو کارە ناشيرىنانەى تیدا ئەنجام دەدەن ئەووە چۆن دەبى پىروزی ئەو مانگە بپتە بەرپەستو موسولمانەکان مەنع بکا لەو کە بەرگرى لە خۆيان بکەن شەپو زيان لە خۆيان دووربەخەنەو ويرانکارى ئەوان ناوەدان بکەنەو.؟!.

﴿والحرمات قصاص﴾ هەرکەسىک ريزى خەلکى بشکينى تۆلەى لى دەکریتەووە حورمەتى دەشکيندرى! مەبەست ئەوەیە مادام کافرەکان لە مانگى حەرامدا لە بەيتول حەرامدا لەکاتى ئىحرامدا شەپيان لەگەل کردەو ئیوە لە چوارچيەوى تۆلەستاندەووە بەرگرى لە خۆکردەو شەپيان لەگەل بکەن، ئەمجار ئەم مەعنايەى دووبارە کردەووە فەرمووى: ﴿فمن اعتدى عليكم فاعتدوا بمثل ما اعتدى عليكم﴾ هەرکەسىک دەستريژى کردەو سەر، ئیوەش بەئەندازەى دەستريژى کردەو کە تۆلەى لى وەر بگرەووە، واتە: دەستريژى يەك حەرامە لەسەر تاوە بى، ئەگەر لەچوارچيەوى تۆلەستاندەووە بى ئەو هېچ حەرامیەكى تیدا نەو بەدەستريژى ناژمىردى!!

لەژیر روژنایی ئەم ئایەتەدا ئیمامی شافعی (رەزای خوای لی بی) فەرموویەتی: ئەبێ بکوژ بەو شتە بکوژیتەووە کە بەکاری هیناوە، بۆکوشتنی کوژراوەکە، ئەگەر ئەو خەلکی سەرپری بوو، دەبێ سەری بپرنەو، خەلکی خنکاندبوو دەبێ بخنکیندریتەووە. ئایەتە کە ئەوەشی لی وەردەگیرێ کە شەرکردن لەگەڵ دوژمندا وەکو تۆلەستاندنەو لە تاوانباران وایە. بە چ چەکیک لیت دەدەن دەبێ تۆش بەو چە کە لیان بدەو، کەسیک شەری لەگەڵ موسولمانان بەچەکی ناگراوی و کیمیاوی بایەلۆجی.... هەند بکا پتویستە موسولمانانیش بەهەمان چەک شەریان لەگەڵدا بکەن بۆ ئەوێ ستمکارو ملهوپرانو دیکتاتۆرو هیتلەرەکان تەمبێ بکەن، واز لە ستمکاری خۆیان بهێنن!! ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ واعلموا أن الله مع المتقين﴾ لە خودا بترسن، نەخە لە تەبێ دەستدریژی بکەن، بەجۆریک کە ریگەتان پێ نەدرایی، بزانی کە هەمیشە پەرەردگار لەگەڵ ئەوانەدایە کە دەستدریژی ناکەن و پابەندی فەرمانی خودان، هەمیشە یارمەتیدەریانەو بەسەر دوژمنیاندا سەریان دەخا.

ئەمجار دواي فەرمانکردن بە جیهاد بە گیانو بە خوین و خۆبەخت کردن فەرمان دەکا بە جیهادکردن بە مال و دارایی و دەفەرموێ: ﴿وَأَنْفَقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ مال و دارایی خۆتان لە پیناو پاراستنی قەوارە ئاییندا خەرج بکەن، چەکنو جبهه‌خانه بکەن سەربازو شەرکەر نامادە بکەن، هەموو کاتێ هەول بدەن چەکنو جبهه‌خانه و هێزی سەربازیتان لە هی دوژمن ئەگەر زیاتر نەبێ کەمتر نەبێ، هەرگیز نەهێلن دوژمن لە هیچ شتیکدا بە سەرتاندا بالادەست بێ و بەسەرتاندا زال بێ. ﴿وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ﴾ نەکەن بە دەستی خۆتان خۆتان بخەنە ناو بارودۆخی نالەبارو تیداچونەو.

چونکه نه گەر ئیوه له پیناو پارێزگاری له ئایین مالو دارایی خهرج نه کهندو خۆتان به هیز نه کهن ئهوه مانای ئهوهیه به دهستی خۆتان خۆتان ده خه نه ناو توونی تیاچوونهوه.

پوختهی قسه ئهوهیه، خوانه ناسان زۆرنو هه می شه له که مین دان، زۆرو پر چه کتو به هیزن، نه گەر موسولمانان پالی لی بده نه وه و خۆیان بۆ جیهادو بهرگری کردن ئاماده نه کهن دوژمنانیان زه فه ریان لی ده بیننو قه لاچۆیان ده کهن، ئیتر ئه و کاته وه کو ئه وه وایه به دهستی خۆیان خۆیان بخه نه ناو توونی فه وتانه وه ﴿وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الْحَسَنِينَ﴾ له هه موو ئیشو کاری کتاندا به سه لیه و وردو کارزان بن. هیچ شتیکی باش پاش گوئ مه خه ن، خۆیه خت کردنو مالو دارایی سه رف کردن له پیناو بلاو کردنه وه ی نایین دا ده چیته چوارچێوه ی ئه م فه رمانه خودایه یی وه.

هوكمه كانی حج و عمره

وَأْتُوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ فَإِنْ أُخْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ وَلَا تَخْلِفُوا رُءُوسَكُمْ حَتَّى يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحَلَّهُ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضًا أَوْ بِهِ أَذًى مِّن رَّأْيِهِ فَيَدْبِقْهُ مِنْ صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسُكٍ فَإِذَا أَمِنْتُمْ فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ فَمَنْ لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةٍ إِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ ذَلِكَ لِمَنْ لَّمْ يَكُنْ أَهْلُهُ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ

وَأَتُّوا اللَّهَ وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢١٦﴾ الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمُهُ اللَّهُ وَتَرَوْهُ فَإِنْ خَيْرَ الرَّادِ التَّقْوَىٰ وَاتَّقُوا يَأْتُوا إِلَى الْأَلْبَسِ ﴿٢١٧﴾

لەسەرەتای پەیدابوونی ئایینی ئیسلامدا پیغەمبەر و هاوێلانی لەگەڵ دوژمنانی ئاییندا دەجەنگان بەمەبەستی بەرگریکردن لە ئایین و حەق و حەقخوێزان و بلاوکردنەوی ئایین!! لەسەرەتاوە بانگەوازییەکیان بەقسەو بانگ کردن بە لێکەهێنانەو و وتو وێژ دەستی پێکرد، موسوڵمانان ناشیخوێزان بوون. هەتا بە وتو وێژو بانگەوازی کردن خەڵک موسوڵمان بووبی هەرگیز پەلاماری چەکیان نەداوە، هەرکاتێ موسوڵمان نەبوونایەو هەرپەشەیان لە بانگەوازی کەر بکردایە، یان بیان کوشتایەو شەریان لەگەڵ بکردایە موسوڵمانەکانیش شەریان لەگەڵ دەکردن بەمەبەستی بەرگریکردن و پاراستنی بلاوکردنەوی ئایین، نەک بە زۆر موسوڵمان کردنی خەڵک، چونکە بە زۆر موسوڵمان کردن بە گۆرەوی دەقی قورئان یاساغە ﴿أَفَأَنْتَ تَكْرَهُ النَّاسَ حَتَّى يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ﴾ ئایا تۆ ئەوی موحەممەد! دەتەوێ بە زۆر ئەو خەڵکە موسوڵمان بن؟ واتە: وامەکە.

جا ئەگەر کەس نەبوو بەرپەرەکانی بانگەوازیی ئیسلامی بکاو هەرپەشە لە هەلگرانی بانگەوازییەکی بکاو دەستدریژی بکاتە سەر موسوڵمانان. ئەو ئەو کاتە جیهاد بۆ خوێن رشتن و پیاو کوشتن و تالان بردن دەبێ ئەویش حەرامە، بەکورتی شەڕکردن لەئیسلامدا دانراوە بۆ بەرگری کردن لەحەق و حەقخوێزان و پاراستنی بانگەوازی ئیسلامی و بلاوکردنەوی بەناو ئێزەمیزادا. کەوابوو پێویستە لەسەر ئەو کاربەدەستانە ئیدیعیای ئەو دەکەن کەشەڕ لەسەر ئایین دەکەن، بانگەوازیی ئیسلامیی زیندوو بکەنەو پێداویستی بەکانی دابین بکەن، زانست و زانیاری بەگۆرەوی رۆژگار بلاوبکەنەو، هەموو کاتیکیش ئامادەباش بن بۆ بەرپەرچدانەوی هەر دەستدریژییەکی بەرکێتە سەر ولاتی موسوڵمانان.

پێغه مبه‌ریش ده‌فرموی: جیهاد تا رۆژی قیامت به‌رده‌وامه‌، به‌لام جیهاد ته‌نها بریتی نی‌یه‌ له‌ شه‌رو لیكدانو كوشتن و برین، به‌لكو به‌ گویره‌ی كاتو شوین و هه‌لسوران و به‌رژه‌وه‌ندی گشتی و تایبه‌تی ده‌گۆڕی.. ﴿وَأَتَمُوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ﴾ له‌دوای روونكردنه‌وه‌ی حوكمی رۆژوو باسی حوكمی حه‌جی كرد، چونكه‌ ئه‌و مانگانه‌ی خۆیان تیدا ناماده‌ ده‌كری بۆ هه‌ج و هه‌جیان تیدا ده‌كری ده‌كه‌ونه‌ دوای مانگی ره‌مه‌زان. ئه‌مجار باسی چۆنه‌تی شه‌رو حوكمی شه‌ركردن له‌ مانگه‌كانی هه‌رامدا بۆ كردین، ئه‌مجا رگه‌راپه‌وه‌ سه‌ر ته‌واوكردنی ئه‌م حكامی هه‌ج و فره‌مووی: ﴿وَأَتَمُوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ﴾ كردارو گوشتاره‌ پێویستی‌یه‌كانی هه‌ج و عه‌مه‌ به‌ته‌واوی ئه‌نجام به‌دنه‌و له‌دلیشدا به‌كردنی هه‌ج و عه‌مه‌ مه‌به‌ستان خوداپه‌رستی و ره‌زامه‌ندی په‌روه‌ردگار بی، نه‌ك مه‌به‌ستان كاسبی و بازرگانی و ریا بازی و ناو و شوهره‌ت بی، هه‌رچه‌نده‌ كاسبی و بازرگانی نابنه‌ كۆسپ له‌به‌رده‌م ئیخلاص بۆ خودادا چونكه‌ قورئان ده‌فرموی: ﴿يَسْ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ﴾ به‌لام كه‌سیك بۆیه‌ هه‌ج بكا تا پێی بگوتری حاجی فلانو ناو و شوهره‌ت ده‌ربكا، ئه‌وه‌ هه‌جكردنه‌ كه‌ی خوداپه‌رستی نیه‌و گونا هه‌باریه‌، ته‌نانه‌ت كه‌سی بچی بۆ هه‌ج و مه‌به‌ستی سه‌ره‌كی زیاره‌تی پێغه‌مبه‌ر بی، یان گه‌شتو گوزار بی، ئه‌وه‌ هه‌جكردنه‌ كه‌ی خوداپه‌رستی نی‌یه‌..

پێگومان هه‌جكردن هه‌ر له‌ رۆژگاری هه‌زه‌تی ئیبراهیم و ئیسماعیله‌وه‌ باوبوه‌، عه‌ره‌به‌كانیش له‌سه‌رده‌می نه‌زانی‌دا، پێش هاتنی ئیسلام هه‌جیان ده‌كرد، كه‌ ئیسلام هات هه‌ندێ گۆرانكاریی له‌ چۆنه‌تی كردنه‌كه‌یدا كرد و هێشتیه‌وه‌، بری شتی لا‌بردو بری شتی لی زیاد كرد.. هه‌ج كردن یه‌كێكه‌ له‌ پێنج روكنه‌كه‌ی ئایینی ئیسلامو كه‌سیك ده‌سه‌لاتی دارایی و به‌دنه‌ی چوون و هاتنه‌وه‌ی هه‌بی ده‌بی هه‌ج بكا خوا ده‌فرموی: ﴿وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مِنْ اسْتِطَاعٍ إِلَيْهِ سَبِيلًا﴾ یه‌كه‌م هه‌جیك

که موسولمانان به کۆمه‌لی و به ئاشکرا کردیان: ئەو حەجە بوو که سالی
نۆیه‌می کۆچی به سەرۆکایەتی ئەبویه‌کر ﷺ موسولمانان ئەنجامیان دا،
که وه‌کو رێخۆشکەر هیه‌ک وابوو بۆ حەجی مالتا وایی پیغه‌مبەر ﷺ که
سالی دوايي، واتە سالی دەیه‌می کۆچی ئەنجام درا، هەر له‌و یه‌که‌م
حەجەدا ئەبویه‌کر به‌کافره‌کانی راگه‌یاند که ئیتر چیتەر بپه‌رستو
خوانه‌ناس نابێ ئێک که‌عبه‌ بینه‌وه‌و نابێ به‌ ده‌وری که‌عبه‌دا
بسورپینه‌وه‌، ئەم ئایه‌ته‌ش هاته‌ خوارێ که ده‌فرموی: ﴿إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ
فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا﴾

وه‌کو گوترا حەج روکنی پینجه‌می ئیسلامه‌و بۆ خۆشی پینج روکنی
هه‌یه‌:

- ۱- ئیحرام به‌ستن له‌ شوینی ئیحرام به‌ستن.
  - ۲- راوه‌ستانو مانه‌وه‌ له‌ کتوی عه‌ره‌فه‌.
  - ۳- سورانه‌وه‌ به‌ ده‌وری که‌عبه‌دا.
  - ۴- هاتوچۆی نیوان صه‌فاو مه‌روه‌.
  - ۵- ئیحرام شکاندن به‌ سهرتاشین یان به‌ کورت کردنه‌وه‌ی مووی سه‌ری.
- ﴿فَإِنْ أَحْصَرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ﴾ ئەگەر ئێوه‌ مه‌نع کرانو
گیرتان خواردو نه‌تانه‌توانی کرداره‌کانی حەج ته‌واو بکه‌نو له‌
ئیحرامیش‌دا بوون، جا هۆی ئەو گیرخواردنه‌ ده‌ژمن بوو یان نه‌خۆشی و
قاچ شکانو شتی وا بوو، ویستتان ئیحرام بشکینن، ئەوه‌ پێویسته
کوشتی‌یه‌ک سهر بپرن، به‌ گویره‌ی بۆ هه‌لسورپانو ده‌سکه‌وتن و شتر بێ یان
ره‌شه‌ولاخ بێ یان مه‌رو بزن بێ، مه‌رو بزن بۆ یه‌ک که‌سو و شترو
ره‌شه‌ولاخ بۆ حه‌وت که‌س ده‌بێ، سهرپینه‌که‌ش له‌و شوینه‌ ده‌بێ که
له‌مه‌په‌ره‌که‌ی تیدا په‌یدا‌بووه‌، جا ئەو شوینه‌ ئه‌رزى حه‌ره‌م بێ یان
ده‌ره‌وه‌ی ئه‌رزى حه‌ره‌م بێ، چونکه‌ پیغه‌مبەر ﷺ سالی شه‌شه‌می کۆچی
له‌ (حذیبیة) مه‌نع کرا هەر له‌وئ کوشتی‌یه‌که‌ی سهرپری و ئیحرامه‌که‌ی

شکاند ئەو شوینەش دەرەوێ دەرهەمی ئەرزی حەرەم بوو ﴿وَلَا تَحْلُقُوا رُؤُوسَكُمْ حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحَلَّهُ﴾ پەرەردگار ئیحرام بەستنی داناو بە نیشانەیی چوونە ناو حەج و سەرتاشین، یان کورت کردنەوێ مووی سەری داناو بە نیشانەیی رزگاربوون لە کاروباری حەج، کەواتە: مانای نایەتە کە بەم جۆرە: ئیحرام مەشکێنێ و لە کاروباری حەج دەرەمە چن هەتا کو کوشتی سەرنەپێ و نەگەنە شوینی خوێ، واتە: لەو شوینەیی گیرتان خوارد قوربانی بە کە سەربێن، ئەمجار ئیحرام بەشکێنێ ﴿فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضًا أَوْ بِهِ أَذًى مِنْ رَأْسِهِ فَفِدْيَةٌ مِنْ صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسْكَ﴾ ئەگەر یەکیەک لە ئێوە لە حەجدا نەخۆش کەوت نەخۆشی بەکەیی وابوو پێویستی بە سەرتاشین بوو یان سەری بریندار بوو، یان ئەسپێی تێدابوو، یان تووشی سەرتێشە بوو ئەو دەتوانی سەری بتاشی و فیدیە بدا کە بریتێە لەو: یان سێ رۆژ بەرۆژوو بێ، یان خۆراکی شەش هەژار بدا، یان بە گوێرەیی بۆ هەلسوران مەپێک یان بزنیک سەربێی. ﴿فَإِذَا أَمِنْتُمْ﴾ ئەگەر دلنیا بوون و ترسی دوژمنتان نەما، یان لە نەخۆشی بە کە چاکبوونەو ئەو لە مەپەرەیی رێگای تەواوکردنی حەجی لێ گرتبوون نەما، ئەو بە هەریەکی لە ئێوە ئاوا رەفتار بکا. ﴿فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعِمْرَةِ﴾ کەسێک ئیحرامی بە عەمرە بەستو کارەکانی ئەنجام دان ئەمجار ئیحرامی شکاندو بەبێ ئیحرام راییوارد ﴿إِلَى الْحَجِّ﴾ تا کاتی حەج و ئەوجار بەجیا ئیحرامی بە حەج بەست، هەر لە مەککەشدا ئیحرامی بەستو نەچوو بۆ میقات^۱ ئەو: ﴿فَمَا اسْتَسْرَ مِنْ الْهَدْيِ﴾ پێویستە چی بۆ هەلسورا مەپێک یان بزنیک بکاتە قوربانی و رۆژی جەژن سەری ببێی.

خۆ ئەگەر چوو بۆ میقات لەو ئیحرامی بەست ئەو بریتی (فدية) لەسەر نەییە ﴿فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامٌ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةً إِذَا رَجَعْتُمْ﴾

^۱ میقات چەند شوێنێکی دیاری کراون لە دەورەبەری مەککە هەرکەسێ لە لاوه بچیتە مەککەو دەبێ لەبەکی لەو شوێنە ئیحرام ببەستی.

کەسیک کوشتی دەست نەکەوت، یان پارە ی نەبوو بیکرێ ئەو دەبێ (دە) رۆژ بە رۆژو بێ سێ رۆژیان لە حەج، کاتەکەشی تا رۆژی جەژن ماوەی هەیه، حەوت رۆژیان کە گەراپەو مالهو بەرۆژو دەبێ، دەتوانی لە گەرانەو شدا لە رینگا بەرۆژو بێ ﴿تلك عشرة كاملة﴾ ئەو کردیە دە رۆژی تەواو، ئەوەندە هەیه دانیشتوانی مەککە چونکە هەر لەناو مەککەدا ئیحرام دەبەستن بە حەج و عەرەو لە گەل حەجدا کاروباری عەرە کەشیان جێبەجێ دەکەن ئەوان تەموتوعیان بۆ نیەو (فیدیة) نادەن. بۆیە قورئان ئەم لایەنە روون دەکاتەو دەفەرموێ: ﴿ذلك﴾ ئەو شتێوە حەج کردنەو و عەرە کردنو قوربانی سەربرین و فیدیە دانە ﴿لمن لم یکن أهله حاضري المسجد الحرام﴾ بۆ یەکیکە کە دانیشتووی دەرەوێ مەککە بێ، چونکە دانیشتوانی مەککە تەموتوع و قیرانیان بۆ نیە ﴿واتقوا الله واعلموا أن الله شدید العقاب﴾ لە خودا بترسن و پابەندی فەرمانەکانی بن لە سنوور تێمەپەرن! بزائن کە خودا سزای بەنیشی هەیه بۆ ئەو کەسانە ی کە سنوور دەبەزینن.

﴿الحج أشهر معلومات﴾ بۆ کاتی ئەنجامدانی حەج چەند مانگیکی تایبەت بۆ ئادەمیزاد دیاریکراون و دەیانزانن کە مانگی (شەشەلانو ذیلقەعیدەو ذیلحجە) ن هەر لە رۆژگاری ئیبراهیم ئیسماعیلەو ئەم مانگانە بە مانگی حەجکردن زانراون، پێش هاتنی ئیسلام عەرەبەکان لەم مانگەدا خۆیان بۆ حەج نامادە دەکردو حەجیان تێدا دەکرد کە ئیسلام هات ئەوێ چەسپاندو پێی رازی بوو، کات دیاریکردنی حەج لەم مانگەدا ئاماژەیه بۆ ئەو کە کردارەکانی حەج لەم مانگەدا نەبێ دروست نین. هەرچەندە ئیحرام بەستن بە حەج پێش هاتنی ئەم مانگانەش دروستە وەکو چۆن دروستە کە دەستنویژ گرتن بۆ نوێژ پێش وەخت ﴿فمن فرض فیهن الحج﴾ کەسیک لەم مانگەدا حەجی لەسەر خۆی واجب کرد بەو کە ئیحرام بیهستی یان قوربانی راپێچ بکا لە گەل خۆی، یان دەست بکا بە

گوتنی ﴿لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ﴾ .... هتد چونکه هج عیباده تی که چوونه ناوو لی ده چوونی ههیه به ته نه نیه تی جی به جی نابی، که وایی له گهل نیه ته که ی دا ده بی کرده وه یه ک له و کردارانه ی له گهل دا بی. جا که دهستی به کرداره کانی هج کرد ﴿فلا رفت﴾ نابی له گهل خیزانی خو ی جوت بیی ﴿ولا فسوق﴾ نابی قسه و ناوو ناتوره ی ناشیرین به خه لک بلی، ههروه ها نابی له و سنووره ده رچی که شهرع بو ئی حرام به ستوی داناوه. واته: نابی راو بکا، پو شاک ی دورواو له به ربکا، بونی خو ش له خو ی بدا ﴿ولا جدال فی الحج﴾ نابی کی شه و ده مه ده می و شهرو تی ک گیران له گهل ها وه لو خزمو خه لک ی تر دا بکا ده بی واز له م جو ره کردارانه بی نی، چونکه رووی کردو ته پهروه ردگارو به رواله ت میوانی خودایه و دهیه وی ره زامه ندی نه و به ده ست بی نی. ده بی واز له دابو نه ریتی رابوردووی له ززه تو خو ش رابواردنی دنیایی بی نی، خو له و شتانه دورو بخته وه که هوی خو ه لئانه وه له خو بایی بوونن، به جو ری ک که شاوو گه دا، هه ژارو ده وه له مند پیرو جوان یه ک پو شاک له به ربکه ن، نه ویش پو شاک ی ئی حرامه، به مه ش دلو ده روون خاوین ده بنه وه، نیشانه ی به ندایه تی بو خودا راده گه یه نن.

نیمامی موسلیمو بوخاری له نه بوهورهیره وه هه دی شکیان ریوایه ت کردو وه ده فرموی: ﴿من حج فلم یرفث ولم یفسق خرج من ذنوبه کیوم ولدتہ امه﴾ زیاد له وه ش نه م جو ره هه لسو که وته ریزگرتنی مالی خودای پیوه دیاره و تاوان کردن تییدا گونا ه ی گه و ره تره: چونکه ئاده می له و کاته دا که عیبادت ده کاو له خودا ده پارپته وه ده بی له و په ری نه ده بو حی شمه ت دا بی و له ئاماد ه باشی دا بی چونکه ئاده می زاد ده بی له ناو کو رو کو بوونه وه دا نه ده بو حی شمه تی ک نیشان بدا که له کاتی ته نهایی و په ناگیری دا پیویست نا کا نه و نه ده بو هه لسو که وته ی که له کو ری پاشادا ده نیو نی له گهل براده رو ها وه لانی دا زور پیویست نی به ﴿وما تفعلوا من خیر یعلمه الله﴾

واز له کیشهو جنیودانو له خوبایی بوونو راوکردنو خو بۆن خوش کردن بینن، بۆ شهوی دلو دهروونتان له په لهو هه لهی دنیایی پاک بیهته وه . ناماده بن بۆ کردنی کاری خیرو چاکه و گهردن کهچ بن بۆ پابه ندبون به فرمانی شهرع، خودا بۆ خوئی ناگاداره به کرده و گوشتارتانو پاداشی چاکه و سزای خراپه تان ده داته وه ﴿وتزودوا فإِنْ خَيْرُ الزَّادِ التَّقْوَى﴾ خوداپهرستی بکهن به تیشووی قیامه تان چونکه چاکترین تیشوو خوداپهرستی به ﴿وَاتَّقُوا يَا أُولِي الْأَلْبَابِ﴾ راستالانه به ندایه تیم بکهن، شهوی له سه رم پیوست کردوون به ریکنو پیکسی شه نجامی بدن، شهوی لیم قه دهغه کردوون توخنی مه کهون، به وه رزگارتان ده بی له رغو غه زه بی منو تووشی سزای من نابن، ره زامه ندی ره حمه تی منتان ده ست ده که وی .

پاشه بندیه ک بۆ حوکه کانی ده ج

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ فَإِذَا أَفَضْتُمْ مِّنْ عَرَفَتٍ فَأَذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَاذْكُرُوهُ كَمَا هَدَيْتُمْ وَإِنْ كُنْتُمْ مِّنْ قَبْلِهِ لَمِنَ الضَّالِّينَ ﴿١٩٨﴾ ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٩٩﴾ فَإِذَا قَضَيْتُمْ مَّنَاسِكَكُمْ فَأَذْكُرُوا اللَّهَ كَذِكْرِكُمْ آبَاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا فَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلْقٍ ﴿٢٠٠﴾ وَمِنْهُمْ مَّن يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿٢٠١﴾ أُولَٰئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِّمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٢٠٢﴾ وَاذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَّعْدُودَاتٍ فَمَن تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ وَمَن تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ لِمَنِ اتَّقَىٰ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٠٣﴾

ئه مجار وی دهچی له رهوتی دهقه کانی پیشوودا وا گومان ببری که بازرگانی له حهجا قهدهغه بی، بویه بو رهواندهوهی شه گومانه فهرمووی: ﴿لَیْسَ عَلَیْکُمْ جُنَاحٌ اِنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّکُمْ﴾ هیچ تاوانو لومهیه کتان نایهته سهر نه گهر له رۆژانی حهجا کردندا بازرگانی بکه نه خهریکی کاسبی بن و پاره پهیدا بکه نه، به مهرجیک مه بهستی سهره کیتان له چوونه حهجا بازرگانی نه بی، چونکه کاسبی کردن له گهل نهت باشی داو له گهل به بهرچا و گرتنی شهوه که نان پهیدا کردن نیعمه تیکی خودایی به، ده بیته جوریک له جوره کانی خودا په رستی، به لام خۆته رخاں کردن بو جی به جی کردنی کرداره کانی حهجا له و کاتانه دا له کاسبی له گهلدا کردن باشته ..

﴿فَاِذَا اَفْضَیْتُمْ مِنْ عَرَفَاتٍ فَاذْكُرُوا اللّٰهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ﴾ که له کتوی عهره فات هه لپژانه خوارو دا گه پان بو موزده لیفه (کتوی قوزه ح) شهوه ذیکری خودا بکه نه خهریکی شوکرو سوپاسی بن (لَبَّیْکَ اَللّٰهُمَّ لَبَّیْکَ ..) بلینو له ذیکرو یاد کردنی مه وه ستینه وه به رده وام بن له سهری ﴿واذکروه کما هداکم﴾ یادی خودا بکه نه به جوانی ناوی بیه نه، وه کور چون شه رینمونی کردوونو ریگای نیسلامیه تی فیر کردوون، بهو شیوه یه ی فیری کردوون یادی بکه نه واته: به لالانه وه شیوه پارانیه وه هاواری لی بکه نه ترستان له سزاو ته ماعتان له به خشیشیا هه بی، نه چن وه کور سهرده می نه زانی هاویه شی بو دابنن ناوه ندی له بهینی خۆتان شهودا دیاری بکه نه دلتان به شهوه په یوه نه بی له سهرده می نه زانی دا ده یانگوت: (لَبَّیْکَ لَا شَرِیکَ لَکَ اِلَّا شَرِیکَا هِی لَکَ تَمَلِکُهُ وَمَا مَلِکَ) په روه ردگار شه جوره وتنهی لی قهدهغه کردن. ﴿وَ اِنْ کُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمَنِ الضَّالِّیْنَ﴾ بیگومان ئیه پیش شه رینمویی کردنه گومراو سهر لی شیواو بوون، بیروباو هرتان شیواو کردارتان بته رستی بوو، هه میشه ناوه ندو واسیته تان له نتوان خۆتانو خودادا داده نا...

له‌سه‌رده‌می نه‌زانی‌دا قور‌ه‌یشی‌یه‌کان خۆیان به‌زل‌ه‌زانی‌و هه‌ر‌گیز له‌گه‌ل‌خه‌لکه‌که‌ی‌تردا هه‌جیان نه‌ده‌کرد. عه‌ره‌به‌کان له‌عه‌ره‌فات ده‌ه‌ستان‌و قور‌ه‌یشی‌یه‌کان له‌موزده‌لیفه‌راده‌ه‌ستان، خۆیان له‌وه‌به‌زلتر ده‌زانی‌بچن له‌گه‌ل‌عه‌ره‌به‌کانی‌تر له‌عه‌ره‌فه‌به‌ه‌ستن!! ئیتر ئیسلام بۆ ئه‌وه‌ی‌بیسه‌لمینی‌که‌ئاده‌میزاد هه‌موویان یه‌کسان‌و ره‌چه‌له‌کئو زمان‌و ره‌نگ‌جیاوازی‌ناخاته‌ناویانه‌وه‌کئ زیاتر خودا بپه‌رستی‌ئوه‌لای خودا ریزدار‌تر‌و خۆشه‌ویست‌تره‌، بۆیه‌په‌روه‌ردگار فەرمانی‌به‌پیغه‌مبه‌ر ﷺ کرد که بچی‌له‌عه‌ره‌فه‌له‌گه‌ل‌خه‌لکه‌که‌به‌ه‌ستی‌و دوا‌یی‌له‌گه‌ل‌ئه‌وان‌دا بیته‌خواری‌بۆ موزده‌لیفه‌فهرمووی: ﴿ثُمَّ أَفِضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ﴾ واته‌: بچنه‌عه‌ره‌فه‌، له‌گه‌ل‌خه‌لکه‌که‌به‌ه‌ستن‌و ئه‌مجار به‌کۆمه‌ل‌له‌ویوه‌پرژینه‌خواری‌بۆ موزده‌لیفه‌، ئه‌و خۆبه‌زل‌زانی‌یه‌ی‌قور‌ه‌یشی‌یه‌کان قه‌لاچۆ‌بکه‌ن‌و ئه‌و دابه‌ناشیرینه‌بنبر‌بکه‌ن. ﴿وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ﴾ داوای‌لیخۆشبوون له‌خودا بکه‌ن بۆ ئه‌وه‌ی‌لیتان خۆش‌ببێ‌له‌و گۆرانکاری‌یه‌ی‌که‌دوای‌ئیه‌راهی‌مو ئیسماعیل له‌کاروباری‌حه‌ج‌دا داتان هیناوه‌شهریکتان بۆ خوا تێیدا په‌یدا‌کردوه‌. ﴿إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ بیگومان په‌روه‌ردگار ده‌رگای‌ره‌حه‌مه‌ت‌و لیخۆشبوونی‌فراوانه‌و که‌سی‌یک بگه‌رپته‌وه‌بۆ لای‌و تۆبه‌بکا به‌لیخۆشبوونی‌خۆی‌خه‌لاتی‌ده‌کا.

له‌سه‌رده‌می نه‌زانی‌دا عه‌ره‌به‌کان دوا‌ی‌ته‌وا‌بوونی‌حه‌ج‌له‌مینادا کۆده‌بوونه‌وه‌ده‌ستیان‌ده‌کرد به‌خۆ‌هه‌لکیشان‌و خۆ‌هه‌ل‌نانه‌وه‌، هه‌ریه‌که‌له‌عاست‌خۆیه‌وه‌باسی‌سه‌روه‌ریه‌کانی‌باو‌کئو باپیری‌خۆی‌ده‌کردو شانازی‌پیوه‌ده‌کرد‌و خۆی‌به‌سه‌ر‌یه‌کی‌کی‌تردا راده‌وه‌شاند! ئیتر په‌روه‌ردگار ئه‌م دابه‌ناشیرینه‌ی‌قه‌ده‌غه‌کردو فەرمانی‌به‌موسولمانان کرد که له‌جیاتی‌ئه‌وه‌ذیکری‌خودا بکه‌ن ﴿فَإِذَا قُضِيَتْ مِنْكُمْ مَنَاسِكُمْ فَاذْكُرُوا اللَّهَ﴾ کذکرکم آباءکم او اشد ذکر! که له‌ئیش‌و‌کاری‌حه‌ج‌بوونه‌وه‌، یادی‌خودا بکه‌ن، وه‌کو‌چۆن‌له‌وه‌پیش‌یادی‌باو‌کئو باپیرانتان

ده کردو به شان و بالتاندا هه لده گوتن. به لکو هه ول بدن له وه زیاتریش
ذیکری خودا بکهن.

ئه مجار پهروه ردگار ته وه روون ده کاته وه که ته وانیه ذیکری خودا
ده که نو لی یی ده پارینه وه دوو جوړن:

۱- ﴿فمن الناس من يقول ربنا آتانا في الدنيا حسنة وما له في الآخرة من خلاق﴾ تهو موسولمانانه ناماده ی حج ده بنو به باشی نایین له
دلیاندا جیگیر نه به وه ده روونیان به نوری نایین رهوشن نه بوته وه هه موو
هه ولو ته قه للاو پارانه وه یه کیان بو ده وله مه ندی وه ده سهینانی پله و پایه و
سهرکه و تنو گه یشتن به مه رامی دونیایی به، ته وانه له قیامه تدا له و
پاداش و نازو نیعمه ته ی ده درئ به خودا په رستان به شیان نادری چونکه
ته وان هه موو هه ولو ته قه لایه کیان بو وه ده سهینانی شتی دونیایی به، جا
جاری وا هیه به ناسانی ده ستیان ده که وی وه کو خودا له نایه تی کی تردا
ده فهرموی: ﴿من كان يريد العاجلة عجلنا له فيها ما نشاء لمن نريد، ثم جعلنا له
جهنم يصلها مذموما مذمورا، ومن اراد الآخرة وسعنا لها سعيها وهو مؤمن فأولئك كان
سعيهم مشكورا﴾ الإسراء/ ۱۸-۱۹.

۲- ﴿ومنهم من يقول ربنا آتانا في الدنيا حسنة وفي الآخرة حسنة﴾
کۆمه لیکي تر له موسولمانان ذیکری خودا ده که نو ده لین: پهروه ردگار!
له دونیادا ژیانیکي به خته وه رو خویشان بده ری... له قیامه تیشدا
ژیانیکي به خته وه رو سهر فرازی و امان بده ری لی یی رازی بین، ناشکرا شه
داوا کردنی ژیان خۆش له دونیادا به وه ده بی که داوا له خودا بکهین
هۆیه کانمان بو دابین بکاو هی دایه تمان بدا بو پهیره وی کردنی تهو
یاسایانه ی که پابه ندبوون پیتیانه وه ده بنه هۆی خۆش به ختی و کامه رانی
ژیان دویا، داوا کردنی ژیان به خته وه ریش له قیامه تدا به وه ده بی که
بروامان به خودا پته و بی، کرداری چاک بکهین، پابه ندی رهوشتی به رزو
پیروژ بین ﴿وقنا عذاب النار﴾ پهروه ردگار! بمانپاریزه له ناره زو بازی و

تاوانکردن؛ که ناکامه‌کە‌ی چوونە ناو دۆزەخە.. ئەویش بەدوور کەوتنەو ه لە گوناھو ئارەزۆی حەرام.

نایەتە کە ئاماژە‌ی ئەو‌ه‌شی تێدا‌یە کە زیاده‌ڕە‌وی لە‌تاییندا پەسەند نیه‌و لە چوارچێ‌وه‌ی یاسای سروشتی دە‌چیتە دە‌ری ﴿أُولَٰئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِّمَّا كَسَبُوا﴾ ئەوانە‌ی کە لە خودا داوای ژبانی خۆ‌شو کامە‌رانی هە‌ردوو جیهان دە‌کەن بە گۆ‌یرە‌ی هە‌ولۆ تیکۆ‌شانی خۆیان بە‌شیان دە‌دری و سته‌میان لی ناکری.

﴿وَأَنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ خودا داد‌گایی‌کردنی زۆر خێ‌رایەو هە‌موو کە‌سیک پاداش و سزای کردە‌و هە‌کانی خۆی وەر‌ده‌گریته‌و، سوننه‌تی خودا و هە‌یاه دوا‌ی کردە‌و هە‌ پاداش یان سزا دە‌داتە‌و بە ئاده‌میزاد، خێ‌راییی حیسابو لی‌کۆ‌لینه‌و ه‌ش به‌و دە‌بی هە‌موو کە‌سیک کرداری خۆی ببینی و بزانی چی کردو‌و ه‌و چی نه‌کردو‌و، ئە‌مه‌ش هە‌مووی لە‌ماو‌یه‌کی زۆر کورت‌دا ئە‌نجام دە‌دا، لە‌ فەر‌مووده‌یه‌کی پی‌غه‌مبەر‌دا ﴿هَاتُوهُ دَهْ فَرَمُوْهُ﴾ (پەر‌و‌رد‌گار هە‌موو بە‌نده‌کانی خۆی لە‌ ماو‌ه‌ی کە‌متر لە‌ نیو رۆژ‌دا داد‌گایی دە‌کا.

قە‌ش هە‌یه دە‌لی: دوا‌ی ئە‌و‌ه‌ی پەر‌و‌رد‌گار فەر‌مانی بە‌ موسو‌لمانان کرد کە‌ ذیک‌ری بکەن لە‌لای (م‌شعر الحرام) کە لە‌و‌ه‌ پیش عەر‌به‌کان ناوی خودایان لی‌ده‌ینا ئە‌م‌جار فەر‌مانی پی‌کردن کە لە‌ دوا‌ی ته‌واو‌کردنی کردارە‌کانی حە‌ج لە‌ مینا لە‌جیاتی خۆ‌ه‌ل‌کیشان‌و بە‌خۆ‌ نازین‌و پیا‌ه‌لدانی باو‌ک‌ئو با‌پیرانیان یادی خودا بکە‌ن و دە‌فەر‌موی: ﴿وَاذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَّعْدُودَاتٍ﴾ ذیک‌ری خودا بکەن لە‌ چە‌ند رۆژی‌کی دیاری‌کراو ژمێ‌راودا. واتە: لە‌ رۆژانی مانە‌و‌ه‌تان لە‌ مینا کە رۆژی یان‌زە‌ی (ذی الحجة) دە‌ست پی‌ده‌کات تا رۆژی سیان‌زە‌ی ئە‌و مان‌گە واتە: سی رۆژی دوا‌ی جە‌ژن کە پێ‌شیان دە‌گوتری (أَيَّامُ التَّشْرِيقِ) لە‌و رۆژانه‌شدا حاجیه‌کان قوربانی سە‌رده‌بێ‌ن بە‌ردە‌بارانی شه‌یتان دە‌کە‌ن..

ذیکر کردنی خدا له روژی عهده وه جهژندا بۆ که سیئک له حج نه بی
 (الله اکبر) کردنه بۆ حاجیش (الله اکبر) کردنو (لبیک) کردنه .
 دهقی (الله اکبر) کردن وه کو له پیغه مبه ره وه گیر درا وه ته وه ئاوايه :
 (الله اکبر ... لا إله إلا الله الله اکبر والله الحمد) دهقی (لبیک)
 کردنیش بهم جوړه یه (لبیک اللهم لبیک لا شریک لک لبیک إن الحمد
 والنعمة لک والملك لا شریک لک) ته مجار دهه رموی : ﴿ فمن تعجل فی
 يومین فلا إثم علیه ، ومن تأخر فلا إثم علیه ﴾ که سیئک په له بکا بیهوئ
 ته نیا دواى جهژن دوو روژ بمینیتته وه دوو جار بهردبارانی شهیتان بکا ..
 واته : یانزه و دوانزه ی مانگ لهوئ بۆ روژی سیانزه هم پیش ته وه ی خوړ
 ئاوابی ده بی مینا به جی بیلئ .

ته گینا نه گهر مایه وه تاروژ ئاوا بوو ته وه ده بی بمینیتته وه روژی
 سییه میش شهیتان ره جم بکا ، جا پیش نیوه پۆ بیکا یان دواى نیوه پۆ هیج
 گوناھی تیدا نیه ، ته ته خبیرو سه پشکی کردنه و گونا نه بونه ی
 بۆ که سیئکه عهده له ده کات ، یان له مینا ده مینیتته وه بۆ روژی سییه ﴿ لمن
 اتقى ﴾ بۆ که سیئکه ته قواى خدا بکا و خوئ دوو بگری لهو شتانه ی که
 نه یی لی کردوه ، چونکه ته قواکر حاجی راسته قینه یه و مبه ستیش
 له هه موو خودا په رستی به ک ته قوا کردنه ، ته قواش به وه ده بی هه موو کاتئ
 به دل خودات له بیر بۆ ، به زوبانیش شوکرو سوپاسی بکه ی ﴿ واتقوا الله
 واعلموا انکم الیه تحشرون ﴾ ته قواى خدا بکن له کاتئ به جیه پنانی
 کاروباری هه جو له هه موو شوینیکى ترده ، بزائن ئیوه لای پهروه دگار کو
 ده کرینه وه روژی قیامت بۆ حسابو لی کوئ لینه وه زیندووده کرینه وه ،
 سه رته نجامیش بۆ خودا په رستانه وه هه ر ته وان سه رفراز ده بن ، پهروه دگار
 ته وهنده ی وشه ی ذیکرو ته قوا دوو باره کرده وه بۆ ته وه ی پله یان دیاری
 بکا و تیمان بگه یه نئ که گرنگترین شت له عیباده تا ذیکری خودایه که
 نه فسی ئاده می رام ده کاو دل و دهروون بۆ کارى خیر هه لده نئ و له شهرو
 خراپه کارى دووریان ده خاته وه ، هه ر که سیئکیش ئاوا بکا ده بیته ته قواکار .

ئادەمیزاد دوو جوړن یا دوو روو خوانه ناسن یان موسولمان و راستان

وَمِنَ النَّاسِ مَن يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيُشْهَدُ اللَّهُ عَلَى مَا فِي
قَلْبِهِ وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ ﴿٢٠٤﴾ وَإِذَا تَوَلَّى سَعَىٰ فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا
وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ ۗ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفَاسِدَ ﴿٢٠٥﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ
أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ ۖ فَحَسْبُهُ جَهَنَّمُ وَلَيْسَ الْمِهَادُ ﴿٢٠٦﴾ وَمِنَ النَّاسِ
مَن يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ ۗ وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ ﴿٢٠٧﴾

پەروەردگار لە ئایەتەکانی پێشوو دا ئەوەی روون کردەووە کە ئادەمیزاد
لە کاتی ھەجکردن دا دوو جوړن ھەی وایان ھەیە لەخودا دەپارێتەووە کە
ژیانی دونیای بۆ خوێش بکا، ھەوایشیان ھەبە لەخودا دەپارێتەووە لە
قیامەت دا بەختەووەری بکا! ئەوەشی روون کردەووە کە مەبەست لە ھەموو
خوداپەرستی و عیبادەتیک تەقواکردن و لەخودا ترسانە.

ئەمجار لێرە دا دوو جوړ ئادەمی تر باس دەکەو بە تەرازووی تەقوا
دەیانکێشی و دەست نیشانیان دەکا. ئەم دوو جوړەش؛ دوو روو
موسولمانن، دوو روو ئەوەیە شتیک بە دەردەخا جوداوازە ئەوەی کە لەناو
دەلی دایە! موسولمانیش ئەو کەسە یە راستا و خوداپەرستەو
بەکارو کردەووەی مەبەستی رەزامەندی خودایە!

ئێبنو جەریر لە (السدی) یەو دەربارە ھەو ھاتنەوارەووەی ئایەتی
(٢٠٤-٢٠٦) دەلی: ئەخەسی کۆری شورەیقی (الثقفي) ھاتە خزمەت
پێغەمبەر ﷺ بەروالەت موسولمان بوو دوایی رۆیی، لەکاتی گەرانیوەی دا
بۆ شوینی خۆی بەلای زەوی و زارو کشتو کالی موسولمانان و میگەلە
خوشتریکیان دا تێپەری شاگری لە کشتو کالە کە بەردا و وشتە کانیشی
سەربرین نیت ئەم ئایەتە ھاتنە خوارێ کە دەفەرموی:

﴿ومن الناس من يعجبك قوله في الحياة الدنيا﴾ هه‌ندی ئاده‌میزاد هه‌ن به قسه هه‌یچیان نه‌هیشتۆته‌وه، که گوئی له گو‌فتو گوئی ده‌گری سه‌رت لی سورده‌مین، چونکه وا خوئی پیشان ده‌دا که یارمه‌تیده‌ری جه‌قو راستی‌یه و جه‌زی له ناشتی و کامه‌رانی‌یه و ده‌یه‌وئی کۆمه‌ل‌گای به‌خته‌وه‌ر بژین، جار جاره‌ش بۆ نه‌وه‌ی پی‌ی باوه‌ر بکری ﴿ویشهد الله علی ما فی قلبه﴾ سویند به‌خودا ده‌خوا له‌سه‌ر نه‌وه چی به‌ده‌م ده‌یلی به‌دل‌یش هه‌ر هه‌مان رای هه‌یه، به‌لام له‌راستی‌دا ﴿وهو الد الخصام﴾ نه‌و خوانه‌ناسه‌و له‌هه‌موو که‌س زیاتر دوژمنی گه‌لو کۆمه‌له ﴿واذا تولی سعی فی الأرض لیهلك الحرث والنسل﴾ هه‌ر له‌گه‌ل پشتی هه‌ل‌کردو له‌به‌رچاوی کۆمه‌ل هون بوو چوه‌وه لای هه‌وادارانی خوئی یان لی‌پرسراوی‌یه‌کی پی سپێردراو ده‌سه‌لاتی درایه، هه‌یج هه‌ولو کۆشش بۆ ناشتی و نارامی نادا، به‌لکو هه‌ر خه‌ریکی تیکدانی ولاتو کۆمه‌له، هه‌ر خه‌ریکی چاندنی تۆوی دووبه‌ره‌کی و قه‌لاچۆکردنی کشتوکالو به‌روبوومو چه‌وسانه‌ویه ﴿والله لا یحب الفساد﴾ بی‌گومان خودا فسادو ناژاوه‌و تیکدانی سیسته‌می ژیا‌نی پی ناخۆشه ﴿واذا قیل له اتق الله﴾ جانه‌گه‌ر یه‌کی‌ک به‌رپه‌رچی بداته‌وه بلی کابرا له‌خودا بترسه، چی دی نه‌م گه‌لو ولاته‌ ناوا‌ره‌و به‌ریادو ویران مه‌که، یان یه‌کی‌ک لی‌ی بگاته ئیسقازو به‌ره‌و رووی نه‌م زله‌خۆرته له‌خۆرازی له‌خۆ رادیوه بی‌تته‌وه، فه‌رمانی پی‌بکا به‌چاکه‌و نه‌هی لی‌ی بکا له‌خراپه ﴿أخذته العزة بالإثم﴾ خه‌یرا رقی هه‌لده‌ستی و هه‌لده‌چی و به‌لایه‌وه گرانو نه‌نگی‌یه یه‌کی‌ک پی‌ی بلی؛ وا بکه‌و وامه‌که، چونکه پی‌ی وایه نه‌و زۆر له‌وه به‌رزتره یه‌کی‌ک زاتی بی‌نی‌ی نامۆزگاری بکا، هه‌ینده لووتبه‌رزو له‌خۆرا‌دیوه نایه‌وئی که‌س ده‌ست به‌ر ده‌ستی بی‌نی. ﴿فحسبه جهنم وبئس المهاد﴾ نه‌م گیره شی‌وینه دوا خانووی ناگری دۆزخه‌و سزای کرده‌وه‌کانی خوئی وهرده‌گریت.

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ﴾ هه ندی ناده میزادی تر هه ن پیچه وانه ی کومه لی رابردوو، نه مانه کومه لیکن له پیناو به ده سته پینانی ره زامه ندی په روه ردگاردا خو یان به خت ده کهن، هه میسه له ریگای خودادا خه ریکی تیکو شانن بو چه سپاندنی حق و داد په روه ریی فهران ده کهن به چاکه و نه هی ده کهن له خراپه. هه رده م خه ریکی نیشو کاری چاکه و قسه ی خپرو باشن، راستگو و راستالن له کردار و گو فتاردا، دوو زمانو دوروو نین بریقو زه رقی دویایی له کاری قیامت و رازی کردنی خودایان غافل ناکا، ﴿وَاللَّهُ رَؤُوفٌ بِالْعِبَادِ﴾ خوداش پاداشیان به نیعمه تو خوشی هه تا هه تای به هه شت له به رامبه ر کرده و هی که میاندا ده داته و هه زیاد له وزه توانای خو یانیان لی داوا ناکا، ره حمه تو به زه یی خو ی ده بارینن به سه ریاندا. نه گهر ره حمه تی فراوانو به زه یی نه و نه بویه خراپه کاری خراپه کارو ناشو ب گپ رانی کومه لی یه که م زال ده بو کومه لگیان ویران ده کردو دنیا خراب ده بو.

بانگه وازی یه زده ان بو ناده میزاده ان که بیته ژیر نالای

نیسلامه و هه شوین نه حکامه کانی بکه ون

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا اَدْخُلُوْا فِى السِّلْمِ كَافَّةً وَلَا تَتَّبِعُوْا
خُطُوٰتِ الشَّيْطٰنِ ۚ اِنَّهٗ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِيْنٌ ﴿٢٠٨﴾ فَاِنْ زَلَلْتُمْ مِّنۢ بَعْدِ
مَا جَآءَتْكُمُ الْبَيِّنٰتُ فَاعْلَمُوْا اَنَّ اللّٰهَ عَزِيْزٌ حَكِيْمٌ ﴿٢٠٩﴾ هَلْ يَنْظُرُوْنَ
اِلَّا اَنْ يَّاْتِيَهُمُ اللّٰهُ فِى ظُلُلٍ مِّنَ الْغَمَامِ وَالْمَلٰٓئِكَةُ وَقُضِيَ الْاَمْرُ
وَإِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ الْاُمُوْرُ ﴿٢١٠﴾ سَلِّ بِنَبِيِّ اِمْرًا قَبِيْلَ كُمْ ؕ اَتَقِيْنَهُمْ مِّنۡ عَآثِهِ
بَيِّنَةٍ ۖ وَمَنْ يُبَدِّلْ نِعْمَةَ اللّٰهِ مِّنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُ فَلِنَّ اللّٰهُ شَدِيْدُ الْعِقَابِ ﴿٢١١﴾

رُيِّنَ لِلَّذِيْنَ كَفَرُوْا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَيَسْخَرُوْنَ مِنَ الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا
وَالَّذِيْنَ اٰتَقُوْا فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۗ وَاللّٰهُ يَرْزُقُ مَن يَشَآءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ

له نایه‌ته‌کانی پێشوو دا ئه‌وه‌ی روون کرد ه‌وه که ئاده‌میزاد له چاکه‌و خراپه‌دا دوو جوړن: کوومه‌لیک فساد بلاوده‌که‌نه‌وه و ئاوه‌دانی کویر ده‌که‌نه‌وه کوومه‌لیکیش هه‌میشه هه‌ولی ئه‌وه ده‌ده‌ن خودا له خۆیان رازی بکه‌نو کرداری چاک نه‌نجام بده‌ن.

ئه‌مجار له‌م نایه‌ته‌دا ئه‌وه ده‌چه‌سپێنێ که پێویسته موسولمانان یه‌ک هه‌لۆیستو یه‌ک ریز بن، ته‌باو هاوده‌م پشتیوانی یه‌کتیری بن. بۆیه داوای له هه‌موو به‌ره‌ی ئاده‌میزاد کردو فهرمووی :

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً﴾ ده‌لێن: ئه‌و نایه‌ته‌ ده‌رباره‌ی عه‌بدوللای کوپی سه‌لام و هاوه‌لانی جو له‌که‌ی هاتۆته‌ خوارێ. که موسولمان بوونو ئیمانیان به‌ شه‌ریعه‌تی (محمد) هێناو شه‌ریعه‌تی موساشیان په‌یره‌و ده‌کرد. روژی شه‌مه‌یان به‌لاوه‌ به‌ریز بوو، شه‌مه‌یان ده‌گرته‌وه، بێزیان له‌ گوشتی و شتر بوو، شیره‌که‌یان نه‌ده‌خوارد ه‌وه، موسولمانان گله‌ییان لێ‌کردن ئه‌وانیش وتیان: ئیوه حه‌قتان چیه‌ ئیمه‌ ئه‌مه‌ش ده‌که‌ینو ئه‌وه‌ش ده‌که‌ین، به‌ پێغه‌مبه‌ریان گوت: ته‌ورات نامی ناسمانی یه‌و ئیمان گه‌ڕێ با په‌یره‌وی بکه‌ین، ئیتر ئه‌م نایه‌ته‌ هاته‌ خوارێو فهرمووی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً﴾ ئه‌ی ئه‌و که‌سانه‌ی ئیماتان هێناوه‌و له‌وه‌پیش له‌سه‌ر ئایینی جو له‌که‌ بوون. به‌رده‌وام بن له‌سه‌ر ئیسلام هه‌مووتان گه‌ردنکه‌چی فهرمانی خودابن و له‌هه‌موو شتێکدا هه‌مووتان به‌دلو به‌گیان بچنه‌ ژێر ئالای ئیسلامه‌وه، له‌هه‌موو روویه‌که‌وه ئیسلام و هه‌ریگرنو شتی تری تیکه‌لاو مه‌که‌ن، هه‌رچی ئیسلام فهرمانی پێ‌کردوون به‌ ئوصولو فروعه‌وه ئه‌نجامی بده‌ن، چاودێری ئیسلام یه‌کیه‌تی موسولمانان بکه‌ن. ﴿وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ﴾ شوین هه‌نگاوه‌کانی شه‌یتان مه‌که‌ونو به‌ریبازی نه‌ودا مه‌روونو پارچه‌ پارچه‌و کوومه‌ل کوومه‌ل مه‌بن، دووبه‌ره‌کیی و جوداوازیی له‌ ئاییندا به‌رپا مه‌که‌ن، ئاگاتان له‌ خۆتان بێ، شه‌یتان هه‌لتان نه‌خه‌له‌تینێ، چونکه

ئەو بە حیلەو فیلبازی رینگای خراپتان بۆ جوان دەکا، خراپەتان لەپیش
چاوشیرین دەکا، ئادەمیزاد لە ریبازی راست لادەدا، دوو بەرەکی دەخاتە
ناو کۆمەڵەو، وەکو ئەو حالەتالەبی جولەکەتان بەسەر دئی کاتیکی لە
فەرمانی خودا دەرچوونو دەسکاری تەوراتیان کرد، هەندیکیان لی زیاد
کردو هەندیکیان لی لابردو هەڵەو گیرپان لە حوکمەکانی دا کردو
سەرەنجام پارچە پارچە بوونو کیشەیان تی کەوتو یەکیەتیان لیک ترازو
دوژمنیان بەسەردا زال بوو، خودا پەرتەوازی ناو جیهانی کردن ﴿إِنَّه لَکَم
عَذَابٌ مِّبِینٌ﴾ بینگومان شەیتان دوژمنی راستەقینەو سەر سەختی ئیوہیە.

ئەمجار بۆ ئەو هی موسولمانانیش وەکو جولەکەکانیان لی تەیسەو
بەدەردی ئەوان نەچن، لەم نایەتە دوا یی دا ئەم هەرەشە قورسەیان
لی دەکاو دەفەرموی: ﴿فَإِنْ زَلَلْتُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْكُمْ الْبَيِّنَاتُ﴾ ئەو
گروھی موسولمانان! ئیوہش ئەگەر لە رینگای راست لابەدەنو حەق پاش
گوئی بخەنو لە ریبازی خودا کە ئیسلامییەتە دوروبکەونەو، دوا یی ئەو هی
کە قورئانتان بۆ هاتو نیشانە ی زۆرو زەبەندەتان لە خوداوە لەسەر
راستی و دروستی ئەو ریبازە بۆ روون کرایەو، کەچی ریبازی شەیتان بگرن
کە رینگای کیشەو دووبەرەکی و جوداوازی یە ﴿فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ
حَكِيمٌ﴾ ئەو باش بزائن کە خودا بە توانا و دەسلەتە، کەس نی یە بتوانی
بەربەرەکانی بکاو لە ژێر دەستی دەر بچئی، دەتانگری و تۆلەتان لی دەستینئی
(حکیم) هەموو کاریکی پر حیکمەتەو هەموو شتیکی لە شوینی خۆی دا
ئەنجام دەدا، گوناھبار پاش گوئی ناخا، بە لکو دە یگری و لەدونیای
قیامەتا سزای دەدا. ئەمجار پەرورەدگار لە هەرەشە کردنەکی زیاد دەکاو
بە تەوسەو بەو بەناو موسولمانانە دەلی: کە رینگای یەکیەتی و تەبایی و
برایەتی ناگرنە بەرو هەمیشە جەنگو ئازاوە دەنێنەو، هەر وەها ئەوانە ی
کە بانگەوازی ئیسلامیی بە درۆ دەخەنەو پاش ئەو هەموو بە لگەو
دەلیلانە ی کە راستی بانگەوازی (محمد) دەچەسپینن، ئەوانە ی لە

فرمانی خودا دەرچوون به ته و سه وه پیتیان ده لی: ﴿هل ينظرون﴾ ته وه نه وانه چاوه پروانی چی ده کهن به ته مای چین؟! ﴿إلا أن يأتيهم الله﴾ مه گهر به ته مای ته وه بنو چاوه پروانی ته وه بنو چاوه پروانی بکهن که سزای خودایان بو بئی ﴿فی ظلل کالغمام﴾ له ناو چهند په له هه وریکی سپی که به پروالت باراناوینو چاوه پروانی خپرو به ره که تیان لی ده کری ﴿والملائكة﴾ فریشته ی سزایان پیته سه رو ته وه ی خودا له چاره ی نووسیون به سه ریان دا نه نجام بده نو کار له کار بترازیو په شیما بوونه وه سوودی نه مینی، قیامت هه لسی ﴿والی الله ترجع الأمور﴾ له کو تاییدا هه موو شتییک سزای خوی ده گا، خودا هیچی لی ون نابی وه هه موو شتییک ده خاته ته و شونه ی بو دیاری کردوه، چونکه خوی له سه ره تادا به دیهینه ره وه له کو تاییش دا هه ر خوی کار سازو کار دروسته.

﴿سل بني إسرائيل کم آتیناهم من آية بینة﴾ ته ی پیغه مبه ری خو شه ویست! پرسیار له و نه وه نیسرائیلی به هاوچه رخانه ت بکه دهر باره ی ته و هه موو نیشانه و به لگانه ی دابو ومانه باوکو باپیرانو پیشینانیان ته و هه موو پیغه مبه رانه مان به به لگه ی ناشکراوه بو سه ر ناردن به باشی ته و په یامه ی نیمه یان پی راگه یان دنو لی حیالی بوون، که چی پابه ندی ناموژگاریو په یامه کانیا نه بوون، سه ریچییا ن کردو نیمه ش به هو ی ته و گونا هانه یانه وه گرتمانو سزای شیای خو یانیان وه رگرتو چاره په شی دونیاو قیامت بوون. ثایا ته م نه وانه ی نیستایان که هاوچه رخی نیوه ن بیریا ن له سه ره نجامی ته و رابورد وانه ی خو یان کردو ته وه و په ندیا ن لی و ده رگرتوونو وازیان هیئا وه له و سه سه ختی و بوغرایبی و سه ریچییکردنه ی ته وان له سه ری بوون؟ ثایا کاری واده کهن بو ته وه ی چی به سه ر ته وان هاتوه به سه ر ته مان نه یه؟! واته: با نه مان وه کو ته وان نه کهن و گه ردن که چی فرمانی خودا بن، تا به خته وه ری دونیاو قیامت بن!!

له حەدیشی پێغه‌مبەردا هاتووە دەفەرموی: ﴿وَلَا يَمْلَأُ جَوْفَ ابْنِ آدَمَ إِلَّا التَّرَابُ﴾ گۆل نەبێ وەرگی ئادەمیزاد پڕ ناکا.

حوکمی ئەم نایه‌ته گشتی‌یه بۆ موسولمانان و ناموسولمان، سوننه‌تی خودا وەها‌یه یارمه‌تیده‌ری حەقه ریسواکه‌ری به‌تاله! ﴿وَلَا يَكْلَمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ ئەوانه خودا روژی قیامەت نایاندوینی و رووی رەحمەتیان تی ناکاو رقی لێیانە ﴿وَلَا يَزْكِيهِمْ﴾ له گونا‌هو تاوان پاکپان ناکاته‌وه و لێیان خۆش نابێ به‌مه‌رجێک به‌کافری بمرن! ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ سزای به‌ئێشو نازاریان بۆ ناماده‌کراوه. ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهَدْيِ﴾ ئەو خودا نه‌ناسو فێلبازانه‌ی که ناوا نیگای خودا ده‌شیوین و گۆرانکاری له که‌لامی خودا ده‌که‌زو خوداش سزای به‌ئێشی بۆ داناون رووی رەحمەتیان تی ناکا ئەوانه‌ن که رێبازی راستیان نه‌گرتوو، ئەو په‌یامه‌ پێروژه‌ی پێغه‌مبەر هه‌لنا‌بژێرن، شوین هه‌وا و هه‌وه‌سی فێلباز و خوانه‌ناسان ده‌که‌ون گومرایییان هه‌لبژاردوو ﴿وَالْعَذَابُ بِالْمَغْفِرَةِ﴾ شیاوی سزای دۆزه‌خن، لێ‌بوردنیان بۆ نیه، چونکه بۆ خۆیان ئەو رێگایه‌یان په‌سه‌ند کردوو و هه‌سته‌میان له‌ خۆیان کردوو ﴿فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ﴾ واته: پێکیشییان له‌و کرداره‌ ناره‌وا‌یه‌یان که ده‌به‌یتته‌ هۆی چوونه‌ ناو ئاگریانه‌وه‌ شوینی سه‌رسو‌رمانه! به‌رده‌وام بوونیان له‌سه‌ر ئەو رێبازه‌ سامناکه‌ی که ده‌یانباته‌ ناو دۆزه‌خه‌وه‌ و گۆی پێ نه‌دانیان به‌ ئاکامی ئەو کرداره‌ خراپانه‌یان ئەوه‌ ده‌گه‌یه‌نی که له‌ ئاگر ناترسن و خۆی بۆ راده‌بژن، ئەمه‌ شتیکی وایه‌ ده‌بێ جیگای سه‌رسو‌رمان بێ، ده‌بێ چی بێ وای لێ‌کردن که خۆیان بۆ ئاگری دۆزه‌خ رابگرن!! له‌وه‌ش سه‌رسو‌رپه‌ینه‌رت‌تر ئەوه‌یه که ئادەمیزادی هۆش‌مه‌ند ئەو ئاگره‌ بۆ خۆی ره‌وا ببینی و رازی بێ بی‌کاته‌ مالی خۆی. ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾. ئەو سزایه‌ی باس کراوه‌ بۆ ئەو خوانه‌ناسانه‌ ته‌رخان کراوه‌ به‌هۆی ئەوه‌وه‌یه که خودا ته‌وراتی ناردوو بۆ ئەوه‌ی ئەو حەق و راستی‌یه‌ی تێیدا‌یه‌ بلا‌وب‌کریته‌وه‌ که‌چی ئەوانه‌ ده‌یشارنه‌وه‌ و

بۆیه شوین بیرو بۆچوونی نادرستو خه یالو ئومیدی پرپووچ که وتوون ﴿وَيَسْخَرُونَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ قه شمهری به برواداران ده که نو گالتیه یان بهو موسولمانه هه ژارانهی وه کو عه بدوللای کوری مه سعو دو عه ممارو صوهه یب دئ، که وا خوۆشی دونیایی یان به لاوه ناوه و خوۆیان به خوداپهرستی ماندو ده که ن، ده وله مه نده موسولمانه کانیشیان به لاوه سهیره که به خوۆشی رانا بۆیرن ههر خهریکی خوۆ ناماده کردنو تویشوو ناردنن بۆ پاش مردنیان، بیرو باوره یان به خودا به هیز ده که ن، کرداری باش نه نجام ده ده ن پابه ندی ره وشتو نه خلایق به رزن ﴿وَالَّذِينَ اتَّقَوْا فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ نه وانه ی خوداپهرستو ته قواکارنو روژی قیامهت پله و پایه یان له ژوور کافرو خودانه ناسه کانه.

جا نه گهر برئ لهو کافرانه به پوالهتو بۆ ماوه یه کی که م ده ست رویشتوو ترو ده وله مه ندر بن یا پلهو پایه یان به رزتر بی، دۆستو براده ریان زۆرتر بن، نه وه شتیکی کاتی یه و ماوه کورته و پایه دارنیه.

موسولمانانی ته قواکارو خوداپهرست روژی قیامهت پلهو پایه یان زۆر له ژوور نهو کافرانده ده بی و لای خودای خوۆیان زۆر ریزیان لی ده گیرئ؛ نهوان له ژوور (علیین) که شوینتیکی زۆر خوۆشی به هه شته و کافره کان له چالی ناهه مواری دۆزه خدان؛ نایه ته که ده فه رموی: ﴿وَالَّذِينَ اتَّقَوْا﴾ نه یفه رموه: ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا﴾ ناماژه یه بۆ نه وه که نهو پلهو پایه یه بۆ ئیماندارانی ته قواکارو خوداپهرسته، واته: ئیمان به ته نیا هیچ نیه ده بی کرده وه ی ته قوای له گه لدا بی. ده بی بیرو باوره یان له خودا په رسته که یان دا ره نگ بداته وه، ههروه ها ناماژه شه بۆ نه وه ی که نه وانه ی شیته شه یدای زه رقو به رقیی دونیانو لافئ ئیماندارئ لی ده ده ن و خوۆیان به خاوه نو بیرو باوه ر ده زانن، چونکه له ناو کۆمه لیکدا پیگه یشتون پتیان ده لئین خاوه ن کیتاب (أهل الكتاب) نه وانه روژی قیامهت دا بیرو باوه ره که یان هیچ نیعتیباریکی پی ناکرئ ﴿وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ پهروه ردگار

له دونياو له قيامهتدا رزقو رۆژى ده دا به ههركه سىك ئاره زۆى بى به بى
حيساب، واته، بى لىپرسينه وه كه س نيه بلى: بۆ ده دهيه؟ يان بۆ
ئه وه نه ده ده دهيه؟! يان خودا رزقو رۆژى بى شمار ده دا به وه كه سانهى
ئاره زۆى لى بى له دونياو قيامهتدا.

پىويستى ئاده ميزاد بۆ پىغه مبه ران و ئه وه گىرو گىر فنانه ي تووشى خويان و شوينكه وتوانيان ده بن

كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ
وَمُنْذِرِينَ وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيُحْكَمَ بَيْنَ النَّاسِ
فِيمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا
جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ
مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِهِ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٢١٣﴾
أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُدْخِلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ
مَسْتَهْتُمُ الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَزُلْزَلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا
مَعَهُ مَتَى نَصُرُ اللَّهَ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ ﴿٢١٤﴾

ئه مجار پاش ئه وهى پهروه ردگار فرمانى به وه ئاده ميزادانه كرد كه
ئيمانىان به پىغه مبه ر هيتاوه كه هه موويان به دل و به ئىخلاص و بى
منجه منج له هه موو روويه كه وه بچنه ژىر ئالاي ئىسلامه وه وه هه موويان
يهك هه لوىستو يهك ريزو يهك مه به ست بن، چونكه كه سىك له خودا وه
رىمنى بى بۆ بى پىويسته كرد وه وه يهك نه كا كه سه ربكىشى بۆ دوو به ره كى و
نيزاع، بهلكو ئهركى سه رشانىه تى كه به گوڤه ي پىيامى خوداى خوى
رهفتار بكاو هه لىسو كه وت بنوينى!

ئه مجار باسی ئه وهی کرد که سه ریچی که ره له ژیان دا هه موو کرده وهیه کیان بۆ دابین کردنی خوشیه کاتی به که یانه و که سیکیش ئه مه حالی بی هه میشه دوو چاری کیشه و نيزاع ده بی، ئه مجار دیته سه ره ئه وه که شونکه وتنی پیغه مبه ران و په پر وه کردنی په یامه که یان پیوستی به کی گرنگی ئاده میزاده، چونکه خودا برپاری داوه که ئاده میزاد به کۆمه للی بژین و هاریکاری به کتری بکه نو فه رمووی: ﴿كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً﴾ ئاده میزاد له حالیکدا بوون پیوستیان به رینومایی خودایی هه بوو، په روه ردگاریش پیغه مبه رانی یه ک له دوا ی یه ک بۆ ناردن، موژده ده رو تر سینهر بوون، بۆ ئه وهی له تاریکی نه زانی و سه رگه ردانی رزگاریان بکه نو کیشیان بکه نو بۆ روشنایی ئابین!! ئه م پیغه مبه رانه شی بۆیه ناردوون تا ئاده میزادان به هانه یان نه مینئ و نه لئین: ئیمه هیچمان پی نه گه یشتوه! هه ندئ له و پیغه مبه رانه کتیبی ناسمانی شمان بۆ ناردوون بۆ ئه وهی به پی ی ئه و په یامه خه لکه که شاره زای ئابین بکه نو.. دهی ده بی ئه و حاله ی که پیش هاتنی پیغه مبه ران ئاده میزاد تیایدا بوون چۆن حاله تیک بووبی؟؟ هه لسو که وتیان چۆن بووبی؟!

زور بهی راقه که رانی قورئان ده لئین ئاده میزاد له سه ره تادا یه ک ئابین و یه ک یاسا و یه ک بیرو با وه پی قایم و پته و یان هه بووه ئه ویش ئابینی ئیسلام بوو، دوا یی ئاده میزاده که کان کیشه یان تیکه وت، ئه مجار په روه ردگار پیغه مبه رانی ناردن؛ مزگینی بده ن به بر وادار و چاکه کاران له هه مان کاتدا سه رلی شت و او گو مپریان له سزای خۆی بتر سینئ..

له عه بدو لای کورپی عه با سه وه ده گپرنه وه که فه رموویه تی: له نیتوان روژگاری نوو و ئاده م دا ده سه ده بووه هه موو ئاده میزاده کانی ئه و چه رخانه له سه ر یاسای حه ق و خودا ویست بوون، دوا یی کیشه یان تی که وت و خودا پیغه مبه رانی بۆ سه ر ناردن؛ تا موژده بده ن به چاکه کاران و خرا به کاران بتر سینن.

له قیرائهتی عەبدوللای کوری مەسعووددا رسته که بەم جۆرە یە
﴿کان الناس أمة واحدة فاختلّفوا﴾ ئەم قیرائهتە بەلگە یە لەسەر ئەم
بۆچوونە یە! بەلگە یە کێ تریشیان هە یە دەلێن: ئادەم پێغه مبه ر بوو،
مندا له کانی لەسەر رێ و شوینی ئەو بوون تا بە خێلێ و حەسوودی که و تە
نیوان قاییل و هاییلە وە.

بریکێ تر له راقه که رانی قورئان که -عەبدوللای کوری عەباس و
عەطا و حەسە نێ بە صری- له وانە ن دەلێن: مانای ﴿کان الناس أمة
واحدة﴾ یانی ئادە میزادە کان هە موویان گومرا و سەر لی شێوا و بوون و
ریبازی حەق و راستیان نە دە زانی، کردارە کانیان بە گۆرە ی شە ر یعە تی
خودا ئە نجام نە دە دا، حالە تو چۆنیە تی ئە وان ئە وە ی دە خواست که
پەر وە ردگار پێغه مبه رانیان بۆ سەر بنێرێ، تا بیان خاتە سەر ریبازی راست و
ئە و کێ شە و دووبەرە کێ یە ی که لە سەرە نجامی بی با وە رێ و شوین که و تە ن
هە و و هە وە سو ئارە زۆ ی گومرا نامێز سە ریان هە لدا بوو بۆ یان حە ل بکە ن،
چونکه ئە گەر وانه بووبن ئە دی پێغه مبه ریان بۆ چی بوون؟

ئە بوموسلیمی ئە صفە هانی و قازی ئە بویە کری باقلانی دە فەر موون:
مانای رسته ی ﴿کان الناس أمة واحدة﴾ بەم جۆرە یە: دە فەر موێ
ئادە میزاد لە سەر ریبازی سروشست بە گۆرە ی عە قلو بسیری خۆ یان
خودا پەرستیان کرد و وە بە لام شوینکه و تە ن عە قل بە بی زە هە نو مایی یە کێ
خودایی سەر دە کێ شێ بۆ کێ شە و نیزاع و دووبەرە کێ، چونکه زۆر جار
خە یالو بیروبا وە رێ پر و پو وچ بوون بە لە مپەر لە بە ر دە م گە یشتن بە
عە قیدە و خۆ کمی راست و دروست.

خاوە نی تە فسیری (المنا ر) دە فەر موێ: پەر وە ردگار ئادە میزادی و
دروست کرد و وە که بە کۆ مە لێ ی بژین، قازانچ و بە ر ژ وە هە ندییان بە یە که وە
پە یو هە ست بی، هە ر یە که ی له ژ یانا پێ یوستی بە ئە و ی تر هە یە ناتوانن بە بی
یە ک هە لکە ن، دە بی هە ندیک یان یار مە تی هە ندیک یان بە دن، نا گونجی

بریکیان پتویستی به بره‌کهی تریان نه‌بی، ههریه‌کیکیش له ژین‌دا کاریکی
 بۆ خۆی ره‌چاو کردوو، نه‌و کاره‌بووه‌ته‌سه‌رچاوه‌ی بژیوی پتوی ده‌ژین،
 به‌لام هیزی ده‌روونی و جه‌سته‌یی ههریه‌کیک له‌ئهن‌دامانی کۆمه‌ل له‌وه
 لاوازتره‌بتوانی هه‌موو پتویستی‌یه‌کانی به‌ده‌ست بێنێ، که‌وابوو پتویسته
 هیزی تر بینه‌پالپشتی و یارمه‌تی بده‌ن تا پتویستی‌یه‌کانی ژینانی دابین
 بکا، بۆیه‌ئاده‌میزاد بۆ دابینکردنی بری پتویستی خۆی هانا بۆ
 ئاده‌میزادانی تر ده‌با، وه‌کو چۆن ته‌وانیش بۆ بری کار هانا بۆته‌م دینن،
 ته‌م به‌یه‌کاچوونو به‌رژه‌وه‌ندی تیکه‌لاوبونه‌یه‌که‌ده‌لێن: ئاده‌میزاد به
 سروشت شاره‌ستانی‌یه‌ (الانسان مدني الطبع) مه‌به‌ست ته‌وه‌یه
 ئاده‌میزاد ههریه‌که‌یان ته‌وه‌نده‌تواناو ده‌سه‌لاتی نه‌دراوه‌تی خۆی به‌س
 بۆ پتویستی به‌ یارمه‌تی که‌سی تر نه‌بی، به‌لکو خودا وای دروست
 کردوو که‌پله‌ی ههریه‌کیک له‌ناو کۆمه‌ل‌دا وه‌کو پله‌ی ته‌ندامیک بۆ له
 جه‌سته‌دا، واته‌: چۆن جه‌سته‌ناتوانی پهره‌به‌ژیان بدا مه‌گهر به‌هاریکاری
 هه‌موو ته‌ندامه‌کانی و ته‌ندامه‌کانیش ناتوانن ته‌رکی خۆیان به‌نجام بده‌ن
 مه‌گهر کاتیک که‌جه‌سته‌ساغو سه‌لامه‌تبێ، ئاده‌میزادیش وه‌هانو به‌بی
 یه‌کتربی ژینیان بۆ ده‌سته‌به‌ر نابێ، جاکه‌ئاده‌می وه‌ها بۆ به‌گیره‌ی
 سروشت ده‌بی به‌کۆمه‌لی بژین هه‌لبه‌ته‌له‌ژیان‌دا ههریه‌که‌به‌گیره‌ی
 بیرو بۆچوونی خۆی ره‌فتار ده‌کاو له‌کردارو گوشتاری‌دا به‌رژه‌وه‌ندی خۆی
 به‌رچاو ده‌گرێ، هه‌یچ کامیکیشیان ته‌وه‌نده‌هیزی ئیله‌هام و نیگای
 نه‌دراوه‌تی بۆ خۆی بتوانی به‌ته‌واوی به‌رژه‌وه‌ندی خۆی و غه‌یری خۆی
 بیاریزی، سوودی ته‌واو بۆ خۆی و هاوه‌لانی ده‌سته‌به‌ر کا، که‌وابی شتیکی
 سروشتی‌یه‌که‌کیشه‌و دووبه‌ره‌کیان تی‌یکه‌وی، هه‌رکه‌سه‌به‌لای خۆی‌دا
 رایکیشی، که‌وابوو ره‌حه‌تی خودایه‌که‌په‌غه‌مه‌رانی ناردوون بۆ
 ریکه‌ستنی ژینیان و رینمونی کردنیان بۆ ریگای راستو ژینانی به‌خته‌وه‌ری
 دونیاو قیامه‌ت و موژده‌ده‌رو ترسینه‌ر بۆیان. ﴿فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّنَ مُبَشِّرِينَ

ومنذرین ﴿ پەرورددگار پیغه مبه رانی یه ک به دوا ی یه کندا ناردنه سهر ناده میزاد بو ئه وه ی ریگای راستی ژیانو سهر فرازی قیامه تیان نیشان بدن، خه لکی له سهر خودا پهرستی رام بکه نو یاسای خودا له سهر زهوی جیگیر بکه ن، گه له کانیان له خهوی خاموشی بیدار بکه نه وه، له ناکامی سهر پیچی و سهر سه ختی بیان تر سین.

چاکه زه مینه ی کۆمه لایه تییان بو خوش بو، دلو دهر وونیان ناماده ی وهر گرتنی په یامو شهر یعت بو ﴿ وانزل معهم الکتاب بالحق ﴾ به گیره ی پیوست کتیبی بو پیغه مبه ره کان ناردوه؛ کتیبی سه ققانی، یاسا دروستو ده ستور رهوان ﴿ لیحکم بین الناس فیما اختلفوا فیہ ﴾ بو ئه وه ی ئه و پیغه مبه رانه له بهر روشنایی ئه و کتیبه ناسمانی یانه دا فهرمان په وایی کۆمه ل بکه ن ته مو مژی کیشه و نیزاع و دوو به ره کی یان له سهر پر وه ی ننه وه، کۆمه لگای نموزه جی و میثال یان لی پیگ به ی ن!!

نایه ته که ناما ژه ی ئه وه ی تیدایه که پهرورددگار له گه ل هه موو پیغه مبه ریکندا په راویکی ناردوه، جائه و کتیبه موعجیزه بووبی یان موعجیزه نه بووبی، کورت بووبی یان در یژ بووبی، نووسرا بیته وه و له بهر کرابی یان نا!! ﴿ وما اختلف فیہ الا الذین اوتوه ﴾ نه وانه ی تییدا که و تنه کیشه وه و دوو به ره کی و نیزاع یان له و کتیبانه دا که و ته نا وه و پیاهه گوره و مالمه کان بوون، زانا و روشنبیرو لیپرسراوانو پیوانی ئایینی بوون؛ نه وانه ی ئه و کتیبانه یان درابویه بو ئه وه ی به گیره ی ده قه کانیان هه لسه و که و ت بکه ن، چییان تیدایه وه کو خوی جی به جی بکه ن، چاودیری کۆمه لیش بکه ن، نه وانیش لی لانه دن ﴿ من بعد ما جاءتهم الیّنات بغیا بینهم ﴾ دوا ی ئه وه ی که به لگه ی زۆرو به هیز له سهر راستی و بی خه وش ی ئه و کتیبانه یان پیدراو تییان گه یه ندرا که ئه و کتیبانه بو یه نیر دراو ن که بینه هوی یه کیه تی و ته بایی، نه ک هوی نا کوکی و دوو به ره کی، تیگه یشتن که ئه و کتیبانه بو یه هاتوون که خوش به ختی و کامه رانی به ناو خه لکندا

بلاوبکہ نہ وہو ریزہ کانی کۆمەل یەک بخەن! کەچی ئەوان پەندیان لێ وەرنەگرتو نەهاتنە سەر خەتو پابەندی فەرموودەکانیان نەبوون، لەم ھەلۆستەیاندا هیچ بەلگەو سەرچاوەیەکیان بە دەستەوہ نیە، جگە لە ستەمکاریو سەر رەقی خۆیان نەبێ، جگە لە بەزاندنی ئەو سنوورانە نەبێ کە نایین کردوونی بە پەردە لە نیتوان خەلکەدا.

ناشکرایە ھەموو ناینێک لە سەرەتادا خەریکی ریکخستنی ریزە کانی کۆمەلەو قەلاچۆکردنی ھۆکارە کانی دووبەرەکیو چاندنی تۆوی باریەتیو تەبایی بوو؛ بەجۆریک کە باریەتی نایینی زۆر لە باریەتی دایکئو باوکی کاریگەرتر بوو، زۆرجار ھەلۆستو رووداوی میژووویی وا ھەن کە باری نایینی لە پیناوا باری نایینی دا ھەلۆستی وای نواندوو ھو گیانی خۆی لە پیناوی دا بەخت کردوو، ھەرگیز باری باوئو دایکی شتی وای لێ چاوەروان ناکرێ.

ناشکراشە تا نایین بە باشی لە دلی پەپرەو کارانی دا جیگیربووبێ خەلکی وەکو پتویست لە ناوەرۆکی نایین گەشتوون، شارەزایانی نایین وەکو خۆی نایینە کەیان بە خەلکە کە رادەگەیاندا، زانایان بە نووری نایین ھەلسو کەوتیان دەکرد، دووبەرەکیو جیاوازی لە کۆمەلەدا دەربارە نایین نەبوو، بەلام سەد مەخابن رۆژگار ھاتو روشتن، کۆمەلێک مالتاواویان لە ژیان کردو کۆمەلێکی تر ھاتنە شوینیان و هیچ کۆیان لە تەئوێلو پێچو پەناکردن لە دەقە کانی ئەو کتیبانەدا نەکرد، بە ھەموو جۆریک بیروبوچوونی خۆیان تیدا بە کارھینا، ھەموو مەبەستیکیشیان دا بین کردنی تەماع و ئارەزووبازی خۆیان بو پشتگیری کردن لە داپلۆسین و سەرکوتکردنی جەماوەر بوو، چیان بە سەر ئەو ھو نەبوو ئاخۆ ئە حکامی خودا تەنفیذ دەکرێن، یان پاش گوێ دەخرین، ریبازە کە خواردە کەن، یان راستی دەکەن، لە گەل ناوەرۆکی نایین دەگونجێ یان نا؟

ئەمجار دواي ئەم کۆمەلە کۆمەلە سەرلئ شتواویکی تر پەیدادەبن
 کە دەبینن تۆزیک ریگیان بۆ خۆش کراوە، دەست دەکەن بە گۆرانکاری
 تەئویل کردن، دەیانەوی ئەوانە پێش ئەوان چییان لەپیش خۆیان کردووە،
 ئەمانیش ئاوا لەپیش خۆیان بکەن. ئیتر کیشەو نیزاعو دووبەرەکیو
 ململانی بەناوی نایینەو پەیدادەبێ، هەریەکیان لە عاست خۆیەو خۆیە
 پارێزگارو داکوکیکار لە ئایین دەزانئ، چەند شەرپو ئاژاو لەنیوان
 موسولماناندا بەرپابوو، چەند خوین رژاو، مالدو دارایی بە فیرۆچوو،
 پشتی موسولمانانی شکاندو ورەو هیوای تیک رووخاندن، بانگەشەو
 داواکاری هەموو لایەکیشیان بەقسەي خۆیان پاراستنی ئاین بوو!!

بێگومان جولهکەو نەصارا لەم بوارانەدا دەست پێشکەرییان هەیهو
 هەتا ئەمڕۆش ئەم سیاسەتە پەیرەو دەکەنو ساتەوختیک لی پاشگەز
 نەبوونەو، موسولمانیش بەست بەست لەم بارەو شۆین پێیان کەوتوونو
 ئەوان چییان بەسەر گەلو ولاتو ئایینی خۆیان هیناوە، ئەم موسولمانە
 لادەرانش دەیانەوی ئەو بەسەر ئایینی پاکی ئیسلام یێن، بەلام ئیسلام
 قورئان بەرنامەیهتی، قورئانیش نێردراوی خودایە خۆی ناردویەتە خوارئو
 هەر خۆیشی چاوەدیری دەکاو پارێزگاریەتی:

ئەمجار پەرەدگار ئەو رادەگەینئ کە بیروباوەری راست خەلک
 رینمویی دەکا بۆ حقو راستیو بەختەوهری ژبانی هەردوو دونیا
 دەستەبەر دەکاو قەلاچۆی دووبەرەکیو ناکوکی دەکا. ﴿فَهْدَى اللَّهُ الَّذِينَ
 آمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ لِأَذْنَهُ﴾ ئەمجار پەرەدگار رینمویی
 بروادارانی کرد بۆ پەیرەو کردنی ئەو ریگا راستەي کە دووبەرەکیان تیدا
 پەیدا کردو، بۆ ئەوێ کە بە رەزامەندی پەرەدگار حەقیقەتی راستی
 بدۆزنەو پابەندی بن. ﴿وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾
 هەرکەسیک خودا حەزی لی بێ شارەزایی دەکا بۆ ریگای راستو دروست،
 چونکە بیرو باوەری راستو پتەو لەگەل مەبەستی ساغدا ئادەمیزاد

دهگهیهنی به حهقو راستی و دووبه رهکی قه لاچۆ دهکا، موسولمانانی راسته قینه نهوانه که نهو ریبازه راستی خه لک تییدا که وتونه دووبه رهکییه وه دهیدۆزنه وه، نهو ریبازهی خودا لیی رازییه پییدا دهپۆن!!

بیروباوهری راست نووریکی ههیه رۆشنایی دهدا به عهقل و هۆش و لهتاریکیایی گومان رههای دهکا و بهره و حهقو راستی دهیباریگی بۆ رووناک دهکاته وه ناهیللی شتی بۆش و پروپوچ تیکه لاوی بیرو بۆجوونی بیی، هه موو له مپهرو پهرده و کهندو چال له بهرده ده خوش دهکا؟! بیروباوهری راست ریگه نادا خاوه نه کهی هیچ ههلو یستیک و رهگری تا چاک لیی وردنه بیته وه نهی پشکنی و به لگهی راست و دروستی کاره کهی بۆ دین و دنیا لا پهیدا نه بی.

بیروباوهری راست ده بیته چاودپرو جاسوس به سه ره خاوه نه کهیه وه، له هه موو ههنگاوکیا له هه موو خه یالو خه ته رهیه کدا که به دلیدا دی له هه موو ته ماشا کردنیکی چاوی دا گوشتاریکی راست و دروست ده بی و سه ره نه جامی چاک به ده ست دینی، هه موو کاتیک دل ئارام و ره بهرزو بهرچا و روونو گه شبینه، چونکه نهو سه ره چاوهی هه موو هیزو توانیه که له هه موو کارو کرده وهیه کی هه ره له پهروه ردگاری خاوه نه ده سه لاته وه سه ره چاوه هه لده گری، که سیکیش خودا پشت و په نای بی بیگومان ده بی ئاوابی!

﴿ام حسبتم أن تدخلوا الجنة﴾ دواي نه وهی پهروه ردگار فرمانی کرد به ئاده میزاد که هه موویان بچنه ژیر ئالای ناشتییه وه، نه وه شتی تیگیانندن که ئاده میزاد هه رهیه که یان له عاست خۆیه وه پتویستی بهوی تر ههیه ته گهر دووبه ره کی کیشهیه ک له نیوانیان پهیدا بوو پتویسته په نا بهر نه بهر په یامی پیغه مبهرو به گویرهی فرمانی خودا حه لی دووبه ره کی خۆیان بکه ن، نهوانه ی ده یانه وی له چوارچێوهی خیلاف دووبه ره کی

رزگاریان بئی، دەبنە نیشانە بۆ تانوتو بوختانی جودایی خوازان،
 ھەرچەندە ئەمان مەبەستیان خێرو چاکەبئی گیرەشیوینان بە پیچەوانەو
 لیکی دەدەنەو.

ئەمجار دئی موسولمانان ھەلدەنئی بۆ خۆراگریو بەئارامی لەبەرەمبەر
 ئەو ئەزیزەتو ناخۆشییە لە کافرەکانەو تووشیان دەبئی، دەفەرەموی:
 ﴿أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُدْخِلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ﴾ ئەم
 خیطابە لەگەڵ ئەوانیە کە لەسەرەتای ھاتنی ئیسلامدا خودا ھیدایەتی
 دابوو موسولمان بوونو لە تاریکایی نەزانیو نەفامی رزگاریان بوو،
 شوین پەيامی پیغەمبەر کەوتن، ئەوانیش چینی یەکەمی موسولمانان
 بوون، پەندو نامۆزگاریشە بۆ موسولمانانی دوا ئەوانو پێیان دەفەرەموی:
 ئەو پێتان وایە تەنیا بە موسولمان بوونتازو نوێژکردن و عیبادەتیکی
 روالەتیتان دەچنە بەھەشتەو، ئایا ھەر کە بە روالەت لە ریزی
 موسولمانان حسیب کران ئیتر ئەمە کیفایەتە بۆ چوونە بەھەشتو
 گەشتن بە مراز؟؟ ئایا نازان سوننەتی خودا بۆ ھەلگرانی ئالای (لا إله
 إلا الله) ھەر لەو رۆژەو کە ھیناونیە گۆری خەباتەو وەھایە کە دەبئی
 جۆرەھا ناپەرەحتی بجپێژن؟؟

دەبئی لەپێناو شارەزایی خەلک بۆ رێگای ھەقو راست ھەموو ئازارو
 ئەشکەنجەییەکیان تووش بئی! وەکو چۆن پیغەمبەرانی رابوردو ئەوانە
 لەگەڵیان بوون تووشی چەندەھا گیروگرفتو ناخۆشی بوونو لە کۆتاییدا
 سەرکەوتنیان بە دەست ھیناوە.

بە کورتی دەفەرەموی: لەپیش ئیوەو زۆر گەلو نەتەو ھەبوون
 پیغەمبەریان بۆ سەر رەوانە کراوە، کتیبیان بۆ نێردراوە، بانگەوازی
 خەلکیان کردووە بۆ ھەقو راستیو خوداپەرستی، لە پاداشی بانگ کردن
 خەبات کرنیاندا خەلکە کە لە جیاتی ئەو بەپیر بانگەوازییەکیانەو بین
 سزاشیان داوونو تووشی گیروگرفتیان کردوون، ئەوانیش خۆراگرو ورە بەرزو

دل قایم و مەرد و نەبەرد بوون، ئایا ئیوەش وەکو ئەوان خۆراگر دەبن،؟؟ لە بەرامبەر تەنگو چە لەمەو نارهەتی دا نەبەزو مەرد دەبن؟!

ئایا پیتان وایە دەچنە بەهەشتەو و رەزامەندی خودا بە دەست دینن
 ھەر بەو ھەندە کە دەلین: ئیمە موسولمانین ﴿ولما یأتکم مثل الذین من قبلکم﴾ لە کاتی کدا ھیشتا وینە ی ئەو ئیش و ئازارە ی لە پیتا و ئایین دا
 بەسەر ئەو پیغەمبەر و موسولمانانە ی پیش ئیوە دا ھاتوو نە ھاتۆتە
 ریتان و تووشی نە ھاتوون!!

جا وە ک یەکیک پرسیار بکاو بلی: بۆ ئەو گەلو نەتەوانە چیان
 بەسەر ھاتوو؟؟ لە وەلام دا دەفرموی: ﴿مستهم البأساء والضراء
 وزلزلوا حتی یقول الرسول والذین آمنوا معہ متی نصر اللہ؟﴾ ئەو گەلو
 نەتەوانە ی پیش ئیوە تووشی گێرو گرتو کیشمە کیشم بوون، زەرەر و
 زیانیان پێ گەیی، ئازاردان، کەوتنە حالەتی زۆر ناخۆش و کوشندە و
 سامناکەو، لە ھەموو لایە کەو دەوژمن دەوری دان و تینیان بۆ ھات،
 تەنانت گەیشتنە حالەتی کە پیتان و ابی ئەو یارمەتی و کۆمەکیە کە
 خودا بە لینی پیتان و دواکەوتوو و لی بە پەلە بوون و دەیانگوت: ﴿متی
 نصر اللہ؟﴾ کە ی کۆمەکی خودامان بۆ دێ و لەم مەینەتی یە رزگارمان
 دەبی؟؟

نەمجار پەر وەردگار وەلامی دانەو و فرموی: ﴿ألا إن نصر اللہ
 قریب﴾ ناگادارین و بزائن ھاتنی کۆمەکی خودا نزیکە و ھیچ وەختیک
 لە کاتی خۆی دوانە کەوتوو، دلنیابن بەسەر دۆژمن دا سەرتان دەخا و شەرو
 گروگیت چە لی ئەو خوانە ناسانە تان لی دۆور دەخاتەو و پشستگی
 بانگەوازی یە کە تان دەکا و دروشمی ئیوە سەردەخا و دروشمی خوانە ناسان
 ژیر دەخا!!

دە ی خۆ موسولمانانی ئەمڕۆ نەگەیشتونە ئەو حالەتی کە ئەو
 پیغەمبەرانی پیتا و ھاو لانیان تی کەوتوون، لەو پیتا ھەندی

پیغمبر و پیره و کهرانیان شهید کردن، جوړه ها سزای سامناکو
 نه شکه نجهیان دان، ته نانهت ده لښ هندیکیان به زیندوویی به مشار شق
 کردن، هندیکیان به زیندوویی خسته ناو ناگروهو سوتاندیان، وهکو نهو
 سوتانو داخ کردنو نازاردانهی که ده رحق به ﴿اصحاب الأخدود﴾ بیان
 کرد که چالیان بو ه لکه ندزو ناگریان تیدا کردنه وه کو مه ل کو مه ل
 نیماندارانیان تی فریخ ده دان! قورثانی پیروز دهریاره یان دهر موی: ﴿وما
 نقموا منهم الا ان يؤمنوا بالله العزيز الحميد﴾.

دهی با موسولمانانی نه مړو تی بفکرنو وردبسته وه، پندو ناموژگاری
 له مانای نه نایه تانه وهریگرن که ناراسته ی هاوه لانی پیغمبر کراوه،
 که له گهل نهو هه موو فیداراکاریو خو به خت کردنه دا که هدیان بوو، له گهل
 نهو هه موو ریزو نرخه ی که بویان دانراوه، که چی نه م لو مه به هیزه یان
 نارسته کراوه، همر نه وهنده وا گومانیان بردووه که به بی ناره حه تی چه شتن!
 هر به نه وهنده موسولمان ببن ده چنه به هه شته وه!! دهی که وایی
 موسولمانانی نه مړو بو گله یی له خو یان ناکه ن، له کاتیکا ده زانن نه وان
 زور له خوار هاوه لانی پیغمبر وهن له خودا پرستی دا، له خو راگری دا له
 خه باتو تیکو شان دا، له گهل نهو هشا نایین بو دنیا ده فروشن هر
 هه لپه یانه بو وه ده سته یانی مالو دارایی، با له ریگای ره واشه وه نه بی،
 هر خه ریکی ده ست دریژ کردنن بو سهر خه لکو ناژاوه نانه وهن له سهر
 زه وی!

به کورتی بیرو باوهر مافو نه رکی هیه، پیره و کردنیان شاده میزاد
 ده گه یه نیته خو شبه ختیو کامه رانی هردوو دنیا، که سیکیش پاش گو ییان
 بخات بی به ری ده بی لمو نازو نیعمه ته ی که خودا دایناوه بو پیره و کارانی
 پیغمبرانی!

ئەندازەى خیرى سوننەتو ئەوانەى پىيان دەبەخشرى

يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلْ مَا أَنْفَقْتُ مِنْ خَيْرٍ فَلِلَّوَالِدَيْنِ

وَالْأَقْرَبِينَ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا تَفْعَلُوا

مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ ﴿٢١٥﴾

لەوەپیش ئەوەى گەياند کە خۆشەويستی دونیا سەردەکیشى بۆ گىروگرفتو دووبەرەکی، ئەوانەى خوداپەرستى بەراستىن لەپىناو بیروباوەرەکیان داو بۆ رەزامەندى خودا هەمووناخۆشى و ئیشو ئازاریک دەچێژن، کەوابى شتیکی گونجاو کە باسى ئەو شتانه بکا کە لەو رێبازەدا دەیبەخشى، چونکە مال بەخشین لەپىناو بیرو باوەردا وەکوگیان بەخشین وایە، هەردووکیان نیشانەى بەهێزى و راستى بیرو باوەرپن، هەرچەندە پتویست ناکا مونسەبە لەنێوان هەر ئایەتو ئایەتیکی تردا هەبى، بەتایبەتى کە ئایەتەکان ئایەتەى ئەحکام بنو بۆ وەلامى پرسىار هاتبى!

﴿يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ﴾ ئەى پێغهەمبەر ﷺ! هاوێلانێ پرسىارت لى

دەکەن دەربارەى ئەندازەى ئەو مالو داراییەى کە دەیکەن بە خێرو دەیبەخشن، هەروەها دەربارەى ئەو لایەنەى پارەو شتومەکیان بۆ خەرج دەکړى بەشیان دەدرى. دیارە مەبەست لێرەدا مال خەرج کردنى خێرو خیراتەو مەبەست زەکات نیە، ﴿قُلْ مَا أَنْفَقْتُ مِنْ خَيْرٍ فَلِلَّوَالِدَيْنِ﴾ وەلامیان بدەرەو و پىيان بلێ ئەندازەى ئەو مالو داراییەى دەیبەخشن کەم بى یان زۆر بى، پەيوەندى بە خۆتانەو هەيو پاداشەکەى بۆ خۆتانە، ئەو لایەنەى کە ئێو خێریان لەگەڵ دەکەن ئەمانەن: باوکو دایک ﴿وَالْأَقْرَبِينَ﴾ خەزم کەسو کارە ﴿وَالْيَتَامَى﴾ هەتیوو چەتیو: ئەو مندالانەى بى باوکو دایکەن، چونکە ئەمانە زۆرپەیان بى دەسەلاتن و

هه ژارن، نه مجار ﴿والمساكين﴾ هه ژارو نه دارا نهوانه ی ناتوانن کاسبی بکهن، نه مجار ﴿وابن السبیل﴾ نهو ریبارانه ی له وه لاتى خوځان دوورده که ونه وهو پاره یان لى ده برى، نهوانه نهو ونده یان ده دریتى که پى بگه نه وه وه لاتى خوځان. ته نانه ت نه گمر له شوینی خوځى ده وله مه ندیش بن همر ده یدریتى! به لام نه گمر ده وله مه ندبوو چاک وایه پاره به قهرز وه ریگری!

﴿وما تفعلوا من خير فإن الله به عليم﴾ همر مالو دارایی به ک بی به خشن له ریگای خپرو چاکه دا دلنیا بن خودا پاداشتان ده داته وهو فدرامو شى ناکات، چونکه خودا ناگاداره به هه موو شتیکنو هیچ شتیکی لى ون نابى و پاداشى چاکه ی کردارتانى له بیر ناچیته وه.

پیوسته بونی جه نگان دژى دوژمنان ته نانه ت

مانگه گانی هه رامیش دا!

كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهُ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٢١﴾ يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ وَصَدُّ عَنْ مَسَاجِدِ اللَّهِ وَكُفْرٌ بِهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا يَزَالُونَ يَقْتُلُونَكُمْ حَتَّى يَرُدُّوكُمْ عَنْ دِينِكُمْ إِنِ اسْتَطَاعُوا

وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَٰئِكَ
 حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ
 فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢١٧﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي
 سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

﴿ ۲۱۸ ﴾

لهو پيش باسی مال به خشینی کرد له ریگای خودادا بو یارمه تیدانی
 هه ژاران به مه بهستی بلاو کردنه وهی گیانی هاریکاری له نیوان موسولمانان
 دا، نه مجار به شوپن نهو باسه دا باسی شهرو جهنگو خو به ختکردنی
 هینایه پیشه وه! باسی شه ریگ ده کا که له پیناو بهرز کردنه وهی وشهی ﴿لا
 إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾ دا بی، بو بلاو کردنه وهی نووری نایینی نیسلام بی.
 ناشکرایشه مالو دارایی وه کو گیان خو شه ویسته وه په یوه نندیان پیکه وه
 هدی، بو به دوا به دوا باسی مال خرج کردن فهرمووی: ﴿کُتِبَ عَلَيْكُمُ
 الْقِتَالُ﴾ نو سراه له سهرتانو پیویسته له سهرتان کو مه لیکتان شهر له گهل
 کافرو خوانه ناسان بکن، واته: شهر کردن له گهل کافران دا فهرزی کیفایه
 که کو مه لیگ پی هه لسان له سهر نهوانی تر لاده چی، نه گهر دوژمن بیته
 ناو ولاته وهو خاکی نیسلام داگیر بکا، نهو کاته له سهر هه موو
 موسولمانان پیویسته شهر بکن، نه مه له حالیکندا ﴿وَهُوَ كَرِهَ لَكُمْ﴾
 شهرتان به لاوه ناخو شهو له سهر شانتان گرانه، چونکه شهر خهر جکردنی
 مالو دارایی و ترسی گیان به ختکردنیشی تیدایه، جا وه نه بی نه
 پی ناخو شبوونه سروشتی به له گهل ره زامه ندی به به جیهینانی نه که که
 دزایه تییان هه بی! موسولمان شهر کردنی پی ناخو شه به لام وه کو
 ته کلیفیکی خودایی به دلنایی و ره زامه ندیه وه نه جامی ده دا، وه کو

چۆن کابرای نەخۆش دەرمانی تالو تفت دەخواتەو بەئومیدی ئەو دی لە نەخۆشی یە کە ی چاک بێتەو .

ئەم نایەتە یە کەم نایەتە کە دەربارە ی پتووستبوونی شەڕکردن لە گەل کافران دا هاتۆتە خوارێ ، ئەویش لە سالی دوو هەمی کۆچی دا بوو ، ئەو ماو هەمی کە پیغەمبەر ﷺ لە مەککە بوو شەڕکردنی لی قەدەغەبوو ، کە کۆچی کرد بو مەدینە ریگە ی ئەو ی پێ درا کە شەڕ لە گەل کافرو هاوبەش پەیدا کەران دا بکا بە گشتی ، ئەمجار جیهادی لە سەر فەرز کرا .

﴿وعسى أن تکرهوا شیئا وهو خیر لکم﴾ زۆرجار وادەبێ ئێوە شتی کتان پێ ناخۆشە کە چی ناکامە کە ی دەبێتە خیر بۆتانو سوودی لی دەبینن . زۆرجاریش وادەبێ ئێوە شتی کتان پێ خۆشە ، بەلاتانەو سوود بەخشە کە چی سەرەنجامی دەبێتە شەڕو نەگبەتی بۆ ئێوەو زەرەر و زیانی لی دەبینن ... ئەو هتا زۆرجار وادەبێ مرۆف ئەزبەتو ناپەحەتی سەفەر دەچیژێ بۆ و دەست هینانی قازانج لە بازرگانی دا ، تالو سویری دەچیژێ ، لە مالو کەسو کاری دوور دەکەویتەو بۆ و دەست هینانی زانستو زانیاری ، هەر بەو جۆرە شتی وا هەیه تەبێعەتی ئادەمیزاد پێ ی خۆشەو زیانی تیدا نابینی ! بەلام ناکامە کە ی دەبێتە نەگبەتی و ئیش و نازار بۆ خۆی گەلو نەتەو ی ! بۆ نمونە واز هینان لە جیهاد و پالدا نەو و تەمبەلی و خۆپە نادان بەروا لەت مالو دارایی لە خەر جکردن دەپاریژی ، گیانی خۆی لە کوشتن دوور دەخاتەو بەلام ناکامە کە ی نەگبەتی و ژێر دەست هینی و پیشیل کردنی مافی گەلو نەتەو هیه و داگیر کردنی ولات لە لایەن خوانە ناسو کافرەو بە تالان بردنی مالو دارایی و لەناو بردنی گەلو نەتەو و ئەتک کردنی نامووس و شوینە پیرو زەکانە ! ﴿والله یعلم﴾ خودا دەزانێ چی چاکە بۆ ئێوەو چی خراپە ، چی سوودی ئێوە ی تیدایەو چی زیانی ئێوە ی تیدایە ﴿وأنتم لا تعلمون﴾ ئێوە نازانن ، کە وایی خودا فەرمانی چی پێ کردوون پابەندی بنو جێ یە جێ ی بکەن ، هەر چەندە

به ته بیعهتی خۆتان پیتان ناخۆش بی، خه ریکی خودا په رستی بنو شوین
هه واه ناره زۆی خۆتان مه که ون!

ئه مجار دواي ئه وه باسی ئه وه ی کرد که شه پرکردن له گهل کافران
له سه ر موسولمانان پتویسته، باسیکی تر روون ده کاته، ئه ویش باسی
شه پرکردنه له و مانگانه ی که شه ری تیدا قه ده غه یه، فهرمووی: ﴿يسألونک
عن الشهر الحرام قتال فيه﴾ پرسیارت لی ده که ن ده باره ی شه پرکردن له گهل
کافران له مانگی حه رام دا، چونکه له دلی خۆیان دا ده یانگوت: له وانه یه
فه رمانکردنی خودا به شه ر له نایه تی ﴿کتب علیکم القتال وهو کره
لکم...﴾ دا له غهیری مانگه کانی (اشهر الحرم) بی و نابی له ناوچه ی
حه رامی که عه ش بی. له سه ر ئه وه له پیغه مبهریان پرسی نایا شه پرکردن
له م کاتو شوینانه دا دروسته یان نا؟

ئه وه ی که پشتگیری ئه م رایه ده کا ئه و سه رگوزه شته یه یه که
پیغه مبه ر ﴿﴾ له سالی دوو ه می کۆچی له مانگی (جمادی الآخرة) دا
پیش غه زای به در به دوو مانگ عه بدولای کوری جه حشی له گهل
کۆمه لی له کۆچکه ران (مه اجرین) دا ناردو نامه یه کی دایه فهرمووی:
(هه لی مه پچه ره سهیری مه که هه تا دوو رۆژ ریگا ده بری، ئه مجار
بیکه ره وه که کردته وه زۆر له که س مه که هه رکه سی بۆ خۆی ناره زۆی
نه بوو مه یبه، که رۆیشته نامه که ی له شوینی دیاریکراودا هه لپچه ری
تیایدا نوو سه رابوو که سهیری ئه م نامه یه ت کرد برۆ تا ده گه یه (نه خله) که
شوینی که له نیوان مه که وه طائفدا، له وێ چاودیری قو ره ییش بکه و
هه والیان بزانه بۆمان، ئه ویش هاوړیکانی تیگه یاند که گه یشتنه نه خله
له وێ دا کاروانیکی قو ره ییشی به کان به سه رۆکایه تی (عمرو الحضرمی)
تیپه ری، ئه و رۆژه ییش یه که م رۆژی مانگی ره جه ب بوو که یه کیکه له و
مانگانه ی شه ری تیدا قه ده غه کراوه، ئه وانیش پییان وابوو کۆتایی مانگی
(جمادی الآخرة) یه له وێ دا (عمرو الحضرمی) یان کوشته دوو که سیان

لیّ به دیل گرتنو کاروانه که یان هینا بۆ مه دینه و هاتنه خزمهت پیغه مبهرو رووداوه که یان بۆ گتیرایه وه، پیغه مبهرو ﴿فهرمووی﴾ من پیم نه گوتن له مانگی قده غه کراودا شهریکمن، کاروانه که و دیله کانی راگرتنو هیچ ته سه پروفیکی تیدا نه کردن، نیتر عه بدوللا و هاوړیکانی له کرده وه که یان په شیمان بوونه وه. پیمان وابوو تاوانیان کردوه، قوره شیشیه کان نه مه یان به هه زانی و که وتنه پروپاگه نده و بانگ شه کردن له هه موو شوینیک ده یانگوت: موحه ممه دو هاوه لانی له مانگی حه رامدا شهریان به رپا کردوه و پیاویان تیدا کوشتوه، تالانیان تیدا گرتوه، دیلیان تیدا گرتوه؟! نیتر نه نایه ته هاته خواری و ده مکوتی کافره کانی کردو، به وه موسولمانان که یف خوش بوونو پیغه مبهرو ﴿کاروانو دیله کانی وهرگرتو پینج یه کی لیّ جیا کرده وه و نه وی تری له نیتوان مه فزه که دا دابهش کردو دیله که شی گۆریه وه به دوو هاوه لی عه بدوللا حه ضره می که سه عدی کوری و هه قاص و عه تبه ی کوری غه زوان بوون که له سه ره تای گه شتینیان به ناوچه ی (نه خله) و شتریان لیّ هونبوو، نه وانیش له کاتیکا که له و شتره که یان ده گه ران قوره شیشیه کان پیمان زانینو به دیلیان گرتن.

جا له وه لایمی نه و پرسیاره دا ﴿قل قتال فیه کبیر﴾ بلی: ههر شهریک بکری له مانگی حه رامدا شهری گه وره یا بچووک- تاوانیکی گه وره یه، به لام نه وی عه بدوللا کوری جه حشو هاوه لانی کردوویانه یان له وه دوو موسولمانان ده یکه نه وه که شهر له مانگی حه رامدا بکه نه وه ده که ویتته بهر قاعیده و یاسای نه نجامدانی سووکتترین تاوان له نیتوان دواندا (ارتکاب اخف الضررین) کاتیک ناچاریبی یه کتیکیان بکه ی.

شهر کردن له مانگی حه رامدا خوئی له خوئی دا تاوانیکی گه وره یه، به لام که ناچاربوون بۆ لابرندی تاوانیکی گه وره تر نه وه قهیناکه وه کو نه وی که نایه ته که روونی کردۆته وه و ده فهرمووی: ﴿و صد عن سبیل الله﴾ ریگه گرتن له بلا بوونه وه ی نایینو خودا په رستی ﴿و کفر به﴾ بی پروایی به

خوداو مه‌نع کردنی خه‌لک له پرواهینان به ناینه‌که‌ی ﴿والمسجد الحرام﴾ قه‌ده‌غه‌کردنی خه‌لک له چوونه ناو که‌عبه‌و ته‌واف کردنی و خوداپه‌رستی تیتیدا ﴿واخراج اهلہ منه﴾ ده‌رکردنی دانیش‌توانی که پیغه‌مبه‌رو هاوه‌لانی بوون، که نازاریان دانو ته‌نگیان پی هه‌لچنین و له‌مه‌ککه وه‌ده‌ریان نان، هه‌ر تاوانیک له‌م تاوانانه‌ی که بی‌پروایان نه‌نجامیان داوه، له‌لای خودا زۆر که‌وره‌تره له شه‌رکردن له مانگی هه‌رام‌دا، ده‌ی که‌سیک که هه‌موو نه‌و تاوانانه‌ی نه‌نجام دابن توچی ده‌ریاره‌ی ده‌لی‌ی؟ بی‌گومان تاوانی شه‌رکردن له‌مانگی هه‌رام‌دا زۆر له‌و تاوانه بجوو‌کتره؟!

نه‌مجار په‌روه‌دگار هو‌ی نه‌وه روون ده‌کاته‌وه که له‌پیناویا شه‌ر به ره‌وا ده‌بینری‌و ده‌فرمو‌ی: ﴿والفتنة أكبر من القتل﴾ به‌ریا‌کردنی فیتنه‌یی له‌ئاینی موسولمانان‌داو گومان خستنه‌ دلپانه‌وه‌و نه‌زیه‌تدانو سوکایه‌تی پیکردنیان وه‌کو نه‌وه‌ی له‌گه‌ل عه‌مما‌ری کوری یاسرو بیلالو خه‌ببایی کوری نه‌ره‌تیان کرد، عه‌مما‌ریان به‌ئاگر داخ کرد، بو‌نه‌وه‌ی له‌ئاین په‌شیمان بیته‌وه باو‌کو براو دایکیشی به‌وپه‌ری دور‌ه‌نده‌یی سزا ده‌دران، روژیک له‌کاتی سزادانیان‌دا پیغه‌مبه‌ر به‌لایان‌دا ره‌ت بوو، فه‌رمو‌ی: نه‌ی بنه‌ماله‌ی یاسر! خو‌را‌گرو ئارام بن، شوینی ئیوه به‌هه‌شته!

به‌لی یاسر له‌ژیر نه‌شکه‌نجه‌و سزادان‌دا گیانی پاکی به‌رزه‌فری به‌خشی، دایکیشی به‌سه‌ره‌نیزه شه‌هید‌کرا!..

نومه‌ییه‌ی کوری خه‌له‌ف بیلالی به‌برسی‌کردنو تینو‌کردن سزا ده‌دا شه‌وو روژیک خو‌اردنو خو‌اردنه‌وه‌ی لی قه‌ده‌غه ده‌کرد، نه‌مجار ده‌یبرد له‌گه‌رمای هاوین‌دا له‌ناو لمبه‌لان‌دا له‌سه‌ر پشت رای ده‌کیشاو به‌ردیکی که‌وره‌ی ده‌خسته سه‌رسنگی و پی‌ی ده‌گوت: یان له‌ئیس‌لام په‌شیمان به‌وه، یان تا ده‌مری به‌و شیوه‌یه‌به به‌لام بیلال باکی نه‌بوو، نه‌م نازارو نه‌شکه‌نجه‌یه‌ی له‌پیناو ئاین‌دا به‌لاوه شتتیک‌ی ئاسایی بوو!

تەناتەت پێغەمبەر خۆیشی لە سزادانو سووکایەتی پێکردنی ئەو خودانەناسە قورەیشییانە رزگاری نەبوو، ئەوەبوو لەکاتی نوێژکردن دا کە دەچوووە سوجدە ورگئو ریخۆلە بۆگەنی پر شیاکە ی ئازەلیان دەخستە سەر پشستی موبارەکی و جۆرەها نەزیهەتی تریشیان دەدا. ﴿وَلَا يَزَالُونَ يَقَاتِلُونَكُمْ﴾ ئەو کافرانە بەردەوام شەرتان لەگەڵ دەکەنو دژتان دەوەستن ﴿حَتَّى يَرِدُوكُمْ عَنْ دِينِكُمْ﴾ تاوەکو لەتایین ژێوانتان بکەنەووە پەشیمان ببنەووە ﴿إِنْ اسْتَطَاعُوا﴾ ئەگەر بتوانن و بۆیان بکری، بەلام بەراستی گیل و نەفامن، چونکە ئەوان دواى کلاوی بابردوو کەوتوون چونکە کەسیک لە ئیسلام حالى بووبی چۆن جاریکی تر کافر دەبیتەووە؟!

واتە: ئەو خوا نەناسانە هیچ مەبەستیکی تریان نیە جگە لەوە کە تاین قەدەغە بکەنو بەرپەرچی بدەنەووە نەهیلن گەشە بکا، دژایەتی و دوژمنایەتیان بۆ ئێوە ئەوەندە قوول بۆتەووە نەک هەر ئیمان ناھینن! بەلکو ئەوان بەتەمای ئەوەن ئێوە بگەریتەووە سەر تاینی ئەوان!

تاینی ئیسلام تاینیکی پاکئو بیخەوشە، یاسای رەساو دەستووری ریکئو پیکەن جا هەرکەسیک لە ئیسلام شارەزابوو، فیری ئەحکامو ریبازی بوو ئەمجار هەل بگەریتەووە ژێوان ببیتەووە، ئەوە دیارە تاوانی لە تاوانی کافری ئەسلی گەورەترە، بۆیە پەرورەدگار هەرپەشە لە موسولمانان دەکاو، لە هەلگەرانەوہیان دەیانترسینى و، دەفەرموی: ﴿وَمَنْ يَرْتَدِدْ عَنْ دِينِهِ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ کەسیک هەلبگەریتەووە کافر ببیتەووە، بەکافرینی بمرئ هەموو کردەوہیەکی باشی لەوە پششی پوچەل دەکریتەووە، هەرورەکو هیچ کرداری باشی نەکردبی وەهایەو زەرەرمەندی دونیاو قیامت دەبی؛ لە دونیادا خۆینی بەفیرۆ دەروات، هەرکاتى بەردەست بکەوی دەکوژری، ئەگەر ژنی هەبی ژنەکە ی لی دەستیندریتەووە، تەلاقى نامینى برادەرو خۆشەویستی موسولمانانی لەکیس دەچی! لە میرات

بئی بهری ده بی، زهره رمه ندی رۆژی قیامه تیشی شه وه مانه وه یه تی له ناو دۆزه خدا بۆ هه تاهه تایه.

هه لگه پانه وه له نایین به گوشتار ده بی، وه کو شه وه ئینکاری شتیکی نایینی وا بکا که رۆشنو ناشکرا بی و له نایین دا پتویست بی بۆ نمونه بلێ نوێژ واجب نیه، ههروه ها به کرداریش ده بی وه کو شه وه کرداریک بکا گالته کردنی به نایین تیدابی بهم جۆره سوجهه بۆ خۆر بهری گالته به قورئان بکا!!

به گویره ی نایه ته که هه لگه پانه وه له نایین نه گهر کابرای هه لگه پاره وه به و ره گه پاره ی و کافری نه مری کرد وه کانی پووجه ل نابه وه، له م رووه وه ئیمامی شافعی (رهزای خوی لی بی) پی وایه ته نیا وه ره گه پان له نایین نایته هوی پووجه ل بوونه وهی کرد وه، به لام نه بوچه نیفه و مالیک رهزای خودایان لی بی پتیا وایه وه ره گه پانو مورتهد بوونه وه یه کسه ره هه موو کرد وه یه کی له ناو ده باو پووجه لی ده کاته وه، ته نانت نه گهر دوا ی هه لگه پانه وه کهشی موسولمان بیته وه کرد وه کانی پیشووی به فیرۆ ده چن، به لگه شیان له سه ره نه م رایه یان نایه تی ﴿لَنْ اُشْرَكَ بِعِبْطَنْ عَمَلْ﴾ الزمر/ ۶۵، واته: نه گهر هاوبهش بۆ خودا پهیدا بکه ی هه موو کرد وه کانت به فیرۆ ده چن.

یان ده ره موی: ﴿وَلَوْ اُشْرَكُوا لِعِطْتُمْ مَآكِنًا وَعَمَلًا﴾ الانعام/ ۸۸، واته: نه گهر هاوبهش بۆ خودا پهیدا بکه ن کانیان پووجه ل ده کریته وه.

سوودو قازانجی نه م جیاوازی یه ی نیا و نه رایانه کاتیک ده ره کهوی که که سیک حه ج بکا و دوا یی مورتهد بیته وه نه مجار موسولمان بیته وه، ئیمامی مالیکو نه بوچه نیفه ده لین: ده بی حه ج بکاته وه و حه جی له سه ره، چونکه کافری بوونه که ی حه ج که ی پیشووی هه لوه شاندۆته وه، ئیمامی شافعی ده لی: حه جی له سه ره نیه چونکه

له وه پيش حه جی کردوه وه هه لگه پانه وه له ئایین حه جه که ی به تال
ناکاته وه به مه رجیک به کافری نه مرئ!

نه مجار پهروه دگار دلخوشی نه وه ههشت که سانه ده داته وه، که
مه فره بوونو چوون بۆ سه ر ریگای کاروانه که وه له مانگی حه رام دا
تووشی شه ر هاتنو (عمرو الحضرمي) یان کوشتو دوو که سیان لی به دیل
گرتن، ده فره مرئ: ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ نه وه که سانه ی پروایان به ئایینی
ئیسلا م هینا وه موسولمان بوون، ﴿وَالَّذِينَ هَاجَرُوا﴾ نه وانه ی له ریگای
خوادا کۆچیان کردوه وه مالو زیدی خو یان به جی هیشته وازیان له خانو
به رژه وه ندی خو یان هینا. ﴿وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ له پینا و ئایینی
ئیسلا م دا کۆششیان کردوه وه گیانی خو یان خستۆته خه تهر وه، ﴿أُولَٰئِكَ
يَرْجُونَ رَحْمَةَ اللَّهِ﴾ نه وانه هه موویان هیوا و ئاواتیان به ده سته ینانی
ره حمه تی خودایه و رازی کردنی خودایه له خو یان، واته: ئیمان هینانیانو
کۆچ کردنیانو کۆشش کردنیان له بهر خاتری ره زامه ندی خودایه!

﴿وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ خوداش لیخو شبو وه ره حمیان پی ده کا، سزایان
نادا له سه ر نه وه له یه ی که کردیانو له مانگی حه رام دا شه ریان کرد.

قَوْنَاغِي دَوُوهِمَ لَهُ قَوْنَاغَه كَانِي يَاسَاغَكِرْدَنِي عَهْرَه قَو قَوْمَار

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ ۖ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنْتَفِعٌ لِلنَّاسِ

وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا ۚ وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ ۖ قُلِ الْعَفْوَ ۚ كَذَٰلِكَ

يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١٩﴾ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ۚ

وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَىٰ ۖ قُلْ إِصْلَاحٌ لَهُمْ خَيْرٌ وَإِنْ تُخَالِطُوهُمْ

فَاِخْوَانُكُمْ ۚ وَاللَّهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ ۚ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَعْنَتَكُمْ ۚ

إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٢٠﴾

نایه تی ﴿یسألونک عن الخمر والمیسر﴾ دهرباره ی عومهری کوری خه تتابو مه عازی کوری جه به لو کومه لیک له یارمه تیده ران که هاتنه خزمه ت پیغه مبه ر ﷺ وتیان: ئه ی پیغه مبه ر! دهرباره ی خواردنه وه ی عهره قو قومار کردن فتوامان بو بده، هه ردووکیان عه قل دهبه نو مالو سامان به رباده ده که ن ئیتر پهروه ردگار ئه م نایه تانه ی ناره خوارئ:

ئیمامی ئه حمده له ئه بوهوره یه وه ده گپه یته وه ده لی: که پیغه مبه ر ﷺ کۆچی کرد بو مه دینه، دانیشتوانی عهره قیان ده خوارده وه قوماریان ده کرد، پرساریان له پیغه مبه ر ﷺ کرد دهرباره ی خواردنه وه ی عهره قو قومار کردن، ئیتر ئه م نایه ته هاته خوارئ: ﴿یسألونک عن الخمر والمیسر﴾ ئه ی پیغه مبه ر! پرسیار ت لی ده که ن دهرباره ی خواردنه وه ی عهره قو قومار کردن؛ نایا حه لالن یان حه رامن؟؟ ههروه ها کرپن و فروشتن و وه کاله ت تیدا کردن و ئه م جوړه شتانه، ﴿قل فیهما اثم کبیر و منافع للناس﴾ وه لامیان بدهروه وه پیتیان بلی: خواردنه وه ی عهره قو قومار کردن تاوانی گه وrehن، چونکه زیانی گه وrehی مالی و به ده نی و کومه لایه تییان تیدایه، عهره ق خواردنه وه زیان به جه سته و عه قل و هوش و مالو دارایی ده گه یه نی، په یوه ندی خزمایه تی و کومه لایه تی تیک ددها، هه ندی له و زیانانه که زانایانو زانستی تازه دهریان خستوون، ئه مانه ن:

۱- زیانی ته ندروستی: مه عیده تیک ددها ناره زوی خواردن ناهیلی، پیلووی چاو ئه ستور ده کا، وورگ پانو زل ده کا، رهنگ ده گورپی، جه رگئو سی و میزه لدان نه خوش ده خا، نه خوشی سیل بلاوده کاته وه، هوکاریکی به هیزه بو زوو پیریوون، ته نانه ت برپی له زانایانی ئه لمانی و توویانه: عهره قخوژیی چل ساله خانه کانی له شی و ه کو خانه ی له شی مروقیکی شه ست سال وایه!! هه ندیکی تر ده لیسن: عهره ق خواردن زور له ئه ندامی له ش په ک ده خا، یان لاوازیان ده کا، هه سستی چه ژتن لاواز ده کا، ئیلتهابی قورگ په یدا ده کا، قورحه ی ریخوله و کشانی جه رگ دروست ده کاو به زو

له حەدیشی پێغه‌مبەردا هاتووە دەفەرموی: ﴿وَلَا يَمْلَأُ جَوْفَ ابْنِ آدَمَ إِلَّا التَّرَابُ﴾ گۆل نەبێ وەرگی ئادەمیزاد پڕ ناکا.

حوکمی ئەم نایه‌ته گشتی‌یه بۆ موسولمانان و ناموسولمان، سوننه‌تی خودا وەها‌یه یارمه‌تیده‌ری حەقه ریسواکه‌ری به‌تاله! ﴿وَلَا يَكْلَمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ ئەوانه خودا روژی قیامەت نایاندوینی و رووی رەحمەتیان تی ناکاو رقی لێیانە ﴿وَلَا يَزْكِيهِمْ﴾ له گونا‌هو تاوان پاکپان ناکاته‌وه و لێیان خۆش نابێ به‌مه‌رجێک به‌کافری بمرن! ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ سزای به‌ئێشو نازاریان بۆ ناماده‌کراوه. ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهَدْيِ﴾ ئەو خودا نه‌ناسو فێلبازانه‌ی که ناوا نیگای خودا ده‌شیوین و گۆرانکاری له که‌لامی خودا ده‌که‌زو خوداش سزای به‌ئێشی بۆ داناون رووی رەحمەتیان تی ناکا ئەوانه‌ن که رێبازی راستیان نه‌گرتوو، ئەو په‌یامه‌ پێروژه‌ی پێغه‌مبەر هه‌لنا‌بژێرن، شوین هه‌وا و هه‌وه‌سی فێلباز و خوانه‌ناسان ده‌که‌ون گومرایییان هه‌لبژاردوو، ﴿وَالْعَذَابُ بِالْمَغْفِرَةِ﴾ شیاوی سزای دۆزه‌خن، لێ‌بوردنیان بۆ نیه، چونکه بۆ خۆیان ئەو رێگایه‌یان په‌سه‌ند کردوو و هه‌سته‌میان له‌ خۆیان کردوو، ﴿فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ﴾ واته: پێکیشییان له‌و کرداره‌ ناره‌وا‌یه‌یان که ده‌به‌یتته‌ هۆی چوونه‌ ناو ئاگریانه‌وه‌ شوینی سه‌رسو‌رمانه! به‌رده‌وام بوونیان له‌سه‌ر ئەو رێبازه‌ سامناکه‌ی که ده‌یانباته‌ ناو دۆزه‌خه‌وه‌ و گۆی پێ نه‌دانیان به‌ ئاکامی ئەو کرداره‌ خراپانه‌یان ئەوه‌ ده‌گه‌یه‌نی که له‌ ئاگر ناترسن و خۆی بۆ راده‌بگزن، ئەمه‌ شتیکی وایه‌ ده‌بێ جیگای سه‌رسو‌رمان بێ، ده‌بێ چی بێ وای لێ‌کردن که خۆیان بۆ ئاگری دۆزه‌خ رابگرن!! له‌وه‌ش سه‌رسو‌رپه‌ینه‌رت‌تر ئەوه‌یه که ئادەمیزادی هۆش‌مه‌ند ئەو ئاگره‌ بۆ خۆی ره‌وا ببینی و رازی بێ بی‌کاته‌ مالی خۆی. ﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾. ئەو سزایه‌ی باس کراوه‌ بۆ ئەو خوانه‌ناسانه‌ ته‌رخان کراوه‌ به‌هۆی ئەوه‌وه‌یه که خودا ته‌وراتی ناردوو بۆ ئەوه‌ی ئەو حەق و راستی‌یه‌ی تێیدا‌یه‌ بلا‌وبک‌ریته‌وه‌ که‌چی ئەوانه‌ ده‌یشارنه‌وه‌ و

۶- زیانی گشتی : بلاو بوونه وی نهیئی؛ زور جار هه والی نهیئی و گرنگی دهوله تی له سهر میزی عهره ق خواردنه وه دزه دهکا بو ناو دوژمن.

۷- زیانی نایینی: سهرخوش ناتوانی خوداپه رستی خوی بهریکئو پیکی نه نجام بدا، به تایبه تی نویژ که کۆله کهی نایینه، عهره ق خواردنه وه ناده میزاد له خواپه رستی و یادکردنی خودا دوورده خاته وه، چونکه عهره ق خۆر هیچ هیواپه کی تری نیه جگه له پیک هه لدانو گهردن که چی بو هیواو ناره زووی کاتی خوی، ئیراده ی زه بوون ده بی و ته مبهل ده بی به لکو ناتوانی به ئاسانی واز له خواردنه وه بیئی!

له بهرئه وه کوحولی عهره قه که تیکه لاو به خوین بووه، عهره ق خۆره که وای لی دئی نه وه نده تینوی عهره ق ده بی به بی ئیختیار قومی لی ده داو ناتوانی وازی لی بیئی چونکه ئیراده و که سایه تی له کیس چووه، بووه ته بهنده ی هه واو هه وه س.

به کورتی عهره ق هه موو جوړه خواردنه وه یه ک یا خواردنیک که ناده میزاد سهرخوش بکا، سهرچاوه ی هه موو تاوانو کرداریکی ناپه سنده، نه سائی له ئیمامی عوسمانه وه فهرمووده یه ک ده گیرپه ته وه ده فهرموئی: (اجنبوا الخمر فإنه أم الحبائث) خۆ بیاریزن له عهره ق چونکه نه و کانی هه موو تاوانیکه، نه مجار درپژه به فهرمووده که ده داو ده لی: (ده گیرپه نه وه پیاویکی خواناس هه بووه و، ئافره تیکی بی ره وشت هزی لی کردووه، روزژیک کاره که ریکی خوی ده نیری بو لای کابرا ده لی: وهره ببه به شایه د بو فلان کار، نه ویش له گه ل کاره که ره که دا دئی، که ده گه نه ماله وه، ههر کابرا ده گاته ژووره وه، کاره که ره که ده رگا کانی له سهر داده خا، هه تا ده گاته ژووریک که ئافره تیکی زۆر جوانی لی ده بی، مندالیکی لاده بی له گه ل بوتله عهره قیک، ئافره ته که پیی ده لی: ئیمه بو شایه تی بانگمان نه کردووی: یان ده بی له گه ل مندا ده ست تیکه لاوبکه ی، یان ده بی نه و منداله بکوژی، یان نه و قاپه عهره قه بخۆره وه، کابرا که ناچار بوو له م

سئ شتە دەبی یەکیکیان بکات! وتی قاپە عەرەقە کەم بە دەنی
 کە خوار دیه وە وتی: هی تریشم بۆ بینن دوایی کە سەرخۆش بوو سواری
 ئافرەتە کەش بوو مندا لێ کەشی کوشت!! ئەمجار دەفەرموئ خۆ بیاریزن لە
 عەرەق، سویند بە خوا بیروباوەر بە خودا و بەردەوام بوون لە سەر عەرەق
 خواردنە وە بەیە کە وە کۆنابنە وە: یەکیان دەبی بۆ ئەوی تریان جیگا چۆل
 بکات!! مەبەستی ئەو یە کە سێک عەرەق بخواتە وە موسولمان نیە.

زەرەر و زیانی قوماریش زۆر و زەبەندە و لە زەرەر و زیانی عەرەق
 کە مەترەئین لە وانه:

۱- دەبیته هۆی فیتنەیی و بەرپابوونی شەپ و ئاشووب لە نێوان
 یاریکەرەکانی قوماڕە کە و زۆرجار و دەبی سەر و گویلاکی یەکتەری دیننە
 خوارئ!

۲- یادی خودا لەبیر دەباتە وە بەتایبەتی نوێژکردن.

۳- رهوشتی ئادەمیزاد تیک دەدا و خەلکی فیری تەمبەلی و
 تەو زەلی دەکا و چاوەروانی ئەو دەبن لە پرگای خەیاڵی بە وە رزق و
 رۆژیان بۆ بی، واز لە کار و کاسبی حەلال دینن و خۆ خەریکی بازرگانی و
 پیشەسازی و کشت و کال ناکەن!

۴- مالدیرانی لەنکا و خانەخراپی و مال و دارایی بە فیر و چوون، زۆرجار
 بینراوە کە خانە وادە و خیزانی خاوەن مال و دارایی زۆر لە چا و لیکتە نایکدا
 هەژار کە و تەو و مایە پوچ بوون و روت و رەجال کە و تەو و، بە هۆی
 قوماڕکردنی یەکیک لە ئەندامانی خیزانو پارە دۆرانە وە!
 سوود و قازانجی عەرەق ئەمانەن:

۱- بازرگانی پتووە کردنی، بیگومان هەر لە کۆنە وە عەرەق باشتەین
 کالایە بۆ دە و لە مەند بوون و زۆربوونی پارە.

۲- جاری و هەیه دەبیته دەرمان بۆ هەندێ دەرد، ئەگەر بە کەمی
 بخوریتە وە ئەو ئەندە ئەبی سەرخۆشی بکا!

۳- خەم رەوینو دل خۆشکەرەیه کی کاتی به.

۴- غیرەت زۆردەکاو ترس ناھیلێ، ئەمە لەلای عەرەبەکان گەرەترین سوودی عەرەق خواردنەو بوو، هەرچەندە ئیستا ئەمەش زەرەر و زیانی ھەیە.

۵- مەوۆفی چروکتو باخەل قوول، دل فراوان دەکاو سەخی سروشتی پەیدا دەکا.

سوودی قوماریش ئەمانەن :

۱- کۆمەکی کردن بە ھەژارانو دلدانەویان وەکو ئەو لەپارە (یانصیب) خەستەخانەو قوتابخانەو پردو ریگاوبازو ئەو جوۆرە شتانە چاک دەکرین.

۲- دل خۆشبوونی ئەو کەسە یارییە کە دەباتەو.

۳- ھەژار پێی دەولەمەند دەبێ و بێ ماندووبوون دەبێتە خواوەنی پارەو پوول.

﴿وَاتَّخَذَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا﴾ تاوانەکیان لە سوودەکیان زیاترە. زانایانی ئیسلام لەم بارەو قاعیدەیه کی زۆر تۆکمەو کەم وێنەیان دەرھێناوە کە دەلێن: (لابردنی خراپەکان لەپێشترە لە دەستەبەرکردنی بەرژەو ھەندێیەکان) وەکو بەندیکی یاسایی لە عیلمی ئۆصولدا چەسپاندوویانەو دەلێن: (درأ المفسد مقدم علی جلب المصالح) یان ئەم قاعیدەیه کە دەلێ: (ارتکاب أخف الضررین إذا کان لابد من أحدهما).

جا لەبەر ئەوەی ئایەتە کە بەراستو رەوانی و بێ پیچو پەنا عەرەق خواردنەو ھێ حەرام نەکردووەو نەبووەتە شەریعتو یاسایەکی گشتی، بەلکو ھەرکەسە بەپێی بۆچوونی خۆی پەیرەوی ئایەتە کە ی کردووە، ئەو ھێ مانای تەحریمی لێ دەرھێناوە لێی دوورکەوتۆتەو، ئەو ھێ کە ئەو مانایە لێ دەرھێناوە بەلایەو خواردنەو ھێ حەلال بوو، ھەر

بۆيه هاوه لانى پيغه مېدر هدر به كهيان رايه كي هديره دهر باره ي عهره قو
 پيغه مېدر يش ﴿ لتيان بي دهنگ بوو، نيمامى عومهر يش هدر دم
 ده پارايه وه كه به بي پيچو په نا نايه تيكي قورئان له م باره وه بنريته خوارى
 هه تا نايه تى ﴿ انما الخمر والميسر والأنصاب والأزلام رجس من عمل
 الشيطان ..... ﴾ له سوره تى مائيددها هاته خوارى نيتر موسولمانان
 سدرجه م وازيان له عهره ق كرپنو فروشتنو خواردنه وهى هينا!

جا چونكه عهره ق زيانى زوره، له پيش هاتنى نيسلامدا زور له
 عهره به كان نه يان ده خوارده وه، يه كي له وانه عه بياسى كورى مهرداس بوو
 كاتيكي پتيان وت: بۆ عهره ق ناخويه وه هه تا هه ندئ جهسته ت گهرم دابى،
 وتى من ناچم بى عه قلى و نه فامى بيتن به ده ستي خوم بيخه مه ناو جهسته ي
 خومه وه! هدرگيز رازى نابم پياوماقولى خيل بهو بيمه گالته چى خيل و
 بى عه قلو نه فام بيم!

بيگومان نيستا له خوړناوا وولاته پيشكه وتوه كان چهنده ها يانه و
 گروپو كورپو كومه ل دروست بوونو له هه ولو تيكوشان دان بو
 قه دهغه كردنى عهره ق. هه ندئ ولات سزاي گهره ي داناوه بۆ عهره ق
 فروشه كان!

نيستاش كه سال دواى سال رۆژگارو زانست زياتر زهره رو زيانى
 عهره قو قوما ر دهرده خهن. فهرمووده كه ي قورئان كه ده فهرموى: ﴿واشهما
 اكبر من نفعهما﴾ بهروونى وه كو حه قيقه تيكي زانستى دهره وشيسته وه!
 به لام، هه واو هه وه س چاوى زور كه سى لهو به ناو پيشكه وتنخوازانه
 له راستى هم حه قيقه ته كو پر كردوه و زور زياده رويان له خواردنه وهى دا
 كردوه، هه تا به ته واوى چينى كه نجى داگرتوه، خو شى دونيائى لى برونو
 گه لو نه ته وهش سوودو قازانجيان لى تايينى و باوكنو دايكنو خزمو كه سو
 كاريشيان خو شيان لى تايين، له كاتيكا ولات زور پويستى به هه ولو
 تيكوشانى هم كه نجان هه يه.

بیگومان فیتنه و شهرو شوږی عه ره ق خوار د نه وه له ناو د ه ل ه م ه ندو
 سامانداره کاند ا سه ری ه ه ل داو ، نه مجار ته شه نه ی کرد بو چینی
 موچه خوړو ماموستاو نه مجار بو کریکارو و ه ر زیر ، جگه له مه ش نه خوڅی
 سامناکی تر بلا بوونه وه ، وه کو نه خوڅی نایدزو سوفلی و شیرپه نجه و چند
 نه خوڅی تریش ، نیستا و ا خه ریکه چند نه خوڅی سامناکترو دابو
 نه ریتی رووخینه تر بلاو د ه بنه وه وه کو د ه رزی مؤرفین له خوڅانو بو ن کردنو
 ه ل م ژینی کوکاینو هیرویینو تلیاک کیشانو نه م جوړه شتانه زه ره رو
 زیانی نه مانه زور له هی عه ره ق و قوما ر خراپترو سامناکتره !!

﴿وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ﴾ پرسیارت لی ده که ن چ به شیک
 له مالو دارایی یان بیه خشنو چ به شیک به یلنه وه که پیمان بگو ترئ :
 پابه ندی فرمانی خودان که د ه ف ه رموئ : ﴿وَأَنْفَقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ تو نه ی
 پیغه مبه ر ! له وه لام دا پیمان بلئ : نه وه ی له خه ر جی و گوزه رانی خوڅانو
 مالو مندالتان زیادبو خه ر جی که ن بو په ککه و ته و داماوانو بو
 به ر ژه ون دی گشتی وه ک دروستکردنی پردو قوتا بخانه و خه سته خانه .... هتد .
 قورثانی پیروژ نه ندازه ی نه م مال به خشینه ی دیاری نه کردو وه ، بو
 نه وه ی ه م مو که سیک به ویژدانو دل و د ه روونی خو ی نه ندازه داری بکا ،
 مده سستیش له م مال به خشینه جگه له زه کاتو سهر فیتره ی شهرعی به نه م
 جوړه مال به خشینه خپرو چاکه یه ، که خاوه ن مال به ثاره زووی خو ی ده یکا
 بو ه ژارانو لیکه و ماوانو به ر ژه ون دی گشتی وه کو پردو خه سته خانه و
 قوتا بخانه و چاک کردنی ریگاو بانو نه و جوړه شتانه :

حیکمه تی په روه ردگار وابو که له سه ره تای ه اتنی نیسلام دا
 که نه ندازه ی مال به خشین به شیوه یه کی ره هاو به رفراوان بی ، مده حو نه نای
 نه وانه کردو وه که به ر ژه ون دی موسولمانان یان پیش به ر ژه ون دی خو یان
 خستو وه ، چونکه نه و کاته موسولمان کو مه لیک کی که م بوونو ه م مو گه لو
 نه ته وه ی جیهان ناحه زیان بوون . سه رو مالیان له پینا و له ناو چوونی نه وانه دا

به خت ده کرد، بویه پیویست بوو موسولمانان یه ک مبه ستو یه ک
 هلویتست بنو مالو دارایی خوین خهرج بکه ن له پیناو بهرزه و هندی
 گشتی دا، نه مهش سوننه تی خودایه له هه موو ناینیکدا پیویسته و ده بی
 په پره و کارانی له سهره تادا ناوا خو نه ویستو خه باتگیرو لیبور دووین،
 نه مجار نه گهر زوربوونو به هیزبون نهو کاته نیتر به ناره زووی خوین
 چیین لی زیاد بوو ده بیه خشن بو بهرزه و هندی گشتی و دالده ی هه ژاران!

بوخاری و موسلیم له نه بوهوره یه وه هه دیثیکیان گیراوه ته وه
 ده فهرموی: پیغه مبه ر ﷺ فهرموویه تی: (خیر الصدقة ما کان عن ظهر غنی، وابدأ
 بمن تعول) باشتترین خیر و ده ستگیرویی کردنی هه ژاران نه وه یه که
 به ده وه له مهندي بیکه ی، که خیریشت کرد له و که سه وه ده ست پی بکه ی که
 بژیویان له سهرته و یارمه تی دانی نه و انت له نه ستویه.

ئیبنو خوزه یه فهرموده یه کی پیغه مبه ری گیراوه ته وه که ده فهرموی:
 (خیر الصدقة ما أنفقت غنی، والید العلیا خیر من الید السفلی، وابدأ بمن تعول، تقول المرأة
 أنفقت علي أو طلقني، ويقول مملوك أنفق علي أو بعني، ويقول ولدك إلى من تكلني؟).

ئیبنو سه عد له جابیره وه هه دیثیکی ریوایه ت کرد وه: ده فهرموی:
 نه بول حوصه ینی (السلمی) هاته خزمه ت پیغه مبه ر ﷺ به نه ندازی هیلکه
 کوتریکی زیر پی بوو، وتی: نه ی پیغه مبه ری خودا! نه مه م له کانتیک
 ده رهیناوه، ده یکه م به خیر، لیم وه ربگره هه نه وه نده شم هه یه، پیغه مبه ر
 ﷺ رووی لی وه رگیرو لی و وه نه گرت: نه مجار له لای راسته وه هاته وه
 خزمه تی و به هه مان شیوه ناخاوتنی له گهلدا کرده وه نه وه یش رووی
 لی وه رگیروایه وه، نه مجار له لای چه په وه سه ره ی گرت وه وه هاته وه خزمه تی و
 به هه مان شیوه عهرزی کرده وه نه وه یش دوویناره رووی لی وه رگیروایه وه
 نه مجار له پاشه وه را هاته وه خزمه تی و به هه مان شیوه عهرزی کرده وه،
 نیتر پیغه مبه ر ﷺ لی و وه رگرت و تی و گرت وه، نه گهر به ری بکه و تابه
 به بی شک ئیشی پی ده گه یاند یان برینداری ده کرد، نه مجار فهرمووی:

چون وادہ بی؟؟ یہ کیٹک لہ ئیوہ چی مالو دارایی بہک شک دہبا دہیہئی
دہیکا بہخیر!! نہ مجار ہیچی نامینی و فہ قیر دہکے ویو دہست دہکا بہ
سوال کردن! بزائن باشتین خیرو مال بہخشین ئوہیہ کہ بہ دہولہ مہندی
بیکی، تا مالو خیزانت پیوستیان بی خیر بہکس مہک، لہ پیشہوہ
چاکہ لہ گہل ئوہانہ دا بکہ کہ بژیویان لہ سہرتہ:

وی دہچی بگوتری: حیکمہت چی بہ!! قورٹان لہ نایہ تی کدا دوو
پرسیاری کۆکردۆتہوہ؟؟ پرسیار لہ عہرہقو قومارو پرسیار لہ مال
بہخشین. لہوہ لامدا دہلین: بو بہرامبہریو هاوکیٹشہ کردن لہ نیتوان حالو
چونیہ تیو ہلویستی دوو کۆمہل، کۆمہ لیکیان بہ بی حیسابو کیتاب
مالو دارایی خہرج دہکەن لہ گوناہو شتی بی شہرعی دا، بہس بو
خۆہلکیٹشانو خۆبادانو شتیٹک کہ ہیچ خیرو بیریکی تیدا نیہ. یان بو
وہ دہستہینانی خۆشی بہکی کاتی با ئاکامہ کەشی خراب بی،
کۆمہ لیکیٹشان مالو دارایی خۆیان دہبہخشن لہ پیگہی خوادا بو دابین
کردنی پیوستیاتی ہہزاران، یان بو بہرزکردنہوہی شانو شکوی گہلو
نیستمانہ کەو چاک کردنی ریگہویانو دروست کردنی خہستہخانہو
قوتابخانہو نہم جۆرہ شتانہ. ﴿کذلک یبین اللہ لکم الايات﴾ ناوا بہو
جۆرہ پەرہردگار ئہ حکامی خۆتسان بو روون دہکاتہوہ، ہہر یاساو
نیظامیٹک بہرژہوہندی ئیوہی تیدابی و عہقلو ہۆشتان بکاتہوہ، زہرہرو
زیانتان پی نیشان بداو بوتان شی دہکاتہوہ، بۆچی؟ ﴿لعلکم تتفکرون فی
الدنيا والاخرة﴾ بہلکو ئیوہ بیر لہ بہرژہوہندی دونیاو قیامہتی خۆتان
بکہنہوہ، چاکہو خراپہی خۆتان لیٹک جیا بکہنہوہ، پیداویستی تہنو گیان
هاوتہرازو بکہنوہ ببن بہ گہلو نہتہوہیہکی مام ناوہندی، وہکو ئوہانہتان
لی تہیہ کہ پییان وابوو دہستکہوتی قیامہت بی وازہینان لہ بہرژہوہندی
دونیا دہستہبہر نابی، ئیتر دونیاو قیامہتیان لہ کیس چوو!! یان وہکو
ئوہانہی کہ خۆیان خزانڈۆتہ خۆشی و لہزہتہکانی دونیاوہ، رہوشتی خۆیان

تیکداو چوونە ریزی ئاژەلانیوە، بەتەواوی خەسارەتمەندی دویا و قیامەت بوون.

ئەم ئایەتە وینە ئەم ئایەتە ئامارە بۆ ئەوە دەکەن کە ئایینی ئیسلام هەمیشە هەول دەدا بۆ فراوان کردنی بازەنی فیکرو بۆچوون بە کارهێنانی عەقل و ئاوەز بۆ دەستەبەرکردنی بەرژەوێندی هەردوو دنیا. هەر لە روانگەی مانای ئەم ئایەتانەوە زانیانی ئیسلام فەرموویانە هەموو فەن و پیشەسازییەک کە بۆ مەرۆف پتویست بێ بەئەرکیکی ئایینی دەژمێردرێ، پتویستە کۆمەڵیک لە موسولمانان پێی هەلسن و نەنجامی بدەن، خۆ ئەگەر پاش گوێیان خستو ئیشە کە راوەستا ئەوە هەموو کۆمەڵگا تاوانبار دەبێ و بەسەرپێچیکەری فەرمانی یەزدان حسیب دەکرێن.

لەسەر ئەم دابو دەستوورە موسولمانان لە سەدەکانی یەکەم و دووەم سێهەم و چوارەمدا رەفتاریان دەکردن هەرکاتێ گەلو نەتەو پتویستیان بەشتیکی پتویستی ئاوەدانی ببوایە، کارکردنیان لەو شتەدا بە واجییکی ئایینی دەزانی، بۆیە واپێشکەوتوو سەرکەوتوو بوون، بەلام سەد مەخابن کاتیەک کۆمەڵیک زیادەرۆیان لەئاییندا کردو بەرژەوێندی دویاییان پاش گوێ خستو پێیان وابوو کۆل هەلنەگرتن بە کاروباری دویایی-یەو، ئاوەرۆکی ئایینەو سەرەنجام شەریعەت ئیهمال کراو گەلو نەتەوێهە ک نەمایەو سەد دەرسەد پەیرەوی فەرمانی خودا بکا، موسولمانان کەسیکی وایان تیدا نەمایەو بۆ حوکم کردن بگونجی و بتوانی پیشەوایەتی موسولمانان بکاو رۆژگاری زیرینیان بۆ بگێریتەو، بۆیە بەو دەردەچووین کە وا دیارە: ولاتمان هەموو کرا بەسەنگەر - هیزی ئیستیعمار لی پێ خستو لەنگەر!

﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَى﴾ ئەى پىغەمبەر پرسىارت لى دەكەن دەربارەى ھەتيو، چۆن ھەلسو كەوتيان لەگەلدا بكري،؟ چۆن مالو داراييان رەدام بەيتري، چۆن سەرپەرشتى بكريو بەختو بكري؟

ئەبو داوودو نەسائی و حاکم لە عەبدوللای كۆرى عەبباسەو دەگيرنەو دەفەرموي: كاتيك نایهتی ﴿وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ و نایهتی ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَى﴾ ھاتنەخوارى، ھەر موسولمانىك ھەتيوى لا بو خواردنو خواردنەو ھيان بۆ جيا كەرنەو لە مالو دارايى خوڤيان خواردنيان بۆ دروست دەكەرنو ھەليان دەگرت تا دەيخوارد يان بۆ گەنى دەكردو فرى دەدرا، ئيتەر ئەمەيان بەلاو گران بو، چوونە خزمەت پىغەمبەر ﷺ و لەم بارەو پرسىاريان لى كەرد، ئيتەر نایهتی ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَى﴾ ھاتەخوارى.

گەرەتري ھەر شەيەك كە لە قورئاندا دەربارەى چۆنيەتى ھەلسو كەوت كەرن لەگەل ھەتيودا ھاتبیتە خوارى نایهتی ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَى ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا﴾ بىگومان موسولمانانى پيشوو پاريزگارى سنورەكانى خودايان دەكردو فەرمانو نامۆزگارىەكانى قورئانيان بەرپەكۆ پىكى ئەنجام دەدا، بۆيە ئەم نایەتە بەتەواوى سەر دلى موسولمانانى گرتو خستنيە سەرسامى بەو ھەياندەزانی چۆن ھەلسو كەوت لەگەل مالو دارايى ھەتيواندا بكەن، لەو دەترسان كەبەشيك لە مالى ئەوان تىكەلاوى ماليان بىو تووشى زولم و ستم ببين ھاوەلانى پىغەمبەر دەترسان لەو كە ھەتيو لەخۆبگرنو لەگەل خوڤياندا داياننين.

ھەيانبو بەھيچ جۆرىك ھەتيوى لەخۆ نەدەگرت، ھەيانبو لەخۆ دەگرت بەلام لە خاوو خيزانى خۆى جىاى دەكەردەو، تەنانەت خواردنيشيان بەجيا بۆ دروست دەكەرن، ئەمجار پاش ماو ھەك ھەستيان بەتەنگژەى ئەم ھالەتە كەردو زیاد لەو ھەش چ بەرژەو ھەندى بەكيان بۆ

ههتیوه که تیدا بهدی نه ده کرد به لکو زیانی بۆ ههتیوه کان هه بوو، زیانی بۆ به ختوکردنه که یان هه بوو، مالو داراییشیان به فیرو ده چوو؛ مامه له کردن له گه لیان دا بهو جوړه زیاتر ده شویهایه مامه له کردن له گه ل ناژه لو سه گئو پشیله، له بهر نه وه هاوه لانی پیغه مبهه که وتنه پرسیار کردن له وه که چی بکهن بهرژه وهندی ههردوولای تیدایی شتییک بهرژه وهندی ههتیوه کانو به ختوکه ره کانیان له خو بگریو پاریزاوبی، ههتیوه کان به ریزه وه له مالی به ختوکه ره که یان وه کو یه کئی له ئه ندای مالی به مندالی نهو خیزانه حسیب بگریو هه لسو که وتی له گه ل دا بگری، به ختوکه ریش بهرژه وهندی پاریزاوبی نه که ویتنه نهو هه له وه به ناحق شتییک له مالی ههتیوه که ی به لاوه بجی، ئیتر بهم نایه تهی دواپی وه لامیان درایه وه که ده فهرموی: ﴿قُلْ إِصْلَاحٌ لِّهٖم خَيْرٌ وَّ إِن تَخَالِطُوهُم فَاِخْوَانُكُمْ﴾ ئه ی پیغه مبهه بهو که سانه بلئی: که پرسیار ت لی ده که نهو ده لئین: ئایا بهرژه وهندی ههتیوه له وه دایه گو شه گیری بکه ی له خیزان دووری بخه یه وه، یان له گه ل مندالو خیزان دا وه کو یه کئی له منداله کانئ نهو خیزانه به ختو بگری؟! بلئی: ههه جوریک بۆ ههتیوه کان باش بی نه وه باشه، پیویسته ئیوه به ختویان بکهن، پهروهرده یان بکهن، مالو داراییان بخه نه گهرو ئیشیان بۆ پی بگری، نه گهه دوکانو خانوبه ره یان هه بوو به کری بدری نه گهه پارهیان هه بوو بخریته بازار گانیه وه، خو یان مالو داراییان پاش گری نه خری، نه گهه له پو شاکنو نان خواردنو به ختو کردن دا وه کو مندالی خو تان هه لسو که وتیان له گه ل بکهن، هیچ تاوانیکی تیدا نیه و نه وان کو رو برای ئایینی نیوهن، کو رو بر اش ده بی به یه که وه بی و پهروهرده بکری، ههتیوه له مال دا وه کو برای بچووک سهیری ده کری و بهرژه وهندی ده پاریزری ﴿وَاللّٰهُ يَعْلَمُ الْمَقْصِدَ مِنَ الْمَصْلَحِ﴾ خودا ناگادارو زانایه، ده زانی دلی ئاده میزاد چی تیدایه وه له کرداره کانئ دا چ مه بهستیکی هه یه، روژی قیامهت لی کو لینه وه

حیسابتان لە گەڵدا دەکا لە سەر بچووکئو گەوره پاداش و سزای هەیه و
هیچی لی هون نابێ!

پەروەردگار بۆیە ئاماژەی بۆ ئەوە کرد؛ کە ئاگاداری مەبەستی ناو
دلی ئادەمیزادە، بۆ ئەوەی لە هەموو شتیکدا ئەوە بەرچاو بگیری،
چاوەڕوانی سزایان پاداش بێ، لە سەر ئەو کارە ئێنجامی دەدا، تاوەکو
لە هەڵکردن دووربێ و لە شوینی شوبهه دوروبکەوێتەوه، چونکە تەماع و
تەمەعکاری رۆلی گرنگیان هەیه لە سەر کردەوهی ئادەمیزاد، زۆرجار
تەماع ئادەمیزاد لە خشته دەبات وای لی دێ دەم دەژەنیتە مالی
هەت، هەروەکو زۆرجار برای گەوره هیچ کۆ لە خوادنی مالی برای
پەرزەنت ناکا و بەئارەزوی خۆی لی ژادەهاوێ، دیارە هەست کردن بەو
چاودیری کردن و ترسان لە خودا، دەبێتە لەمپەر و ناهیلێ کابرای
بەختو کەر دەست درێژ بکا بۆ مالی هەتیو، خۆ ئەگەر ئەو هەست کردنە
نەبوو، کابرا لە ناخەوه لە خودا نەترسا، ئەوە سببەم دەکا و مالی هەتیو
دەخواو خۆی مالتویران دەکا و مالی دونیا و قیامەتی دەشیوینی! بۆیە
دەبینین زۆر لە سەرپەرشتی کەرانی هەتیو بە پراوەت خۆیان بە دەست پاکو
بێ تەماع دەردەخەن لە ناستی مالی هەتیواندا بەلام لە راستی دا چونکە
ئەو وازیە ئایینی و ترسانە نهینیەیان لە خودا لە دڵدا نیە، دەست
درێژی دەکەنە سەر مالی هەتیوان و خۆیان بەو پارە حەرامە دەولەمەند
دەکەن!

﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَعْتَبَكُمْ﴾ ئەگەر خودا بپوستانە ئەرکیک بخاتە
سەر شانتان کە نەتوانن ئێنجامی بدەن، داوای ئەوەی لی بکەرنایە کە نابێ
ئەو هەتیوانە تیکە لاو بە ئیوە بن و مالتو سامانیشیان سەرپەرشتی بکری و بۆ
خۆیان بەختو بکری و بە گوشە گیری هەلس و کەوتیان لە گەڵدا بکری، ئەوە
ئەو ئەرکە دەخستە سەر شانتان بەلام خودا لە سەر بەرفراوانی رەحمەت و
بەزەیی شتیکی وای داوا لی نەکردوون کە ئێنجامی رەحمەت بێ،

﴿وَمَا جَعَلْ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ﴾ لە ئاییندا ئەرکیکی وای
نەخستۆتە سەر شانتان کە بۆتان هەلنەسوڕی، ئەوەتا رێگەی بەئێوە داوە
کە هەتیو تیکەل بە منداڵو خیزانی خۆتان بکەن، مامەلە ی کۆرو کچو
خوشکی خۆتانیان بۆ بکەن! ﴿إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ بێگومان خودا خاوەن
دەسەلاتە، ئەگەر پێویستایە ئێوە ماندوبکا کەس نەیدەتوانی بەرگری
ئەوە بکا، بەلام سوننەتی خودا وا جاری بوو کە شەریعەتو یاسا وابێ
بەرژووەندی ئادەمیزادی تێدا بێ، بەگشتی گونجاو بێ لە گەل بنچینە ی
سروشتی مامناوەندی ئادەمی دا!

حیکمەت لەو یکرێهێنانی پرسیار لە چۆنیەتی رەفتارکردن لە گەل
هەتیوانداو لکاندنی بە پرسیار لە چۆنیەتو چەندییەتی مالبەخشین و
حوکمی عەرەقخواردنەووە مامەلە پێکردنی و قوماکردن، ئەوەیە کە
پرسیاری یەکەم دوو هەم حالو چۆنیەتی دوو کۆمەل خەلکی روون کردووە،
لە مالبەخشین و مال خەرج کردن دا.

هەر وەها گونجاو کە دوابەدوای ئەوە پرسیاریک بێنی دەر بارە ی
ئەوێ کێ شیاوترە کە چاکە ی لە گەل دا بکری و پارە و پوولی بە خێر
بدریتی و مالو دارایی لە پێناو بەختوکردنی دا خەرج بکری کە ئەوانیش
کۆمەلە ی هەتیوان، واتە: پەرودرگار لە ئەوە مان ئاگادار دەکاتەو کە
ئێمە کاتیک هەتیو لە خۆدە گرین و بەختی دەکەین، پێویستە کە
مەسرەفە کە لە مالی خۆمان بێ چونکە ئەوان لەو جورە کەسانەن
کە پێویستە لەزیدە مالی خۆمان بەشیان بدەین و یارمەتیان بدەین نەک
بە پێچەوانەو، ئێمە تەماع لە مالی ئەوان بکەین و مالو دارایی یار بخۆین.

موسولمان نابى نافرەتى موشرىك ماره بكا

وَلَا تَنكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا وَلَأَمَةٌ مُّؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكَةٍ وَلَوْ
أَعَجَبْتَكُمْ ۖ وَلَا تَنكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا وَلَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ خَيْرٌ مِّنْ
مُّشْرِكٍ وَلَوْ أَعَجَبَكُمْ ۚ أُولَٰئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ ۖ وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى الْحَيَّةِ
وَالْمَغْفِرَةِ بِإِذْنِهِ ۖ وَيُبَيِّنُ عَآيَتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٢١﴾

ئىبنولموندىرو ئىبنو ئەبو حاتمە و واحىدى لە موقتايەو دە گىرەنەو دەلى: ئەم نايەتە دەربارەى ئىبنو ئەبى مىرثەدى ئەلغەنەوى ھاتۆتە خوارىي كە داواى لە پىغەمبەر ﷺ كرد كە رىگاي بدا (عەناق) ماره بكا، ئەم نافرەتە نافرەتتىكى جوازو شوخو شەنگ بوو، بتيەرستو خوانەناس بوو! لەم بارەو دە ئەم نايەتە ھاتۆتە خوارىي ئەم جۆرە ژن ماره كەرنەى قەدەغە كرد.

لە گىرەنەو دەيەكى تردا ھاتوو كە پىغەمبەر ﷺ مىرثەدى كورى ئەبو مىرثەدى نارد بۆ مەككە بۆ ئەو دەى ھەندى موسولمان لە وپو دە بينى بۆ مەدينە، ئەم كابرايە پيش موسولمان بوونى ھەزى لە نافرەتتىك بوو ناوى (عەناق) بوو، كە لە مەككە مىرثەدى بينى ويستى لە گەلى رابو پىرى بەلام مىرثەد وتى: من موسولمان بووم ئايين ئەو دەى لى ياساغ كردووم! وتى: دە باشە مارەم بكە، وتى: باشە بەلام با بچمەو دە بۆ مەدينەو پرسو را بە پىغەمبەر بكەم، بزەنم رىگام دەدا، كە پرسى پى كرد ئەم نايەتە ھاتە خوارىي فەرمووى: ﴿وَلَا تَنكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّىٰ يُؤْمِنَ﴾ نافرەتەسانى بتيەرستو ئەوانەى ھاو دەل بۆ خودا دادەنەن مارهيان مەكەن، تا بروا دەھىتن، مەيانكەن بە ھاوسەرى خوتان ﴿وَلَأَمَةٌ مُّؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكَةٍ﴾ وَلَوْ أَعَجَبْتَكُمْ نافرەتە كۆيلەيەكى موسولمان - ھەرچەندە پلە نزمىيە زۆر باشترە لە نافرەتتىكى نازادى بتيەرستو ھاوبەش پەيدا كەر ھەرچەندە

ریزی نازادی هیه - با جوانی و ساماندارى شهو نافرته سهرنجی ئیوه رابکیشی و که مه ندکیشان بکاو هه زتان لی ی بی! چونکه باوهر ته واکهری ناینه، مالو دارایی ته واکهری دونیایه، له بهرچاوگرتنی ناین پیش له بهرچاوگرتنی دونیایه. ﴿ولا تنکحوا المشرکین حتی يؤمنوا﴾ نافرته موسولمانه کانی خۆتان له بتپهرسته کان ماره مه کهن تا ئیمان نه هینن به تاکو ته نیایی خوداو پیغه مبه رایه تی (محمد) و نه یه نه ریزی پیروزی موسولمانانه وه، واز له بتپهرستی و بی پروایی بینن، شهو کاته ده بنه هاوشانی نافرته تانی موسولمانو ده شی بینه هاوسه ریان. ﴿ولعبد مؤمن خیر من مشرک ولو أعجبکم﴾ کوره کۆیله یه کی موسولمان - هه رچه نه ده کۆیلایه تی پله نرمی یه - باشتره له کورپکی بتپهرستی هاوبه شپه یداکهر با بنه مالو خانه دانو ده وله مه ندو خاوه ن که سو کار بی.

پوخته ی مانای نایه ته که شهو ده گه یه نی که نابی موسولمان په یوه ندی زاواو خه زووری له گهل کافرو هاوبه شپه یداکهران دا ببهستی نابی کچیان بداتی و بیانکا به زاوای خۆی، ههروه ها نابی نافرته تیان لی بخوازی و بیانکا به خه سوو خه زووری خۆی، چونکه ژنو میردایه تی زیانیکی هاوبه شو هاریکارییه.

نافرته له ژیانی خیزانی دا جیگای متمانه ی پیاوه، شه مینداری مالو مندالیه تی، شوینی رازو نیازو نهیته یه تی، شوخی و روخسار جوانی شه ره وشته گرنگه بو نافرته ده سته بهر تاکا؛ چونکه هاوبه شپه یداکهر پابه ندی ئاینیک نه خیانته کاری لی قه ده غه بکاو له خراپه کاری بیگیریتیه وه، وا ده بی خیانته له میرده که ی ده کاو بیروباوه ری مینداله کانی تیگ ده دا!!

به لام نافرته تی مه سیحی و جوله که، شهو قورئان به ئاشکرا ماره گردنی هه لال کردوونو ده فره موی: ﴿والْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ﴾ واته: هه لاله بو ئیوه که شهو نافرته تانه ی پروایان به نامه

ئاسمانیه کانی پیتشوو ههیهو پیتش ئیوه نامه یان بۆ نیردراوه مارهیان بکه نو بیانکه ن به هاوسه ری خۆتان.

حیکمه تی ئهم وه گری بوئه له گه ل خواهن نامه کاندا ئه وه یه : تا هه ست به جوان ره وشتی وه لویستی ریکئو پیککی موسولمانان بکه نو بزائن شه ریه ته که یان چه ند ئاسان خوازه ؛ پیاو له خیزاندا سه روکارو به رپر سیارو سه ربه رشتیکاره ، جا که له گه ل ئه وه ده سه لاتهی که هه یه تی هه لسو که وتی له گه ل خیزانی دا جوان بی ، ده بیته به لگه یه کی به هیز که ئایینه که مان ئایینیکی پیرو زو دادپهروه ره ، هه لگرانی سنگ فراوانو چاپوشیکه رن ، گیانی دیموکراتی و ته بایی و مرؤ قایه تییان تیدایه ؛ به لام شوو کردنی ئافره تی موسولمان به کورپکی مه سیحی یان جوله که ، به گویره ی فهرموده ی پیغه مبه رو بریاری کۆمه لی موسولمانان (اجماع الامة) حه رامه ، حیکمه تو په نامه کی یه که ی له وه دایه که ئافره ت ئه وه ده سه لاتهی پیای نیه وه مه به ستانه ی که له ماره کردنی ئافره تی مه سیحی و جوله که بۆ کورپی موسولماندا هه یه له شوو کردنی ئافره تی موسولمان به کورپی مه سیحی یان جوله که دا نایه ته جی .

وئ ده چی پیاو که به هۆی ده سه لاته که یه وه کار له ئافره ته موسولمانه که بکاو له بیروباوه ری ئیسلامی دووری بخاته وه ..!

پهروه ردگار هۆی قه دهغه کردنی شوو کردنی ئافره تی موسولمانی به پیای هاوبه شه په یدا که رو خواستنی ئافره تی هاوبه شه په یدا که ری روون کردۆته وه ده فهرموی : ﴿ اُولٰٓئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ ﴾ ئه وانهی کافرو خوانه ناسن چ ژن بن چ پیاو ، بانگه وازی خه لکه که ده که ن بۆ بیروباوه رو کردارو گوشتاریک که ده بنه هۆی چوونه ناو دۆزه خ ؛ ده ی خۆ په یه رهندی نیهان ژنو میرد زۆر به هیزه و چاوه روانی ئه وه ی لی ده کری که ژنه هاوبه شه په یدا که ره که ، یان پیاو کافره که ، له په نای ژنو میردایه تیدا ، کاربکه نه سه ر بیروباوه ری موسولمانه کانو له ئایین ووعیان گیرن ؛ ﴿ وَاللّٰهُ

یدعو إلى الجنة والمغفرة يا ذنبا بانگه وازی خودا که موسولمانان هه لگرو بانگه واز بۆکه رینی. هه ئه و بانگه وازییه که ئاده میزادان ده گه یه نێ به به هه شتو لیخو شبوونی خودا ده سته بهر ده کا.

بانگه وازی خودا به پیچه وانیه بانگه وازی هاویه شپه یداکه رانه، که سه رده کیشی بۆ چوونه ناو ئاگر، چونکه بانگه وازی ئه وان بۆ به دره فتارییه و بۆ خراپه کارییه. موسولمانان هه تا پابه ندی فه رمانه کانی قورئانو فه رموده کانی پیغه مبه ر ﷺ بوزو ئه خلاقو ره وشتی نیسلامی له دلۆ ده روونیان دا چه سپابوو، له کردارو گوftarو هه لویستیان دا رهنگی ده دایه وه، کۆمه لگایه کی به خته وه ریان هه بوو، به لام کاتیکی که پشتیان له یاساو شه ریه ته پیروژه بی وینه که یان هه لکردو ئامۆژگاری کافرانیان کرده رێنیشان ده ری خویمان، ئافره تی بی پروا و خوانه ناسیان کردنه هاوسه ری خویمان کچی موسولمان شووی به کافرو هاویه شپه یداکه ر کرد، ئیتر جله و له ده س ده رچوو حه یا تکاو ره وشتو ئه خلاق به رزو پیروزی نیسلامی نه ماو قه لاجۆ کرا!!

کوفر توانی پیچه گورگی وا له رۆله ی -به رواله ت موسولمان- دروست بکات که زۆر له خودی خویمان دلسۆزتره بۆ کوفرو دوژمنتره بۆ نیسلام، ئه و خزمه ته ی که ئه م ئه خلاق روخوانه به کوفری ده که ن، هه رگیز کافره کان خویمان ناتوانن بۆ خویمان ئه نجامی بده ن!!

﴿وَيٰۤاَيُّهَا النَّاسُ لَعَلَّهٖمْ يَتَفَكَّرُوْنَ﴾ په روه رداگه ر حیکمه ت به لگه ی حوکه شه رعه کانی خوێ بۆ بهنده کانی روون ده کاته وه، هه ر حوکه ی بکه بفه رموی: حیکمه ته که ی له پالدا دیاری ده کاو سوودو قازانجه کانی ئاشکرا ده کا، به لکه عیبه رت وه ریگرنو په ندی لی فیربین، له دلیان دا بچه سپی و به ره زامه ندی و سنگه راوانی به وه وه ری بگرن..

بی نوبی زی نافرہ تو حوکمہ کانی

وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذَى فَأَعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهَرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَّبِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ ﴿٢٢٢﴾ نِسَاءُكُمْ حَرَّتْ لَكُمْ فَأْتُوا حُرَّتَكُمْ أَنْتُمْ سِتْنُمْ وَقَدْ مَوَّأَ لِنَفْسِكُمْ وَأَتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ مُلَقَّوهُ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٢٣﴾

نیمامی موسلیمو تورمودی لہ نہ نہ سہی کوری مالیکہ وہ دہ گپرنہ وہ :
کہ باوی جولہ کہ کان وابو ہرکاتی نافرہ تیان بی نوبیژ بواہ نانیان لہ گہل
نہ دہ خواردو سہرجیبی یان لہ گہل نہ دہ کردن، ہاودہ لان لہم بارہ وہ لہ
پیغہ مہریان پرسی نیتر پەرہ ردگار نایہ تی ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ﴾
ناردہ خواری.

لہ لایہ کی ترہ وہ شہی خانو تہ بوداودو تورمودی لہ جابیرہ وہ دہ گپرنہ وہ
دہ فرموی: جولہ کہ کان دہیانگوت: تہ گہر پیساو لہ دواوہ بجیتہ لای
ژنہ کہی مندالہ کانیان خیل دہ ردہ چن: نیتر پەرہ ردگار نایہ تی ﴿نِسَاءُكُمْ
حَرَّتْ لَكُمْ﴾ ی ناردہ خواری.

﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ﴾ تہمہ سیہم پرسیارہ کہ بہ شوین یہ کندا
ہینراونو بہ (واوی عہ طف) سہریہ ک خراونہ وہ پھیوہندیان بہ حوکمہ
تایبہ تیہ کانی تایبہت بہ نافرہ تانہ وہ ہدیہ.

تہم پرسیارانہ دہ کرانو پیغہ مہر ﴿لہ مہ دینہ بوو، بہ شیبکی
دانیشتوانی شاری مہ دینہ وہ دوروبہری جولہ کہ بوون، تیکہ لاوی تہ واو
لہ نیوان عہ رہہ کانو جولہ کہ کاندا ہہ بوو، جولہ کہ کانیش لہ بارہی بینوبیژی
نافرہت زور زیادہ رہویان دہ کردو لہ سنووریان تیپہ راندبوو، وہ کو لہ بہشی
پانزہی تہ وراتدا ہاتوہ دہ لی: ہمرکہ سیک دہ ستبدا لہ ژنیکہ بینوبیژ

له حەدیشی پێغه‌مبەردا هاتووە دەفەرموی: ﴿وَلَا يَمْلَأُ جَوْفَ ابْنِ آدَمَ إِلَّا التَّوَّابُ﴾ گۆل نەبێ وەرگی ئادەمیزاد پەر ناکا.

حوکمی ئەم نایه‌ته گشتی‌یه بۆ موسولمانان و ناموسولمان، سوننه‌تی خودا و هه‌هایه یارمه‌تیده‌ری حه‌قه ریسواکه‌ری به‌تاله! ﴿وَلَا يَكْلَمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ ئەوانه خودا روژی قیامه‌ت نایاندوینی و رووی ره‌حه‌متیان تی ناکاو رقی لێیانە ﴿وَلَا يَزْكِيهِمْ﴾ له گونا‌هو تاوان پاکپان ناکاته‌وه و لێیان خوش نابی به‌مه‌رجێک به‌کافری بمرن! ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ سزای به‌ئێشو نازاریان بۆ ناماده‌کراوه. ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهَدْيِ﴾ ئەو خودا نه‌ناسو فێلبازانه‌ی که ناوا نیگای خودا ده‌شیوین و گۆرانکاری له که‌لامی خودا ده‌که‌زو خوداش سزای به‌ئێشی بۆ داناون رووی ره‌حه‌متیان تی ناکا ئەوانه‌ن که رێبازی راستیان نه‌گرتوو، ئەو په‌یامه‌ پێروژه‌ی پێغه‌مبەر هه‌لنا‌بژێرن، شوین هه‌وا و هه‌وه‌سی فێلباز و خوانه‌ناسان ده‌که‌ون گومرایییان هه‌لبژاردوو ﴿وَالْعَذَابُ بِالْمَغْفِرَةِ﴾ شیاوی سزای دۆزه‌خن، لێ‌بوردنیان بۆ نیه، چونکه بۆ خو‌یان ئەو رێگایه‌یان په‌سه‌ند کردوو و هه‌سته‌میان له خو‌یان کردوو ﴿فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ﴾ واته: پێکیشییان له‌و کرداره‌ نا‌ره‌وايه‌یان که ده‌به‌یتته هۆی چوونه‌ ناو ئاگریانه‌وه شوینی سه‌رسو‌رمانه! به‌رده‌وام بوونیان له‌سه‌ر ئەو رێبازه‌ سامناکه‌ی که ده‌یانباته‌ ناو دۆزه‌خه‌وه و گۆی پێ نه‌دانیان به‌ ئاکامی ئەو کرداره‌ خراپانه‌یان ئەوه ده‌گه‌یه‌نی که له ئاگر ناترسن و خۆی بۆ راده‌بژن، ئەمه‌ شتیکی وایه‌ ده‌بێ جیگای سه‌رسو‌رمان بێ، ده‌بێ چی بێ وای لێ‌کردن که خو‌یان بۆ ئاگری دۆزه‌خ رابگرن!! له‌وه‌ش سه‌رسو‌رپه‌ینه‌رت‌تر ئەوه‌یه که ئادەمیزادی هۆشه‌مند ئەو ئاگره‌ بۆ خۆی ره‌وا ببینی و رازی بێ بی‌کاته‌ مالی خۆی. ﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾. ئەو سزایه‌ی باس کراوه بۆ ئەو خوانه‌ناسانه‌ ته‌رخان کراوه به‌هۆی ئەوه‌یه که خودا ته‌وراتی ناردوو بۆ ئەوه‌ی ئەو حه‌ق و راستی‌یه‌ی تێیدا‌یه‌ بلا‌وبکرێته‌وه که‌چی ئەوانه‌ ده‌یشارنه‌وه و

ئەنەس دەگیریتەو دەفەر مووی: جولە کەکان کە ژنەکانیان بێنویژ دەبوون، نان و ئاویان لێ جیادەکردنەو و نانیاں لە گەل نەدەخواردن، لە ماله‌و لە گەلیاندا جووت نەدەبوون و لێیان نزیک نەدەبوونەو.

هاوێلانی پیغەمبەر ﷺ لەم بارەو پرسیاریان لە پیغەمبەر کرد، پەرورەدگار ئەم نایەتە ی ناردە خواری؟ ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَيْضِ قُلْ هُوَ أَذَى﴾ پیغەمبەر ﷺ فەر مووی: ﴿اصْنَعُوا كُلَّ شَيْءٍ إِلَّا الْجَمَاعَ﴾ لە کاتی بێنویژی ئافرەتدا هەموو شتیکی لە گەلدا بکەن جگە لە جوتبوونی تەواو نەبێ. ئیمامی ئەحمەد و ئیمامی موسلیم و هی تریش گێڕاویانەتەو.. حەکیمی کۆری حیزام دەلێ: پرسیارم لە پیغەمبەر کرد ﷺ وتم: قوربان! ئەگەر ژنە کەم کەوتە حەیزەو هەم بۆ رەوايە لە گەلیدا بکەم لە کاتی بێنویژیە کەیدا؟ پیغەمبەر ﷺ فەر مووی: لە ناوکی بەرەو ژوور!

نایەتە کە لە سەر تاوێ هۆی یاساغ کردنەو کە ی بەیان کرد، ئەمجار یاساغ کردنەو کە ی چەسپاند، تا بە دلنیا ییەو موسولمان پەرەو ی بکەن و هەری بگرن، بۆ ئەو ی بشزانرێ کە ئەو جوړە حوکمانە بۆ بەر ژە وەندی ئادە میزاد دانراون، نە ک کاریکی تەعەببوییە، بە کورتی بە گۆرە ی نایەتە کە پێویستە لە کاتی بێنویژی دا جوتبوون لە گەل ئافرەت نە کرێ، چونکە دە بیته هۆی ئە زیەت و زیان هەم بۆ ئافرەتە کەو هەم بۆ پیاو کە...! زانستی پزیشکی تازەش ئەو ی سەلماندو کە جوتبوون لە گەل ئافرەتدا لە کاتی بێنویژی دا ئەم زەرەر و زیانانە ی لێ دە کە و نەو:

- ۱- ئیش و نازاری کۆتە ندامی زاووزی ئافرەت، جاری وایش دە بی مندال دانی ئافرەت هیلکە دانی هەو دە کا و زیان بە تەندروستی ئافرەت دە گە یە نی، تەنانەت جاری و دە بی هیلکە دانی دە فەوتینی و نە ژۆکی دە کا.
- ۲- داخل بوونی برێ مادی حەیز بۆ ناو ئە ندامی زاووزی پیاو هەو ی کیمیای، (التهاب صديدي) دروست دە کا کە نە خۆشی یە کی سامناکە، جاری و هە یە دە تە نیتەو بۆ هیلکە، گون و زیانیان پێ

ده گه نی و نه زوکی له پیاودا دروست ده کا، جاری وا ده بی نه خوشی ئایدز له پیاودا دروست ده کا، نه گهر میکرۆبه کانی له خوینی ئافره ته که دا هه بی! به کورتی و پوختی نزیکبوونه وهی پیاو له ئافره ت له کاتی بینوژی دا ده بیته هوی نه خوشی له پیاو و ژنداو ئامیره کانی زاووزی تووشی هه وکردن (التهاب) ده کاو ته ندروستی تیکده داو نه مه ش زیانیکی گهره به و پتویسته پاریزی لی بکری.

هه ر بویه شه، پزیشکانی سه رده و شاره زایانی رایان وایه: که پتویسته پیاو له کاتی بینوژی ئافره ت دا توخنی نه که وی و هه کو چۆن قورئان فره مانى پی کردوین: ﴿فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ﴾ نه گهر له بینوژی پاک بوونه وه و خویان شت، بچنه لایان له و شۆینه وه که نه فس ئاره زوی ده کاو و هه وه نه وهی لی ده که ویته وه بهر قه رار بوونو درێژه دان به ژیا نی ئاده میزادی لی ده سه بهر ده بی!!

ئه م نایه ته ئاماژه بو نه وه ده کا شه ریه تی ئیسلامی داوای ژنه یانانو شووکردن ده کاو ره به نی به لاوه ناپه سه نده!! هه رامه بو موسو لمانو دروست نیه که واز له ژنه یانانو شووکردن یینی، به و هیوایه که نه مه کاریکی خودا په رستی به و لای خودا په سه نده! چونکه په ره وردگار منه تبارمان ده کا به وه که له ره گه زی خۆمان ژنی بو دروست کردوینو ده فره موو: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً﴾ .

داوای لی کردوین که له باره گای په ره وردگار بیارپینه وه که خودا له ژیا نا سه رکه و توومان بکا، له خیزانی به ره وشتو داوینپاکنو مندالی چاو فینک که ره وه و دل خوشکه ره مان بداتی. کاتی که پیغه مبه ر ﴿وَفِي بَضعِ أَحَدِكُمْ صَدَقَةٌ﴾ که یه کی که له ئیوه ده چیته لای خیزانی خوی خیری ده گاتی. عه رزی پیغه مبه ریان کرد، وتیان: ئه ی پیغه مبه ری خودا! ئایا یه کی له ئیمه بچیته لای خیزانی خوی ئاره زووی

خۆی دابین بکا خیری دەگاتی؟! پیغه مبهەر ﷺ له وه لامدا فهرمووی: نایا نه گهر یه کیک له ئیوه بجی ئاره زووی خۆی له حه رامدا نه نجام بداو داوینپییسی بکا گوناھی ناگاتی؟؟ دیاره گوناھی ده گاتی.

پوختهی قسه ئه وه یه؛ که ئاینی ئیسلام نازاردانی نه فسو جهستهی نه کردوه به شیک له خوداپه رستی و خوگرته وه له له زه ته خوشی حه لالو زولالی داناوه به سه رپیچی کردنی ریبازی سروشتو به گوی نه کردنی فه رمانه کانی خودای مه زن. ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ﴾ بیگومان پهروه ردگار ئه وه به ندانهی خوش دهوین که بو لای ئه وه ده گه رینه وه وه له سه ر خراپه کاری به رد وه ام نابن و نا هیلن ده سه لاتنی شه هوه ته ئاره زووی به سه ر سروشتو ره وشتدا زال بی و ناچن له کاتی بینویژی سواری ژنه کانیان ببن یان له پاشه وه بچه لایانو له کۆمیا نه وه ئاره زووی خویان دابین بکه ن!! ﴿وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾ هه رکه سیك خۆی له پیسو پۆخه لی پاک بکاته وه وه خو له سه رپیچی کردنی تاوان دوور بخاته وه لای خودا خوشه ویسته وه ریزداره. دیاره ئه مانه خوشه ویسترن له وه که سانهی که ده که ونه زلکاوی بی دینی و تووشی تاوان کردن ده بن و دوا یی ته و به ده که ن!

﴿نَسْأُوكُم حُرْث لَكُمْ﴾ ژنه کانتان جیگای کشتو کال کردن تان چۆن زه وی پاکو خاوین و به پیت تۆوی پیوه ده که ی به رو بووم ده دا بژیوتان لی ده ست ده که وی ژنه کانیستان که تۆویان تی ده که نو له گه لیان جووت ده بن مندالتان بو به ره هم دینن! ئه وه مندالانه ده بنه هو ی دریشه دان به ژیا نی ئاده میزادو زنجیره ی ره چه له کتو ژیا ن به رد وه ام ده بی، ئا فره تیش سه رچا وه وه هو ی هه ره گرنگی دریشه پیدانی ژیا نه، ئه رکی پیروزی سه رشانی ئا فره ت منال بوونو پهروه رد ه کردنی مناله. که وایی ﴿فَأَتُوا حُرْثَكُمْ أَنْسِ شَتْمُ﴾ بچه لای ژنه کانتان له وه شوینه وه که هیوای مندالبوونی لی ده کری.

هیچ تاوانی تیدا نییه که بچنه لای خیزانه کانتان بههر شیوهیه که
 هەزتان لی بێ و لهو شوینەوه که مندالی لی دەبی بهمهرجی نهو ئافرهته
 له بینوویی دا نهبی!! پهروه رگار نایهوی له زهته خویشی له ئیوه قه دهغه
 بکات به لکو خێرو سوودی بۆ ئیوه دهوی. نایهوی ئیوه تۆمی خۆتان
 بخهنه شوینیکهوه که شوینی نیه. یا له کاتی که تۆمه کهی تی بکهن که
 شوینه که ئاماده نهبی بۆ وه رگرتن و پهروه رده کردن.

پهروه ردار لهما نایه ته دا حیکمه تی پیکه وه جووت بوونی ئافره ته و
 پیاوی روون کرده وه. که نه ویش درێژ دهان به ژیا نو به رده وهام بوونی
 ره چه له کی ئاده میزاده له سه ر زه وی. وه کو چۆن دانه ویله و به روو بووم به
 کیلان و کشت و کال کردن به رده وهام ده بی ئاواش زنجیره ی ئاده میزاد به ژنو
 ژن خوازی و زاووزی و تریکبونه وه ی پیاو و ئافره ته له یه کتری و جووت
 بوونیان له کاتی شیاو و گونجاو دا ده بیته هۆی مانه وه ی ره گه زی ئاده میزاد
 له سه ر زه وی. له بهر نه وه ره وا نیه و ناشی ئیوه له کاتی بینوویی دا له
 ژنه کانتان نزیك ببنه وه، چونکه له و کاته دا منال دانی ئافره ته که
 (کیلگه که) ئاماده یی تیدانیه بۆ وه رگرتن و چاندن و شین بوون.

﴿وقدموا لأنفسکم واتقوا الله﴾ شتی به قیمه ته به سوود بۆ خۆتان
 پیشکەش بکەن و پەز مە ندە ی بکەن، هیچ شتێکی ش بۆ ئینسان له وه
 باشترو به سوود تر نیه که بۆ کاتی پیر بوون و دوامردنی مندالیکی صالح و
 راستال بخته وه سوودی دین و دنیای پی بگه یه نی.

وه کو له فهرموودیه کی پیغه مبه ردا ﷺ هاتوه ده فهرموی: ﴿ان
 الولد الصالح من عمل المرأ الذي ينفعه بعد موته﴾ مندالی صالح و
 راستال له بهر ره می کرده وه ی پیاو ده وی مردنیشی سوودی پی ده گه یه نی،
 ده ی خۆ مندال سوود به خش نابی نه گه ر دایک و باوک به شیوه یه کی ریک و
 پیک پهروه رده ی نه که نو ره وشتی جوانی تیدا نه روینن. نه مه ش داخوازی
 نه وه ده کات که پیاو تا بۆی بکری ئافره ته ره وشت جوانی خۆ شه ویست

ماره بکا، هی وا که مندالی بیئو یارمه‌تی میرده‌کە‌ی بدا بۆ پەروەردە کردنی مندالەکانیان، مامۆستایەکی پیشکەوتووبی و ره‌وشتی جوانو کرداری چاک فی‌ری مندالەکانی بکاو پەروەردە‌ی موسولمانانەیان بکات، چونکە که مندال چاو دەکاتەو وەو خۆی دەناسی هەلسو کهوتی دایکی دەبینی و ئەو کردارو گوشتارە‌ی لەمیشکی دا نه‌خش دەبەستی و کاری تیدەکا، ئیتر ئەو مندالە که له‌ باوہشی دایکیکی وادا پەروەردە بوو، بەرەوشت بەرزی‌بەو و پێ دەگا و گەشە دەکا و چاو دەکاتەو!!

﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ پابەندی فەرمانەکانی خودابن و ئاگادار بن نه‌چن له‌کاتی بی‌نوژی دا له‌گەڵ ئافرەتا جووت ببن و تۆم و گەرای خۆتان بەفیرو بەدەن و له‌کاتی حەیزدا بچنە لای خیزانەکانتان، یان له‌پاشەو وەرا بچنە لایان و تۆماوی خۆتان ئاراستە‌ی شوینی‌ک بکەن که جیگای مندال‌بوون نی‌یه.. یان خۆتان بیاریزن له‌و که ئافرەتی خراب بۆ هاوسەری خۆتان هەلبژیرو خیانت له‌خۆتان بکا و مندالتان خراب پەروەردە بکا، ژبانی دونیاتان لی تال بکا و پاشەپۆژیشتان له‌کیس بچی.

ئەمجار پەروەردگار هەپەشە لەو کهسانە دەکا که سەرپیچی فەرمانەکانی دەکەن و دەفەرموی: ﴿وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ مَلَاقُوهُ﴾ باش بزانی و دنیابن که ئیوه هەمووتان رۆژی قیامت دەچنەو و لای پەروەردگارتان و جیسابتان له‌گەڵ دکا و سزای سەرپیچی کردنتان دەدا و له‌ سۆنگە‌ی مله‌وری و گوی پێ‌نەدانتان سزای بەئیش دەچیژن. ﴿وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ مزگینی بدە بەو موسولمانانە‌ی که سنوور بەزینی ناکەن و له‌ چوارچیو‌ی ئایین دەرناچن و شوین ئامۆزگاریەکانی قورئان دەکەون و بە‌گۆیرە‌ی قورئان و حەدیث هەلسو کهوت له‌گەڵ خیزان و مندالەکانیان دا دەکەن، خۆشەختی و کامەرانی هەردوو دنیا بە‌دەست دینن! چونکە که سی‌ک هاوسەری راستالو داوین‌پاکو موسولمان بۆ خۆی هەلبژیرو جوانو ریکو پیک پەروەردە‌ی مندالی خودا پێداوی بکا کامەرانو چاوفینکو

له حەدیشی پێغه‌مبەردا هاتووە دەفەرموی: ﴿وَلَا يَمْلَأُ جَوْفَ ابْنِ آدَمَ إِلَّا التَّوَّابُ﴾ گۆل نەبێ وەرگی ئادەمیزاد پەر ناکا.

حوکمی ئەم نایه‌ته گشتی‌یه بۆ موسولمانان و ناموسولمان، سوننه‌تی خودا و هه‌هایه یارمه‌تیده‌ری حەقه ریسواکه‌ری به‌تاله! ﴿وَلَا يَكْلَمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ ئەوانه خودا روژی قیامەت نایاندوینی و رووی رەحمەتیان تی ناکاو رقی لێیانە ﴿وَلَا يَزْكِيهِمْ﴾ له گوناھو تاوان پاکپان ناکاتەوه و لێیان خۆش نابێ بەمەر جێک بە کافری بمرن! ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ سزای بەئێشو نازاریان بۆ نامادە کراوه. ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهَدْيِ﴾ ئەو خودا نەناسو فێلبازانە‌ی که ناوا نیگای خودا دەشیوین و گۆرانکاری له کهلامی خودا دەکەن و خوداش سزای بەئێشی بۆ داناون رووی رەحمەتیان تی ناکا ئەوانەن که رێبازی راستیان نەگرتوو، ئەو په‌یامه‌ پێروژه‌ی پێغه‌مبەر هه‌لنا‌بژیرن، شوین هه‌وا و هه‌وه‌سی فێلباز و خوانه‌ناسان دەکەون گومرایییان هه‌لبژاردوو ﴿وَالْعَذَابُ بِالْمَغْفِرَةِ﴾ شیاوی سزای دۆزه‌خن، لێبوردنیان بۆ نیه، چونکه بۆ خۆیان ئەو رێگایه‌یان په‌سه‌ند کردوو و سته‌میان له‌ خۆیان کردوو ﴿فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ﴾ واته‌: پێکیشییان له‌و کرداره‌ ناره‌وايه‌یان که ده‌بیته‌ هۆی چوونه‌ ناو ئاگریانه‌وه‌ شوینی سه‌رسوڕمانه‌! به‌رده‌وام بوونیان له‌سه‌ر ئەو رێبازه‌ سامناکه‌ی که ده‌یانباته‌ ناو دۆزه‌خه‌وه‌ و گۆی پێ نەدانیان به‌ ئاکامی ئەو کرداره‌ خراپانه‌یان ئەوه‌ ده‌گه‌یه‌نی که له‌ ئاگر ناترسن و خۆی بۆ راده‌بگرن، ئەمه‌ شتیکی وایه‌ ده‌بێ جێگای سه‌رسوڕمان بێ، ده‌بێ چی بێ وای لێ‌کردن که خۆیان بۆ ئاگری دۆزه‌خ رابگرن!! له‌وه‌ش سه‌رسوڕه‌ینه‌رت‌تر ئەوه‌یه‌ که ئادەمیزادی هۆش‌مه‌ند ئەو ئاگره‌ بۆ خۆی ره‌وا ببینی و رازی بێ بیکاته‌ مالی خۆی. ﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾. ئەو سزایه‌ی باس کراوه‌ بۆ ئەو خوانه‌ناسانه‌ ته‌رخان کراوه‌ به‌هۆی ئەوه‌وه‌یه‌ که خودا ته‌وراتی ناردوو بۆ ئەوه‌ی ئەو حەق و راستی‌یه‌ی تێیدا‌یه‌ بلاوبکریته‌وه‌ که‌چی ئەوانه‌ ده‌یشارنه‌وه‌ و

ئەو کارە باشە ناکەم ئیتر وازی لی‌یینن، لەبەر ریزی سویندە کە کاری خیر لەخۆتان قەدەغە بکەن، هەرگیز خودا رازی نیە، ناوہ پیروژەکانی ببنە لەمپەر و رێگر لەبەردەم کاری چاکەدا زۆرجار وا رێدەکەوی ئادەمیزاد پەلە دەکا، سویند دەخوا فلان ئیش ناکا، خودی ئیشکە کەش کاری خیرە، یان سویند دەخوا کە فلان ئیش بکا ئیشە کە کاری شەرە، ئیتر پەرەردگار نەهی لی‌کردووین لەووە فەرمانی پی‌کردووین کە وردبینەو، بزانی خیر و سوود لەچی دایە، ئەووە ئەنجام بدەین و سویندە کە لەخۆمان بخەین و کە فارەتە کە ی بدەین ﴿والله سمیع علیم﴾ پەرەردگار بیسەرە بو ئەو قسەیهی کە بەسەر دەمتاندا دی ناگاداری مەبەستو نیازتانەو دەزانی چی لەدلتانایە: کەوابی بەناشکراو بەنهیانی پابەندی نامۆژگاری یەکانی بن و چاودیری سنووری شەریعەتە کە ی بن و سنووربەزینی نەکەن تا بچنە ریزی رزگاربان و سەرفرازی دونیا و قیامەت بن.

ئیینو جەریر دەلی: هۆی نازلبوونی ئەم نایەتە ئەووەبوو کە ئەبووبەکر سویندی خوارد کە ئیتر لەووە بەولاو کۆمەکی بە (مسطح) نەکا، چونکە ئەم کابرایە خزمی نزیککی ئەبووبەکر بوو رۆلێکی گرنگی هەبوو لە سازکردنی بوختان بە عایشە.

ئەم نایەتەش کە دەفەرموی: ﴿ولا یاتل اولوا الفضل منکم والسعة ان یؤفوها اولی القربی﴾ النور/۲۲. هەر دەربارە ی حەزەرەتی ئەبووبەکر و مسطح نازل بوو، کە ئەبووبەکر کۆمەکی و یارمەتیدانی لە مسطح بپری.. کە لەبی دەلی: ئەم نایەتە دەربارە ی عەبدوللای کۆری رەواحە نازلبوو.

﴿لا یؤاخذکم الله باللغو فی ایمانکم﴾ خودا تاوانبارتان ناکا و سزاتان نادا لە سۆنگە ی ئەو سوینە ناساییانە ی کە بەسەر دەمتاندا دی لەکاتی قسەکردندا بی‌مەبەست دەکەوێت ریزی قسەتانەو، ئەووە هیچ کە فارەت و بریتی دانتان لەسەر نیە ﴿ولکن یؤاخذکم بما کسبت قلوبکم﴾ تاوانبارتان دەکا و سزاتان دەدا ئەگەر لە دڵەو سویندە کە بخۆن و

مه بهستی تاییه تیشتان لهو سویند خواردنه هه بی، شهوه ده بی
که فاره که ته که ی بدن یا سزای سویند خواردنه که تان ده که ویتته سهرو بو دوا
روژتان ده بیته کۆل گرانی و قورسای ته رازووی گونا هتان!!

﴿والله غفور رحيم﴾ پهروه دگار لی بوردووه له تاوانی بهنده کانی -
ته گهر مه یلی لی بی - خوش ده بی و به حه وسه لهو بارقوله، مۆله تی بهنده
گونا هکاره کانی ده داو خیراو ده سته جی تۆله یان لی ناسینی! شتیکیان
داوا لی ناکا که له توانایان دا نه بی، همرشتیکیش ده سه لاتی خویان تییدا
نه بی و به دلو مه بهسته وه نه یکن له سهریان حساب ناکا.

حوکمى سویند خواردنی پیاو له خیزانی خوی

لِّلَّذِينَ يُؤْلُونَ مِن نِّسَائِهِمْ تَرَبُّصُ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ فَإِنْ فَاءُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ

رَحِيمٌ ﴿٢٢٦﴾ وَإِنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٢٧﴾

وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَنْ يَكْتُمْنَ مَا

خَلَقَ اللَّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ إِنْ كُنَّ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَبِعَوْلَتُهُنَّ أَحَقُّ

بِرَدِّهِنَّ فِي ذَلِكَ إِنْ أَرَادُوا إِصْلَاحًا وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ

وَلِلرِّجَالِ جَالٍ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٢٨﴾

دواى روونکردنه وهى حوکه کانی سویند خواردن به گشتی ده چیتته سهرو
باسی سویندیکى تاییه تی شهوش سویند خواردنی میرده له ژنی خوی؛ که
سویند ده خوا نه چیتته لای. نه ته لاقی ده داو، نه موعاشه وهی ژنو
میردایه تی له گهل ده کا. ده فرموی: ﴿لِّلَّذِينَ يُؤْلُونَ مِن نِّسَائِهِمْ تَرَبُّصُ
أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ﴾ نهوانه ی سویند له ژنه کانیان ده خۆن ته هده کهن که لییان
نزیک نه بنه وه موعاشه وهی ژنو میردایه تیشیان له گهل دا نه کهن نهوانه تا
چوار مانگ مۆله ت ده درین بو شهوه ی بیر له داهاتوو وه زعی خویانو

ژنه کانیان بکه نه وه، ئه م جوړه سویند خوار دنه کاریکه خدا پی ژی رازی نیه، چونکه خۆشه ویستی نیوان ژنو میرد ناهیللی، په یوه ندی و هاوکاری و سوژیان بو یه کتری ده پچړینی.

هه روه ها ژنو میرده که و مندالو خزمیان تووشی نار هه نعتی ده کا. مافی نافره ته که ش پیتیل ده کړی و سوکایه تی پی ده کړی.

یه کیچک له دابو نه ریته ناشیرینه کانی سهرده می نه زانی نه وه بوو نه گهر پیاویک ژنه که ی به دل نه بوايه و نه شی ویستایه پیاویکی تر ماره ی بکاته وه سویندی لی ده خوارد که هه رگیز نزیکی نه که ویته وه. ئیتر ئه م نافره ته ویل و سهر گهر دان ده بوو نه به بیته ژن حیساب ده کرا تا ریگای بی شو بکاته وه، نه خاوه ن میردیش ده بوو! که ئایینی ئیسلام هات ئه م دابو نه ریته به رد ه وام بوو موسولمانانیش نه مه یان له گه ل ژنه کانیان دا ده کرد، ئیتر ئه م نایه ته هاته خواره وه و سنووریک ی بو میرد داناو ریگای نه دا چی تر مافی نافره ت پیتیل بکړی.

ماوه یه کی دیاری کراوی بو میرده که دانا، بو نه وه ی له و ماوه یه دا بیر له وه زعی خوی و خیزانه که ی بکاته وه، یان که فاره تی سوینده که ی بداو ژنه که به ریته وه لای خوی و موعاشه رهی ژنو میردایه تی له گه لدا نه نجام بدا، یان ته لاقی بداو لی ی جودا بیته وه، بو نه وه ی ژنه که بتوانی بو خوی شو بکاته وه.

﴿فَإِنْ فَاءُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ جا نه گهر پیش ته و او بوونی چوار مانگه که، یان له کاتی ته و او بوونی دا بگه رینه وه بو لای ژنه کانیانو سوینده که له خویان بخه نو که فاره ته که ی بده نو موعاشه رهی ژنو میردایه تیان له گه لدا بکه ن، نه وه په روه ردگار به ر هه مته تی بی پایانی خوی له گونا هی سوینده که یان خوش ده بی و لییان ده بورئ.

﴿وَإِنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ﴾ نه گهر له سهر نه وه سوور بوون که نه چنه وه لای ژنه کانیانو ویستیان ته لاقیان بده ن له ماوه ی دیاری کراو و دوا ماوه که ش

نەچوونەو لایان ئەو بەپێی رییازی ئیمامی حەنەفی تەلاقەکی دەکەوێ، بەپێی رییازی شافعی مەزھەبەکانی تر دەبێ قازی حوکم بکا بە تەلاقەکە.

﴿فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ بێگومان خودا ژنەواوە و بیسەرە بۆ سویندەکەش و بۆ تەلاقەکەش (علیم) زانایە بەمەبەست و نیەتیان و ناگادارە، جا ئەگەر بەو سویند لیخواردن و تەلاقانە، مەبەستیان زیان گەیاندن بێ بەژنەکانیان ئەوە بابزانن خودا تۆلەیان لی دەستی و سزایان دەدا، ئەگەر بیانویەکی شەرعیشیان هەبێ ئەوە خودا لیخۆشبوو و لییان دەبووری.

بەکورتی و پوختەیی ئەگەر کەسیک سویندی خوارد کە نەچیتەلای ژنەکی بۆی رەوانیە زیاتر لەچار مانگ پەرە بەم کارەیدا، جا ئەگەر پیش تەواو بوونی ماوەکە پەشیمان بوو و سویندەکە لە خۆ خست و چوو وە لای ژنەکی ئەوە هیچ گوناھێ لەسەر نیە.

ئەگەر ماوەکە تەواو بوو، پیاو کە دوورپێگە لەبەردەمدایە، یان پەشیمان بوونەو و تەوێ کردن و گەرانەو بۆ لای ژنەکە دەست کردنەو بە موعاشەرە و ژنو مێردایەتی. یان تەلاقانی ئیجگارەکی. پێویستە لایەنی خودا بەرچاو بگرێ لەو رێگەیە هەلی دەبژێرێ، خۆ ئەگەر بە دەم تەلاقی نەدا ئەو بە کردەو تەلاقەکە کەتوو و واتە: دوا تەواو بوونی چارمانگە کە پیاو کە بیهوێ و نیهوێ تەلاقەکە خۆدەسەری دەکەوێ.

بێگومان لەئایەتە کەدا ئاماژە بۆ ئەو کراوە کە لای خودا پەشیمان بوونەو و گەرانەو بۆ لای ژنەکە پەسەندترە لە تەلاقانەکە. چونکە پاداشتی پەشیمان بوونەو کە بەرەحمەت و لیخۆشبوونی خۆی داناوە، بەلام بۆ تەلاقانەکە دەفەرموێ خودا ژنەواوە چی دەلێن و دەزانێ دلایان چی تێداوە!!

ئەمە ئەگەر کابرا سویندە کە ی وا خوارد کە هەتا هەتایە یان زیاد لە چوار مانگ نەچیتە لای خیزانە کە ی . بەلام ئەگەر ماوە یەکی کە مەتر لە چوار مانگ دیاری کرد ئەو ئەگەر تەواوی کرد هیچی ناکەوێتە سەر .

لە نایهتی پیشوودا پەرورەدگار حوکمی پیاوی سویندخواردوو (مولی) روون کردەو : کە یان دەبێ پەشیمان بێتەو وە بچیتەو وە لای خیزانە کە ی ، یان تە لاقی بداو لە یە کتر جیا ببنەو . کە وای گونجاو وە دوابەدوای ئەو وە برێ حوکم و چۆنیەتی تە لاق باس بکا و بیکاتە تەواوەری ئەو وە ی پیشوو !!

لە نایهتی پیشوودا حوکمی سویندخۆری بەیان کرد کە پیاو . بابزانی حوکمی ژنە کە چی بە ئەگەر تە لاق درا ، یان دادگا تە لاقی خست . نایا پتویستە ژنە کە عیدە بەگری ، یان پتویست ناکا ؟!

جا بۆ وە لام و روونکردنەو وە ی ئەم حوکمانە بە تیکرایی ، فەرمووی : ﴿والمطلقات يتربصن بأنفسهن ثلاثة قروء﴾ ئەو ژنانە ی تە لاق دەدرێن و سەر و عوزر شۆرن و حەیز یان پیادی واتە : لە حەیز نەو و ستانەو وە لە بەر پیری ، یان نەخۆشی ، یان منداڵ نین و نە کە و تبنە حەیزەو وە ؛ دان بەخۆیان دەگرن و چاو و پوانی دەکەن ؛ تا سی جار دەکەو نە حەیزەو وە پاک دەبنەو ، تا دلیان کە سکیان نی یە و منال دانیان خالی یە لە کۆرپە لە ، ئەمجار دەتوانن شووبکەنەو وە خۆیان لەمێردیکی دیکە ماره بکەن ، و شە ی ﴿بأنفسهن﴾ ناماژ یە بۆ ئەو وە ی کە ئەو ژنانە پتویستە لە سەریان حەزو ئارەزووی شوکردنەو وە یان لغا و بکەن ، تا ئەو ماو و تپەر نە کات ئەم جلەو وە بەرە لالا نە کەن ؛ ئەمەش کاریکە ئافرەتان دەتوانن ئەنجامی بدەن و ئەو ماو یە دان بەخۆیان دا بگرن ﴿ولا يحل هن أن يكتمن ما خلق الله في أرحامهن﴾ دروست نیە بۆ ئەو ژنە تە لاق دراوانە کە ئەو کۆرپە لە ی خودا لە مندا ل دانیان دا دروستی کردو وە بیشارنەو وە ! پتویستە لە سەریان کە هەستیان کرد بەو کە سکیان هە یە بیدرکینن و دەری بخەن . هەر وە حەرەمە بینوێژیان بشارنەو وە . وای دەکەوێ ئافرەت شەو مێردە کە ی دەچیتە لای و

سکی دەبێ بەیانی تەلّاق دەدرێ ئیتر ئەم ئافەرەتە دەزانێ کە سکی هەیه بەلام سکه کەمی دەشاریتەو و پاش ماوێهک شوو بە پیاویکی تر دەکاتەو و ئیتر سکه کەمی دەخاتە پال میردی تازەو لەهی میردی پیتشوو دەپچرێ!!

بەمەش ریگا لە میرده تازە کەمی دەگرێ کە پەشیمان بیتەو، یان تەلّاقی بدا، ئەم دابو نەریته لەسەر دەمی نەزانی دا باوبوو، کە ئایینی ئیسلام هات: قەدەغەمی کرد، چونکە ئەمە جوړیکە لە بوختان و غەشو پچراندنی منداڵە لە باوکی خۆی و نسیبەت دانیەتی بۆ لایەکی تر یان وا پێ دەکەوێ؛ ئافەرەتیک تەلّاق دەدرێ لە دادگا بژیوی عیدەمی بۆ دەبردیتەو، ئیتر چۆنیەتی بیتوژی و پاکبەوونەو کەمی دەشاریتەو، عیدەمی تەواو بوو، دەلێ هیشتا پاک نەبوومەو بۆ ئەوێ بژیوی مانگیك زیاتر وەرێگرێ، ئەمەش کاریکی نادروستەو ئەوی وەری ئەگرێ لەو ماوێ زیادەدا حەرامە.

جا چونکە دادگا و احوکم دەکا بەو کە ئافەرەتی تەلّاق دراو تا لە عیدەدا بێ نەفەقەمی لەسەر میرده تەلّاق دەره کەیهتی ئیتر ئەو ئافەرەتە تەلّاق دراوانی کە شوویان دەست ناکەویتەو هەموو فرتو فیلێک دەخەنە کار بۆ ئەوێ ئەو نەفەقەیه درێژە پێ بدەن.

بۆیه ئیستا لەهەندێ وولات دا دادگا و احوکم دەکا کە ئەوپەری ماوێ عیدەدا سالتیکی قەمەری بێ و لەو تێپەر نەکا، ئەمەش بەگۆڕەمی رای ئیمام مالیکه (رەحمەتی خوا لەسەری).

پتویستە ئافەرەتان زۆر بەوردی گۆی بیستی ئەم نامۆژگاریانە بن.
﴿إِنْ كُنْ يَوْمَئِذٍ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ ئەگەر بەراستی بروایان بەو خودایە هەیه کە ئەحکامی حەلال و حەرامی ناردۆتە خواری، هەروەها بروایان بەرۆژی قیامت هەیه کە هەموو کردەوێهک پاداشتو سزای خۆی هەیه و هیچ شتیکی ون نابێ، هەرگیز ئەوێ لەسکیان دایە نایشیرنەو،

چونکہ کەسیک بېروای ھەبێ بەوہ کە پابەندبوون بەئەم نامۆزگاریانە پاداشتو رەزامەندی، خودای تێدایەو گۆی پێنەدانیان دەبیتە بەدبەختی و زەرەرمەندی دەبێ زۆر بەدلسۆزییەو پابەندییان بێ، دیارە ئەم ئایەتە ھەرەشەییەکی توندی لەخۆ گرتووە.

﴿وَبَعُولَتِهِمْ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِي ذَٰلِكَ﴾ جا ئەگەر لەماوەی ئەم عیددەییەدا، ژنو مێردەکە بیروبۆچوونیان گۆراو ھەلوێستی خۆیان گۆی و ژێوان بوونەو، ھێشتا عیددەکە بەسەر نەچووبو، ئەوہ مێردەکە شایستەییە، بەگێرانەوہی ئافرەتەکە بۆ ژێر نیکاحی خۆی، واتە: ھەر بەوہندە پیاوہکە بلێ وا فلانم ھینایەوہ ژێر نیکاحی خۆم، دەبیتەوہ بە خێزانی، بەمەرچی پیاوہکە نیەتی ئاشتبوونەوہ و حوسنی موعاشەرە ی ھەبێ، بەلام ئەگەر مەبەستی لە گەرانەوہکە ئەزەتدانی ئافرەتەکە بێ، بیەوێ رێگای شووکردنەوہ بەپیاویکی تری لی بگریو نە بۆ خۆی موعاشەرە ی ژنو مێردایەتی لەگەڵدا بکاو نە رێگاشی بدا شووبکاتەوہ بەپیاویکی تر؛ ئەوہ بێگومان تاوانبار دەبێ و ستەمکارە. بەکورتی ئەگەر پیاو لە گێرانەوہی ئافرەتەکە بۆ ژێر نیکاحی خۆی مەبەستی حوسنی موعاشەرە و ریککەوتنەوہ نەبوو، ئەوہ بۆی دروست نیە ژنەکە بگێریتەوہ بۆ ژێر نیکاحی خۆی، تەنانەت ئەگەر بەمەبەستی ئەزەتدان رێجەشی بکاتەوہ، رێجەکردنەوہکە ی دانابەستری.

بۆیەش پیاوہکە شایستەییە بەگێرانەوہی ئافرەتەکە، چونکہ ئەو ئافرەتە دوای ئەوہی تەلاق درا ھەموو کەسیکی تر مارە ی ناکاتەوہ، واش دەبێ پیاوہکە لەتەلاق دانەکە پەشیمان دەبیتەوہ و ھەزی لی بێ کە بیخاتەوہ ژێر نیکاحی خۆی، بەتایبەتی ئەگەر منداڵیان لەبەین دابی سۆزی دواڕۆژی ئەو منداڵانەو پەرورە کردنیان زال دەبێ بەسەر تووڕەبوونو تەلاقدانیککی کاتی و ناسروشتی. ئەمە کاتیکی مافی ئەوہی ھەییە ئاوا سەر بەخۆ بەبێ رەزامەندی ئافرەتەکە ژنەکە بختەوہ ژێر

نیکاحی خوئی که ئافره ته که عید دهی تیپه ر نه بووبی. نه گهر عیده ی ته و او بووبی نه وه ده بی بهر زامه ندی ئافره ته که وه به ماره بی به کی تازه وه به ماره کردنیکی تازه نه مجار ئافره ته که ده بیته وه به خیزانی شهرعی.

جا له بهر نه وه ی که ریک خستن و ریک ئوپیک کردنه وه ی نیوان ژنو میرد کاتییک ده سته بهر ده بی که ههریه کی له ژنو میرده که مافی نه وی تریانی له بهر چاو بی، چونکه ده بی ههریه که یان بهرام بهر نه وی تریان مافو ئهرکی خوئی بزانی، واته: یه کسانی نیوان ژنو پیاو له هه موو شتییکدا جگه له پله ی لیپرسراوی بهر پوه بردنی کاروباری خیزان، که نه مه یان تایبه ته به پیاو وه!! جا بو چه سپاندنی نه م ده ستوره پیروژه، ده فهرموئ: ﴿وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ﴾ واته: هه یه بو پیاو به سهر ئافره ته وه چند مافیکو له بهرام بهر نه وه ش چه ند ئهرکیکی له سهرشانه. ئافره تیش به هه مان شیوه مافی به سهر پیاو که وه هه یه، ئهرکو ئهرکی خویشی له سهرشانه، چه ندیه ته و چۆنیه تی نه و مافو ئهرکه ش دابو نه ریتی نه و کو مه لگایه و شهریه ته و یاسایان سنوورداری ده کاو دیاری ده کا. نه گهر پیاو داوای شتیکی له ئافره ته که کرد له بهرام بهر نه و داوا کردنه دا ئهرکیکی ده که ویته سهرشان، بویه ئیینو عه بباس ده لی: من به گویره ی مانای نه م نایه ته خو م بو خیزانه که م قۆزده که م وه کو چۆن نه و خوئی بو من ئارایش ده دا!!

مه به ست نه وه یه پیاو و ژن مافو ئهرکیان له سهر یه کتری بهرام بهر و یه کسانه، ههر کرده وه یه ک ئافره ته بو پیاوی ده کا له بهرام بهر ی دا پیاویش کرده وه یه کی بو نه و ئافره ته هه یه. ههر دوو کیان هاوته رازوون له مافو به شدا، یه کسان له هه ستو شعوروو هوش و ئاوه زدا، که واته: دادوهری نیه لایه کیان بیته دیکتاتور به سهر لایه که ی تریان داو بیچه و سی نیته وه!! چونکه ژبانی هاو به شیان خو شو کامه رانی نابی نه گهر ههریه که یان وه کو پیویست ریزی یه کتری نه گرنو ئهرکو مافی یه کتریان له بهر چاو نه بی.

ئەمە شتىكە نكوولی لی ناکرۆ سروشت چەسپاندوویەتی، ھەریەكە لەژنو پیاو بۆ کاریك لەبارو گونجاو، بەگۆرەى سروشت ئەركى ئافرەت بەرپو ھەردنى ئەركو ئوركى ناو ماله و ئەنجامدانى پتووستیایەتی ھەر شتىك كەپەيوەندى بەكارى ماله ناوخۆى خیزانەو ھبى؛ لەسەر پیاویش پتووستە كارو كاسبى و پەيداكردى بژىوى بۆ خۆى و خیزانەكەى. ئەمەش مانای وا نیه ھەرچى ئیشى ناومالە ھەردەبى ئافرەت بىكا، ھەرچى ئیشو كارى دەروەش ھەیه، ھەردەبى پیاو كە بىكا. بەلكو ھەریەكەیان -ئەگەر ھەبوو بوو- یارمەتیدەرو خزمەتكارو كارەكەرو كرىكار بۆ خۆى دا بین بكا. ھەروەكو چۆن رىگا لەو ھەش ناگیرى كە ھەریەكەیان یارمەتى ئەوى تریان بدو لەكاتى پتووستدا كۆمەكى بەیەكترى بكەن. بەلگەشمان لەسەر ئەم بۆچونە ئەو ئایەتەیه كە دەفەرموى: ﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾ ھاریكارى بەكترى بكەن لە كارى چاكەو خوداپەستى دا ھەرگیز لەكارى خراپەو ستەمكارى دا كۆمەكى بەیەكترى مەكەن.

بەكورتى و پوختى ئایىنى ئىسلام ئەو ھەندە پلەى ئافرەتى بەرزكردۆتەو و ریزی لی ناو ھىچ ئایىن و یاسایەك نە لە كۆن و نە لەسەردەدا نەیتوانیو ھەكو ئىسلام ریزی لی بنى!! تەنانت و لاتە پێش كەوتەكانى سەردەمیش ھەر نەیتوانیو ئەو پلەو پایەى بەدەنى؛ ئەو ھەتا ھەرچەندە ئەو یاسا و تەشریعاتە سەردەمانە زیادەپەرەى دەكەن لەریزلینانى ئافرەت و فێركردنى ھەموو جۆرە زانست و فەن و پیشەىەك بەلام لەگەڵ ئەو ھەش دا قانونو یاسای برى لەو ولاتانە رىگا نادەن ئافرەت بەبى پرسى مێردەكەى سەودا و مامەلە بەمالى خۆیەو بكا!!

دەى ئەو ئایىنى ئىسلام پێش چوار دەسەدە ھەموو ئەو جۆرە ھەق و مافانەى بۆ چەسپاندو ھەو قانونو یاسای بۆ دانائەو، بەلام تا سەد سالیكیش پێش ئیستا لە خۆرئاوا مامەلەى نامرۆزانە لەگەڵ ئافرەت

ده کراو، وه کو سهرده می پیش نیسلام به چاوی به ندایه تی و کزیله یی سهیری ده کرا؛ به لکو خراپتریش!! سهر نه وه یه خوژئاوایی به کان که شهریه تی یاساو شاره ستانیان دهر باره ی ئافره ت ناگاته شهریه تی نیسلام شانازیما به سهر وه ده که نو به نه فامو تینه گه یشتو ناومان دینو پتیا وایه؛ نه وه ره نگدانه وه ی ته علیماتی نایینه که مانه، دیاره عوزریشیان هه یه له وه دا که ئیمه به گویره ی دابو نه ریتی عه شائیری و نه زانی له ناین دوور که وتوینه وه دوور که وتنه وه شمان له ناین وای لی کردووین که هه لوستی ناشیرین له گهل ئافره ت بنوینن؛ نه گینا که ی ناینی نیسلام شهریه تی نیسلام هه لوستی ناره وای به رامبه ر به ئافره ت هه لگرتوه؟ که ی له سهرده می پیغه مبهرو جی نشینه کانی دا به و چاوه که م ریزی به سهیری ئافره ت کراوه؟! پیوسته هه موو کاتی ئهم راستی به بهرچاو بگیری که هه له و تاوانی موسولمانان نابی بکرین به نیشانه ی ناکاملی شهریه تی ناکریته له که و که له بهر بو یاساو شهریه تی نیسلام، یاساو شهریه تی خوا کامله و توکمه و بی غه لو غه شن، هیچ سته مکاری خواری و ختیچی به کیان له خو نه گرتوه، ئهم یاسا باشانه هه ر نووسراو قسه ی روت نین، به لکو شیای جی به جی کردنو نه نجام دانن، له سهرده می ژبانی پیغه مبهرو جی نشینه کانیدا ههروه ها له روژگاری زیرینی نیسلام به ته وای ته نفیذ کراون، هیچ گیروگرفتیک جی به جی کردنیان به خو وه نه دیوه، خو هه ر یاسایه ک جاریک قبوولی ته نفیذ کردنی کرد ده شی چهند جاریکی دیکه ش ته نفیذ کردنه که ی دووباره بییته وه!!

به لام نه و پله یه ی که شهریه ت دایناوه بو پیاوان که ده فهرموئ: ﴿وَلِلرَّجَالِ عَلِيْهِنَّ دَرَجَةٌ﴾ نه وه پله ی سهرۆکیه تی و پتیا گه یشتنه به سهر کاروبارو بهرزه و هندی خیزاندا وه کو چوّن له نایه تیکه تر دا راقه ی ئهم نایه ته ی کردوه وه ده فهرموئ: ﴿الرَّجَالِ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ

بعضہم علی بعض وبما أنفقوا من أموالهم ﴿﴾ پیان سہروکارن بہ سہر
ثافرہ تانہ وہو نہرکی بہ پتوہ بردنو بہ ختوکردنیان لہ سہر شانہ ، چونکہ
پہرہردگار نہم زیدہ توانایہی پی بہ خشیونو دہ توانن نہم نہرکہ جی بہ جی
بکہین ، ہمروہا چونکہ لہ مالی خویان بژیوی خاووختزان دابین دہ کھن .

ژیانی ژنو میردایہ تی ژیانیتی کۆمہ لایہ تیہ ، دہ سی سہرؤکنو
لیپرسراویکی تیدابی ، کاتیک را و بوچوونو حہزو ثارہزوہ کانی
نہندامانی خیزانہ کہ جیاجیابوون نہو بریاری پتویست بداو نہہیل
ہدیرہ کہیان پەرتهوازہ ببزو ہدیرہ کہ لہ ناوازیک لی بدا ، خو ناشکراشہ
پیو شیوترہ بو نہم سہرؤکایہ تیہ ، چونکہ نہو باشتر بہرژوہندی
خیزانہ کہ دہ زانی و بہ ہوی ہیژی بازو مالو دارایی یوہ بہ تواناترہ بو
جی بہ جی کردنی پیدایستی یہ کانی خیزانو پاریزگاری لہ ثافرہ تو
بہ ختوکردنی !! لہ بہرامبہر نہو ہشدا ثافرہ ت داوی لی دہ کری کہ بہ قسہی
میردہ کہی بکا ، بہ مہرجی نہو بہ قسہ کردنہ نہ بیتہ ہوی حہرام کردنی
حہلال یان حہلال کردنی حہرام ، جا نہ گہر پیاوہ کہ لہ لایہن خویہ وہ نہرکی
سہرسانی نہ نجام داو بہ لام ثافرہ تہ کہ سہریچی کردو ناشیزہ بو
گوییستی فہرمانی میردہ کہی نہ بو ، نہو کاتہ پیاوہ کہ مافی نہوہی
ہدیہ تہ مبی بکا ، بہ ناموژگاری ، بہ لہ گہل نہنوستن و پشت تیکردنو
لیدانیتی سووکنو نازارنہ دہر ، کہ بہ عہرہ بی پی دہ گوتری (ضرب غیر
مہرج) بہ لام دہست دریشی کردنہ سہر ثافرہ ت بہ لیدانیتی بہ زہختو
ئیشو نازارای بہ مہبہستی کول پی رشتن و رقنیشتنہ وہ یان بو
خوچہ سپاندنو سہیتہرہ کردن بہ سہری دا نہوہ ستہمہو ئایین پہ سہندی
ناکاو پی ناری یوہ بہ توانی دہ زانی !!

چونکہ پیغہ مبہر ﴿﴾ فہرموی (کلکم راع وکلکم مسؤل عن رعیتہ
فالامام راع وهو مسؤل عن رعیتہ والرجل راع في أهله وهو مسؤل
عن رعیتہ ، والمرأة راعية في بيت زوجها) .

هه مووتان لیپرسراو نو هه ریه که تان کاریکی پی سپیدراوه بهرپرسیاره
له نه نجامدانی دا!

سه رۆکتو پیشه وای موسولمانان لیپرسراوه بهرپرسیاره لهو کارانهی
سه رسانی، پیاو له ناو خیزانی خۆی دا لیپرسراوه له بهرپوه بهردنی ئیشو
کاری خیزانه که ی، ئافرهت لیپرسراوه له مالی میرده که ی داو بهرپرسیاره
لهو نه رکئو کارانهی پی سپیدراوه.

بیگومان نهو سه رۆکایه تیه که پیاو هه یه تی به سه ر ئافرهت دا
ته کلیفو نه رکه خراوه ته سه رسانی نه ک ریزلینان بی، به شیکیش لهو
نه رکه ی له سه رشانیه تی بهرام بهر ئافرهت نهو هیه. فیروی نهو ه ی بکات: چۆن
نه رکی سه رسانی خۆی وه کو ئافرهت نه نجام بداو بزانی چی له سه ره بی کاو
چی پتویسته بۆی بکری، هه روه ها پتویسته فیروی بیرو باوه ری ئیسلامی
بکری نو ئادابی ئیسلام فیربینو بزانی چۆن مندالی خۆیان په روه رده
ده که نو چۆن هه لسو کهوت له گه ل خه لکی تر دا ده که ن.

فیبرکردنو فیروونی نهو جوړه شتانه به گویه ی شوینو کاتو بارو
زرور ده گورپی بۆ نمونه برین پیچی (التمریض) له کۆندا کاریکی
ئاسایی و سه ره تاییی بوو، به لام ئیستا پتویستی به زانی نو خویندنو نووسین
هه یه و قوتابخانه و فیبرگه ی بۆ کراوه ته وه.

ده ی باشه به گویه ی ئایینو عه قل کام ریگا له م دوو ریگایه
په سه نده!! ئایا ئافرهت میردی خۆی ده رمان بکا، یان ئافرهتییکی
برین پیچی بیگانه بیت ده رمانی بکاو شوینی نادروستی پیاوه که ببینی؟!
یان ئافرهت کوا ده توانی برین پیچی و پزیشکی بکا! نه گه ر ئاگاداری
زانستی برین پیچی نوژداری نه بی؟! ئایا دایکی نه زانو نه خوینده وار
ده توانی پیش نهو ه ی منداله کانی بچنه قوتابخانه شتیکی به سوودیان
فیبربکا؟! یان میشکیان ده هاخنی به جوړه ها شتی پروپوچو بی که لک!!

که له داهاتووی ژیانیشیانا کاریگه‌ری سه‌لبی خۆی ده‌بی و ناتوانن خۆی لی ده‌رباز بکه‌ن؟؟

حافظ ئیبراهیم زۆر جوانی گوتوو که ده‌لی (الامر مدرسته‌ آعدده‌تها - أعددت شعبا طيب الأعراق) دایک قوتابخانه‌یه نه‌گه‌ر به‌ریکو پیکه‌ی په‌ر ده‌و ناماده‌ت کرد گه‌لیکی ره‌سه‌نت پیکه‌هیناوه‌و ناماده‌ت کردوه‌و. ﴿والله عزيز حكيم﴾ په‌روه‌ردگار به‌توانا و کارزانو دانایه، به‌شیک له کارزانو دانایی نه‌وه‌یه که وه‌کو پیاو مافی داوه به‌ نافرته‌و دوا‌ی نه‌وه‌ی که له‌لای گه‌له‌کانی پیش ئیسلام نافرته‌و وه‌کو کالاً سه‌یری ده‌کرا پله‌و پایه‌ی دایه‌و ریزی لینا، خسته‌یه هاوته‌رازووی پیاو.. نه‌مجار بو نه‌وه‌ی کاروباری خیزان پشیوی تی نه‌که‌وئو نه‌بیته‌ هه‌رچی و په‌رچی؛ نه‌رکی لیپرسراوی خیزانی خسته‌یه سه‌رشانی پیاو، هه‌رکه‌سیکیش به‌م حوکمه‌ رازی نه‌بی مانای وایه: به‌ره‌ره‌کانی حوکمی خودا ده‌کا و دژی ده‌سه‌لاتی خودا ده‌وه‌ستی، ئینکاری حیکمه‌تو دانایی خودا ده‌کا، ناشکراشه‌ په‌روه‌ردگار چ هه‌ره‌شه‌یه‌کی له‌وه‌که‌سانه‌ کردوه که نه‌وه هه‌لویستیان ده‌بی.

ژماره‌ی ته‌لاق و حوکمه‌کانی

الطَّلَقُ مَرَّتَانٍ فَإِمْسَاكَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٍ بِإِحْسَنٍ وَلَا يَجِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا بِمَا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا إِلَّا أَنْ يَخَافَا أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٢٢٩﴾ فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدُ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يَتَرَاجَعَا إِنْ ظَنَّا أَنْ يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ

وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٢٣٠﴾

له حەدیشی پێغه‌مبەردا هاتووە دەفەرموی: ﴿وَلَا يَمْلَأُ جَوْفَ ابْنِ آدَمَ إِلَّا التَّرَابُ﴾ گۆل نەبێ وەرگی ئادەمیزاد پڕ ناکا.

حوکمی ئەم نایه‌ته گشتی‌یه بۆ موسولمانان و ناموسولمان، سوننه‌تی خودا وەها‌یه یارمه‌تیده‌ری حەقه ریسواکه‌ری به‌تاله! ﴿وَلَا يَكْلَمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ ئەوانه خودا روژی قیامەت نایاندوینی و رووی رەحمەتیان تی ناکاو رقی لێیانە ﴿وَلَا يَزْكِيهِمْ﴾ له گونا‌هو تاوان پاکپان ناکاته‌وه و لێیان خۆش نابێ به‌مه‌رجێک به‌کافری بمرن! ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ سزای به‌ئێشو نازاریان بۆ ناماده‌کراوه. ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهَدْيِ﴾ ئەو خودا نه‌ناسو فێلبازانه‌ی که ناوا نیگای خودا ده‌شیوین و گۆرانکاری له که‌لامی خودا ده‌که‌زو خوداش سزای به‌ئێشی بۆ داناون رووی رەحمەتیان تی ناکا ئەوانه‌ن که رێبازی راستیان نه‌گرتوو، ئەو په‌یامه‌ پێروژه‌ی پێغه‌مبەر هه‌لنا‌بژێرن، شوین هه‌وا و هه‌وه‌سی فێلباز و خوانه‌ناسان ده‌که‌ون گومرایییان هه‌لبژاردوو، ﴿وَالْعَذَابُ بِالْمَغْفِرَةِ﴾ شیاوی سزای دۆزه‌خن، لێ‌بوردنیان بۆ نیه، چونکه بۆ خۆیان ئەو رێگایه‌یان په‌سه‌ند کردوو و سته‌میان له‌ خۆیان کردوو، ﴿فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ﴾ واته: پێکیشییان له‌و کرداره‌ ناره‌وا‌یه‌یان که ده‌بێته‌ هۆی چوونه‌ ناو ئاگریانه‌وه‌ شوینی سه‌رسو‌رمانه! به‌رده‌وام بوونیان له‌سه‌ر ئەو رێبازه‌ سامناکه‌ی که ده‌یانباته‌ ناو دۆزه‌خه‌وه‌ و گۆی پێ نه‌دانیان به‌ ئاکامی ئەو کرداره‌ خراپانه‌یان ئەوه ده‌گه‌یه‌نی که له‌ ئاگر ناترسن و خۆی بۆ راده‌ب‌گرن، ئەمه‌ شتیکی وایه‌ ده‌بێ جیگای سه‌رسو‌رمان بێ، ده‌بێ چی بێ وای لێ‌کردن که خۆیان بۆ ئاگری دۆزه‌خ راب‌گرن!! له‌وه‌ش سه‌رسو‌ر‌هێنه‌رتر ئەوه‌یه که ئادەمیزادی هۆش‌مه‌ند ئەو ئاگره‌ بۆ خۆی ره‌وا ببینی و رازی بێ بیکاته‌ مالی خۆی. ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾. ئەو سزایه‌ی باس کراوه‌ بۆ ئەو خوانه‌ناسانه‌ ته‌رخان کراوه‌ به‌هۆی ئەوه‌وه‌یه که خودا ته‌وراتی ناردوو بۆ ئەوه‌ی ئەو حەق و راستی‌یه‌ی تێیدا‌یه‌ بلا‌وب‌کرێته‌وه‌ که‌چی ئەوانه‌ ده‌یشارنه‌وه‌ و

بۆ پیاو هدیه تیایدا ژنه که ی ریجعه بکاته وه دوو ته لاقه. دوا ی نهو دوو ته لاقه له گه ل کردی به سی ژنه که ی لی حه رام ده بی، هه تا نهو ژنه به ویستی خۆی شوو به کابرایه کی تر نه کاو نه ی گوزیتسه وه دوا یی نهو میرده ته لاقی نه داته وه عیدده ی نه روا، دروست نیه میردی پیشووی ماره ی بکاته وه! نهو هه شمان له بیر نه چی شوو کردنه وه که ی به میردی دوو هه می نابی هه بۆ نهو ماره ی بکاو بچیته لایو ته لاقی بداته وه بۆ نهو ی بۆ میردی یه که می ره وابی ماره ی بکاته وه، نه گه ر نه م مه به سته ی تیدابوو ده بیته ماره به جاشو نهو هه ش کاریکی حه رامه و فیله شه رعه و خودا پیی ناخۆشه و دروست نیه.

﴿فَامْسَاكَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحَ بِأِحْسَانٍ﴾ واته: دوا ی نهو ی که دوو جار ژنه که تان ته لاق داو ریجعه تان کرده وه نه مجار یه کی له م دوو ریگایه تان له به رده م دایه: یان یه ک گرته وه و ریک که وتنه وه و نیازپاکی و هیوای ژیانیکی خۆشو کامه رانی و هه لکردن به یه که وه یان ده س لیک به ردانو لیک جیا بونه وه به شیوه یه کی شه رعی و ریکو پیک. نهو ی پشتگیری نه م راقه کردنه ده کا: نهو فه رموود به یه که نه بو داوودو هی تریش لایان په سه نده و نه بوروزه یی نه سه دی گپراویه تیه وه، ده لی: کاتی نایه تی ﴿الطَّلَاقُ مَرَّتَانٍ﴾ م بیست عه رزی پیغه مه رم کردو وتم قوربان! نه ی ته لاقی سی به م کامه یه؟ پیغه مه رم ﴿لَهُ وَهَ لَامْدَا فَهَ رَمَوُی﴾ ﴿أَوْ تَسْرِیحَ بِأِحْسَانٍ﴾.

جا نه گه ر پیاو که دوا ی نهو ی دوو ته لاقی ژنه که ی داو ریجعه ی کرده وه؛ هه ر زانیان پیکه وه هه لناکه نو ژیانیان به یه که وه بۆ ناچیته سه رو ئیتر پیاو که ده ست لیک به ردانی هه لبژاردو دوو ته لاقی سییه می دا لی جیا بوه وه نهو نهو نافرته به هیچ شیوه یه ک په یه ندی له گه ل نهو پیاو ده ا نامینی و تا شوویه کی تر نه کاته وه و پیاویکی تر نه چیته لایو ته لاقی نه داته وه عیدده ی نه روا و نه م ماره ی نه کاته وه نایته وه به ژنی!!

به کورتی پیاو نه گهر دواي گواستنه وهی ژنی خوئی ته لاقدا ته لاقیک یان دووان ده توانی ريجعهی بکاته وه به مهرچیک عیددهی تیپه رنه بی!! نه گهر له ماوهی عیده دا ريجعهی نه کرده وه یان ته لاقدانه کهی پیش گواستنه وه بوو نه وه ناتوانی سه ربه خو ريجعهی بکاته وه، به لکو ده بی به ئیزنو ره زامه ندیی ئافره ته کهو به ماره کردنیکي تازه بینه وه به ژنو میردی به کتری.. خو نه گهر سی ته لاقه ی دا، نه وه تا پیاویکی تر ماره ی نه کاته وه نه چیتته لایو ته لاقی نه داته وه میردی پیشو ناتوانی ماره ی بکاته وه.

حیکمه تی نه ینی له هه بوونی مافی ريجعه کردنه وه بو پیاو نه وه به مروث زورجار هه ست به گرنگی و کاریگهری نیعمه ت ناکا هه تا نه و نیعمه ته ی له کیس نه چی، زورجار وا ده بی پیاوه که دواي لیک جیا بوونه وه ته لاق دان، خیزانه که ی لا خو شه ویست ده بی، یان بو ی ده رده که وی چهند پیوستی به و ئافره ته هه یه، دوور که و تنه وه لی ی چهند کاریکی نه سته مه، بی خیزانی چهند ناخو شه، نه و کاته په شیمان ده بیته وه دلی ده گور ی و هه ست به خراپه ی خو ی ده کاو له کرداری خو ی ژبان ده یه وه!

یان وا ری ده که وی ئافره ته که خو به زلزانو نازو نووز که رو بی موبالاتو ده ست بلاوو پیسو پوخه لو سه ریچیکه ره، نه وه ی که پیوسته بو میرده که ی بکا نایکاو له پیاوه که ی ده بیته دوپشکی هه سه رو ژبانی لی تال ده کا، که ته لاق درا بیز له ئاکامی هه له ی خو ی ده کاته وه، هه ست به هه لسو که وتی ناله باری خو ی - له بواری ژنو میردایه تی دا ده کا، له ناخه وه بریاری نه وه ده دا که نیتر له مه به دوا هه له کانی خوا راست بکاته وه ئافره تیکي عاالو سالو گورپا دیر بی، جا که ريجعه کرایه وه و گه راپیه وه بو لانه ی ژنو میردایه تی و له گه ل میرده که ی پیک گه یشتنه وه، نه و هه له ی بو هه لده که ویتنه وه که هه لو یستی خو ی بگور ی و نه وی له رابورد وودا له کیسی چووه، وه ده سستی بینیتنه وه و رووه و پاشه رۆژیکی به خته وه ره هه نگاو بنی...

وا پێ دهکهوێ دواى ئەم ناست بوونهوهو بهیهک گه‌یشتنهوهیه، پیاوهکه
 دووباره دهست دهکاتهوه به شه‌رو ئازاوه له‌گه‌ل خه‌زانه‌که‌یدا، سه‌رله‌نوێ
 ناکۆکی دروست ده‌بێتهوه، یان واده‌بێ ئافره‌ته‌که‌ عاری نه‌ناوه، هه‌ر
 له‌سه‌ر ره‌وشتی رابوردوویه‌تی وه‌له‌سو که‌وتی نه‌گۆریوه، دووباره پیاوه‌که
 له‌کاتی رق‌ه‌لسانو بۆ رزگاربوون له‌ دۆزه‌خی نه‌و ژنو می‌ردایه‌تی‌یه
 ئافره‌ته‌که‌ ته‌لاق ده‌داته‌وه، بۆ جاریکی‌تر لانه‌ی ژنو می‌ردایه‌تی
 ده‌شیوێته‌وهو ژنو می‌رده‌که‌ لێک جیا‌ده‌بنه‌وه، له‌یه‌کتری دوورده‌که‌ونه‌وه،
 ئەمجار هه‌ریه‌که‌یان له‌عاست خۆیه‌وه بیره‌کاته‌وهو تی‌ده‌فکری! پیاوه‌که
 هه‌ست به‌ هه‌له‌ی خۆی ده‌کاته‌وهو بۆی ده‌رده‌که‌وێ که‌ ژبانی به‌بێ نه‌و
 ئافره‌ته‌ نه‌سته‌مه‌و مالو مندالی بێ نه‌و ئافره‌ته‌و چاوه‌دیری کردنی بۆیان
 ناگونجی، هه‌رچی بیره‌کاته‌وه ناتوانی ده‌ستبه‌رداری نه‌و ژنه‌ی بێو
 مالو مندالی بخاته‌ ژیره‌ستی ئافره‌تیکی‌تر، یان ئافره‌ته‌که‌ ئەمجاره‌یان
 به‌ته‌واوه‌تی ژبوان ده‌بێته‌وهو له‌ناخی ده‌روونه‌وه هه‌له‌سو که‌وتی خۆی
 ده‌گۆڕیو هیواداره سه‌رله‌نوێ به‌چێته‌وه لانه‌ی ژنو می‌ردایه‌تی!! بۆیه‌ ریگا
 دراوه جاریکی‌ تریش پێش تێپه‌رپوونی عیده‌. پیاوه‌که‌ ژنه‌که‌ی ریجعه
 بکاته‌وه، جا نه‌گه‌ر پاش ئەم جاره‌ش دووباره نیتوان ژنو می‌رده‌که
 تیکه‌چووه‌وهو شه‌رو ئازاوه‌یان له‌نیتوان‌دا دروست بووه‌وه، ئەمه‌ مانای وایه
 ئەم ژنو می‌رده‌ ناتوانن به‌یه‌که‌وه بژینو دیاره‌ هۆکاره‌کانی
 لێک‌جیا‌بوونه‌وه زۆر به‌هێزترن؛ له‌ هۆکاری به‌یه‌که‌وه مانه‌وه، ته‌نانه‌ت
 به‌یه‌که‌وه مانه‌وه‌یان رووداوی سامناکو پاشه‌پۆژیکی زیانبه‌خشی
 لی‌چاوه‌روان ده‌کری. واته‌: کێشه‌ی نیتوانیان ده‌گاته‌ ناستیک‌ که
 بێ‌چاره‌سه‌ر ده‌مینێته‌وهو جگه‌ له‌ چاره‌سه‌ری ته‌لاقو لێک‌جیا‌بوونه‌وه‌ی
 یه‌کجاری چاره‌سه‌ری تر نامینی، که‌وابێ چاره‌سه‌ر نه‌وه‌یه ته‌لاقی سییه‌می
 یداو به‌یه‌کجاری ده‌ست لێک‌ به‌رده‌ن، چی ماره‌یی و بژیوی حه‌قو مافیکی
 له‌سه‌ر یه‌کتریان هه‌یه، جێ‌به‌جێ بکه‌ن، به‌شیوه‌یه‌کی شه‌رعی

هه‌ریه‌که‌یان بۆ خۆی هاوسه‌ریکی تر هه‌لبژێری و دوا‌روژی خۆی ده‌ست
 نیشان بکا، به‌لام ئه‌وه‌ی لێ‌ده‌دا گرنگه‌ ئه‌وه‌یه‌ک که‌نابی دوا‌ی لیک
 جیا‌بو‌ونه‌وه‌ که‌، نه‌ پیا‌وه‌که‌ به‌خراپی باسی ژنه‌که‌ بکا و نه‌ ژنه‌که‌ به‌خراپه
 باسی پیا‌وه‌که‌ بکا، نابێ به‌هیچ شی‌وه‌یه‌ک نه‌یینی و عه‌یب و عاری یه‌کتری
 بۆخه‌لک باس بکه‌ن.. به‌راستی یاسا و نیظامی ده‌ست لیک به‌ردانی ژنو
 پیا‌و به‌و شی‌وه‌ی باس‌کرا ئه‌وه‌په‌ری کارامه‌یی و لێزانی و به‌رژه‌وه‌ندی له‌خۆ
 گرت‌وه‌، زۆر زانا‌یانه‌و دانا‌یانه‌ ئه‌م کیشه‌ کۆمه‌لایه‌تی‌یه‌ی حه‌ل کرد‌وه‌، که‌
 به‌رژه‌وه‌ندی دو‌وا روژی مندا‌لو خیزانی تیدا به‌رچا‌و گیرا‌وه‌، هه‌مو‌و هه‌ول‌و
 ته‌قه‌للایه‌کی تیدا به‌کاره‌ات‌وه‌، بۆ راست کرد‌نه‌وه‌ی خوا‌رو بۆ پر‌کرد‌نه‌وه‌ی
 که‌له‌به‌رو بۆ به‌رگری کرد‌ن، له‌ تیک‌نه‌چوونی لانه‌ی خیزانو په‌روه‌رده‌کردنی
 مندا‌ل له‌با‌وه‌شی با‌و‌ک‌ئو دایک‌ندا!!

ئه‌مجار دوا‌ی ئه‌وه‌ی په‌روه‌رد‌گار به‌پێ‌یستی دانا له‌سه‌ر ئه‌و که‌سه‌ی
 که‌ ژنه‌که‌ی ته‌لاق ده‌دا که‌ده‌بێ ته‌لاق دانه‌که‌ی به‌شی‌وه‌یه‌کی شه‌رعی بێ و
 کاریک نه‌کا زیان به‌ ئافه‌ته‌که‌ بگا، ئه‌وه‌شی له‌ پیا‌وان حه‌رام کرد که
 ما‌لو دارایی له‌ ئافه‌ته‌که‌ به‌سینی و ئه‌و ماره‌یی و دیاری‌یانه‌ی کاتی خۆی
 دا‌ویه‌تی لی‌ی به‌سینی‌ته‌وه‌ و فه‌رمو‌ی ﴿وَلَا يَحِلُّ لَكُمُ أَنْ تَأْخُذُوا مِمَّا
 آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا﴾ واته‌: بۆ‌تان نه‌یه‌ که‌ ئه‌وه‌ی دا‌وتانه‌ به‌و ژنانه‌ لێ‌یان
 به‌سینه‌وه‌ جا ئه‌و ما‌له‌ ماره‌یی بێ، یا‌ن دیاری بێ، یا‌ن شتی تر. به‌ل‌کو
 پێ‌یسته‌ له‌سه‌رتان که‌ شتی‌کی زیاده‌شیان به‌ده‌نی به‌م جو‌ره‌ش پا‌به‌ندی
 فه‌رمانی په‌روه‌رد‌گار ده‌بن که‌ ده‌ف‌رمو‌ی: ﴿وَمَتَّعُوهُنَّ وَسُرَّوهُنَّ سُرَّاحًا
 جَمِيلًا﴾ دل‌خۆشیان بکه‌ن به‌پێ‌دانی به‌شی‌ک له‌ ما‌لی خۆ‌تان و زیاده‌ی
 مافی خۆیان؛ ئه‌مجار به‌شی‌وه‌یه‌کی ئاسایی و یاسایی ده‌ستیان لی‌ به‌رده‌نو
 ته‌لاق‌یان به‌ده‌ن.

ئه‌و حو‌کمه‌ هی کاتی‌که‌ که‌ پیا‌وه‌که‌ دا‌وا‌کاری ته‌لاق بێ و جو‌دا‌بو‌ونه‌وه‌
 هه‌لبژێری، به‌لام ئه‌گه‌ر ژنه‌که‌ دا‌وا‌کاری ته‌لاق بو‌و ده‌یه‌ویست له‌ده‌ست

میردہ کھی رزگاری بی، ناشیزہ بوونیشی ہەر بۆ ئوہ بوو کہ پیاوہ کہ ناچار بکا تہ لاقی بدا ئووکاتہ ئہ گەر پیاوہ کہ لہ بہہ های تہ لاق دانہ کہ پارہ یہ ک وەر بگری رہوایہو حہ لالہ. چونکہ ہەر گیز داوا لہ پیاو ناگری ژنہ کەشی لہ دست بجی و زیانی مالیشی لی بکەوی بہی ئوہی تاوانیکی کردی. ہەر ئہم مہ بہستہ شہ کہ پەر وەردگار دہ فرموی ﴿إِلَّا أَنْ يَخَافَ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ﴾ مہ گەر بترسین کہ پابہندی نہ حکامی خودا نہ بن، کہ دہ بارہی پیوہندی ژنو میردایہ تی دایناوہ، وەکو تہ بایی و ریزگرتنی یہ کتری بہرامبہریان لہ مافو ئەرکدا لہ ئاست یہ کتری، چہ سپاندنی سەرۆکایہ تی پیاو لہ ناو مالداو بہرپرسیاری لہ خیزانو ہاریکاری کردنیان بۆ پیکہوہ نانی خیزانو پەر وەردہ کردنی مندالو بہرچا و گرتنی بہرژوہندی دین و دونیا یان ئہ گەر ترسیان ہہ بوو لہوہی کہ ناتوانن موراعاتی یاسای ژنو میردایہ تی بکەن؛ بہم جوړہ ژنہ کہ ترسی ئوہی ہہ بوو کہ نہ توانی نیعمہ تی پیکہوہ ژیان پەرہ پی بډاو پیاوہ کہ ترسی ئوہی ہہ بوو کہ زولم لہ ژنہ کھی بکا زیاد لہوہی خودا بۆ داناوہ سزای ژنہ سہریتچی کەرہ کھی بدا، ئوہ حوکمہ کہ ئوہ یہ کہ ئہم ئایہ تہ روونی دہ کاتہ وە کہ دہ فرموی: ﴿فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ﴾ ئہی کۆمەلی موسولمانان! ئہ گەر ئیوہ ترسی ئوہ تان ہہ بوو کہ ژنو میردایک ناتوانن پابہندی ئو یاسایہ بن کہ خودا دایناوہ بۆ راگرتنی پەیمانی ژنو میردایہ تی و لہوانیہ ئہ گەر بہ یہ کەوہ بمیننہوہ خیانہ تی ژنو میردایہ تی یان لی رووبډاو ئاکامی ژیانیان ناشیرین بوہستی؛ ئووکاتہ ہیچ تاوانیکی تیدا نیہ، کہ ئافرہ تہ کہ خوئی بکړیتہ وەو بہ پارہ تہ لاق لہ میردہ کھی وەر بگری؛ چونکہ ئافرہ تہ کہ بہرہ زامہندی خوئی دہ داتای و ہیچ زۆرہ ملی بہ کی پیاوہ کھی تیدا نیہو بہ لکو لہ سەر داخوازی ژنہ کھیہ.

بوخاری و ئیبنو ماجه و نه سانی له ئیبنو عه بیاسه وه هه دیشکیان
 گنراوه ته وه ده فهرموئ: جه میله ی خوشکی عه بدوللای کوری ئویه ی کوری
 سه لول خیزانی ثابیتی کوری قه یس هاته خزمه ت هه زه ت و عه رزی کرد
 نه ی پیغه مبه ری خودا!! من هیچ گله ییم له باره ی دین و ره وشته وه له
 ثابیت نیه ، به لام به ده ست خوّم نیه ناچیته دلمه وه و خوّم ناوئ و رقم
 لی یه تی، پیشم ناخوّمه دوای موسولمان بوونم خوّم کافر بکه مه وه و
 خیانه تی ژنو میردایه تی لی بکه م، پیغه مبه ر ﷺ فهرمووی: نه و باغه ی
 کاتی خو ی کرد وویه تی به مارهی بۆت بۆی ده گه رینیته وه نه گه ر ته لاق
 بدا؟ وتی: به لی باغه که ی بۆ ره ت ده که مه وه ، نه مجار پیغه مبه ر ﷺ
 به ثابیتی فهرموو باغه که وه ریگروه یه ک ته لاقی بده نه م لیك
 جیابوونه وه که نافرته که به مال ته لاق وه ریگری پئی ده گوتری: (خولع) و
 عیده ی وه کو عیده ی ژنی ته لاق دراوه .

نه مجار پهروه ردگار کو تایی نایه ته که دینی به هه ره شه کردن له و
 که سانه ی که پابه ندی نه م نه حکامانه نابزو ده فهرموئ: ﴿تلك حدود الله
 فلا تعتدوها﴾ نه و فهرمان و نه هی یانه ی که گوتران: حوکمو یاسای
 پهروه ردگارن ده باره ی په یوه ندی ژنو میردایه تی سنوور به زینی مه که ن
 نه وه ی بۆتان هه لال کراوه پابه ندی بن و په لاماری حه رامه که مه دن،
 نه وه ی فهرماتتان پئی کراوه بی که نو توخنی مه که ون که لی تان
 قه ده غه کراوه .

چونکه ﴿ومن يتعد حدود الله فأولئك هم الظالمون﴾ نه وانده ی له
 سنووری خودا ده رد ه چن و سنوور به زینی ده کا گه لو نه ته وه له ناو ده با،
 به تابه تی زولمی میرد له ژنی یان زولمی ژن له میردی چونکه په یوه ندی
 نیوان ژنو میرد به هیزترین په یوه ندیه جا که گه لو نه ته وه گه شته نه و
 ئاسته که نه و په یوه ندیه توکمه یه ئاوا له رزوک بی، دیاره
 په یوه ندی په کانی تری کو مه ل هه موویان لیك هه لوه شاو ن.

بۆیه ئیستا ئیمه به چاوی خۆمان دیاردهی وا ده بینین که خویناو له دل دینی! بنه ماکانی کۆمه له ته وای له گریژنه چوونو دیاردهیه کی سامناک له ناو کۆمه له دا ده بینری که تا ئیستا له هیچ چاخیکی رۆژگاری موسولماناندا نه بینراوه، ئه وه تا ئافرهت په چهی فری داوه، خۆی رووت کردووه و زۆربهی جهستهی دیاره و، بئی سه له مینه ووه ته ریق بوونه ووه، له کۆلانو ریگاوبانو فره مانگه و شوینی تریشدا له گه له نامه حره دا چاوه چاویه تی، دیاردهی سنور به زینی و به ره لایلی ئافرهت دیاردهیه کی سامناکه و نه خۆشی به کی کوشندهیه و کیشهی ئافرهت و خیزان بووه ته تهنگو چه له مهیه کی گه ووه، ژن ته لاق دان زۆر بووه و ژن ماره کردن کهم بووه، له هه موو لایه که ووه دهنگی ناره زایی له بهرام بهر به ره لایلی ئافرهت بهرز ده بیته ووه، پیوانی خاوهن بیرو هۆش ههستیان به خه ته ری ئهم به ره لایلی به کردووه؛ به لام دیاره جله ویان له ده ست به ربووه و وا به ئاسانی ناتوانری ره و ره وای کۆمه له بهیننه ووه تایه و کاتی که په شیمان بوونه ووه که په شیمان بوونه ووه داد نادا.

ئه وه مان له یاد نه چئی که پیغه مبهر ﷺ هه موو کاتی ژنو میتردی هه لئاوه که تا بۆیان بکری به عه قل و هۆش چاره سه ری کیشهی ناو خۆیان بکه نو په نا نه به نه بهر ته لاق. یه کی له و هه لئانه حه دیته که ی شه ویا نه که ئه حمه دو تیرمزی و به یه قی گیراویانه ته ووه ده لی: پیغه مبهر ﷺ فره مووی: هه ر ئافره تیک به بی هۆکاری پیویست داوای ته لاق له میترده که ی بکا ئه وه بۆنی به هه شتی لی قه ده غه ده بی له فره موودیه کی تر دا فره موویه تی (المخلعات من المناقات) ئه و ئافره تانه ی که به پاره ته لاقی خۆیان ده کړنه ووه ئه وه دوو روو منافیقن ﴿فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدِ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ﴾ ئه گه ر داوای دوو جاره که، که له رسته ی ﴿الطَّلَاقِ﴾ مرتان دا ئاماره ی بۆ کراوه ته لاقیکی تری دا که سییه م جاره و به رسته ی ﴿اَوْتَسْرِیحْ بِاِحْسَانٍ﴾ ئاماره ی بۆ کراوه ئیتر ئه و ئافره ته له ژیر ده سه لاتی

پياوھەدا نامىنى و ناتوانى بەھىچ شىوھىەك لەھىچ كاتىكدا رىجعهى بكاتهوھ مەگەر ئافرەتەكە شووبكاتەوھ بەپياويكى ترو بەشىوھىەكى شەرعى و نىكاھىكى صەھىح بگوزىرتەوھ و بچىتە لای و پىكەوھ جووت بىن. بەلگە لەسەر ئەوھ دەقى ئايەتەكەو ئەو ھەدىثەىە كە ئىمامى شافىعى و ئەحمەدو بوخارى و موسلىم لە عائىشەيان گىراوھتەوھ دەفەرموى: خىزانی روفاعەى قورەظى ھاتە خزمەت پىغەمبەر و عەرزی کرد وتى: قورىان! من لای روفاعە بووم و ژنى بووم تەلاقى دامو تەلاقەكەى كەوت (عبدالرحمن) ی كورى زوبەیر مارەى كردومەوھ بەلام پياوھەتى نەماوھ و ئەوھى پىوھىەتى دەلى پەرۆیە، ئىتر پىغەمبەر ﷺ زەردەخەنەىەكى ھاتى و فەرموى دەتەوى بگەرۆیەوھ بو لای روفاعە؟ ئەوھ نابى و ناگونجى ھەتا ئەو تامى شىرنایى تو نەكاو لەزەت لەیەكترى نەكەنو دواى تەلاقت نەدا ناتوانى بچىتەوھ بو لای روفاعە.

ھىكمەتى ئەم مەرجه ئەوھىە پياو ھەركاتى زانى ئەگەر ژنەكەى سىيەم جار تەلاقدا ئىتر تا پياويكى تر مارەى نەكاتەوھ و بەتەواوى نەچىتە لای و دواى تەلاقى نەداتەوھ، ناتوانى مارەى بكاتهوھ، ئىتر لەوانەىە لە تەلاقدان بسلەمىتەوھ. چونكە پياو زۆر لەشانی گرانە ژنەكەى یەككىكى تر مارەى بكاتهوھ! ئايەتەكە بەروونی ئەوھ دەگەىەنى كە ئەو مارە كردنەى كە ژنى تەلاقداوى سى بەسى پى مارە دەكرىتەوھ لەمىردى دووھ دەبى مارە كردنىك بى مەبەست تىدا بەردەوامى ژنو مىردایەتى بى. كاتىبى نەبى، واتە: مارە كردنەكە بو ئەوھ نەبى فىلە شەرع بى بو ئەوھى مىردى یەكەم مارەى بكاتهوھ!

ھەركەسىك ئافرەتى تەلاق دراو مارە بكات بەمەبەستى ئەوھ كەتەلاقى بداتەوھ بو مىردى پىشوى ھەلال بىتەوھ، ئەوھ مارە كردنەكەى دروست نىو ئەگەر تەلاقىشى بداتەوھ بو مىردى یەكەمى ھەلال نابى مارەى بكاتهوھ، بەكوردى خۆمان ئەم جوړە ژن مارە كردنە پى دەگوترى

(مارہ بہ جاش) او دیار دہیہ کی دزیو گونا حی کی گہورہ یو شہر ع نہ فرہ تی لی دہ کا۔ نیمامی مالیکنو تہ حمہ دو تہ وری زور بہ توندی دژی تہم جو رہ ژن مارہ کردنہ و یہ نو بہ لایانہ وہ دروست نیہ، کو مہ لیکن لہ عولہ ما دہ لیکن: بہ مہ رجیک لہ کاتی مارہ کردنی لہ میردی دو وہم باسی تہ لاقدانہ وہ کہ نہ کنن نیکاحہ کہ راستہ و دادہ بہ ستری بہ لام کہ راہہ تی ہہ یہ۔

نیمامی تہ حمہ دو نہ سائی لہ عہ بدوللای کوری مہ سعودہ وہ حہ دیشیک دہ گیرنہ وہ کہ پیغہ مبہر ﷺ بہ ہا وہ لانی فہرمو: نایا پیتان نہ لیم نیری خوازاو کی بہ؟!

وتیان: بہ لی پیمان بلی: فہرموی: (مارہ بہ جاشہ) پہرہ ردگار نہ فرہ تی کردو وہ لہو کہ سہی دہ بیتہ جاشو لہو کہ سہی بوی دہ بنہ جاش، واتہ (ژنو پیاوہ کہو میردہ کو نہ کہ)۔

عہ بدوللای کوری عہ بباس دہ لی: پرسیار لہ پیغہ مبہر ﷺ کرا دہ بارہی مارہ بہ جاش فہرموی نہ خیر نابی مارہ کردن دہ بی بہ حہزو ویست بی و فیلو گالتہ پی کردنی تیدا نہ بی بہ نامہی خوا، دہ بی لہ ززہ تو خوشیش لہ یہ کتری وہ ربگرن۔

لہ نیمامی عومہر دہ گیرنہ وہ فہرمویہ تی: ہہرکاتی ژنو میردی (مارہ بہ جاش) م بہیننہ لا بہرہ بارانیان دہ کہم، کورہ کہی لی پرسی و وتی: بوی بہرہ بارانیان دہ کہی، فہرموی: چونکہ ہہر دووکیان زینایان کردو وہ۔

پیایو یک لہ عہ بدوللای کوری عومہری پرسی وتی: تو رات چی بہ: دہ بارہی ٹافرہ تیکن تہ لاق درابی و تہ لاقہ کہی کہ وتبی منیش مارہی بکہ مہوہ بو تہ وہی دواپی تہ لاقی بدہ مہوہ بو میردی پیشووی حہ لال بیتہ وہ بہ مہ رجیک میردہ کہی بہم مہ بہستہی من نہ زانی و دواشی لی نہ کردیم؟! عہ بدوللا لہ وہ لامدا وتی: نہ خہیر نابی، ژن مارہ کردن دہ بی

بەحەزو ئارەزۆبۆ و مەبەست پێکەوێ ژیان بێ، دوایی ئەگەر بەدلت بوو درێژە بە پەيوەندییەکە بەدو ئەگەر بەدلیشت نەبوو تەلّاقی بەدە، هەرچەندە ئیمە لە سەردەمی پیغەمبەردا ﷺ ئەمانەمان بەلاوێ وەکو تاوانی خوین رشتن وابوو.

لە عەبدوللای کۆری عەبباسیان پرسى درەبارەى کەسێک سێ تەلّاقەى ژنەکەى دەداو دوایی پەشیمان دەبێتەوێ چار چییە؟ فەرمووی ئەو پیاویکە لەخودا یاخی بوو و بەپێچەوانەى فەرمانى خودا ژنەکەى تەلّاق داوێ خودا ژێوانى کردۆتەوێ، بەگویی شەیتانى کردووە و هیچ رێگا چارەىکى بۆ نەهێشتۆتەوێ، وتیان: ئەى ئەگەر کابرایەکت بۆى حەلال بکاتەوێ بەم نەوعە ژنەکە لەخۆى ماری بکاو بچیتە لای دوایی تەلّاقى بداتەوێ؟! فەرمووی کەسێ فیل لەخودا بکا خودا سزای فیلەکەى دەداتەوێ.

لەم رێوایەتانەوێ بۆمان دەردەکەوێ حوکمی پیغەمبەر ﷺ و زای ھاوێ لە گەورەکانى پیغەمبەر و تابعین و موحتەهیدانى موسولمان ئەوێە کە ئەو کەسەى ماری بە جاش دەکا و ژنێ پیاوێ کە نەفەرەت لیکراون! بەلام بەداخەوێ ئەم دیاردە ناشیرینە لەبرێ ناوچەى ولاتى موسولماناندا بلاوبۆتەوێ، لەلای کۆمەلێک نەزاون نەخویندەوار بوەتە دابو نەریتو شەرعیان کردوێ بە ئامێرى گالتەو بوونە لەکەو عاری بەسەر ئیسلامەوێ.

﴿فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يَتَرَاجَعَا﴾ ئەگەر مێردى دوهم لەبەر ھۆیەکی تایبەتى ئافەرەتەکەى تەلّاقدا تەلّاقەکەى کەوتو عیددەى رۆبى ئەو کاتە هیچ خراپەىکى تیدا نیە کە مێردى یەکەم ماری بکاتەوێ بەنیکاحیکی تازه بەلام بەمەرچێ ئەو مەرچەى کە خودا دایناوێ بێتە جێ کە دەفەرموێ: ﴿إِنْ ظَنَّا أَنْ يُقِيمَا حَدُودَ اللَّهِ﴾ هەردووکیان پێیان وابوو کە دەتوانن ریزی یەکتری بگرن و ھەر یەکەیان بەرامبەر ئەوێ تر ئەرکی سەرشانى خوا ئەنجام دەدا. ئەگەر ترسى ئەوێان ھەبوو دوایی دەکەونەوێ

کیشه وه و ئافره ته که دووباره به له سه ده بیه وه یان پیاوه که زیانی
پیدا که یه نی نه وه ماره کردنه وه که له لای خودا په سه ند نی به و نه یکه
باشه .

﴿تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ بَيْنَهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ ثم نه حکامانه ی روونکرانه وه
حوکمی په روه دگرن، له سه ر زمانی پیغه مبه ر به ئیوه ی راده که یه نی و
روونی ده کاته وه، بو که سانیک که سوودو قازانجی په روه وکردنیان بزانی،
هه ست به به رژه وه دنیان بکه ن، په روه ویان بکه ن به شیوه یه ک تا سوود به خش
بن، ثم حوکمانه نانیری بو که سانیک که نه زان بن، به هیچ شیوه یه ک
نیازی پاکیان نه بی، بویه ژنه که ی ریجه ده کاته وه تا زیانی پی بکه یه نی و
خه شی دلی خو ی پی بریژی!!

چونیه تی ژن ته لاقدان و ماوه ی عیده ی ته لاقدراو

وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ يَكُنْ لَهُنَّ فَرْجٌ فَمَا لَهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرَ حَوْهِنَّ
بِمَعْرُوفٍ وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضَرَارًا لِتَعْتَدُوا وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ
نَفْسَهُ وَلَا تَتَّخِذُوا عَیِّتَ اللَّهِ هُزُوًا وَادْكُرُوا لِعَظْمَتِ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمَا
أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنَ الْكِتَابِ وَالْحِكْمَةِ لِيُعْطِيَكُمْ بِهِ وَأَنْتُمْ وَاللَّهُ وَاعِلُونَ
أَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿۲۳۱﴾ وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ يَكُنْ لَهُنَّ
فَرْجٌ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَنْ يَنْكِحْنَ أَزْوَاجَهُنَّ إِذَا تَرَاضَوْا بَيْنَهُمْ بِالْمَعْرُوفِ

ذَلِكَ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ

أَرْكَى لَكُمْ وَأَطْهَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿۲۳۲﴾

نه مجار پاش نه وه ی له نایه تی پيشوودا ژماره و چونیه تی ته لاقی ره وای
بو روون کردینه وه، دیته سه رباسی نه وه چو نه هه لسو که وت له گهل

نافره نسی ته لاق دراو بکهینو ده فهرموئ: ﴿وَإِذَا طَلَقْتِ الْمَرْأَةَ﴾ ته گهر نافره تتان ته لاق دانو ﴿فَبَلِّغْ مِنْ أَجْلِهَا﴾ نریک به ته و او بوونی عیدده بوونه وه؛ به یه کئی له م دوو شیوه یه ره فتاریان له گهل بکهن یان ریجعه یان بکهنه وه به ته بایی و ناشتی ژبانیان له گهل دا به سه ره برن یان مه ره خه سیان بکهنو لییان بگهرین با ته لاقه که یان بکهوئو بو خوئیان ژبانی داهاتروئ خوئیان دیاری بکهن. بویه ش رسته ی ﴿فَبَلِّغْ مِنْ أَجْلِهَا﴾ مان به نریک بوونه وه له ته و او بوونی عیدده مانا کرد، چونکه ته گهر عیدده که ته و او بوو، ئیتر پیاه که ناتوانئ ریجعه ی بکاته وه په یوه ندی ژنو میتر دایه تیان به ته و او ته ی لیک ده پچرئو له ژیر رکیفی پیاه که دا نامینئ.

ته مجار جه ختی له سه ره ته وه کرده وه که نابئ ریجعه کردنه وه که بو زیان پی گه یان دنیان بی؛ فهرموئ: ﴿وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضَرَارًا لِتَعْتَدُوا﴾ ریجعه یان مه که نه وه بو ته وه ی بیان خه نه وه ژیر دهستی خو تانو زبانیان پی بگه یه ننو ته نگیان پی هه لبچنو عیدده که یان پی دریژکه نه وه، تا ناچار یان بکهن به پاره ته لاقه کان یان بکړنه وه خوئیان رزگار بکهن.

ئینو جه ریر له عه بدوللای کوری عه بیاسه وه ده گپرته وه ده لئ: پیاه هه بوو ژنه که ی خوئ ته لاق ده دا، ته مجار پیش ته و او بوونی عیدده که ی ریجعه ی ده کرده وه، ته مجار ته لاقی ده دایه وه، دوو باره ریجعه ی ده کرده وه.. بو ته وه ی زبانی پی بگه یه ننئ، ئیتر په رو ردگار ته م نایه ته ی ناردده خواری که ده فهرموئ: ﴿وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضَرَارًا لِتَعْتَدُوا﴾.

ئیمامی سوودی ده لئ: ته م نایه ته ده رحق به پیایوکی ته نصاری هاتوته خواری پییان ده گوت ثابتی کوری یه سار.. ته م پیاه ژنه که ی خوئ ته لاق دابوو دوو سئ روژی مابوو عیدده که ی بر و ا، ریجعه ی کردبوه وه، ته مجار دوو باره ته لاقی دابوه وه، ئیتر ته م نایه ته هاته خواری ﴿وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضَرَارًا لِتَعْتَدُوا﴾ ئینو جه ریری طه بهری له ی ئینو عه بیاسه وه ده گپرته وه ده لئ: پیایو و ا هه بوو ژنه که ی ته لاق ده دا،

دوایی پیش ته و او بوونی عید ده که ی ریحعه که ی ده کرده وه، پاشان ته لاقی ده دایه وه! بهم جوړه زیانی پی ده گه یان دو نه زیه تی ده دا! .

﴿ومن يفعل ذلك فقد ظلم نفسه﴾ که سیکن ئاوا به و جوړه ژنه که ی ریحعه بکاته وه و نازاری بداو سته می لی بکا، نه وه بیگومان سته می له خودی خو ی کردو وه له ژیان دا، به وه که ریگای شهرو شهرو نگیزی گرتو وه، ضمه میری خو ی ناره حه ت ده کاو خزمو که س وکاری ژنه که ی له خو ی ده کا به دوژمنو، خو ی له پیش چاوی خه لکی به ویژدان ناشیرین ده کا. ههروه کو چو ن له قیامه تیشدا سته می له خو ی کردو وه، به وه که سه ریچی فه رمانی خوی کردو وه ناره زامه ندی په روه ردگاری به ده ست هینا وه!!

﴿ولا تتخذوا آيات الله هزوا﴾ فه رمانی خوداو حوکمو سنوره کانی به گالته مه گرنو شوین دابو نه ریتی سه رده می نه زانی مه که ون؛ وریا بن سنور به زینی مه که ن؛ به راستی نه مه هه ره شهیه کی تونده، ناراسته ی نه و که سانه کراوه که سنور به زینی ده که ن. له هه مان کاتدا موسولمانیش هه لده نی که ریزی په یوه ندی ژنو میردایه تی بگرنو واز له دابو نه ریتی سه رده می نه زانی به یینن، که گالته یان به ته لاقو نیکاح ده کرد.

نیبنو مه رده وه یهی له نه بو ده رد او ده گپړته وه ده لی: پیاو هه بوو له سه رده می نه زانی دا ژنه که ی ته لاق ده داو دوایی ده یگوت: به گالته م بوو، کو یله ی خو ی نازاد ده کرد، پاشان ده یگوت: شوخیم کردو وه، نیتر نه م نایه ته هاته خوارئ ﴿ولا تتخذوا آيات الله هزوا﴾ نیتر پیغه مبه ر ﷺ بو هاوه لانی خوینده وه نه مجار فه رمووی: ﴿ثلاث جدهن جسد وهزن جد الطلاق والنکاح والرجعة﴾ سی شت شوخییان تیدا ناکرئ راستیان راستی به و گالته یان راستیه: ته لاقو ماره کردنو ریحعه).

له ریوایه تیکی تر دا له جیاتی (ریجعه) نازاد کردنی به نده هاتو وه، له ریوایه تیکی تر دا هاتو وه که پیغه مبه ر ﷺ فه رموویه تی: (من طلق لاعبا أو

یعنی لایعباری و بیهوده (چونکه ئەمانە کاری گرنگن و گالتەبازیان تیدا ناکرێ).

﴿واذکروا نعمة الله علیکم﴾ یادی نیعمەتی خودا بکەنەو بە سەرتانەو کەبڕێ لەو نیعمەتە؛ خۆشەویستی نێوان ژنو میدرە بۆ یەکتەری کە پەرورەدگار منەتمان بەسەردا دەکا و دەفرموی: ﴿ومن آياته ان خلق لكم من انفسکم ازواجاً لتسکنوا اليها وجعل بینکم مودةً ورحمة﴾ الروم/۲۱. هەر لە نیعمەتی خودایە کە یاسای نیکاح و تەلاقی بەو شیوەیە رێکبوو پێکە بۆ داناوین و رێگەی بەپیاوان داوە لەکاتی پێوستی دا زیاد لە ئافەرەتێک مارە بکەن، هەروا رێگای داوە ئافەرەت کە تەلاق درا، یان میدردی مرد، شوو بکاتەو ﴿وما أنزل من الكتاب والحكمة يعظکم به﴾ هەروەها یادی نیعمەتی ئەو بەکەنەو کەچەند نایەتی پیروزی دەربارەی یاسای ژنو میدرایەتی بۆ ناردوونە خوارێ؛ کەخۆشەختی ژبانی دۆنیای قیامەتی تێدا، بەشیکیشە لەحیکمەتی خودا. لە حیکمەتی پەرورەدگارە کە لەگەڵ دانانی تەشریع دا مەبەستە سەرەکی بەکەشی بۆ روون کردوونەو، سوود و بەرژەو هەندێکەکانی بۆ دیاری کردوون، دیارە زانیینی حیکمەت و مەبەستەکی پێکەو دەبنە هەلنەر بۆ پابەندبوون پێیانەو.

بۆیە زۆرجار پەرورەدگار باسی نیعمەتی خۆیمان بۆ دەکا کە بەخشیونی پێمان، وەکو پەيوەندی و خۆشەویستی نێوان ژنو میدرە، دانانی یاسای ژنو میدرد و خێزان، بەوپەڕی رێکبوو پێکی و گونجاوی، هەروا کە شارەزای نایینی پاکبوو خاویینی کردوون، بۆ هەموو شتییک سنووری بۆ داناوین و ئەحکامی بۆ ناردوون و نەهینی حوکمەکانیشی بۆ دیاری کردوون.

بەلام بەداخەو خەلکی لەم رۆژگارە دا بێر لەم نیعمەتانە ناکەنەو و گۆی بە فەرمان و یاساکانی پەرورەدگار نادەن و ئەو پەيوەندی بە موقەدەسانە یان خۆیانیا تێک داوە؛ خۆشەویستی و ریزی نێوان خێزان کرمۆل بوو، پیاوان بەهێزو بازو و مآلو سامان دەنازن و

ماندوووونو نارەحتی ئافره تیان له بهرچاو نیه، ژنان ههست به گرنگی پیاو ناکدن که وه کو قه لغانن بۆیان، هه میشه کوفرانسی ئه و نیعمه ته ده که نو هه میشه غه یبه ته و سه رکۆنه ی پیاوانیان ده که نو نابنه پالپشت بۆیان، له ته نگۆ چه له مه ی ژیان دا یارمه تیان ناده ن، له م دابو نه ریته دزیوه شدا خه لکی چاو له یه کتری ده که نو گرێژده نه ی خیزان خه ریکه تیک بجی.

﴿واتقوا الله﴾ له خودا بترسنو پابه ندی فه رمانو نه هی به کانی بن هه لویستو ره فتارتان به رامبه ر به په یوه ندی نیوان ژنو میرد به گویره ی شه ریعه تی خودای، واز له و دابو نه ریته به یئن که له وه پیش بارتان پتیه گرتبو؛ که بریتی بو له گوئ پی نه دان به په یوه ندی ژنو میردایه تی و پیتان وابوو عه قدی ژن ماره کردن وه کو عه قدی کپین و به ئیجاره گرتن و کۆیله کپین وایه: به لکو پیتان وابوو عه قدی زیواج له وانه ش پرپو وچ تره؛! شه وه بوو له به رهۆیه کی پرپو وچ ژنیان ته لاق ده داو دوایی ریجعه یان ده کرده وه، مه به ستیان شه وه بوو زیان به ئافره ت بگه یهنو سوکایه تی پی بکه ن، ﴿واعلموا أن الله بكل شیء علیم﴾ بزائن په ره ردگار ئاگاداری هه موو شتیکه و ئاشکراو په نهان هیچی لی ون نابی؛ فه رمانیش به به نده کانی کرده وه که پابه ندی سنووره کانی بنو به گویره ی هوکمو شه ریعه ته که ی ره فتار بکه ن، نیازپاکو دلسۆز بن، هه موو کاتی وا بزائن خودا چاوی لی تانه و ئاگاداری دلو ده روونو روا له تانه نه له ئه رزو نه له ئاسمان هیچی لی گوم نابی!!!

﴿وإذا طلقتم النساء فبلغن أجلهن﴾ شه ی خاوه ن برپاو ئیمان داران! هه رکاتی ژنتان ته لاق دانو عید ده یان به سه ره چوو میرد هکانیان یان پیاوی تر ویستیان ماره یان بکه نو ئافره ته کانیش بو خۆیان داخوازی شه مه بوونو ده یانه ویست شوو بکه نه وه ﴿فلا تعضلوهن أن ينكحن أزواجهن﴾ ریگه یان لی مه گرنو مه بنه به ره به ست له به رده م شوو کردنه که یان دا، مادام شه و پیاوو

ئافره‌ته به‌یه‌کتری رازین و هیچ مانعیکی شهرعی و عاده‌تی نیه و هیچ سوکایه‌تی پیکردنو عه‌یبو عار به بنه‌ماله ناگه‌یه‌نی و ریزی ئافره‌ته‌که‌ی تیدایه، لیان بگه‌رین با شوو بکه‌نه‌وه.

که ده‌فهرموی: ﴿إِذَا تَرَاظُّوْا بَيْنَهُمْ﴾ واته: له‌به‌ینی خویاندا به‌یه‌کتری رازی بوون؛ به‌لگه‌یه له‌سهر ئه‌وه که هیچ مانعیکی نیه پیاوه‌که راسته‌وخۆ له ئافره‌ته‌که خۆی خوازیینی بکاو له‌گه‌لی دا ریک بکه‌وی. ئه‌وه کاته بۆ باوکۆ براو که‌سو کاری دروست نیه ریگه له ئافره‌ته‌که بگرنو نه‌هیلن شوو بکاته‌وه، ﴿بِالْمَعْرُوفِ﴾ به‌مه‌رجیک ریک که‌وته‌که‌یان په‌سهند بۆ ئه‌وه پیاوه‌ی ئافره‌ته‌که هه‌لی‌بژاردوو ه‌اوشانی خۆی بی‌و سوکایه‌تی پی‌کردنی تیدا نه‌بی بۆ خزم که‌سو کاری ئافره‌ته‌که، ئه‌گه‌ر وا بوو ئه‌وه که‌سو کاره‌کانی ده‌توانن مه‌نعی بکه‌نو نه‌هیلن شوو به‌ئه‌وه پیاوه‌ی خوپریه بکا.

به‌لام ده‌بی نه‌هیشته‌که‌یان به‌شیوه‌ی ئامۆژگاری و تو ویزی، نه‌ک به‌هه‌ره‌شه‌و جیتی و خۆ لی سوورکردنه‌وه.. بری له زانیانی ئیسلام پییان وایه: ئه‌گه‌ر می‌رده‌که هه‌ژار بوو نه‌یده‌توانی ماره‌ی ه‌اوشان بدا، ئه‌وه بۆ که‌سو کاتری ئافره‌ته‌که هه‌یه که نه‌هیلن شووی پی بکا، به‌لام ئه‌مه رایه‌کی لاوازه و زۆربه‌ی عوله‌مای ئیسلام رایان وایه گه‌ر پیاوه‌که ره‌وشت پاک بوو، وای هیوا لی‌ده‌کرا که بۆ‌موعاشه‌ره‌ی ژنو می‌ردایه‌تی بگونجی، نابی ریگه له ئافره‌ته‌که بگیری!!

واته ده‌ست کورتی و هه‌ژاری چ رۆلیکیان له‌که‌فائه‌تو ه‌اوشانی دا نیه. پیوه‌ری ه‌اوشانی (الكفاءة) دابو نه‌پریتی ئه‌وه گه‌لو هۆزه‌یه که تی‌یدا ده‌ژین، نه‌ک دابو نه‌پریتی چه‌ند بنه‌ماله‌یه‌کی لووت‌به‌رزو خۆ به‌زل زان؛ ئه‌وه‌ی کۆمه‌لو ده‌ورو‌به‌ر به‌لایانه‌وه سوکایه‌تی بی ئه‌وه ده‌بیته‌هۆی ئه‌وه‌ی که که‌سو کار بتوانی به‌ره‌رچی ئافره‌ته‌که به‌ده‌نه‌وه.

ههروهه دروست نیه زۆر له ئافرهت بکری بۆ ئهوهی شوو بکا به کهسیک که خوشی ناوی، چونکه ئهو زۆرلیکردنه ئاکامی باش نابێ. نایهته که خیتابه کهی له گهڵ تیکرای کۆمهلی موسولمانانه، چونکه موسولمانان هه میان یهک هه لویستو یهک پارچه ن، له بهرامبه ر بهرژه وهندی گشتی دا ئه مهش بۆ ئه وه یه موسولمانان بزائن: ئه رکی سه رشان ی هه ریه کێ له وانه که هه ستیان کرد به پیشیل کردنی مافی ئافرهتیک له لایه ن که سو کاریه وه یان له لایه ن کهسانی تهر وه پتیسته به رهنگاری بکه نو نه هیلن سته می لی بکری. ته نانه ت ئه گه ر ئه وانه لی بی دهنگ بوو نو دژی ئه وه ستان، هه ر هه موو موسولمانانی ئه و ناوچه یه گونا هه بار ده بن!!!

چونکه زۆر جار واده بێ که سو کاری ئافرهت هه زو هه وه سی خۆیانو بهرژه وهندی تایبه تی خۆیان پیش بهرژه وهندی ئافره ته که ده خه ن!! ئه مه جار خه لکانی تریش چاویان لی ده که نو شه رو ئاژا وه دروست ده بی و گێره و کیشه سه ر هه لده داو ده بیته هۆکاری له ناوچوونی گه لو ولات.

وه کو له نایه تیک ی تر دا خودا ده فهرمو ی: ﴿لَعَنَ الدِّينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ﴾، كانوا لا يتناهون عن منكر فعلوه لبئس ما كانوا يفعلون ﴿بيگومان دابو نه ریتی سه رده می نه زانی وابو که پیاوان زه بر به ده ست بن له به شوودانی ئافره ت دا، ئافره ت نه یده توانی خۆی شوو بکا، یان رای خۆی ده ربړی، هه ر که سو کاری به شوویان ده دا، زۆر جار یش واده بوو ده یان دا به که سیک که هه زی لی نه بوو، یان مه نعیان ده کرد له که سیک که هه زی لی بوو!!

ئیمامی بوخاری و چه ند که ساتیک ی دیکه ش له مه عقیلی کوپی یه ساره وه هه دیثیک ده گێر نه وه ده لی: خوشکیکم هه بوو ئامۆزایه کم ها ته خوازیینی و دامانی، دوا یی وای که وت ته لاقیک ی داو ریجعه ی نه کرده وه تا عیده ی

به سه رجو، پاشان ناموزاکم په شیمان بووه و په روژی بوو، خوشه ویستی له نیوانیان دا پهری سهندو و نه و نه می خوش ده ویست و نه ویش نه می خوش ده ویست، خوازینی لی کردینه و ده داوی کرد که سهرله نوی خوشکه که مانی پی بدهینه و ده لی مار هبکهینه و، منیش خوم لی تور کرد پیم و خوپری! ریزمان لی گرتی خوشکه که مان لی مار کردی، دواپی له جیاتی پیاوه تیت ته لاقتدا، ئیستا هاتیه و ده، داوی ده که یه و ده! سویند به خوا ناتدهینه و ده لیت ماره ناکهینه و ده، له راستیشدا پیاوه که مروفتیکی باش بوو نافرته که نش دهیه ویست بچیتسه و ده بولای، په روه ردگاریش ناگاداربو به و ده که هردووکیان بویسه کتری به په روژ بوون، ئیتر نه م نایه ته هاته خورای. مه عقیل دهیگوت: نه م نایه ته ده رحق به من نازل بوو، له گیرانه ویه کی ترده هاتوه ده لی: که مه عقیل نه م نایه ته بیست و تی سهرم له بهردا خوشکه که م له ناموزاکم ماره کرده و ده فرمانی په روه ردگارم به جی دینم!

﴿ذٰلِكَ يُوْعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يُوْمَنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ نه و حوکهو یاسایه ی که له و په پیش بومان باس کردن له گهل ته ماع بهرنازو ترساندن، نه و ناموزگاری کومله ی ئیمان دارانی پی ده کهین نه وانه ی پروایان به خداو به روژی دواپی هیه، چونکه هدر نه وان نه م جوړه ناموزگاریانه و ده رگرنو کاری پی ده کهن، دل و دهرونیان پی راده چله کی و ده یانه وی به وردی ناوهر و که کی جی به جی بکهن، به هیوای پاداش و ده رگرتنه و ده هردوو جیهان دا.

نایه ته که صهریحه له و ده که پیویسته ههرکه سیکت موسولمانی راست بی په ند له نه م ناموزگاری به و ده رگری، نه و ده ی په ندی لی و ده رنه گری و پابه ندی نه بی به موسولمان حسیب ناکری، به لکو نه وانه به سه رزاری موسولمانزو به دل موسولمان نین چونکه نه وانه بنه ماو پوخته ی ئاینیان به به لگه و ده و ده رنه گرتوه، ئایین کاری له دل و دهرونیان نه کرده و ده،

ثاموژگاری کردنیان خو ماندوو کردنیکی بی سووده، چونکه نهوان هەر شوین ههواو ههوهسیان دهکهونو کویرانه بهرپو شوینی باوکتو باپیرانی خویندا دهرون.

﴿ذلکم ازکی لکم وأطهر﴾ نهو ریگه نهگرتنه لهئافرهت که بهدلی خوئی شوو بکاتهوهو بهو مهرجانهی باس کران سوودهخشهوه بهرکههتی تیدایه بو نهوانهه کهپهپهوهی دهکهن، نامووسو شهرفیان دهپاریزی، نهسهبو رهچهلهکیان لهکهدار نابو، زووجار وابوو، مهنع کردنی ئافرهت له شووکردن بهدلی خوئی تاکامی ناشیرینی لی پهیدا بووه، نهخلاقو رهوشتی تیک داوهو یاسای کوولهو خیزانی تیکداوهو مندالی سههرگردان کردوو.

جا وهکو ثامازهی بو کرا بههوی نهزانی و نهفامی ئادهمیزادهوه دهبارهی بهرژهوهندی کوولهیهتی هیچ ریزیکیان بو ئافرهت دانهدهنا. نهیان دهزانی که پشیوی کوولهو خیزان هوی سههرهکی لهبهرچاو نهگرتنی رۆلی ئافرهته تیدا. که ئیسلام هات پهپامیکی پیروزی پی بوو بو ئافرهتو ریزی بو داناو گرنگی پی داو کوولهگی فیتری نهوه کرد که مامهلهی جوان لهگه ئافرهتدا بکریو بهسهرهخوو بههیدیهتی لهگه لیاندا بجولینهوه. پهپامی نهوهی پی بوو که بهگویرهی نایهتی ﴿ولهن من مثل الذي علیهن﴾ سهیریان بکریو رهفتاریان لهگه لدا بکری.

بهلام سهه مهخابن زوری پی نهچوو موسولمانان نه پهپامه پیروزیان لهبیرچوهوه، بایان دایهوه بو سهه دابو نهیریتی سههدهمی نهفامی و سههرلهنوئ دهستیان کردهوه بهچهوساندنهوهی ئافرهت، نهمهش رهنگدانهوهیهکی خراپی ههبوو لهسهه کوولهو خیزان، رهوپهوهی کوولهیهتی لهسههتهر لایداو خهلیکی تووشی گیرهوه کیشهی جواریجوو بوون. ﴿والله یعلم وانتم لاتعلمون﴾ پهزهردهگار دهزانی خیرو سوودو بهرژهوهندی لهچی دایه، نهپینی و حکمهتی حوکهکانی خوئی دهزانی،

تاگاداره به سهر سوودو بهرژه وهندی پهیره وکردنی فهرمانو دوورکه وتنه وه
لهو شتانه ی نه هی لی کردوون، ئیوه به ته واوی ده ست له سهر دانراوی
سوودو بهرژه وهندییه کان نازانن. ئاده میزاد به گشتی له گهل ئهو هه موو
نه زموونو تاقیکردنه وانه که له رۆژگاردا به سهریدا تیپه ریوه نه یتوانی
نهینی ئهو حوکمانه بدۆزیته وه، به لکو حیکمه ته که ی له دلو دهروونی
زوور که سدا سراوته وه، ته نانه ت که ئاینیش ئهم په یامه ی هیناوه و داوی
بهرقه راربوونی دهکا، که چی خه لکی پاش گوئی ده خه نو کاری پی ناکن
له کاتیکا ئهرکی سهرشانیان بوو که پابه ندیان بنو به موو لیان لانه دن.

باسی شیردان به مندال به کری و شیرخواردن و بژیوی

مندال

﴿وَالْوَالِدَتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَدَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ
يُتِمَّ الرَّضَاعَةَ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ
لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا لَا تُضَارَّ وَالِدَةٌ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ
لَهُ بِوَلَدِيهِ وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ
مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا وَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَسْتَرْضِعُوْا
أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُمْ مَا آتَيْتُمْ بِالْمَعْرُوفِ

وَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٣٣﴾

پاش ئه وه ی له ئایه ته کانی پێشوودا ئه حکامی نیکاحو ته لاقی روون
کرده وه، باسی حوکمی ئهو شتانه دهکا که له ئاکامی نیکاح پهیدا دهبن..
ئافره ت که ته لاق ده درئ واری ده که وئ مندالی شیره خۆره ی ههیه، ئهو
منداله بی ده سه لاته ده بیته قوربانی کیشه ی تیوان ئهو دایکو باوکه

پیکه وه نه گونجاوه و له وانیه بهر ژه وهندی بفه و نی و مافی پیشیل بکری؛ له وانیه دایکه که ی له رقی باوکه که شیر ی نه داتی، بویه یه زدانی مه زن لیره دا ناموژگاری بو دایکان ده کا که شیر بدن به منداله کانیا، ماوه ی شیر خواردنی مندالی به دوو سال دیاری کردووه به مه رجی باوکتو دایک بیانه وی ماوه ی شیر خواردن ته واو بکن.

ههروه ها له سه ر باوکی پتویست کردووه که له ماوه ی شیر پیدانی مندالا بژیوو پو شاک ی دایکه که دابین بکا به گیره ی توانای خوی.

نه هی کردووه له وه ی که یه کی له باوکتو دایک منداله که بکا به هوی ته نگ پی هه لچینی نه وی تر، به م جوړه دایکه که به مه به سستی زیان گه یاندن به باوکه که منداله که به خپو نه کا، یان داوای بژیوی زور بکا، یان باوکه که منداله که له دایکه که بستینی و نه هیلای به خپوی بکا...

جا بو روونکردنه وه ی ته م حوکمانه و هی تریش فهرمووی: ﴿والوالدات یرضعن اولادهن حولین کاملین﴾ پتویسته دایکان ته لاقدر او بن یان له ژیر نیکاحی میرده کانیا بن، دوو سالی ته واو شیر بدن به منداله کانیا، ماوه ی شیر پیدانه که له و ماوه دیاریکراوه تیپه ر نه کات. ﴿لمن اراد ان یتم الرضاة﴾ نه گه ر به لایانه وه باش بوو بهر ژه وهندی منداله که ی تیدابوو باوکتو دایکه که ش نه دارا بوون نه یان ده توانی خواردنی ناوی میوه و محله بی و نه رمه قوت بو زاروکه که یان دابین بکن، نه وه ده بی ماوه ی دوو ساله که دایکه که شیر ی خوی بدا به منداله که، نه گه ر باوکه که ده ی توانی نه و جوړه خواردنانه بو منداله که دابین بکات، نه وه باوکتو دایکه که ده توانن پیش ته و ابوونی دوو ساله که منداله کانیا له شیر بپر نه وه.

زانستی پزشکی ده ری خستوه که شیر ی دایک باشتیرین خوارده مه نی و بژیوه بو مندال؛ بویه پتویستو نه رکی سه ر شانی دایکه که به گیره ی

پتویست شیر بدا به مندالە ساواکەو به شیرى مەمکەکانى مندالەکەى
پەرورەدە بکا.

مندال ئەو کاتەى لەسکى دایکى دایە بەخوینى دایکى گەشە دەکات و
پى دەگات، کاتیک دیتە سەر دنیاو لەدایک دەبى خوینى کەلەو و پىش
پى دەژیا دەگۆرئ و دەبیتە شیرىکى پالفتەکراوى سافى بى غەشو
گونجاو لەگەل تەمەنى مندالەکەدا، چونکە تا مندالەکە گەورەتر بى
شیرەکەى دایکى خەست تر دەبیتەو، ترسى نەخۆشیشى لى ناکرئ چونکە
ئەو مندالە لەخوینى ئەو دایکە پیک هاتوو و دواى کە خوینەکە
گۆراو و بوەتە شیر لەگەل جىسمى مندالەکەدا گونجاوترىن بژێو و هیچ
ترسى لى ناکرئ، کەوابوو ئەگەر مندال درایە دایەن پتویستە زۆر تىبینى
ئەو بکرئ ئاخۆ دایکەکە تەندروستى باشە یان نا، ئایا شیرەکەى
گونجاو بۆ تەمەنى ئەم مندالە یان نا، وە ئایا ئەم دایکە کە دەبیتە
دایەن بۆ ئەم مندالە رەوشتى چۆنە؟ چونکە شیرى دایکۆ دایەن
کاردەکەنە سەر جەستەو رەوشتو ئادابى ئەو مندالە، چونکە ئەو شیرە
لەبەرەتدا خوینى ئافرەتەکەىەو مندالەکە دەیمژئ و دەبیتە خوین و
گۆشتو ئیسقان، کەواتە شیر کاریگەرە لەجەستەو رەوشتى مندالەکەدا..
تىبینى ئەو هەش کراو کە کاردانەو شیرى دایک لەسەر شیرەخۆر
لەرووى دەروونى و عەقلى یەو بەهیزترە لەکاردانەو شیرەو شیرەیه
لەبارەى جەستەو لەشو لارەو، تەنانت زۆر دەنگۆ سەدای دایک کار لە
دەنگۆ سەدای مندالەکە دەکا، کەوابوو کاردانەو لەعەقل و هۆشو
هەستو سیفاتە دەروونى یەکاندا شتىکى بەلگەنەویستە.

زانایانى پەرورەدەو کۆمەلناسى لە ولاتە پێشکەوتووەکاندا هەستیان بە
گرنگى شیرى دایک کردووە بۆ مندالى ساواى زۆر جەختیان لەسەر
کردووە، تەنانت شارژنى رووسى قەیسەرى کە مندالى دەبوو لەمەمکى
خۆى شیرى دەدا بە مندالەکەى نەیدەهیتشت دایەنى بۆ بگيرئ.

دەى ئەمە لە کوێ و هەلۆیستی ئەمڕۆى ئافرەتانی موسولمان لە کوێ!!
ئەو هەتا: زۆر لەو دایکانەى کە دەوڵەمەندن یان بێزیان نایە یان بەتەمای
ئەو هەى کە زوو مندالی تریان ببی، یان بەهێوای ئەو هەى کە جوانی و
شۆخیان بەردەوام بێ، مندالەکانیان لە شیرى پاکی خۆیان نائومید
دەکەنو شیرى قوتوو شتی تریان دەرخوارد دەدەن، هەر زوو وشکایی
بەمەمکی خۆیان دەهینن، ئەمەش دەبێتە هۆى تیکچوونی خێزان و خراب
پەروەردەکردنى مندالو بەرەنگاربوونەو هەى سروشت!!

یڤگومان رۆژگاریک هەبوو موسولمانان لەناخەو پابەندی نایین
بوونو، بەختوکردنو پەروەردەکردنى مندالیان بەگۆڕەى نایین ئەنجام
دەدا مندالی موسولمانان بەشیری خاوینى دایکو ئەخلاقى ئیسلامى یانە
گەشەى دەکردو پەروەردە دەکرا.. لە مێژووشدا نەبێنراو هێچ ناییتک
و هەکو ناینى ئیسلام گەنگى دابى بە پەروەردەکردنى مندالو چاودیری
کردنى!! ماوەتەو بەزانیان ئایا لەرووى شەرعهو دایک واجبە لەسەرى کە
شیر بدا بە مندال یان نا؟!

کۆمەڵیک لە زانایانى ئیسلام رایان وایە کە دایک لەسەرى واجب نیە
شیر بدا بە مندالەکەى، مەگەر مندالەکە جگە لە مەمکی ئەو مەمکی
کەسى تر نەگرت یان باوکەکە نەدارا بوو نەیدەتوانى دایەنى بۆ بگرت، یان
باوکەکە توانای ئەو هەى هەبوو دایەنى بۆ بگرت بەلام دەستی نەدەکەوت.

حیکمەتى ئەندازەدارکردنى ماوەى شیرخواردن بە دووسال،
بەرچاوترى بەرژەو هەندى مندالەکەیه.. چونکە لەو ماوەدا شیرى دایک
گونجاوترین خواردەمەنى یە بۆ مندال، هەرودەکو چۆن پێویستى بە جۆرە
بەختوکردنو پەروەردەکردنیک هەیه، دایک نەبێ کەسى تر ناتوانى بۆى
فەراهم بێنى. جا ئەگەر باوکو دایک بەباشیان زانى پێش تەواو بوونی
دووسال لى بێرنەو دەتوانن لى بێرنەو بەتایبەتى مندالی وا هەیه

به خوار دنی نه رمه قوتو گونجاو بۆ جهسته و ته ندروستی پتویستی به شیر دایک نی ره.

زانایانی نیسلام له نایه تی ﴿و حمله و فصاله ثلاثون شهرا﴾ نه وه یان ده رهیناوه که ماوه ی سک پری نابئ له شهش مانگ که متر بی. ﴿و علی المولود له رزقهن و کسوتهن بالمعروف﴾ له سه ر باوک پتویسته پتویستی دایکه شیرده ره که دابین بکا، نشینگه و بژیو و پۆشاک پتویستی بۆ دهسته بهر بکا، بۆ نه وه ی نافرته که بتوانئ منداله که به ختو بکا و پاریزگاری بکا، نایه ته که له جیاتی وشه ی (الوالد) که به مانای باوک و وشه ی (المولود له ی) به کارهیناوه بۆ نه وه ی ناماژه بی بۆ نه وه که (مندال) هی باوک و پال نه و ده درئ) دایک وه کو کارگه وایه و له مندال دانیدا نه و کۆرپه له یه هله ده پیچی و گه شه ی پی ده کا تا وه کو چاو به جیهان هه لدینئ.

به کورتی و پوختی دایک سک بۆ باوک هه لده گرئ، شیر بۆ باوک ده دا، که وابئ نه رک ی سه رشانی باوک که بژیو و پۆشاک پتویستی بۆ دابین بکا، تا بتوانئ خزمه تی زارۆ که که ی بکا، چاودیری بکا و پهروه ده ی بکا، چه ندیه ته و چۆنیه تی نه فقهه پیدانه که به گویره ی دابو نه ریتی نه و ده ور به ره یه که نافرته که ی تیدا ده ژیا دیاری ده کرئ! ﴿لا تکلف نفسا إلا وسعها﴾ هیچ که سیگ زیاد له توانا و هیزی خۆی نه رک ی ناخریته سه ر؛ نابئ نه فقهه و بژیوکی وای داوا لی بکرئ که نه توانئ بیدا. جاریکی تر نمونه ی نه م نایه ته له سووره تی (الطلاق) دا روونکرا وه ته وه که ده فرموی: ﴿لینفق ذو سعة من سعته ومن قدر علیه رزقه فلینفق مما آتاه الله لا یكلف الله نفسا إلا ما آتاه سیجعل الله بعد عسر یسرا﴾.

نه مجار دئ هۆی دانانی حوکه کانی پیشو و شی ده کاته وه و ده فرموی ﴿لاتضار والدۀ بولدها ولا مولود له بولده﴾ مه به ست له نه م ته شریعه ی که باسکرا به ره به ست کردنی زه ره رو زیانه له باوک و دایک بۆ نه وه ی

هیچیان به هوی منداله کانیانه وه تووشی زیان نه بن، دروست نیه دایک شیر خوی له منداله که ی بگریته وه واز له شیرپیدانی بهینی، بو نه وه ی باوکه که ناچار بکا دایه نی بو زارو که که بگری، ههروه ها بوی رهوا نیه زیاد له نه فقهی عاده تی داوا بکاو زیاد له توانای پیاوه که پیکیشی بکا، یان که متر خه می بکا، له شیرپیدانو به خپوکردنی منداله که و دیقه دیقه ی پیاوه که بداو.....هتد.

ههروه ها بو پیاوه که ش رهوا نیه که دایکه که منع بکا له شیرپیدانی منداله که، یان نه فقه و بژیوی پتویستی بو دابین نه کا، یان مهنی بینینی منداله که بکاو نه هیلای دایکه که چاوی پی بکه وی. ته ناته ته گهر منداله که له ته مهنی شیر خوره یی و حه ضانه ش تی پهری بوو باوکه که بوی نی به مهنی بینینی لی بکا.

﴿وعلى الوارث مثل ذلك﴾ ته گهر باوکتو دایکی نه مابون پتویسته میراتگری منداله که - که خزمی نزیکه تی به جوریک که یه کیان نیربی و یه کیان می بی لیک ماره کردنیان دروست نه بی - چی له سهر باوکت یان دایک پتویست بوو له سهر میراتگره که پتویسته ﴿فان ارادا فصلا عن تراض منهما وتشاور فلا جناح عليهما﴾ واته: باوکتو دایک که ههردو کیان به شیان به منداله که وه هیه و دیانه وی به پیکو پیکو به خپوی بکه ن، جهسته و عهقل و هوشی به باشی گه شه بکا، ده توانن به ره زامه ندی ههردو کیان پیش ته و او بوونی دوو ساله که، یان دوا ی ته و او بوونی دوو ساله که منداله که له شیر بیرنه وه.

چونکه دیاریکردنی نه و ماوه یه که دوو ساله بو بهرگری کردن له زیان گه یشتن به منداله که یه، هه رکاتی رایان هاته سهر نه وه که که متر له دوو سال یان زیاتر له و ماوه له شیر ی بیرنه وه، ده توانن کاره کیان نه نجام بدهن. به لام ته گهر یه کیکیان ویستی زیان به منداله که بگه یه نی و پیش وهخت له شیر ی بیرنه وه، وه کو نه وه دایکه که له شیرپیدانی وه رزی، یان

باوکە کە پەیمانی خۆی نەباتە سەر و بژێوو پۆشاکی پێویست بۆ دایکە شیردەرە کە دابین نەکا، بۆ ئەوەی دایکە کە واز لە شیرپێدانی بەیێنی، ئەو دروست نیە و پەرەدگار نەهی لی کردوو، زۆریە کاتیش لەم بارەو قسە دایک وەر دەگیرێ، چونکە سۆزو عەطفی زۆرترە و هەموو کاتی هەولی ئەوەیەتی بەرژە وەندی منداڵە کە دابین بکا.

خوێنەری هیژا! بەچاویکی کراوە و سەیر بکەو ئەمجار تێبفکرە قورئانی پیروژ کە بەرنامەی ئیسلامە چۆن گرنگی داوە بە راوەرگرتن و مەشۆرەتکردن لە شتی بچووک و هەکو بەختوکردن و شیرپێدانی منداڵ، رێگەی نەداوە یەکیکیان ملهپوری تیدا بکا و سەربەخۆ بپارێندای ئەوی تر بەهیچ نەزانی!!

دەهێ تۆچی دەهێی دەربارەی کاری گرنگی ولات و هەلوێستی واکە بەرژە وەندی گەلو نیشتمانی پیو بەند بێ؟! ئایا ئەرکی سەرشانی سەرۆکنو لیپرسراو کاربەدەستانی بالای ولات ئەو نە کە لەهەلسوێرانی کاروباری ولات و بەختوکردن و بەپیوێبردنی گەلو نەتەوێ کانیاو را وەرگیرن و نیشیان بە مەشۆرەت بێ؟! ئایا رەوا نیە دروستە سەرۆک یان کاربەدەستی بالا بەملهپوری سواری گای هار بێ و خودبەسەری لە رووداوە گرنگەکانی ولات دا هەلوێست وەرگیرێ و رای کەس بەهیچ نەزانی؟! هاوولاتیان تووشی جۆرەها دەرد و مەینەتی بکا؟! بێگومان ئایینی ئیسلام وای بەباش زانیووە دەزانی کە موسولمانان هەر لەکاریکی بچووک و هەکو لەشیرپێنەوی منداڵ تا دەگاتە کاری هەرە گرنگی ولات و هەکو بپارێدانی شەپو ناشتی، گۆڕینی دراو و پوچەل کردنەوی، خۆمالی کردنی نەوت و ئەو جۆرە شتە دەبێ بەپێی راوەرگرتن و مەشۆرەت هەلوێستی تیدا وەرگیرێ ئەو تا قورئانی پیروژ فەرمان بە پیغەمبەر ﷺ دەکا و دەفەرموێ: ﴿وَشَاوَرَهُم فِي الْأَمْرِ﴾ ئەو پیغەمبەر ﷺ لەکاری گرنگدا مەشۆرەت بە هاوولانت بکەو رایان وەرگیرە. یان مەدحی موسولمانان

به وه ده کا که کاروباری خوْیان به مه شوهره ت به ریوه ده بنو ده فره موی:
﴿وَأْمُرْهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ﴾.

﴿وَأِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَسْتَزْعِمُوا أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ﴾ ته گهر
ویستتان دایه ن بگرن بو منداله کانتان ئافره تی بیتگانه به کرئ بگرن بو
به خپوکردنو شیرپیدانی زاروکه کانتان، نه وه هیچ خراپه یه کی تیدا نیه و
گوناهتان ناگا ﴿إِذَا سَلَّمْتُمْ مَا آتَيْتُم بِالْمَعْرُوفِ﴾ ته گهر نه و کرئ یه بوْتان
برپارداون بیان دهنئ که ده چن بو سهردانیان دیاری یان بو به رنو قسه ی
خوْشیان له گه لدا بکه نو ریزیان لی بگرن، چونکه نه وه به رژه وه ندی
شیردرو شیرخوْرو باوکه که شی تیدایه، ئاشکرشه ته گهر شیرد ره که
هه لسو که وتی جوانی له گه لدا نه کرئ و رازی نه کرئ و کرئ ی خوْی
به ته واوی و هرنه گری و دیاری و قسه ی خوْشیشی نه کرته سهربار زور خوْ به
به خپوکردنی منداله که وه هه له وگیر ناکا و مهیل ناداته منداله که و
به پاکو خاوینی رای ناگری، گرنگی به گه شه کردنی نادا، خوْ ته گهر
شیرد ره که له م باره وه تووشی زیان بو؛ نه وه شیره که ی ده گوْری و ده بیته
زوخوا له جیاتی گوْشتو خوینی پی زیاد بکا پی ی ده پوکیته وه! نه مه ش
ده بیته هوْی نارپه هه تی و دل ناخوْشی باوکه که که ده بینئ جگه رگوْشه که ی
شوینی ناخوْشه و له باو هشی سوْزو عه طفدا گه وره نابئ!! ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾
له خودا بترسن زیاده ره و ی له جی به جئ کردنی ته م حوکه مانه مه کن هه ول
بده نو بزائن به رژه وه ندی ته م حوکه مانه چیه و چی نیه، بزائن و ئاماده باش
بن بو پابه ندبوون پتیانه وه! ﴿وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ بزائن که
په روه ردگار کرده وه کانتان ده بینئ و ئاگاداریانه پاداش و سزاتان ده داته وه
له سهریان، نه گهر پیداو یستی به خپوکردنی منداله کانتان به ته بایی و
مه شوهره ت جی به جئ کردو، به گویره ی شه رع و ئایین هه لسو که وتان
ده رباره یان کردو کاریکی واتان نه کرد زیانیان پی بگه یه نن نه و مندالانه

له جیهاندا ده بنه فینکایی چاوتانزو خیرو خوشییان لی ده بیننو
له قیامه تیشدا بۆتان ده بنه مایه چاکو پاداشتان ده درسته وه!

خۆ نه گهر ئیوه شوین هه واو هه وه سی خۆتان بکه ونو پابه ندی حوكمی
خودا نه بن هه ریه که له ژنو پیاوه که بیه وی زیان به وی تریان بگه یه نی و
پاشقوول له وی تر بگرئ، بئگومان مندا له که ش زیانی پی ده گا، نه و
مندالانه ده بنه هوی گیروگرفت بۆتان، له جیهاندا خه م و خه فه تیان
لی ده خۆنو له قیامه تیشا سزاو نازارتان ده درئ له سه ریانو شیایو چوونه
ناو دۆزه خ ده بن.

به راستی نه مه هه ره شه یه کی توندو سامناکه ئاراسته ی نه وانه کراوه که
کاریکی ناپه سهند ده که ن، چونکه که مته رخه می ده که ن له پهروه رده کردنی
مندالنه کانیا ن، نه و ژنو میترده یان نه و باوکتو شیرده رهی که له پال
به ختو کردنی مندا لدا ده یانه وی زیان به یه کتری بگه یه نن، یه کتری
ناره حه ت بکه ن، که نه مه ده بیته هوی له به ریه ک هه لوه شانی خیزانو
په رته وازه بوونی مندا لوه نا کاما شیوانی کۆمه لوه کۆمه لگا.

ده ی با موسولمانان بیر بکه نه وه هوشیان بیته وه نه چن که مته رخه می
له پهروه رده کردنی مندا لنه کانیا ن بکه نو به ره لای ریکه وتو چاره نووسی
نادیاریا ن بکه ن.

ماوه ی گۆشه نشینی ئافره تی میرد مردوو

وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ
وَعَشْرًا فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ
بِالسَّعْرِِوْفِ ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٣٤﴾

له مه وپیش باسی ته لاقو چۆنیه تی و مافی نه وه ی که میرد مافی
ریجه کردنه وه به ره لاکردنی یه کجاری هه یه کردو روونی کرده وه، دوایی
باسی حوكمی شیریتدانی مندا لوه ماوه ی شیرخواردنو چۆنیه تی

لی بپینه وه دابین کردنی خوراکو پوژاک بو شیرد هره که ی شی کرد وه،
 نه مجار دیته سهر باسی حوکی نه و نافرته نه ی که میرده کانیا دهمرن،
 چی بکه نه هه لوستیان چون بی؟! ده فهرموی: ﴿والذین يتوفون منکم
 ویذرون أزواجاً یتربصن بأنفسهن أربعة أشهر وعشراً﴾ نه و پیاوانه ی که
 ده مرنو ژنیا لپاش به جی ده مینو به ته مای نه و نه شووبکه نه وه،
 پیویسته له سهریان که تا تیپه ربوونی چوارمانگو ده شو له تازیه دا بن،
 شتیکی نه که نه بیته هوی خوازیینی لی کردنو له مال دهریچن، مه گهر
 ئیشیکی زهرورو شهرعییان هه بی. ته نانه ت نابی واده به پیاوی تر بدن بو
 شوو کردن پیان، وه کو نه وه بلین: نه گهر عیددهم ته و او بوو شوهوت پی
 ده کهم! شایانی باسه که پیغه مبه ر ﷺ تازیه گرتنی بو مردوو له سی رۆژ
 زیاتر یاساغ کردوه ته نه ژنی میرد مردوو ده بی تا چوارمانگو ده رۆژ
 تازیه بگری.

نهم حوکه می که باس کرا هی نافرته تیکی میرد مردوو: که سکی پر
 نه بی نه گهر نافرته ته که سکی هه بوو میرد ه که ی مرد، که منداله که ی
 لی بو وه عیدده که ی ته و او ده بی، ته نانه ت نه گهر دوا ی مردنی میرد ه که ی
 به ساتیک مندالی بوو ئیتر عیدده که ی ته و او ده بی وه کو قورئان
 ده فهرموی: ﴿وأولات الأحمال أجلهن أن يضعن حملهن﴾ نافرته ی
 دوو گیانو سک پر میردی مرد یان ته لاق بدری که منداله که ی بوو
 عیدده که ی ته و او ده بی.

نه بوو داوود هه دیشیکی گتپرا وه ته وه ده لی: سوبه یعییه ی نه لئه سله می
 گوتی: پیغه مبه ر ﷺ فتوی بو دام دوا ی مندا ل بوونه کهم که شووبکه مه وه
 پانزه رۆژ بوو میرد ه کهم مرد بوو که منداله کهم بوو.

پیویستیش ناکا خومان به دهرخستنی حیکمه تو مه به ستی نهم ماوه
 دیاریکرا وه خهریک بکه یین، ده توانین بلین: نه وه شتیکی (تعبد) ی یه و

و ەکو ژمارە ی رکاتی نوێژو شەشیەکو دەیه کو ئەندازە ی زە کات
لێدەرکردنو واجب بوونیه تی.

بە لām هەندێ لە زانیانی ئیسلام ووتوویانە پاکبوونەو ی رەحەم
پێویستی بە سێ حەیز یان شەصت رۆژ هەیه، کەوابێ برۆنانی ئافرەتە کەو
دڵ دامرکاندنەو ی پێویستی بە ماوێه کی زیاتر هەیه، چونکە مێردمردن
کارەساتیکی گەورەیه و رووداوێکی پشت شکینە بۆ ئافرەتە کە. زیاد
لەمەش خێراکردن لە شووکردنەو، خزم کەسو کاری مێردە کە دلتەنگ
دەکاو لی ی دەکەو نە گلهیی، تانەو تەشەر لێدانی و تاوانباری دەکەن بەو
کە وەفای بۆ مێردە کە ی نەبوو و ریزی لی نەگرتوو. لەلایە کی تریشەو
لای عەرەبەکان بابوو کە ژن چوارمانگ بێ مێرد دەتوانی خۆیگری و
بێ تاقەتی ناکا، تەنانت ئیمامی عومەر پاش ئەو ی کە لەم بارەو
پرسیاری لە مالو خێزانی خۆی کرد فەرمانی بە جەنگاوەرانی ئیسلام کرد
کە نابێ ئەوانە ی کە خێزانیان هەیه زیاد لە چوارمانگ لە ژنەکانیان
دوورکەو نەو!! جا ئەگەر ئەم بۆچوونە بنەمای ئەم مەسەلەیه بێ ئەو دە
شەو زیادە کە بۆ زیده ئیحتیاتە... ئەندازە دارکردنی ئەم ماوێه بۆ
عیدە ی مێردمردو بۆ ئافرەتی تەمەن بچوو کو تەمەن گەورەیه،
هەر وەها ئافرەتی نازادو کوێلەو سەر و عوزر شوو لە حەیز وەستاو
دەگریتهو.

﴿فَإِذَا بَلَغَ أَجْلُهُنْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾
هەرکاتی عیدە ی دیاریکراویان تەواو بوو، ماوێ چاوەرانیان بەسەرچوو
ئەو ئێو گوناختان ناگاتی کە ئەگەر ئەوان ئەو ی لێیان قەدەغە بوو
ئەنجامی بدن، وەکو خۆ ئارایشتدان و هەولدان بۆ شووکردن چوونەدەر
لە مالو سەردانی خزم کەسو کارو دراوسی، بەشیوێه کی شەرعی و
بەگیرە ی دابو نەریتی ئەو کۆمەلو کۆمەلگایە.

ئه گهر پێش تهوابوونی عید ده که یه کێ له کارانه بکه نه تهوه تاوانه و پێیسته له سه ره کهس و کاریان، له سه ره کاری ده ده ستانی موسولمان ریگه یان لی بگرنو نه هیلن کاری وای بی شه رعی نه نجام ده نه.

ئافره ت له سه ده می نه زانیدا تازییه ی بۆ میرده که ی ده گرت به شیوه یه کی ناتاسایی و زیاده روه ی تیدا ده کرد، سالتیکی ته واوله ژووره وه ده خزاو ده رنه ده چوو بۆنی خوشی له خو نه ده داو خو ی ئارایش نه ده داو تیکه لاوی کۆمه له نه ده بوو، که عید ده که شی ته واوله ده بوو نه مجار چه نه دابو نه ریتیکی پرپووچ هه بوو ده وایه نه نجامی بدایه.

که ئایینی ئیسلام هات ماوه ی عید ده که ی کهم کرده وه، تا نه ندازه ی سییه ک، ته نه ا خو جوان کردو بۆنی خوش له خو دانو خو پێشان دانی داخوازی که رانو هه ول دان بۆ شوو کردنه و یان لی قه ده غه کرا، پاکو خاوبنی و دانیشن له گه له هاوسی و خزم و کهس و کارو پیاوان دا به مه رجیک بیتگانه نه بن بۆیان ره وایه و چ خراپیه کی تیدا نیه.

به لام سه ده مه خابن ژنانی موسلمانن ته مپۆ وازیان له رێ و ره سمی ئیسلام ده رباره ی تازییه هیناوه وه هه ریه که یان بۆ خو ی به جو ریک هه لو یست ده نه ونی؛ هی وایان هه یه زیاده روه ی له تازییه گرتندا ده کا، قور له سه رو چاوی خو ی ده گری، شین و شه پۆرو وایه شیریه ی بۆ ده کاو، له سنووری رێ و ره سمی حیداد ده رده چی و له دابو نه ریتی ژنه کانی سه رده می نه زانی تیده په رینن، ته وه ی که شه رع دایناوه بۆ میرده مردو وه کانیان بیکه ن نایکه نه!!

به له کو هی وایان هه یه دو سالو زیاتر تازییه بۆ کو رو برایان ده گرن، هی واشیان هه یه دوا ی چل رۆژ تازییه میرده ی مردووی ده شکینی و هه ولی شوو کردنه وه ده دا!!

به راستی سوود و قازانج له وه دایه که موسولمانان ته م عاده تو دابو نه ریتیه یان بگۆرنو شه رعییانه هه لسو که وت بکه نه، چونکه هه چ سوودیک

له پۆشاک گۆرینو که له پهل گۆرینی ناومالو قابو قاچاخ گۆریندا نیه، جگه له مالو دارایی به فیروژدان هیچ سوودیکی تری تیدا نیه.

هیچ ریگا چاره‌یه‌ک نیه جگه له گه‌رانه‌وه بۆ ئیسلامو بۆ پابه‌ندبوون به حوکمی شهرع، که‌ریگه نادا تازیه‌گرتن بۆ خزم له سێ رۆژ زیاتر بێ، بۆ می‌ردیش له چوار مانگه ده رۆژ زیاتر بێ، تازیه‌گرتنه‌که‌ش بریتیه له‌وازه‌یتان له خۆنارایشته دانو خۆ جوان کردنو بۆنی خوش له‌خۆدانو ده‌رچوون له‌مال مه‌گه‌ر بۆ زه‌روره‌ت.

﴿وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ په‌روه‌ردگار ئاگاداری هه‌موو کرده‌وه‌یه‌کتانه، جا نه‌گه‌ر خه‌زانه‌کانتان وا په‌روه‌رده کرد که به‌گیره‌ی شهرع ره‌فتار بکه‌ن نه‌وه حالتان باشو زیاتان خوش ده‌بێ. ده‌نا تووشی گیروگرتی دنیاو سزای قیامه‌ت ده‌بن.

خوازی بی‌نی ئافره‌تی می‌رمردووو ماره‌کردنی

وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَّضْتُمْ بِهِ مِنْ خُطْبَةِ النِّسَاءِ أَوْ أَكْنَنْتُمْ فِيْ أَنْفُسِكُمْ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ سَتَذْكُرُونَهُنَّ وَلَكِنْ لَا تُوَاعِدُوهُنَّ مِرًّا إِلَّا أَنْ تَقُولُوا قَوْلًا مَّعْرُوفًا وَلَا تَعْزِمُوا عُقْدَةَ النِّكَاحِ حَتَّى يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِيْ أَنْفُسِكُمْ فَاحْذَرُوهُ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَفُوٌّ حَلِيمٌ ﴿٢٣٥﴾

له‌وه‌په‌ش نه‌حکامی ته‌لاقو ریجعه‌و شیرداتو مافی ژنو می‌رد به‌سه‌ر یه‌کتریه‌وه‌و مافی منداڵو نه‌رکی سه‌رشانی باوک له‌داینه‌کردنی بژیوو نشینگه‌و پۆشاک بۆ ئافره‌تی شیرده‌رو هه‌موو نه‌وانه‌ی که بژیویان له‌سه‌ریه‌تی روون کرده‌وه هه‌روا باسی نه‌وه‌ی کرد که پتویسته ئافره‌تی می‌رد مردوو بۆ ماوه‌یه‌ک تازیه‌بگرێ.

ئەمجار لێرەدا باسی ئەوە دەکا کە دروستە بەشیوەیەکی ناپراستە و خۆ
خوایینی ئافرەتی میرد مردوو لەکاتی تازیه گرتنی دا بکری بەم نەوعە
پێی بگوتری ئەتۆ پەکت ناکەوێ زۆر کەس هەن کە دوا تەواو بوونی
عید دەت مارت بکەنەو، یان پێی بلین تۆ پەکت ناکەوێ...

بۆ روون کردنەوێ ئەم حوکمە پەرەردگار فەرمووی : ﴿وَلَا جُنَاحَ
عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَضْتُمْ بِهِ مِنَ خُطْبَةِ النِّسَاءِ﴾ گوناختان ناگاتی و چ
خراپەییەکی تیدا نیە ئەگەر درکە لەگەڵ ئەو ژانەدا بکەن کە لەعید دەی میر
مردندان یان تەلاق دراوێ تەلاقە کە جۆریکە ریگای رێجە کردنەوێ
تیدا نەماوە ئەم جۆرە ئافرەتە ئەگەر بەدرکە (کینایە) قسە ئەوەیان
بە گوێچکەدا بەدەن کە دەتانهوێ دواي عید دە تەواوون بیانخوازو
مارەیان بکەن هیچی تیدا نیە.

خەلکیش دەزانن بۆ ئەم جۆرە قسانە چۆن رەفتار دەکەن و شەو رستە
تایبەتیان هەیە: وەکو ئەوە بلێ من دەمەوێ ئافرەتیکی واو وام بەنسیب
ببێ، یان بلێ: داوا دەکەم لەخوا ئافرەتیکی رەوشت جوانم بەنسیب بکا
یان بلێ: من رەوشت بەرزمو دل فراوانو سەخی تەبیعەتم، هەلسو کەوتم
لەگەڵ ئافرەتدا بەرزمو دل فراوانو سەخی تەبیعەتم، هەلسو کەوتم
لەگەڵ ئافرەتدا موسولمانانە دەبێ ﴿أَوْ أَكُنْتُمْ فِي أَنْفُسِكُمْ﴾ هەرۆهە
گوناختان ناگاتی کە لەدلی خۆتاندا بەهیوا ئەوە بن دواي تەواوونی
عید دە مارەیان بکەن، چونکە ئەم جۆرە هیواو حەزلی بوونە ناتوانی خۆی
لێ پاریزری لەبەر ئەوە پەرەردگار لەپرووی ریگە پیدانو روخسە ئەوە
دەفەرموێ: ﴿عَلَّمَ اللَّهُ أَنْكُم سَتَدُكُورُنْ﴾ پەرەردگار دەزانێ ئێوە
لەدلی خۆتاندا ئەم هیوایە شین دەکەنو دژوار دەبێ کە ئێوە ئەم هیواو
بەتەماوونەتان بشارنەو و رەغبەتی خۆتانیا پێ رانەگەیهنن و ئەوەی
لەدلتاندا یە پێیان نەلێن.

بۆیه ریگهی پیدان که به کینایه و درکه هزی خۆتانیان ئاراسته بکهن، به لām کینایه نهک سهراحتو راسته و خۆ؛ که وابوو پتویسته له سنووری نه وه تپهر نه کهن، لهو نه ندازه دا بوهستن. ﴿ولکن لاتواعدوهن سرا﴾ نه چن به نهیینی و سهرته و به دزی به وه به لینی ماره کردنیان پێ بدهن! چونکه نه وه ده بیته شوین گومانی نه و نه و شتی تری لی ده بیته وه، به لām که له لای خه لکو به کینایه بی عه یی تیدا نیه.

زۆریه ی راقه که رانی قورئان پێیان وایه که مانای ﴿لاتواعدوهن سرا﴾ واده ی ماره کردنه به صهریحی ﴿إلا أن تقولوا قولاً معروفاً﴾. واده یان مه ده نی به قسه ی بی نه زاکه ت واده یان به نه ی به وته یه ک که لای خه لکی کردنی عه یب نه بی، وه کو نه و بلێ من سنگ فراوانم بۆ ئافره تو بار قولم؛ پوخته ی قسه نه وه یه دروست نیه بۆ پیاو که به نهیینی له گه ل ئافره تی عیده دار باسی خوازیینی و ژن ماره کردنیان له گه ل دا بکه نو واده ی ته و اوو صهریحیان پێ بدهن، به لām ریگهیان پێ دراوه که به کینایه و له چوارچۆیه ی نه ده بو حیشه ت دا ره غبه تی دلی خۆیان بۆ بکه نه وه، بۆ نه وه ی که تازی به که یان ته و ابوو عیده که یان به سه ر چوو بزائن کی داخوازیانه و کی ده یه وین.

﴿ولا تعزموا عقدة النکاح حتی یبلغ الکتاب﴾ برپاری ماره کردنو گواسته نه وه مه ده ن تا عیده ی ژنه میرد مردوه که ته و او ده بی، واته: ماره کردنی حه رامه و خوازیینی حه رامه و ته نانه ت نه گه ر ماره شی بکا ماره یی نایه و عه قده که دانابه سترێ. ﴿واعلموا أن الله یعلم ما فی أنفسکم فاحذروه﴾ بزائن خواده زانی چی له دلتان دایه و ئاگاداره، که ده تانه وێ پرکیشی شتی که بکه ن که لیتان قه ده غیه، بترسن له وه ی که برپار له سه ر شتی که بده ن که لیتان قه ده غه کراوه جا چ قسه بی یان کرداری بی.

﴿واعلموا أن الله غفور حلیم﴾ بزانی که هه ریه کی له ئیوه که سنووری به زاندووه دوایی. ژیان بووه توبه ی کرد، خودا توبه ی لی و ده گری. چونکه په روه دگار خودایه کی لیخوشبوو خواوه ن حیلمه، زوو سزای بهنده کانی نادا، به لکو موله تیان ددها بو ئه وه ی به خویان دا بچنه وه و واز له تاوانو گونا ه بهیننو پابه ندی فره مانی خودای خویان بن، ژیانی کورتی دونیا یان به هه لو فرسه ت بزانی و به فیرو ی نه دن، تا دوایی په شیما ن نه بنه وه.

﴿لا جناح علیکم إن طلقتم النساء ما لم تمسوهن أو تفرضا هن فريضة﴾ هیچ ماره بییتان ناکه ویته سه ر نه گه ر ژنتان ته لاق دان به مه رجیک نه تان گواسته بنه وه نه چووبنه لایان، مه گه ر ماره بییتان بو دیاری کردبن، نه و کاته نه گه ر گواسته بتان نه وه نه مجار ته لاق تان دابن، نه وه هه موو ماره یی به که یان ده که وئ، نه گه ر نه تان گواسته بنه وه نه وه نیوه ی ماره یی به یان ده که وئ، نه گه ر گواسته رابنه وه و ماره یی دیاری نه کرابی، نه وه ماره یی هاوشانی (مهر المثل) ی خوی ده که وئ. به لام چونکه ثافره ته که به و ماره کردنه ناوی زراوه و تووشی زیان بووه ﴿ومتعوهن﴾ ده بی له جیاتی ماره یی شتیکی بدریتی و به هره مهند بکری، نه ندازه ی نه و ماله ی که دهیدا به ژنه که دیاری نه کراوه به لکو به گویره ی حالو گوزهرانی پیاوه که یه ﴿علی الموسع قدره﴾ له سه ر ده و له مهند به پی ی خوی و ﴿وعلی المقتر قدره﴾ له سه ر ده ستکورت و هه ژاریش به نه ندازه ی خوی. جا هه رچه نده شهرع نه ندازه ی دیاری نه کردووه، به لام نه وه ی په سه ند کردووه که تا ده توانی دل فراوانی تیدا به کار بی، دل دانه وه ی ژنه ته لاق کراوه که ی تیدا بی.

نه م مال پیدانه پی ی ده گوتری موعه نه م موعه یه واجب و پیویسته بدری به ژنی ته لاق دراوی نه گواسته راوه ی ماره یی دیاری نه کراو، حیکمه تو مه به ستیش له پیدانی نه م موعه یه دا نه مه یه که ثافره ته که

پیش گواستنه وه ته لاق بدری ناوی ده زری و خه لکی واگومان ده بن که نه م
 نافر ته له سمر شتی که ته لاق دراوه دیاره پیاوه که رهوشتیکی ناشیرینی
 لی بینیه بویه ته لاقی داوه، جا که نه م موته یه دایه نه وگومانه
 ده ره ویته وه ده زانری که سوچی ته لاق دانه که له پیاوه که وه یه نه ک له
 نافر ته که، خه لکی ده لین: فلان پیاو فلان نافر ته ته لاق داو نه و نه ده
 موته شی پیدا، دیاره ته لاق دانه که له بهر هویه که بووه که په یه ونده به
 خو یه وه بووه نه ک سوچی نافر ته که بی، ئیتر نه م مال پیدانه ده بیته
 مه له می که برینی ته لاق دانه که ی پی ساریژ ده کری.

ده گپ نه وه ده لین: نیمامی حه سه نی کوری نیمامی عه لی یه کی له
 ژنه کانی ته لاق داو ده هزار دیر ه می به موته پیدا!! که ژنه که پاره که ی
 وهر گرت به کولی گریان وه وتی کالایه کی که هو جودا بوونه وه له
 خوشه ویست!!

﴿وان طلقتموهن من قبل ان تمسوهن وقد فرضتم لهن فريضة فنصف
 ما فرضتم﴾ نه گهر ژنتان ته لاق دان، پیش گواستنه وه چوونه لایان
 له وه پیشیش ماره بیتان بو دیاری کرد بوون نه وه نیوه ی ماره یی
 دیاری کراویان ده دریتی و نیوه که ی تری ده گهر یته وه بو میتر ده که.

نه مه نه و دابو نه ریتیه که باو بووه له کاتی ماره کردن دا نافر ته
 هه موو ماره یی یه که ی وهر ده گرت نه ک به و دابو نه ریتیه که ئیستا دایان
 هیناوه ماره یی ده که نه دووبه ش یا زیاترو به شیکی حازرو به شیکی قهرزو
 زیاده ره ویش ده که نه له ماره یی زورداو خو ی پی هه لده تینه وه!! نه گهر پیش
 گواستنه وه یه کی له ژنو میتر مرد؛ نه وه هه موو ماره یی دیاری کراو، یان
 ماره یی هاوشانی (مهر المثل) ده چه سپی، چونکه مردن وه کو گواستنه وه
 وایه و هه موو ماره یی واجب ده کا.

﴿إلا أن يعفون﴾ مه گهر نافر ته ته لاق دراوه که گهر دنی میتر ده که ی
 نازاد بکا، له هه موو نیوه ماره یی یه که، یان له به شیکی به م جوړه بلی نه م

پیاوه نه چومه لایو نه خزمه تم کردوو، نه سوودی لی ینیسوم، بۆچی شتی لی وهر بگرم! نهو کاته پیاوه که لهو نه ندازه یه که ژنه که نازادی ده کا رزگاری ده بی!! نه مه کاتی که ده بی که نافرته که بالغو عاقل و خاوه ن هوش بی.

﴿أو يعفو الذي يیده النکاح﴾ یان نهو که سهی که دامه زرانی کردنه که ی به دهسته که بریتیه له وه لی نافرته که، نهو میرده که عه فو بکا، هه ندیک پیمان وایه مه به ست بهو که سهی که دامه زرانی ماره کردنه که ی به دهسته میرده که یه نهو کاته مانا که ی ناوایه.

یان میرده که لهو نیوهی که مافی خۆ به تی وه ری گریته وه گه ردنی نافرته که نازاد بکا و پیاوه تی خۆی بنوینی، ئیتر نهو کاته نافرته که ته وای ماره یی به که بۆ خۆی ده با. که ده فەر موئ: ﴿ییده عقدة النکاح﴾ ناما ژیه بۆ نهو ی که قفلی نیکاحه که به دهستی پیاوه نهو نافرته که ی به خۆیه وه شته ک داوه که وابی شیایو نهو یه هه روا به هه وانه و بی پیدانی مالو کالایه ک وازی لی ینیی و به ره لای بکا به لکو واجوانو له باره که ده ستو دل فراوانی له گه لدا به کاری ینیی و چی داوه تی له ماره یی هیچی لی نه سینیتته وه. بۆیه ده فەر موئ: ﴿وإن تعفوا أقرب للتقوى﴾ هه ره کی که له پیاوان یان ژنان له مافی خۆی ده ست هه لگری و گه ردنی نه ویت نازاد بکا نهو ته قوای خوای کردوو وه له خواتر سه جا گه ردن نازاد کردنه که جاری و ده بی پیاوه که نیوهی خۆی ناوی و هه موو ماره یی به که ده دا به ژنه که جاری واش ده بی ژنه که نیوه ماره یی به که ی خۆی ناوی چونکه وای ری ده که وئ نافرته که هیچ خه تای نیه پیاوه که به بی هۆیه کی مه عقوول ته لاقی ده دا، جاری واش ده بی ژنه که پیکیشی له پیاوه که ده کا و له میرده که ی ده کا ته لاقی بدا!!!

مه به ست به (التقوى) خودا په رستیه له هه موو کاریکا، یان مه به ست نهو یه: که وازه ینان له مافی خۆتان گه ردن نازاد کردنی له نیوه ماره یی به که

له حەدیشی پێغه‌مبەردا هاتووە دەفەرموی: ﴿وَلَا يَمْلَأُ جَوْفَ ابْنِ آدَمَ إِلَّا التَّوَّابُ﴾ گۆل نەبێ وەرگی ئادەمیزاد پەر ناکا.

حوکمی ئەم نایه‌ته گشتی‌یه بۆ موسولمانان و ناموسولمان، سوننه‌تی خودا وەها‌یه یارمه‌تیده‌ری حەقه ریسواکه‌ری به‌تاله! ﴿وَلَا يَكْلَمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ ئەوانه خودا روژی قیامەت نایاندوینی و رووی رەحمەتیان تی ناکاو رقی لێیانە ﴿وَلَا يَزْكِيهِمْ﴾ له گونا‌هو تاوان پاکپان ناکاته‌وه و لێیان خۆش نابێ به‌مه‌رجێک به‌کافری بمرن! ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ سزای به‌ئێشو نازاریان بۆ ناماده‌کراوه. ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهَدْيِ﴾ ئەو خودا نه‌ناسو فێلبازانه‌ی که ناوا نیگای خودا ده‌شیوین و گۆرانکاری له که‌لامی خودا ده‌که‌زو خوداش سزای به‌ئێشی بۆ داناون رووی رەحمەتیان تی ناکا ئەوانه‌ن که رێبازی راستیان نه‌گرتوو، ئەو په‌یامه‌ پێروژه‌ی پێغه‌مبەر هه‌لنا‌بژێرن، شوین هه‌وا و هه‌وه‌سی فێلباز و خوانه‌ناسان ده‌که‌ون گومرایییان هه‌لبژاردوو ﴿وَالْعَذَابُ بِالْمَغْفِرَةِ﴾ شیاوی سزای دۆزه‌خن، لێ‌بوردنیان بۆ نیه، چونکه بۆ خۆیان ئەو رێگایه‌یان په‌سه‌ند کردوو و هه‌سته‌میان له‌ خۆیان کردوو ﴿فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ﴾ واته: پێکیشییان له‌و کرداره‌ ناره‌وا‌یه‌یان که ده‌به‌یتته‌ هۆی چوونه‌ ناو ئاگریانه‌وه‌ شوینی سه‌رسو‌رمانه! به‌رده‌وام بوونیان له‌سه‌ر ئەو رێبازه‌ سامناکه‌ی که ده‌یان‌باته‌ ناو دۆزه‌خه‌وه‌ و گۆی پێ نه‌دانیان به‌ ئاکامی ئەو کرداره‌ خراپانه‌یان ئەوه‌ ده‌گه‌یه‌نی که له‌ ئاگر ناترسن و خۆی بۆ راده‌بژن، ئەمه‌ شتیکی وایه‌ ده‌بێ جیگای سه‌رسو‌رمان بێ، ده‌بێ چی بێ وای لێ‌کردن که خۆیان بۆ ئاگری دۆزه‌خ رابگرن!! له‌وه‌ش سه‌رسو‌ر‌هێنه‌رت‌ر ئەوه‌یه که ئادەمیزادی هۆش‌مه‌ند ئەو ئاگره‌ بۆ خۆی ره‌وا ببینی و رازی بێ بیکاته‌ مالی خۆی. ﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾. ئەو سزایه‌ی باس کراوه‌ بۆ ئەو خوانه‌ناسانه‌ ته‌رخان کراوه‌ به‌هۆی ئەوه‌وه‌یه که خودا ته‌وراتی ناردوو بۆ ئەوه‌ی ئەو حەق و راستی‌یه‌ی تێیدا‌یه‌ بلا‌وبک‌ریته‌وه‌ که‌چی ئەوانه‌ ده‌یشارنه‌وه‌ و

ژنانه‌ی که عید ده‌یان به‌حه‌یزو پاک‌بوونه‌ویه نابی عید ده‌کیان له سالیکی مانگی تیپه‌ر بکا، واته: نابی ماوه‌که له (۳۵۴) روژ زیاتر بی.

﴿إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ بیگومان په‌روره‌دگار بیناو زانایه به‌وه‌لس و که‌وته‌ی که ژنو می‌رد له‌گه‌ل یه‌کتیری ده‌یکه‌ن. بۆیه‌ش په‌روه‌دگار به‌م رسته‌پیرۆزه‌کو‌تایی به‌نایه‌ته‌که‌هینا، تا بیری نه‌و ژنو می‌ردانه‌بخاته‌وه‌و نامۆژگارییان بکا بۆ نه‌وه‌ی واز له‌که‌لله‌ره‌قی و سه‌رسه‌ختی خۆیان به‌هیننو وانه‌زانن نه‌و هه‌لو‌یستانه‌یان که‌س پی‌ی نازانی و پرسینه‌وه‌یان له‌سه‌ر نی‌یه!!

نه‌هیلن روودای ته‌لاق زیاد له‌قالبی خۆی زل بکری، شه‌ریعه‌تی نی‌سلام چۆنی بۆ داناون پایه‌ندی بنو ره‌فتاری پی‌بکه‌ن، نه‌چن نه‌ویان له‌رقی نه‌وی تر له‌ری‌خودا ده‌رچن و یاسای نی‌سلام پێشیل بکه‌نو هه‌ریه‌که‌یان بۆ لای خۆیان تینووسی.

ئاگاهاری و به‌جیه‌ییانی نوێژه‌کان

حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَى وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ ﴿۲۳۸﴾ فَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالًا أَوْ رُكْبَاتًا فَإِذَا أَمِنْتُمْ فَأَذْكُرُوا اللَّهَ كَمَا عَلَّمَكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ﴿۲۳۹﴾

﴿حافظوا على الصلوات والصلوة الوسطى وقوموا لله قانتين﴾ له‌وه‌پیش چه‌ند نایه‌تیکی شه‌حکامی هینا، برێکیان ده‌رباره‌ی خودا په‌رستی و (العبادات) و هه‌ندیکیان ده‌رباره‌ی سه‌وداو مامه‌له‌و به‌شیکیان ده‌رباره‌ی نه‌حوال شه‌خصی و چۆنیه‌تی ژن ماره‌کردنو ته‌لاق‌دانو

له حەدیشی پێغه‌مبەردا هاتووە دەفەرموی: ﴿وَلَا يَمْلَأُ جَوْفَ ابْنِ آدَمَ إِلَّا التَّوَّابُ﴾ گۆل نەبێ وەرگی ئادەمیزاد پەر ناکا.

حوکمی ئەم نایه‌ته گشتی‌یه بۆ موسولمانان و ناموسولمان، سوننه‌تی خودا وەها‌یه یارمه‌تیده‌ری حەقه ریسواکه‌ری به‌تاله! ﴿وَلَا يَكْلَمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ ئەوانه خودا روژی قیامەت نایاندوینی و رووی رەحمەتیان تی ناکاو رقی لێیانە ﴿وَلَا يَزْكِيهِمْ﴾ له گونا‌هو تاوان پاکپان ناکاته‌وه و لێیان خۆش نابێ به‌مه‌رجێک به‌کافری بمەرن! ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ سزای به‌ئێشو نازاریان بۆ ناماده‌کراوه. ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهَدْيِ﴾ ئەو خودا نەناسو فێلبازانه‌ی که ناوا نیگای خودا دەشیوین و گۆرانکاری له که‌لامی خودا ده‌که‌زو خوداش سزای به‌ئێشی بۆ داناون رووی رەحمەتیان تی ناکا ئەوانه‌ن که رێبازی راستیان نه‌گرتوو، ئەو په‌یامه‌ پێروژه‌ی پێغه‌مبەر هه‌لنا‌بژێرن، شوین هه‌وا و هه‌وه‌سی فێلباز و خوانه‌ناسان ده‌که‌ون گومرایییان هه‌لبژاردوو ﴿وَالْعَذَابُ بِالْمَغْفِرَةِ﴾ شیاوی سزای دۆزه‌خن، لێ‌بوردنیان بۆ نیه، چونکه بۆ خۆیان ئەو رێگایه‌یان په‌سه‌ند کردوو و هه‌سته‌میان له‌ خۆیان کردوو ﴿فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ﴾ واته: پێکیشییان له‌و کرداره‌ ناره‌وا‌یه‌یان که ده‌بێته‌ هۆی چوونه‌ ناو ئاگریانه‌وه‌ شوینی سه‌رسو‌رمانه! به‌رده‌وام بوونیان له‌سه‌ر ئەو رێبازه‌ سامناکه‌ی که ده‌یانباته‌ ناو دۆزه‌خه‌وه‌ و گۆی پێ نه‌دانیان به‌ ئاکامی ئەو کرداره‌ خراپانه‌یان ئەوه ده‌گه‌یه‌نی که له‌ ئاگر ناترسن و خۆی بۆ راده‌ب‌گرن، ئەمه‌ شتیکی وایه‌ ده‌بێ جیگای سه‌رسو‌رمان بێ، ده‌بێ چی بێ وای لێ‌کردن که خۆیان بۆ ئاگری دۆزه‌خ راب‌گرن!! له‌وه‌ش سه‌رسو‌ر‌هێنه‌رتر ئەوه‌یه که ئادەمیزادی هۆش‌مه‌ند ئەو ئاگره‌ بۆ خۆی ره‌وا ببینی و رازی بێ بی‌کاته‌ مالی خۆی. ﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾. ئەو سزایه‌ی باس کراوه‌ بۆ ئەو خوانه‌ناسانه‌ ته‌رخان کراوه‌ به‌هۆی ئەوه‌وه‌یه که خودا ته‌وراتی ناردوو بۆ ئەوه‌ی ئەو حەق و راستی‌یه‌ی تێیدا‌یه‌ بلا‌وب‌کرێته‌وه‌ که‌چی ئەوانه‌ ده‌یشارنه‌وه‌ و

جا نه گهر نویژ بهو شیوه یه ی نایین فرمانی پی ده کاو پتویسته نه نجام درا شهوا ده بیته بهر بهست له بهر ده م تاوانو خراپه کاری و نه فس پاک ده کاته وه له شهرو به دکاری.

به تایبه تی نویژی عه سر که ده ده ویته کاتیکه وه که ئاده میزاد کرده وه ی روژانه بهر وه ته و او بوون ده رواو خه ریکه له نیشو کار دهستی بهر ده لاد بهی، ئا لهو کاته دا رووبکاته پهروه ردگاری شوکرو سوپاسی بکا که یارمه تی داوه بو به جی هینانی خزمه تو پهیدا کردنی بژیوی خوئی مالو منالی.

﴿وقوموا لله قانتین﴾ نویژ به جی بهینن به شیوه یه ک که ترسو له رزی تیدابی و گه وره یی و بی هاوتایی پهروه ردگاری تیدا به دی بکری. ئاشکرا شه نویژ نه م مانایانه ی تیدا نابی، نه گهر ئاماده باشو خو حازر کردنی دل و جهسته ی تیدا نه بی. ده بی به ته و او ی به دل و به گیان رووبکه یته قاپی پهروه ردگارو خه یال و خه ته ره ی دنیا له دلی خوت دهر به او ی فکرو هو شو ههسته کانت ئاراسته ی زاتی بیچوونی بکه ی!!

ئیمامی نه حمه دم موسلیمو بوخاری حه دیتیک له زهیدی کوری نه رقه مه وه ده گیر نه وه ده لی: ئیمه له نویژ دا وا ده بوو له گه ل یه کتری قسه مان ده کرد که نایه تی ﴿وقوموا لله قانتین﴾ هاته خواری ئیتر فرمانان پی کرا به بی ده نگی و قسه کردنی ناو نویژ مان لی قه ده غه کرا. به جیهینانی نویژو پاریزگاری کردنی نیشانه ی بیروبا وهری ته و او و مه رجی راستو دروستی موسولمانه تی و برایه تی و راستالی یه.

ئیمامی نه حمه دو (اصحاب السنن) حه دیتیکیان له بوره یده وه ریوایه ت کردو وه ده لی: (له پیغه مبهرم بیست ده یفه رموو: شه و عه ه دو په یمانه ی له بهینی ئیمه و ئیوه دا هه یه: بریتی یه له نویژ، هه رکه سییک وازی لی هینا، بی گومان کافر ده بی!!)

(ترمذی) حه دیتیکیان ریوایه ت کردو وه، که ده لی: هاوه لانی پیغه مبهر وازلته یینانی هیچ شتیکیان به لاوه کوفر نه بوو جگه له نویژ.

جا کەنویژ ئەوەندە گرنگ بێ، پێویستە ئەنجام دانی بەئەوپەری لەسەر خۆیی و ئەدەبو وریایی دلو و رووتیکردنی راستو نامادەباشی مێشککو هۆشو پاکی لیباسو جەستەییەو بێ. پێویستە ئەم عیبادهتە لەشوینی خاویزو بەرهو قیبلەو بەشیوەی تایبەتی و ئەدەبو حورمەتەو ئەنجام بدری.

﴿فَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالًا أَوْ رُكْبَانًا﴾ ئەگەر ترستان هەبوو لەوێ کە ئێوە بەو شیوە تایبەتی یە نوێژە کانتان ئەنجام بدەن دوژمن فرسەتتان لی بینیو غافل گیرتان بکا، یان ترسی درندەتان هەبوو، لەبەری هەڵدەهاتن یان راوتان دەنان، یان جوړیکی تر لەم شیوانە بوو.

ئەو چۆنتان بۆ دەگونجا: بەرپۆشتنەو بەسواری روو و قیبلە یان روو لە لایەکی تر، نوێژە کانتان بکەن و تەکانی نوێژ فاتیحەو تەھیاتو (سبحان الله) کان بلین، بۆ رکوعو سجوودیش ئیشارە بکەن.

ئەم ئایەتە ئەو دەگەیهنی کە بەهیچ جوړیککو هیچ کاتیک نوێژ لەسەر ئادەمیزاد لاناچی هیچ عوزرو بەهانیەک نابیتە هۆی لەسەر لاچوونی نوێژ، هۆی لانهچوونەکەشی ئەو یە: نوێژ کرداریکە دەسلاتی پەرەردگار بەسەر ئێمەو بوونەوەرمان بیردەخاتەو.

چونکە لەحەقیقەتدا کرداری روالەتی خۆیان لەخۆیاندا یاریدەدەری کرداری دلو دەروونن کە مەبەستن، ئادەمیزادیش دابو نەریتی وایە کە ویستی کرداریکی تایبەت بەدل ئەنجام بدا پێویستی بە کوکردنەوێ فکرو هۆشو نامادەباشی دل هەیه کە ئەمانەش پێویستیان بە چەند کرداریکی جەستەیی و وتنی چەند وشەیهکی تایبەتی هەیه.

﴿فَإِذَا أَمْنْتُمْ فَاذْكُرُوا اللَّهَ كَمَا عَلَّمَكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ﴾ ئەگەر ترسە کەتان ئەماو دلنیا بوون ئەو یادی خودا بکەن چونکە فیری کردوون چۆن عیبادهتی بکەن و لەکاتی ترسو بیمدا چۆن نوێژ دەکەن، یادی نیعمەتەکانی بکەن سوپاسی بکەن. ئەمە کاتیک مانای وا دەبێ کە کافی

(کما علمکم) کافی ته‌علیل = پاساودان بی، به‌لام نه‌گهر بلیین (کاف) ه‌که کافی به‌ده‌لییه‌ته نه‌وه. ماناکه‌ی واده‌بی‌یادی خودا بکه‌ن به‌و شیوه‌یه‌ی که له‌وه‌پیش فیزی کردون، واته: نویژه‌کانتان به‌و شیوه‌یه‌ی پیشوو بکه‌ن که له‌کاتی ناسایشو ناسایی دا نه‌نجامتان ده‌دا به‌وه که راه‌ستانو رووکردنه رو‌گه‌و رکوعو سجودو دانیشتنی ته‌حیاتو مهرجه‌کانی تری نه‌نجام بده‌ن!

وه‌سییه‌ت بو ژنی میرد مردوو موعده‌دان به ژنی ته‌لاقدراو

وَالَّذِينَ يَتُوفُونَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا وَصِيَّةً لِأَزْوَاجِهِمْ مَتَّعًا إِلَى

الْحَوْلِ غَيْرِ إِخْرَاجٍ فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْنَ

فِي أَنْفُسِهِنَّ مِنْ مَّعْرُوفٍ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٤٠﴾ وَلِلْمُطَلَّقاتِ

مَتَّعٌ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ ﴿٢٤١﴾ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ

آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢٤٢﴾

﴿والذين يتوفون منكم ويذرون أزواجاً﴾ نهم نایه‌ته ته‌واوکه‌ری حوکه‌ی تاییه‌تمه‌نده‌کانی ژنو می‌درایه‌تین که له‌م سووره‌ته‌دا ه‌هن، فه‌رمان کردن به‌ ناگاداری بوون له‌سه‌ر نویژه‌کان له‌ناو باسی نهم حوکمانه‌دا له‌م رووه‌وه‌یه که نویژه‌کۆله‌که‌ی نایینه‌و گرنگی‌یه‌کی تاییه‌تی ه‌ه‌یه‌و بو نه‌وه‌ی گرنگی پی‌بدری چونکه که‌سیک چاودیری له‌سه‌ر نویژه‌کان بکا شایانی نه‌وه‌یه که له‌ سنووری خودادا رابوه‌ستی‌و به‌شه‌ریعه‌تی خودا کار بکاو سه‌ریچی‌و بی‌گویی پی‌روهردگاری نه‌کا، ه‌هر بۆیه‌شه له‌ نایه‌تیکی تردا ده‌فه‌رموی: ﴿واستعینوا بالصبر والصلوة﴾.

خواه‌نی ته‌فسیری مه‌نار ده‌فه‌رموی من لی‌ره‌دا بۆچوونیکی ترم ه‌ه‌یه، ته‌ویش نه‌وه‌یه ئوسلوویی قورئان ئوسلووییکی تاییه‌تی‌یه له‌وه‌دا زۆرجار بو تازه‌کردنه‌وه‌ی نیشانو ره‌وینه‌وه‌ی وه‌رزیوونو چارزی له‌ خوینه‌رو بیسه‌ر له‌شوینیکا مه‌به‌سته‌کان یه‌ک له‌ دوا‌ی یه‌ک ده‌هینی، له‌نایه‌تی‌کدا یا زیاتر باسی عه‌قیده‌و حوکمو یاساو نامۆژگاری و نه‌حکامی ته‌عه‌سه‌بوودی و شاره‌ستانی و... ه‌تد ده‌کا.

﴿والذين يتوفون منكم ويذرون أزواجاً وصيةً لأزواجهم متاعاً إلى الحول غير إخراج﴾ نه‌و پیاوانه‌ی نزیک مردن ده‌بنه‌وه‌و ژنیان له‌پاش به‌جی ده‌می‌نی پی‌ویسته وه‌صیه‌ت بو خیزانه‌کانیان بکه‌ن که بو ماوه‌ی سالی‌ک له‌مالی می‌رده‌که‌ی‌دا بمینی‌ته‌وه‌و بژی‌وی بو دابین بکری بو که‌س

نەبئى لەو ماله دەرى بکا. دەى با بزائین ئەم فەرمانە فەرمانى واجبى و ئىلتىزامە یان فەرمانىکە سوونەت دەگەیهەنئ؟!

دوو را ھەيە:

رای یەكەم رای جەماوەرى زانایانە، ئەوان دەلێن: عیدەى ئافەرەتى مێرد مردوو لەسەرەتای ئیسلامدا سالتیکى تەواو بوو وەكو پەیرەوکردنیکى دابو نەرىتى سەردەمى نەزانی و درێژەپیدانی ئەو عورفو عادەتە، دواى ئەم یاسایە بە ئایەتى میرات لەسوورەتى (نساء) ھەلەشایەو ھەروەھا بە ئایەتى پیشووش ژمارە (۲۳۴) کەماوەى عیدەى مێرد مردوو بە چوارمانگۆ دەشەو دیاری کرد، ئیتر عیدەى ئافەرەتى مێرد مردوو لە جیاتى سالتیک کرا بەچار مانگۆ دەشەوو شوینی ھەوانەو ھەو بژیوى بۆ دابین بکری، بەشى خوڤى لە میرات وەربرى کە لەو پێش نەیدەدرايە!

ئێبنوجەریرى طەبەرى لە ھومامى کورپى یەحیاو ھەگەرپتەو ھەلئ: دەربارەى ئایەتى ﴿والذین یتوفون منکم و یذرون ازواج﴾ لەقەتادەى پرسى ئەویش فەرمووی پێش ھاتنى ئەم ئایەتە ئافەرەت ئەگەر مێردەکەى بمردایە بۆماوەى سالتیکى تەواو شوینی ھەوانەو ھەو بژیوى بۆ دابین دەکرا لە مالو دارایی مێردەکەى بە مەرجیک ئافەرەتەکە لەو ماله دەرنەچئ، دواى ئەم حوکمە بەئایەتى میرات نەسخ کرایەو ئافەرەت بەشى دیارى کراوى ھەشت یەك ئەگەر مێردەکەى مندالی ھەبوو چوارىەك ئەگەر مێردەکەى مندالی نەبوو بۆ دیارى دەکرا.

۲- رای ئیمامى موحاھیدو ئەبو موسلىم و موسلىمى ئیصفەھانى دەفەرموون: ئەم ئایەتە حوکمەکەى ثابتەو نەسخ کراو ھەو.. ئیمامى رازیش لە تەفسیرەکەى دا ئەم راپەى پەسەند کردو ھەو..

مەجاھید - وەكو ئێبنو جەریر لئەو ھەو نەقل دەکا - ھەلئ دەربارەى عیدەى ئافەرەتى مێرد مردوو دوو ئایەت ھاتو ھەو خوارئ: یەكەمیان

نایه تی ﴿والذین يتوفون منكم و یذرون ازواجاً یتربصن بانفسهن اربعة اشهر و عشر﴾ ثم نایه ته له وه و پیش باسکرا .

دوه میان نایه تی ﴿والذین يتوفون منکم و یذرون﴾ هتا ده گاته ﴿عزیز حکیم﴾ واته ثم دوه نایه ته دوه حالت بۆ عیدده ی نافرته ی میرد مردوه دیاری ده کا نه گهر نافرته که نه وه ی هه لبارد که له مالی میرده مردوه که یدا بمینیتته وه ، بژیوی له مالو دارایی نه وه و ربگری ، نه وه عیدده که ی سالیک ده بی ، نه گینا عیدده که ی چوار مانگو ده شه وه ، جابه م پییه عیدده دوه ماوه ی ده بی ماوه یه کی واجبو توکمه نه ویش ماوه که مه که یه که چوار مانگ ده شه و ماوه یه کی تر که نافرته که تی یدا سر پشکه که نه ویش ماوه زوره که یانه که ساله که یه !

به لام نه بوو موسلیم ده لی : مانای نایه ته که به م جوړه یه : نه وانیه له ئیوه دونیا به جی ده هیلن ژنیان له دوا به جی ده مینی و وه سیه تیان بۆ ژنه کانیان کردوه به بژیوو حه وانیه وه ی سالیک ، جا نه گهر پیش ته و او بوونی ماوه که له ماله که ده رچوونو به پیچه وانیه ی وه سیه تی میرده که یانه وه واته ههر چوار مانگو ده شه و مانه وه نه وه هیچ خراپه یه کی تیدانی یه له و کرداره ی کردویانه نه گهر بچن به نیکاحی کی راستو دروستو شهرعی شووبکه نه وه . چونکه مانه وه یان یه گویره ی ثم وه سیه ته پیویست نی یه ، نه مجار و تویه تی هو ی ثم رایه بۆ نه وه ده گه پیتته وه که عه ره به کان له سه رده می نه زانی دا وه سیه تیان ده کرد بۆ ژنه کانیان به بژیوو شوینی حه وانیه وه بۆ ماوه ی سالیکی ته و او پیویست بوو نافرته که ماوه ی ساله که له عیدده دا بی ئیتر په روه ردگار به م نایه ته نه وه ی پروون کرده وه که نه وه شتیکی واجب نی یه . که و ابو به م پی یه نه سخ له نایه ته که دا نی یه .....

خواه نی ته فسیری مه نار دوا ی نه وه ی لیکو لینه وه و رای ئیمامی فه خری رازی هینا وه هه لسه نگاننده که ی تاوو تو ی ده کاو ره خنه ی لی ده گری

ئەمجار دى راي ئەبووموسلىم پەسەند دەكاو دوو بەلگەى بۆ دىنىتەو
 يەكەمیان مانای ﴿والذين يتوفون منكم﴾ لەسەر مانای خۆى دەمىنیتەو
 بەبى ئىضمارو تەقدیر ماناکەى ھەلدەستى، بەلام لەسەر راي جەماوەرى
 ڕاڤەكەرانی قورئان دەبى مانای ﴿الذين يتوفون منكم﴾ بە ﴿الذين
 تحضرهم الوفاة﴾ مانا لى بدەینەو کەوەسیەت لەلای ئەوانەى پێیان
 واجە پێویست نابى مەگەر لەسەر کەسێک کە ئەجەلى نزیک بویتەو.

دووەمیان ئەو یە کە عادەتى عەرەبەکان وابو ئەفرەتیان ناچار دەکرد
 کە بۆماوەى سالیکی تەواو لەمالى مردوویدا بمىنیتەو. جاکاتىک
 ئىسلام ماوەى عیددەکەى بە چوارمانگئو دەشەو سنوردار کرد ئەو
 چاوەرپوان دەکرا کە میراتگرەکان دوا تێپەرپوونى چوارمانگئو دەشەو کە
 ئاfrتە کە لەمالە کە دەریکەن. جائەگەر ئاfrتە کە رەغبەتى
 شووکردنەو ئەبو ئەم دەکردنەى بەلاو قورس دەبى کەوابى و شیاوو
 چاوەرپوان کراو لەمێردى بەوفاو دلسۆز کەوەسیەت بکا بۆ دواى خۆى
 کە تاماوەى سالیک ئەو ژنە لەو مالەدا بمىنیتەو دلى بدریتەو
 بژیوى بۆ دابین بکړى بەمەرچیک لەو مالەدا بمىنیتەو

ئىتر لێرەدا پەرەردگار ئەو یە ڕاگەیاندا کە میراتگرانى مێردە
 مردوو کە گوناحیان ناگاتى ئەگەر ئاfrتە کە بۆخۆى لەمالە کە چوو دەرو
 شوى کردەو یان چوو ئەو لای خزم وکەس وکارى خۆى، چونکە ئەوکاتە
 کەفالتو لەخۆگرتنیان بۆ ئەو ئاfrتە تەواو دەبى بەبى ئەو یە ئەوان هیچ
 کەمتەر خەمێکیان کردبى لەپرزگرتنىدا!

ئەم تەفسیرە لەگەڵ ڕاڤەکردنى مامۆستا (محمد عبده) رێک دەکەوێ
 کە دەفرموى (وەسیەت کردن لێرەدا بۆ واجب بوون نى بەلکو سوننەت
 دەگەيەنئى ... جابەگێرەى ڕاڤەکردنى وئ چوو تەفسیرە کە: وا
 ھەلدەستى و بەم جۆرە دەبى: ئەوانەى لەئێوە دەمرن و ژيان لەپاش بەجئ
 دەمىنئ ئەو خودا وەسیەت دەکا بۆ ژنەکانیان کە لەمالى مێردەکانیان

دهرنه چن تا سالیك، نه گهر به ناره زوی خوځانو ویستی خوځان دهرچوون
 نه وه نه و که سانه ی وه سیه ته که ده تانگریته وه ئیوه هیچ گوناختان ناگاتۍ
 له وه ی که نه و نافرته تانه ده یکن له کاری باشو شهرعی و یاسایی؛ ناسایی
 چونکه نه و کاته ئیوه هیچ سولته یه کتان به سه ریانه وه نی یه، نه وان خاوه ن
 بریارو هه لو یستی خوځانو مه نه ناکرین، مه گهر کاری ناشهرعی نه نجام
 بده ن، کاریک بکن که هه موو مروفتیکی بالغو عاقلی لی مه نه بکری.
 ته عبیری نه وه ش که وه سیه ت له خودا وه بی له قورئاندا نمونه ی هیه
 ﴿یوصیکم الله فی اولادکم﴾ ﴿غیر مضار وصیه من الله﴾ نه م شیوه
 پاقه کردنه رهوشه نتر له بوچوونه کی نه بو موسلیمو له گه ل نایه تی
 سنوردار کردنی عیده وه نایه تی میراتو هه دیثی (لاوصیه لوارث)
 بهرنگاری ناکاو باسی ته سخ نایه ته پیشه وه !!

بویه ش ده لیین فه رمانه که بو واجب نی یه و به لکو سوننه ت ده گه یه نی
 چونکه کردار پیگردنی بلاونه بوته وه وه کو چو ن فه رمانی نایه تی سوره تی
 (نور) دهر باره ی پرس کردنو روخصه ت خوازی مندا ل بو هاتنه ژوره وه
 کار پیگردنی سه رتاسه ری نه بوو. ﴿والله عزیز حکیم﴾ خودا بالاده ستو
 به تواناو دهسته لاتدارو کاراماو کارسازه، ده توانی دابونه ریتی گه لو
 نه ته وه بگورئ له داب ونه ریتی زیانه خرؤو زیان به خش بو سوننه ت و داب
 ونه ریتی سوو ده خش و مرو قانه، وه کو گورینی نه و عاده ته ی عه ره به کان
 هه یانبوو دهر باره ی ژنی میرد مردوو که ده بوا یه ماوه ی سالیك
 گوشه نشین وزه لیل بمینیتته وه و ماوه ی دهرچوونی نه بوو، نه و عاده ته ی
 گورئ به عاده تیکی باشترو گونجاوتر که بریتی بو له پرزگرتنی نافرته ته که
 له مالی میرده کی داو ریگه لی ته گرتنی نه گهر ویستی دوا ی عیده وه ی
 چوار مانگو ده شه و که له ماله که دهر بچی به مه بهستی کاری باشو
 کارکردن بو بهر ژه وهندی خو ی دواو ژو ی خو ی. نه م یاساو دابو نه ریته
 گونجاوه له گه ل بهر ژه وهندی تاکو کومه ل له هه موو کاتو شوینیکا.

له حەدیشی پێغه‌مبەردا هاتووە دەفەرموی: ﴿وَلَا يَمْلَأُ جَوْفَ ابْنِ آدَمَ إِلَّا التَّوَّابُ﴾ گۆل نەبێ وەرگی ئادەمیزاد پەر ناکا.

حوکمی ئەم نایه‌ته گشتی‌یه بۆ موسولمانان و ناموسولمان، سوننه‌تی خودا وەها‌یه یارمه‌تیده‌ری حەقه ریسواکه‌ری به‌تاله! ﴿وَلَا يَكْلَمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ ئەوانه خودا روژی قیامەت نایاندوینی و رووی رەحمەتیان تی ناکاو رقی لێیانە ﴿وَلَا يَزْكِيهِمْ﴾ له گونا‌هو تاوان پاکپان ناکاته‌وه و لێیان خۆش نابێ به‌مه‌رجێک به‌کافری بمەرن! ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ سزای به‌ئێشو نازاریان بۆ ناماده‌کراوه. ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهَدْيِ﴾ ئەو خودا نەناسو فێلبازانه‌ی که ناوا نیگای خودا دەشیوین و گۆرانکاری له که‌لامی خودا ده‌که‌زو خوداش سزای به‌ئێشی بۆ داناون رووی رەحمەتیان تی ناکا ئەوانه‌ن که رێبازی راستیان نه‌گرتوو، ئەو په‌یامه‌ پێروژه‌ی پێغه‌مبەر هه‌لنا‌بژێرن، شوین هه‌وا و هه‌وه‌سی فێلباز و خوانه‌ناسان ده‌که‌ون گومرایییان هه‌لبژاردوو، ﴿وَالْعَذَابُ بِالْمَغْفِرَةِ﴾ شیاوی سزای دۆزه‌خن، لێ‌بوردنیان بۆ نیه، چونکه بۆ خۆیان ئەو رێگایه‌یان په‌سه‌ند کردوو و هه‌سته‌میان له‌ خۆیان کردوو، ﴿فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ﴾ واته: پێکیشییان له‌و کرداره‌ ناره‌وا‌یه‌یان که ده‌به‌یتته‌ هۆی چوونه‌ ناو ئاگریانه‌وه‌ شوینی سه‌رسو‌رمانه! به‌رده‌وام بوونیان له‌سه‌ر ئەو رێبازه‌ سامناکه‌ی که ده‌یان‌باته‌ ناو دۆزه‌خه‌وه‌ و گۆی پێ نه‌دانیان به‌ ئاکامی ئەو کرداره‌ خراپانه‌یان ئەوه‌ ده‌گه‌یه‌نی که له‌ ئاگر ناترسن و خۆی بۆ راده‌ب‌گرن، ئەمه‌ شتیکی وایه‌ ده‌بێ جیگای سه‌رسو‌رمان بێ، ده‌بێ چی بێ وای لێ‌کردن که خۆیان بۆ ئاگری دۆزه‌خ راب‌گرن!! له‌وه‌ش سه‌رسو‌ر‌هێنه‌رت‌ر ئەوه‌یه‌ که ئادەمیزادی هۆش‌مه‌ند ئەو ئاگره‌ بۆ خۆی ره‌وا ببینی و رازی بێ بیکاته‌ مالی خۆی. ﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾. ئەو سزایه‌ی باس‌ کراوه‌ بۆ ئەو خوانه‌ناسانه‌ ته‌رخان‌ کراوه‌ به‌هۆی ئەوه‌وه‌یه‌ که خودا ته‌وراتی ناردوو بۆ ئەوه‌ی ئەو حەق و راستی‌یه‌ی تێیدا‌یه‌ بلا‌وب‌کرێته‌وه‌ که‌چی ئەوانه‌ ده‌یشارنه‌وه‌ و

نه گواسترایتیه وه، لیبره دا حوکه که ی گشتی کردو بۆ هه موو ته لاقدر او یک موعده دیاری کرد که وابی نه مه ته عیمی دوا ته خصیصه.

نیبنو جهریر له نیبنو زهیده وه ده گیریتیه وه ده لی: که نایه تی و متعوهن علی الموسع قدره و علی المقتر قدره متاعا بالمعروف حقا علی الحسنین هاته خورای، پیاویک کوتی نه گهر به چاکم زانی و چاکم کرد موعده تی ده ده می نه گهر به چاکیشم نه زانی نایده می، نیت نه نایه ته نازل بوو: و للمطلقات متاع بالمعروف حقا علی المتقین که واته که سیک به سته مکاری ژنه که ی ته لاقدا به هۆی وه زیوونو پیش چاوکه وتنی خیزانی خۆی ته لاقدا نه وه به گهری ریبازی شافعی و هه وادارانی، پتویسته له سهری موعده بدا به ژنه که ی حه قیکی شرعی و قانونی به لی ده ستیری: نه ندازه ی موعده که ش به گهری ده وه له مه ندیی و هه ژاری پیاوه که دیاری ده کری.

که واته نافره تی ته لاقدر او چوار جۆرن:

۱- ته لاقدر او ی گواستراوه ی ماره یی بۆ دیاری کراو، نه وه نه وه ی بۆ دیاری کراوه ده بی بدیرتی: چونکه خودا ده فرموی: ﴿وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْنًا﴾ البقره/ ۲۲۹. عیدده که شی سی پاکیه.

۲- ته لاقدر او ی نه گواستراوه ی ماره یی بۆ دیاری نه کراو، نه وه پتویسته به گهری ده وه له مه ندیی و هه ژاری کابرا موعده بدیرتی و ماره یی نه دریتی، چونکه خودا ده فرموی: ﴿لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَقْتُمْ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ﴾ البقره/ ۲۳۶.

۳- ته لاقدر او ی نه گواستراوه ی ماره یی بۆ دیاری کراو نیوه ی ماره یی ناوبراوی ده دریتی، چونکه خودا ده فرموی: ﴿وَأَنْ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ﴾ البقره/ ۲۳۷. عیدده شی له سهر نه.

۴- ته لاقدر او ی گواستراوه ی ماره یی بۆ دیاری نه کراو، نه وه ماره یی هاوشانی خۆی وه رده گری، چونکه خودا ده فرموی: ﴿فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةً﴾ النساء/ ۲۴. هه ندی وایان راشه کردوه ماره ییان بده نی به نه ندازه و ته خمین نه گهر ناونه برابوو.

﴿كَذَلِكَ يبين الله لكم آياته لعلكم تعقلون﴾ واته: وه کو چۆن له وه پیش پهروه دگار ده ریه مافی ژنو میرد - که به سهر یه کتریانه وه هه یه - حوکمو یاسای بۆ روون کردنه وه، ههر به و جۆره لیبره دا پهروه دگار حوکمو یاسای تریشان به هۆی نایاتی موکه می قورنانه وه بۆ روون ده کاته وه، له ته ک روون کردنه وه که دا سوودو فانیده ی پهیره وکردنی نه و حوکمو یاسایانه ش ده ستیشان ده کا، به لکو نیوه له شته کان وردینه وه هۆشان به خۆدا بیته وه و حیکمه تو به رژه وه ندی به کانی نه و حوکمانه بزانیو له مه به سستی نایه ته کان تیبگه زو عه قل و هۆش پهیدا بکه ن....

ترس و به‌خیلی نیشانه‌ی مردنی گهل و هوژه، نازایه‌تی

مالبه‌خشین هوکاری ژیانی کامه‌رانیه‌ بو نه‌ته‌وه

﴿ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ

فَقَالَ لَهُمْ اللَّهُ مُوتُوا ثُمَّ أَحْيَاهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ

أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿۲۴۳﴾ وَقَتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَعَلِمُوا أَنَّ اللَّهَ

سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿۲۴۴﴾ مَن ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضْعِفُهُ

لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً ۖ وَاللَّهُ يَفْقِضُ وَيَبْضُطُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿۲۴۵﴾

له‌وه‌پیش په‌روه‌ردگار باسی نه‌حکامی خیزانی کرد، شیوه‌ی
ریک‌خستن و چۆنیه‌تی په‌یوه‌ندی تاکه‌کانی خیزانی روون کرده‌وه. نه‌منجار
لیره‌دا باسی نه‌حکامی جیهاد و تیکۆشان ده‌کا، باسی گرنگی به‌رگری له
خاکو نه‌ته‌وه و بیروباوه‌ر ده‌کا چونکه خیزان به‌ختیار نابیی نه‌گهر کۆمه‌ل
به‌ختیارو سه‌ربه‌رز نه‌بئی و فهرمووی:

﴿ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ ﴾ نایا نه‌تزانیه‌وه ناگادار نیت
له‌حالو چۆنیه‌تی نه‌و گهل و نه‌ته‌وه‌یه‌ی له‌ترسی دوژمنیان له‌ مالو زیډو
نیشتمانی خوځان ده‌رچوونو کۆره‌ویان کردو هه‌لاتن نه‌وان که‌م نه‌بوون
نه‌ته‌وه‌یه‌کی به‌ژماره‌ زۆربوون، نه‌ته‌وه‌یه‌کی به‌نی ئیسرائیل بوون. ﴿وَهُمْ
أُلُوفٌ﴾ نه‌وان به‌هه‌زاران هه‌زار که‌س بوون نه‌وه‌نده‌ زۆر بون چاوه‌روانی
نه‌وه‌یان لی‌ده‌کرا خوځاگرو نازیانه‌ به‌رگری بکه‌ن له‌ مالو ناموسو
ولاتیان، کاتی‌ک دوژمن بوځان هات به‌رگریان نه‌کردو هه‌له‌هاتن ﴿حَذَرَ
الْمَوْتِ﴾ له‌ترسی مردن چونکه نه‌ته‌وه‌یه‌کی ترسنۆکۆ ژیان خوشه‌ویستو
بئی‌هه‌لو‌یستو که‌م غیره‌تو بئی وره‌و رووخاو بوون، پروایان به‌ خوداو
پیغه‌مبه‌ران نه‌بوو، قورنانی پیروژ ژماره‌که‌یانی روون نه‌کردۆته‌وه

ههروه کو ره چه له کتو نیشتمان هه کهشی دیاری نه کردوون، چونکه لیره دا مه بهست پهند وهرگرتنه مه بهست راست کردنه وهی بیرو بۆچوونه ده رباره ی مردنو ژیان، هۆکاره رواله تیه کانیان، حه قیقه ته نادیاره کهیان، بۆ نه وهی ئاده میزاد هه موو کاتی نهو شتانه حه واله ی ده سه لاتنی خودا بکا، هه لسی به هه لگرتنی نه رکتو واجبات به بی ترسو دله پراوکی و راپایی، چونکه نه وهی لای خودا دانراوه هه رده بی بیی مردنو ژیان هه ردووکیان به ده هستی په روه ردگاران، مه بهست نه وهیه ترسان له مردن سوودی نییه، دله پراوکی و له رزه له رزو خۆپه ناگرتن ماوه ی ژیان زیاد ناکه نو مه رگ دواناخه نو قه زاو قه ده ری خودا ناگیر نه وه، هه روا خودا به خشنده ی ژیا نه و وهرگره وه ی گیانی ش هه ر خۆپه تی.

ههروه کو ووتمان قورنان ژماره و ره چه له کتو نیشتمانی نهو کۆمه له ی دیاری نه کردووه چونکه مه بهست پهند وهرگرتنه، به لام کۆمه لیک له زانایانی سه له ف گوتوو یانه نه وانه نه ته وهیه کی به نو ئیسرا ئیل بوون، یان له رۆژگاری به نو ئیسرا ئیلی به کان دا بوون نه وانه دانیش تووی شار یک بوون پتیان گوتوو (داوه ردان) شار یک بووه فرسه خیک له (واسیط) وهه دوور بووه، یان دانیش تووی نه زروعات بوون.

ناشکرایه کۆبوونه وهی نهو گه له که ژماره یان به هه زاران بووه، کۆره وکردنیان له زیدو نیشتمانی خۆیان ناکامی په یدا بوونی ترسو له رزیک ی زۆر بووه یا له هاتنی دوژمنیک یان هاتنی تاعوونو فه نایه ک که زۆر ترسناک بووه، ده ی راکردنو هه له اتیان له دوژمن له مردن رزگاری نه کردن، بۆ کوئ ده چن هه موو شوینی ک مولکی خودایه.

﴿فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ مَاتُوا﴾ په روه ردگار مراندنی، ته مجار ته مردنه چۆن بووه به چی مردن؟ هیه شتی ک له م باره وه له قورئاندا نه هاتوو چونکه نه وه مه بهست نیه، نه وه ی مه بهسته نه وهیه که پهند وهری گرنو تیبگه ن که ترسو له رزو دله پراوکی و هه له اتن و قوچاندنو خۆحه شار دان هیه له

له حەدیشی پێغه‌مبەردا هاتووە دەفەرموی: ﴿وَلَا يَمْلَأُ جَوْفَ ابْنِ آدَمَ إِلَّا التَّرَابُ﴾ گۆل نەبێ وەرگی ئادەمیزاد پڕ ناکا.

حوکمی ئەم نایه‌ته گشتی‌یه بۆ موسولمانان و ناموسولمان، سوننه‌تی خودا وەها‌یه یارمه‌تیده‌ری حەقه ریسواکه‌ری به‌تاله! ﴿وَلَا يَكْلَمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ ئەوانه خودا روژی قیامەت نایاندوینی و رووی رەحمەتیان تی ناکاو رقی لێیانە ﴿وَلَا يَزْكِيهِمْ﴾ له گونا‌هو تاوان پاکپان ناکاته‌وه و لێیان خۆش نابێ به‌مه‌رجێک به‌کافری بمرن! ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ سزای به‌ئێشو نازاریان بۆ ناماده‌کراوه. ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهَدْيِ﴾ ئەو خودا نه‌ناسو فێلبازانه‌ی که ناوا نیگای خودا ده‌شیوین و گۆرانکاری له که‌لامی خودا ده‌که‌زو خوداش سزای به‌ئێشی بۆ داناون رووی رەحمەتیان تی ناکا ئەوانه‌ن که رێبازی راستیان نه‌گرتوو، ئەو په‌یامه‌ پێروژه‌ی پێغه‌مبەر هه‌لنا‌بژێرن، شوین هه‌وا و هه‌وه‌سی فێلباز و خوانه‌ناسان ده‌که‌ون گومرایییان هه‌لبژاردوو ﴿وَالْعَذَابُ بِالْمَغْفِرَةِ﴾ شیاوی سزای دۆزه‌خن، لێ‌بوردنیان بۆ نیه، چونکه بۆ خۆیان ئەو رێگایه‌یان په‌سه‌ند کردوو و هه‌سته‌میان له‌ خۆیان کردوو ﴿فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ﴾ واته: پێکیشییان له‌و کرداره‌ ناره‌وا‌یه‌یان که ده‌به‌یتته‌ هۆی چوونه‌ ناو ئاگریانه‌وه‌ شوینی سه‌رسو‌رمانه! به‌رده‌وام بوونیان له‌سه‌ر ئەو رێبازه‌ سامناکه‌ی که ده‌یان‌باته‌ ناو دۆزه‌خه‌وه‌ و گۆی پێ نه‌دانیان به‌ ئاکامی ئەو کرداره‌ خراپانه‌یان ئەوه‌ ده‌گه‌یه‌نی که له‌ ئاگر ناترسن و خۆی بۆ راده‌ب‌گرن، ئەمه‌ شتیکی وایه‌ ده‌بێ جیگای سه‌رسو‌رمان بێ، ده‌بێ چی بێ وای لێ‌کردن که خۆیان بۆ ئاگری دۆزه‌خ راب‌گرن!! له‌وه‌ش سه‌رسو‌ر‌هێنه‌رت‌ر ئەوه‌یه که ئادەمیزادی هۆش‌مه‌ند ئەو ئاگره‌ بۆ خۆی ره‌وا ببینی و رازی بێ بیکاته‌ مالی خۆی. ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾. ئەو سزایه‌ی باس‌ کراوه‌ بۆ ئەو خوانه‌ناسانه‌ ته‌رخان‌ کراوه‌ به‌هۆی ئەوه‌وه‌یه که خودا ته‌وراتی ناردوو بۆ ئەوه‌ی ئەو حەق و راستی‌یه‌ی تێیدا‌یه‌ بلا‌وب‌کرێته‌وه‌ که‌چی ئەوانه‌ ده‌یشارنه‌وه‌ و

لێره‌دا دوا به‌دوای فه‌رمان به‌ شه‌ڕو خۆبه‌خت کردن له‌ ڕێگه‌ی خودادا بانگه‌وازی ماله‌به‌خشین و تفاق ئاماده‌کردنی جه‌نگاوه‌رانی کردووه‌ و فه‌رمووی: ﴿من ذا الذي يقرض الله قرضا حسنا فيضاعفه له أضعافا كثيرة﴾ کۆیه‌ ئه‌و که‌سه‌ که‌ مالو دارایی خۆی به‌ قه‌رز ده‌دا به‌خودا به‌ شتیه‌یه‌کی ڕێکئو پێک واته‌ مالو دارایی خۆی له‌ به‌ر خاتری خودا ده‌به‌خشی، ئه‌مجار خودا ئه‌و مالو دارایی‌یه‌ی بۆ دووچه‌ندانه‌ و چه‌ند چه‌ندانه‌ ده‌کاته‌وه‌ وله‌ دونیادا ماله‌که‌ی زۆرتر ده‌کاو پیتو به‌ره‌که‌تی تی‌ده‌خا و نارامی ده‌روونی پێ ده‌به‌خشی و خۆشی له‌ ژیان ده‌بینی له‌ قیامه‌تیشا پاداشتی به‌چه‌ند چه‌ندان ده‌دریته‌وه‌ زیاد له‌ وه‌ش ره‌زامه‌ندی خودا لێیانو نزیکی خودایان بۆ ده‌کرێته‌ باره‌قه‌للا.

﴿والله يقبض ويبسط وإليه ترجعون﴾ هه‌ژاری ده‌وله‌مه‌ندی به‌ ده‌ست په‌روه‌ردگاره‌ به‌ خیلی و چروکی مرۆف ده‌وله‌مه‌ند ناکا به‌ خشنده‌یی و سه‌خاوه‌تیش فه‌قیری ناکا: له‌ ئاکاما چاکو خراپ، هه‌ژارو ده‌وله‌مه‌ند، پیرو جوان به‌ هه‌موو ره‌نگو ره‌چه‌له‌کو کرداریانه‌وه‌ هه‌ر بۆ لای خودا ده‌گه‌ڕینه‌وه‌، هه‌ر که‌سه‌ به‌ مه‌رگی خۆی ده‌مړی و مه‌رگ پاشو پێش ناکا!! که‌وابی موسوڵمانان نابێ له‌ مردن بترسن، نابێ له‌ هه‌ژاری بترسن ئه‌مانه‌ به‌ ده‌ست په‌روه‌ردگارن! مالو گیان به‌خت بکه‌ن، دلنیا بن ته‌مه‌ن دیاری کراوه‌ بژیو مالو دارایی بردراوه‌ته‌وه‌ و ئه‌ندازه‌دار کراوه‌.

شایانی موسوڵمانه‌ که‌ به‌ که‌لی بژی و ژیا نیکی سه‌ره‌رزانه‌ و ئازایانه‌ به‌ سه‌ر به‌ری و له‌ خودا نه‌بی له‌ که‌س نه‌ترسی.

له حەدیشی پێغه‌مبەردا هاتووە دەفەرموی: ﴿وَلَا يَمْلَأُ جَوْفَ ابْنِ آدَمَ إِلَّا التَّوَّابُ﴾ گۆل نەبێ وەرگی ئادەمیزاد پەر ناکا.

حوکمی ئەم نایه‌ته گشتی‌یه بۆ موسولمانان و ناموسولمان، سوننه‌تی خودا وەها‌یه یارمه‌تیده‌ری حەقه ریسواکه‌ری به‌تاله! ﴿وَلَا يَكْلَمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ ئەوانه خودا روژی قیامەت نایاندوینی و رووی رەحمەتیان تی ناکاو رقی لێیانە ﴿وَلَا يَزْكِيهِمْ﴾ له گونا‌هو تاوان پاکپان ناکاته‌وه و لێیان خۆش نابێ به‌مه‌رجێک به‌کافری بمەرن! ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ سزای به‌ئێشو نازاریان بۆ ناماده‌کراوه. ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهَدْيِ﴾ ئەو خودا نه‌ناسو فێلبازانه‌ی که ناوا نیگای خودا دەشیوین و گۆرانکاری له که‌لامی خودا ده‌که‌زو خوداش سزای به‌ئێشی بۆ داناون رووی رەحمەتیان تی ناکا ئەوانه‌ن که رێبازی راستیان نه‌گرتوو، ئەو په‌یامه‌ پێروژه‌ی پێغه‌مبەر هه‌لنا‌بژێرن، شوین هه‌وا و هه‌وه‌سی فێلباز و خوانه‌ناسان ده‌که‌ون گومرایییان هه‌لبژاردوو، ﴿وَالْعَذَابُ بِالْمَغْفِرَةِ﴾ شیاوی سزای دۆزه‌خن، لێ‌بوردنیان بۆ نیه، چونکه بۆ خۆیان ئەو رێگایه‌یان په‌سه‌ند کردوو و هه‌سته‌میان له‌ خۆیان کردوو، ﴿فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ﴾ واته: پێکیشییان له‌و کرداره‌ ناره‌وا‌یه‌یان که ده‌به‌یتته‌ هۆی چوونه‌ ناو ئاگریانه‌وه‌ شوینی سه‌رسو‌رمانه! به‌رده‌وام بوونیان له‌سه‌ر ئەو رێبازه‌ سامناکه‌ی که ده‌یانباته‌ ناو دۆزه‌خه‌وه‌ و گۆی پێ نه‌دانیان به‌ ئاکامی ئەو کرداره‌ خراپانه‌یان ئەوه ده‌گه‌یه‌نی که له‌ ئاگر ناترسن و خۆی بۆ راده‌بژن، ئەمه‌ شتیکی وایه‌ ده‌بێ جیگای سه‌رسو‌رمان بێ، ده‌بێ چی بێ وای لێ‌کردن که خۆیان بۆ ئاگری دۆزه‌خ رابگرن!! له‌وه‌ش سه‌رسو‌ر‌هێنه‌رتر ئەوه‌یه که ئادەمیزادی هۆش‌مه‌ند ئەو ئاگره‌ بۆ خۆی ره‌وا ببینی و رازی بێ بی‌کاته‌ مالی خۆی. ﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾. ئەو سزایه‌ی باس کراوه‌ بۆ ئەو خوانه‌ناسانه‌ ته‌رخان کراوه‌ به‌هۆی ئەوه‌وه‌یه که خودا ته‌وراتی ناردوو بۆ ئەوه‌ی ئەو حەق و راستی‌یه‌ی تێیدا‌یه‌ بلا‌وب‌کریته‌وه‌ که‌چی ئەوانه‌ ده‌یشارنه‌وه‌ و

هه‌ستیان به‌وه کردووه که ئه‌وان خاوه‌نی بیروبووه‌رنو له‌سه‌ر سه‌قن،
دوژمنه‌کانیان له‌سه‌ر ریگای گومراییی و سه‌رلی‌شیواون.

ئه‌م هه‌ستو شعوره‌یان نیوه‌ی سه‌رکه‌وتنیان بۆ ده‌سته‌به‌ر ده‌کسا،
پێغه‌مبه‌ره‌که‌یان که ئه‌م هه‌لوسته‌ی لی بینین و گویی له‌ قسه‌کانیان
گرتو وستی دلیا بی له‌ راستگویی‌یانو له‌ نییه‌تی چاکی و سووربوونیان
له‌سه‌ر خۆبه‌خت کردنو جه‌نگان له‌ ریگای خودادا. وستی به‌ تاقییان
بکاته‌وه بزانن ئایا هه‌ر قسه‌یان هه‌یه‌ یان به‌ کرده‌وه‌ش هه‌روا خاوه‌ن
هه‌لوستن ﴿قال هل عسیت ان کتب علیکم القتال ألا تقاتلوا﴾ پئی
گوتن ئایا چاوه‌روان ناکرئ لیتان ئه‌گه‌ر شه‌رتان له‌سه‌ر پتویست کراو
فه‌رماتان پئی کرا به‌ جه‌نگ کردن پشت هه‌ل بکه‌نو پاشگه‌ز بینه‌وه؟
ئیستا ئیوه هیچتان له‌سه‌ر نیه، به‌لام ئه‌گه‌ر سه‌رکردم بۆ دیاری کردنو
شه‌رتان له‌سه‌ر پتویست کرا ئه‌و کاته ده‌بیته‌ قه‌رزو پاشگه‌زبوونه‌وه‌تان بۆ
ناکرئ، ئه‌گه‌ر جیهادتان له‌سه‌ر فه‌رزکرا ئیتر ریگای ژێوان بوونه‌وه‌تان بۆ
نیه. ئیتر به‌م قسانه‌ ئه‌وه‌نده‌ی تر خه‌لکه‌که‌ گه‌رم بوو حه‌ماسه‌تیان
به‌رزبووه‌وه ئاماده‌باشی خۆیان بۆ جه‌نگانو خۆبه‌خت کردن نیشان دا.
﴿قالوا﴾ وتیان: ﴿وما لنا ألا نقاتل فی سبیل الله وقد اخرجنا من ديارنا
وأبنائنا﴾ چی ریگه‌ی ئه‌وه‌مان لی ده‌گرئ که له‌پیناو ئایینی خودادا
نه‌جه‌نگین؟ بۆ ده‌بی پاشگه‌ز بینه‌وه؟ له‌کاتی‌که‌دا ئیمه‌ سته‌م لی‌کراوینو
له‌ زیدو نیشتمانی خۆمان ده‌رکراوین مالو سامانمان داگیرکراوه‌و
منداله‌کانمانیان لی فراندوین!! شه‌رکردنمان له‌گه‌ل ئه‌وانه‌دا پتویسته‌و
حه‌قه‌و راسته. هیچ ریگا چاره‌یه‌کئو به‌هانه‌یه‌کمان نیه بۆ پاشگه‌زبوونه‌وه
ئه‌مه هه‌لوسته‌مانه‌و هه‌رگیز لی لاتاده‌ین.

ئه‌لام ئه‌م خوین گه‌رمی و سووربوونه‌ به‌رده‌وام نه‌بوو ئه‌م هه‌لوسته‌یان
تا سه‌ر نه‌بوو چونکه ﴿فلما کتب علیهم القتال تولوا إلا قلیلا منهم﴾
کاتی‌که‌ شه‌رکردنیان له‌گه‌ل کافره‌کاندا له‌سه‌ر پتویست کراو له‌قسه‌ی رووت

له حدیثی پیغمبردا هاتووه دهفرموی: ﴿ولا یملأ جوف ابن آدم إلا التراب﴾ گل نه بی ورگی ناده میزاد پر ناکا.

حوکمی ئەم نایەتە گشتییە بۆ موسولمانان و ناموسولمان، سوننەتی
 خودا وەھایە یارمەتیدەری حەقە ریسواکەری بەتالە! ﴿وَلَا يَكْلَمُ اللَّهُ يَوْمَ
 الْقِيَامَةِ﴾ ئەوانە خودا روژی قیامەت نایاندوینی و رووی رەحمەتیان تێ ناکاو
 رقی لێیانە ﴿وَلَا يَرْكَبُ﴾ لە گوناھو تاوان پاکیان ناکاتەو وە لێیان خوش
 نابێ بە مەرجێک بە کافری بمەرن! ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ سزای بە ئێش و
 نازاریان بۆ نامادە کراوە. ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَةَ بِالْهَدَى﴾ ئەو
 خودا نەناس و فێلبازانە کە ناوا نیگای خودا دەشتوین و گۆرانکاری لە
 کەلامی خودا دەکەن و خوداش سزای بە ئێشی بۆ داناون و رووی رەحمەتیان
 تێ ناکا ئەوانە کە ریبازی راستیان نەگرتوو، ئەو پەیامە پیروزی
 پیغەمبەر هەڵنابژێرن، شوین هەوا و هەوێ فێلباز و خوانەناسان دەکەون
 گومراوییان هەڵبژاردوو ﴿وَالْعَذَابُ بِالْمَغْفِرَةِ﴾ شیاوی سزای دۆزەخ،
 لێبوردنیان بۆ نیە، چونکە بۆ خۆیان ئەو رێگایەیان پەسەند کردوو و
 ستەمیان لە خۆیان کردوو ﴿فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ﴾ واتە: پێکێشیان
 لەو کردارە ناپەڕەواوەیان کە دەبێتە هۆی چوونە ناو ئاگریانەو و شوینی
 سەر سوڕمانە! بەردەوام بوونیان لەسەر ئەو ریبازە سامناکە کە دەیانباتە
 ناو دۆزەخەو و گۆی پێ نەدانیان بە ئاکامی ئەو کردارە خراپەیان ئەو
 دەگەیەنێ کە لە ئاگر ناترسن و خۆی بۆ رادەبەرز، ئەمە شتیکی وایە دەبێ
 جێگای سەر سوڕمان بێ، دەبێ چی بێ وای لێ کردبێ کە خۆیان بۆ ئاگری
 دۆزەخ رابگرن!! لەوێش سەر سوڕپێنەرتر ئەوێە کە ئادەمیزادی هۆشمنەند
 ئەو ئاگرە بۆ خۆی رەوا ببینی و رازی بێ بیکاتە مالی خۆی. ﴿ذَلِكَ بِأَنَّ
 اللَّهَ نَزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾. ئەو سزایە یاسا کراوە بۆ ئەو خوانەناسانە
 تەرخان کراوە بە هۆی ئەوێە کە خودا تەوراتی ناردوو بۆ ئەوێ ئەو
 حەق و راستییە تییدا یە بڵاوبکریتەو کەچی ئەوانە دەشارنەو و

بالمَلِك منه ﴿ تيممہ شياوترين بۆ پاشايه تی تيممہ کورپی پاشاين و طالوت کورپہ مسکينہ .

سەرباری ئەوەش ﴿ ولم يؤت سعة من المال ﴾ دەولەمەندو سانمانداریک نیه تەرازووی لاسەنگی بنەمالەو خادانی بۆ بەرامبەر بکاتەو !!

بەراستی ئەوە بیرو بۆچووئیکى پووچی خویان بوو کیشانەى رووداوی روژگاریان پێ دەکردو، تەرازووی کیشانەى رووداوو ئادەمیزادیان نەدەزانی چۆن دەبێ یان لەبەر دڵ پیسو خواری خۆیان خۆیان لێ لادەدا !!

ئەمجار پیغەمبەرەکیان کەسایەتی طالوتی بۆ روون کردنەوە لێ ھاتوویی و شیاوی ئەوی بۆ ئەو پلەییە شى کردەو، حیکمەتی پەرەردگار دەربارەى ھەلبژاردنی طالوت بۆ پاشایەتی ئەوان دەست نیشان کرد! ﴿ قال ﴾ وتی: ﴿ إن الله اصطفاه عليكم ﴾ پەرەردگار ئەوی بۆ پاشایەتی ھەلبژاردووە دەست نیشانی بەدیھینەرە ئەمە لەلایەکەو، لەلایەکی ترەوہ ﴿ و زادہ بسطة في العلم والجسم ﴾ زاناو خویندەوارە، خودا زانستیکی باشی پێ بەخشێوہ کە پتووستی بەکی سەرەکی بە بۆ سەرکردایەتی، وپرای ئەوہش قەدو بالایەکی بەرزو بلندو سەر و سیمایەکی جوانو لەشو لاریکی ساغو سەلیم و عەقل و ھۆشیکى تەواوی پێ دراوہ کە ئەمانەش پتووستی بەکی سەرەکین بۆ پاشایەتی .

ئەمە ئاماژەییە بۆ ئەوہ کە جیھاد لەرپگەى خودادا پتووستی بە ئامادەکردنی نەفسی و پەرەردەیی زانستی ھەیە، پتووستی بە لێزانی و شارەزایی و کارپەرەنگینی و ئازایەتی و چاونەترسی و ورە بەرزى و دڵ قایمی و دلسۆزی بۆ کارەکەى ھەیە. پتووستی بە خۆبەخت کردن و خۆماندوو کردن لەپیناو مەبدەئو عیززەتو کەرەمەتدا ھەیە، جیھاد بەوہ ناکرێ ھەر ھیوات بێ و بێ کردەوہ بە لکو بە ئازایەتی و ئیرادەى پۆلایین نەنجام دەدرئ، ئەمانەش لە ھۆزى بەنو ئیسرائیلدا نەبوون لەبەر دوو ھۆی

له حەدیشی پێغه‌مبەردا هاتووە دەفەرموی: ﴿وَلَا يَمْلَأُ جَوْفَ ابْنِ آدَمَ إِلَّا التَّرَابُ﴾ گۆل نەبێ وەرگی ئادەمیزاد پڕ ناکا.

حوکمی ئەم نایه‌ته گشتی‌یه بۆ موسولمانان و ناموسولمان، سوننه‌تی خودا وەها‌یه یارمه‌تیده‌ری حەقه ریسواکه‌ری به‌تاله! ﴿وَلَا يَكْلَمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ ئەوانه خودا روژی قیامەت نایاندوینی و رووی رەحمەتیان تی ناکاو رقی لێیانە ﴿وَلَا يَزْكِيهِمْ﴾ له گونا‌هو تاوان پاکپان ناکاته‌وه و لێیان خۆش نابێ به‌مه‌رجێک به‌کافری بمرن! ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ سزای به‌ئێشو نازاریان بۆ ناماده‌کراوه. ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهَدْيِ﴾ ئەو خودا نه‌ناسو فێلبازانه‌ی که ناوا نیگای خودا ده‌شیوین و گۆرانکاری له که‌لامی خودا ده‌که‌زو خوداش سزای به‌ئێشی بۆ داناون رووی رەحمەتیان تی ناکا ئەوانه‌ن که رێبازی راستیان نه‌گرتوو، ئەو په‌یامه‌ پێروژه‌ی پێغه‌مبەر هه‌لنا‌بژێرن، شوین هه‌وا و هه‌وه‌سی فێلباز و خوانه‌ناسان ده‌که‌ون گومرایییان هه‌لبژاردوو، ﴿وَالْعَذَابُ بِالْمَغْفِرَةِ﴾ شیاوی سزای دۆزه‌خن، لێ‌بوردنیان بۆ نیه، چونکه بۆ خۆیان ئەو رێگایه‌یان په‌سه‌ند کردوو و سته‌میان له‌ خۆیان کردوو، ﴿فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ﴾ واته: پێکیشییان له‌و کرداره‌ ناره‌وا‌یه‌یان که ده‌بێته‌ هۆی چوونه‌ ناو ئاگریانه‌وه‌ شوینی سه‌رسو‌رمانه! به‌رده‌وام بوونیان له‌سه‌ر ئەو رێبازه‌ سامناکه‌ی که ده‌یانباته‌ ناو دۆزه‌خه‌وه‌ و گۆی پێ نه‌دانیان به‌ ئاکامی ئەو کرداره‌ خراپانه‌یان ئەوه ده‌گه‌یه‌نی که له‌ ئاگر ناترسن و خۆی بۆ راده‌بژن، ئەمه‌ شتیکی وایه‌ ده‌بێ جیگای سه‌رسو‌رمان بێ، ده‌بێ چی بێ وای لێ‌کردن که خۆیان بۆ ئاگری دۆزه‌خ رابگرن!! له‌وه‌ش سه‌رسو‌ر‌هێنه‌رتر ئەوه‌یه که ئادەمیزادی هۆش‌مه‌ند ئەو ئاگره‌ بۆ خۆی ره‌وا ببینی و رازی بێ بیکاته‌ مالی خۆی. ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾. ئەو سزایه‌ی باس کراوه‌ بۆ ئەو خوانه‌ناسانه‌ ته‌رخان کراوه‌ به‌هۆی ئەوه‌وه‌یه که خودا ته‌وراتی ناردوو بۆ ئەوه‌ی ئەو حەق و راستی‌یه‌ی تێیدا‌یه‌ بلا‌وبک‌ریته‌وه‌ که‌چی ئەوانه‌ ده‌یشارنه‌وه‌ و

شیایسی تالووت بو پاشایه تی و به تاقی کردنه وهی

شوینگه وتوانی ...

وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ آيَةَ مُلْكِهِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ فِيهِ سَكِينَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ مِّمَّا تَرَكَ آلُ مُوسَىٰ وَآلُ هَارُونَ تَحْمِلُهُ الْمَلَائِكَةُ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لَّكُمْ إِن كُنتُمْ مُّؤْمِنِينَ ﴿٢٤٨﴾ فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ ۖ فَمَن شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي ۖ وَمَن لَّمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُ مِنِّي إِلَّا مَنِ اغْتَرَفَ غُرْفَةً بِيَدِهِ ۚ فَشَرِبُوا مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ ۚ فَلَمَّا جَاوَزَهُ هُوَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ قَالُوا لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ ۚ قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُم مُّلتَقُوا اللَّهَ كَم مِّن فِتْنَةٍ قَلِيلَةٍ ۚ غَلَبَتْ فِتْنَةٌ كَثِيرَةٌ بِإِذْنِ اللَّهِ ۗ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿٢٤٩﴾ وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالُوا رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبِّثْ أَفْئَامَنَا ۖ وَأَنْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٢٥٠﴾ فَهَزَمُوهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ ۖ وَقَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ وَغَاقِلَهُ اللَّهُ ۗ الْمَلِكَ وَالْحِكْمَةَ وَعِلْمَهُ ۖ مِمَّا يَشَاءُ ۚ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَّفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٢٥١﴾

تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ ۖ وَإِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٢٥٢﴾

له حەدیشی پێغه‌مبەردا هاتووە دەفەرموی: ﴿وَلَا يَمْلَأُ جَوْفَ ابْنِ آدَمَ إِلَّا التَّرَابُ﴾ گۆل نەبێ وەرگی ئادەمیزاد پڕ ناکا.

حوکمی ئەم نایه‌ته گشتی‌یه بۆ موسولمانان و ناموسولمان، سوننه‌تی خودا وەهایه یارمه‌تیده‌ری حەقه ریسواکه‌ری به‌تاله! ﴿وَلَا يَكْلَمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ ئەوانه خودا روژی قیامەت نایاندوینی و رووی رەحمەتیان تی ناکاو رقی لێیانە ﴿وَلَا يَزْكِيهِمْ﴾ له گوناھو تاوان پاکپان ناکاتەوه و لێیان خۆش نابێ بەمەر جێک بە کافری بمرن! ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ سزای بەئێشو نازاریان بۆ نامادە کراوه. ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهَدْيِ﴾ ئەو خودا نەناسو فێلبازانە‌ی که ناوا نیگای خودا دەشیوین و گۆرانکاری له کهلامی خودا دەکەنو خوداش سزای بەئێشی بۆ داناون رووی رەحمەتیان تی ناکا ئەوانەن که رێبازی راستیان نەگرتوو، ئەو پەيامە پیروزی پێغه‌مبەر هەڵنا‌بژیرن، شوین هەوا و هەوێ فێلباز و خوانەناسان دەکەون گومراییان هەڵبژاردوو ﴿وَالْعَذَابُ بِالْمَغْفِرَةِ﴾ شیاوی سزای دۆزەخن، لێبوردنیان بۆ نیه، چونکه بۆ خۆیان ئەو رێگایەیان پەسەند کردوو و ستمیان له خۆیان کردوو ﴿فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ﴾ واتە: پێکیشیان لهو کردارە ناپە‌وه‌یەیان که دە‌بیته هۆی چوونه ناو ئاگریانەوه شۆینی سەر سوڕمانە! بەردەوام بوونیان لەسەر ئەو رێبازە سامناکه‌ی که دەیانباتە ناو دۆزەخه‌وه و گۆی پێ نەدانیان به ئاکامی ئەو کردارە خراپانه‌یان ئەوه دەگەیه‌نی که له ئاگر ناترسن و خۆی بۆ راده‌بژن، ئەمه شتیکی وایه دە‌بێ جێگای سەر سوڕمان بێ، دە‌بێ چی بێ وای لێ‌کردن که خۆیان بۆ ئاگری دۆزەخ رابگرن!! له‌وه‌ش سەر سوڕه‌ینه‌ترتر ئەوه‌یه که ئادەمیزادی هۆش‌مه‌ند ئەو ئاگره بۆ خۆی ره‌وا ببینی و رازی بێ بیکاته مالی خۆی. ﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾. ئەو سزایه‌ی باس کراوه بۆ ئەو خوانە‌ناسانه تەرخان کراوه به‌هۆی ئەوه‌یه که خودا تەوراتی ناردوو بۆ ئەوه‌ی ئەو حەق و راستی‌یه‌ی تێیدا‌یه‌ی بلاوبک‌ریته‌وه که‌چی ئەوانه دە‌یشارنه‌وه و

﴿ فلما فصل طالوت بالجنود قال إن الله مبتليكم بنهر ﴾ کاتیک طالوت به سوپاکه یه وه له شار دەرچوون کۆبوونه ویه هکی سهربازی به شه پرکهره کانی کردو وتاریکی بۆ دانو وتی: پهروه ردگار به چۆمیک به تاقیتان ده کاته وه، له وه به ولاره له سهر ریگاماندا توشی چۆمیک ده بین، ﴿ فمن شرب منه فليس مني ومن لم يطعمه فإنه مني ﴾ ههرکه سیك لی ی بخواته وه نه وه له کۆمه لی ئیمه نیه یارمه تی دهره سهربازی من نیه، که سیك لی نه خواته وه نه وه پارتو کۆمه لی منه.

﴿ إلا من اغترف غرفة بيده ﴾ مه گهر که سیك لویچیک ناوه لگرتو ده می خوی پی ته ر بکاو تۆزۆ تینوایه تی خوی پی بشکینن.

لیره دا راستی حیکمه تی خودا دهرده که وئ که نهم سپاوه ی ده ست نیشان کرد بۆ پاشایه تی نهم نه ته ویه، نهم سهرکرده قاره مانه لی هاتوه شه پرکی له پیشه؛ سهرکرده تی سوپایه ک که پیک هاتوه له رۆله ی گهل نه ته ویه کی ژیرده ستو له شه ردا تیک شکاو، له وه پيش چهند جار له شه ردا تیک شکاونو تارو مار بوون، به م سوپا لاره بی هیزه وه ده چی بۆ به رنکاری شه ر له گهل سوپایه کی پر چه کی بی شوماری به هه لمه ت!! که وایی پتویسته ده بی سوپاکه ی هیزیکی تیدابی بتوانی به رنکاری نه و سوپا عیملقه بکا ده بی ئیراده و هیزیکی وایان تیدابی شه هوه تو ئاره زوویان لغاو بکاو، خۆراگرو خۆگرین وره به رزو خۆنه ویست بن چهند جاریک تاقی بکرینه وه له تاقی کردنه وه دهریجن. بۆیه پتویست بوو سهرکرده چهند جار ئیراده ی سوپاکه ی هه لسه نگینن بزانی تا چ راده یه ک خۆراگرو خۆگرین، خۆراگر بۆ برسیایه تی بۆ تینوایه تی... هتد. ده بوو بزانی تا چ نه ندازه یه ک ماندوونه ناسنو وره به رزو نه فس دریشن! نه مه له کاتیک دابوو که کاتی گهرما بوو، نه وانیش تینوویان بوو جا که گه یشتنه سهرچۆمه که و لی یاندا ﴿ فشربوا منه إلا قليلا ﴾ زۆربه یان ده میان پتوه ناو تیریان لی خواره وه، نه وان ریگه ی نه ویه یان پی درابوو که

لویچیک ئاۋ ھەلگەرن دەمی خۆیانی پێ تەر بکەن نەک بچن خۆیان تیرئاو بکەن، دیارە ئەوانەیی کە وایان کرد لە سوپای طالوت جیاپونەووە چونکە لەو پێش پێی گوتبوون ھەرکەسیک لەو چۆمە بخواتەووە ئەو لەمن نیە. کەواتە ئەوانەیی تیرئاویان خواردەووە لە سوپاکە جیاپونەووە چونکە شیاوی ئەووە نەبوون ئەو نەرکە ھەل بگرن ئەو نەرکەیی کە خرابووە سەرشانی طالوت و سوپاکەیی ئەمان نەیان دەتوانی ھەل بگرن کەوابوو جیاپونەووەیان باشتربوو لە مانەووەیان، مانەووەیان دەبووە تۆوی دووبەرەکی و دلەراوکی و تیشکان، ھیچ کاتیکیش سەرکەوتنی سوپا بە ژمارەیی زۆر نیە، بەلکو بە ورەیی بەرزو ئیرادەیی پۆلاییین و برۆای پتەوو خۆراگری سەرکەوتن بە دەست دینی (نەک زۆری و بۆر بێ).

ئایەتە کە ئەو دەگەینەنئ نییەتی روت بێ کردەووە کەلکی نیە بەلکو پتەویی بە تاقی کردنەووەی عەمەلی ھەییەو بەرەنگار بوونەووەی واقع بکاو چ کۆسپو تەگەرەیی دیتە ریگیان رای مالن.

ئەو ھەش دەگەینەنئ کە سەرکردەیی سوپا پیاویکی ورە بەرزو ل قایمبو برۆا پتەو بوو ھەلگەرانەووەی زۆری سوپاکەیی کاری تێنەکردو سەرخی نیە ھیناوە لە ھەلۆیستی خۆی نەھینایە خوارئ. کەوابوو لیڕەدا سوپای طالوت تا ئەندازەییەک لە بیژینگ درا بەلام ھیشتا تاقی کردنەووەی تر ماوە دەبێ پتیاندا تێپەرن.

﴿فلما جاوزه هو والذين آمنوا معه قالوا لا طاقة لنا اليوم بجالوت وجنوده﴾ بێگومان ئەوان کە لە چۆمە کە پەڕینەووە زۆری سوپا پاشگەز بوونەووە جەنگاوەرانی طالوت کەم بوونەووە، چاویشیان بە دوژمنەکانیان کەوت کە لەژێر سەرکردایەتی جالوتدا بوون زۆر پر چەکتو تفاق بوون، ھەستیان بە کەمی و بێ ھیزی خۆیان لەبەرەمبەر سوپای جالوتدا کرد؛ ھەر کە پەڕینەووە وەزە کەیان بەچاوی خۆیان بینیی ھاواریان لی ھەلسا و تیان: ئیمە بەم سوپا کەمە کەم تفاقە ناویرینە ئەو

سوپا زۆرەى جالوت كە ھەمو وپیداویستی بەكى جەنگى بۆ دابىن كراوه؛
ئىمە ناتوانىن بەم ژمارە كەم بى چەكئو تفاقە لەگژ ئەو ھىزە زەبەلاحە
رابچىن!! ئىتر لەم كاتەدا بڕواى پۆلايىن و باوهرى تەواو رۆلى خۆى گىراو
دەورى بىنى. كۆمەلى بڕوادارى پشت بەخودا بەستوو بەدىاركەوت.

﴿قَالَ الَّذِينَ يَظُنُونَ أَنَّهُمْ مَلَأُوا اللَّهَ﴾ ئەوانەى كە بڕوايان وابوو
دەچنەو بەر دىوانى خودا و رۆژى قىامت حىسابيان لەگەل دەكرى
بىروباوهرىيان بەزىندوو بوونەو ھە گەرانەو ھە بۆ لای پەروەردگار زۆر پتەوو
دامەزرارو بوو وتیان: ﴿كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ﴾
سەرکەوتن بەزۆرى چەكئو تفاق ئىە سەرکەوتن بەدەست خودايەو يارمەتى
دەر ئەو لە زۆرى ئەوان مەترسن زۆر جار كۆمەلى كەم بەھۆى بڕوا
بەخودا ئىمان پتەويى بەسەر كۆمەلى زۆر پەرچەكئو تفاقدا
سەرکەوتون و تىكيان شكاندوون ﴿وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾ پەروەردگار
ھەمىشە يارمەتيدەر و پشت گىرى خۆراگرو و ھە بەرزانەو سەرکەوتن بۆ
و ھە بەرزانە!

﴿وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالُوا رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا﴾ كاتىك
طالوتو كۆمەلە خواناسەكەى كە لەگەلیدا بوو بوون چوونە گۆرپەپانى
جەنگەو ھەو خۆيان پيشانى جالوتو سوپاكەىدا، بەچاوى خۆيان ھىزو
چەكئو تفاقى سوپاى جالوتيان بىنى دلە لەرزەيان پى نەكەوت و ھەريان
نەرووخا، بەلكو لەو كاتەدا پەنايان بۆ پەروەردگار بردو ھاواريان لى كردوو
وتيان پەروەردگار! خۆگريو خۆراگريمان بەسەردا بڕژىنە، و ھەو ھىزو
توانامان بەھرى ﴿وَوُثِّتْ أَقْدَامَنَا﴾ قاچمان بەھىز بكەو لىنگە لەرزىمان پى
نەكەوى خۆگريو ئارامىمان بەھرى لەشەردا دل و ھەروونمان بەھىز بكە
﴿وَانصِرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾ يارمەتيدەرمان بە بۆ سەرکەوتن بەسەر
دوژمندا.. دوژمنىكى كافرو خوانەناسو دونىا خۆشەويستو باطل
پەرست.. ﴿فَهَزَمُوهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ وَقَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ﴾ سوپاى طالوت

له حەدیشی پێغه‌مبەردا هاتووە دەفەرموی: ﴿وَلَا يَمْلَأُ جَوْفَ ابْنِ آدَمَ إِلَّا التَّرَابُ﴾ گۆل نەبێ وەرگی ئادەمیزاد پڕ ناکا.

حوکمی ئەم نایه‌ته گشتی‌یه بۆ موسولمانان و ناموسولمان، سوننه‌تی خودا وەها‌یه یارمه‌تیده‌ری حەقه ریسواکه‌ری به‌تاله! ﴿وَلَا يَكْلَمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ ئەوانه خودا روژی قیامەت نایاندوینی و رووی رەحمەتیان تی ناکاو رقی لێیانە ﴿وَلَا يَزْكِيهِمْ﴾ له گونا‌هو تاوان پاکپان ناکاته‌وه و لێیان خۆش نابێ به‌مه‌رجێک به‌کافری بمرن! ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ سزای به‌ئێشو نازاریان بۆ ناماده‌کراوه. ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهَدْيِ﴾ ئەو خودا نه‌ناسو فێلبازانه‌ی که ناوا نیگای خودا ده‌شیوین و گۆرانکاری له که‌لامی خودا ده‌که‌زو خوداش سزای به‌ئێشی بۆ داناون رووی رەحمەتیان تی ناکا ئەوانه‌ن که رێبازی راستیان نه‌گرتوو، ئەو په‌یامه‌ پێروژه‌ی پێغه‌مبەر هه‌لنا‌بژێرن، شوین هه‌وا و هه‌وه‌سی فێلباز و خوانه‌ناسان ده‌که‌ون گومرایییان هه‌لبژاردوو ﴿وَالْعَذَابُ بِالْمَغْفِرَةِ﴾ شیاوی سزای دۆزه‌خن، لێ‌بوردنیان بۆ نیه، چونکه بۆ خۆیان ئەو رێگایه‌یان په‌سه‌ند کردوو و هه‌سته‌میان له‌ خۆیان کردوو ﴿فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ﴾ واته: پێکیشییان له‌و کرداره‌ ناره‌وا‌یه‌یان که ده‌به‌یتته‌ هۆی چوونه‌ ناو ئاگریانه‌وه‌ شوینی سه‌رسو‌رمانه! به‌رده‌وام بوونیان له‌سه‌ر ئەو رێبازه‌ سامناکه‌ی که ده‌یان‌باته‌ ناو دۆزه‌خه‌وه‌ و گۆی پێ نه‌دانیان به‌ ئاکامی ئەو کرداره‌ خراپانه‌یان ئەوه‌ ده‌گه‌یه‌نی که له‌ ئاگر ناترسن و خۆی بۆ راده‌ب‌گرن، ئەمه‌ شتیکی وایه‌ ده‌بێ جیگای سه‌رسو‌رمان بێ، ده‌بێ چی بێ وای لێ‌کردن که خۆیان بۆ ئاگری دۆزه‌خ راب‌گرن!! له‌وه‌ش سه‌رسو‌ر‌هێنه‌رت‌ر ئەوه‌یه که ئادەمیزادی هۆش‌مه‌ند ئەو ئاگره‌ بۆ خۆی ره‌وا ببینی و رازی بێ بیکاته‌ مالی خۆی. ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾. ئەو سزایه‌ی باس کراوه‌ بۆ ئەو خوانه‌ناسانه‌ ته‌رخان کراوه‌ به‌هۆی ئەوه‌وه‌یه که خودا ته‌وراتی ناردوو بۆ ئەوه‌ی ئەو حەق و راستی‌یه‌ی تێیدا‌یه‌ بلا‌وب‌کرێته‌وه‌ که‌چی ئەوانه‌ ده‌یشارنه‌وه‌ و

خوی راده کیشتی و بۆ بهر ژوه وندی خوی ههول ددها، ئه وه مان بۆ روون ده کاته وه که له پشته پهرده وه دهستیکی به هیزی کار ساز هیه سه ره ده زوه کانی پیکه وه گرتوونو ئهم کاروانی ژبانی ئاده میزاده قهره بالغه دژ بهیه کانه به ره و خپرو خوشی ده جمیئی له کوتاییدا دژایه تی و پیشبر کتیان ده بیته هوی پیشکته وتنو ئاوه دان کردنه وه و خپرو خوشی، چونکه شهرو ههرا ههروه کو زه ره رو زبانی هیه سوودو قازانجی وه کو رووخانو ویرانکردنی لی پیداده بی، دروستکردنو داهینانیشی لیه هه لده ستی.

که واته نایه ته که ده فهرموئی نه گهر پهروه ردگار گرۆهی شه ره نگیزو له خودا یاخی ده مکوت نه کا به تاقه گرۆهی خاوهن بیروبا وه رو ره تار باشو خپرخاوه کو مه لیک به سه ره کو مه لیک دا سه ره نه خا؛ گرۆه و تاقمی خراپه کارو نه یارو شه ره نگیز ده مکوتو سه رکوت نه کا زه وی ویران ده بی و ژبانی تیدا به سه ره نابری، خراپه کارانو سه ریچی که ران ژبان تیک ده ده نو جیهان ده کهن به دۆزه خ ﴿ولکن الله ذو فضل علی العالمین﴾ پهروه ردگار خاوهن فاضلو گه وره یی و به خششه به سه ره بوونه وهرداو (بۆ هه موو زالمیک زه والیک ی ناردووه) ئهم چیرۆکه قورئانیه چهند شتیکی لی وهرده گیرئ.

۱- هه ست کردن به زولمو سته مو کو یلایه تی لای گهل هه لچوونو راپه رین ده خولقیئی هه رگه لیک سته می لی بکری ریگاچاره ی رزگار بوونی نه وه یه ریزه کانی ریک بخاو رایه ریکی ئازاو دادوهر و لیها توو بۆ خوی دیاری بکاو له ژیر سایه ی دا هه ولو تیکۆشان نه نجام بداو به ره و ئاسوی رزگاری هه نگاو بنی؛ وه کو نه وه ی که به نو ئیسرا ئیل کردیان بۆ رزگار بوونیان له فله ستینی به کان.

۲- یه کهم که سانییک که هه ست به خه ته رو زبانی گهلوز نه ته وه ده کهن رۆشن بیرانو زانیانو بنه ماله و خانه واده کانن وه کو نه و پیاوماقوله

ئیسرا ئیلی یانه که داوایان له پیغه مبه‌ره که یان کرد که سهر کرد هیه کیان بۆ دیاری بکا.

۳- بئ عه‌قل و نه‌قام پێیان وایه: که شیاوترین کهس به‌گه‌وره‌یی و سهر کردایه‌تی ده‌ره‌به‌گه‌و ده‌وله‌مه‌نده‌کانن.

۴- شتیکی ئاسایی به‌گه‌ل بکه‌وتنه‌ کیشه‌و مملانی ده‌رباره‌ی دیاری کردنی سهرۆک، بۆیه‌ پێویسته‌ مه‌رجه‌ عێک هه‌بێ ئه‌م ناکوکی به‌ له‌ناو به‌رێ ئه‌م مه‌رجه‌ و بریار ده‌ره‌ له‌ناو به‌نی ئیسرا ئیلی دا پیغه‌مبه‌ره‌ که‌یان بوو، له‌ ئایینی ئیسلامیشدا دوا‌ی له‌ دنیا ده‌رچوونی پیغه‌مبه‌ر ﴿ پیاو ما قوولۆ زانا کانن واته: (اهل الحل والعقد) .

۵- نه‌و سهرۆکه‌ی دیاری ده‌کرێ بۆ سهر کردایه‌تی ده‌بێ شایانترین که‌سی نه‌و گه‌له‌ بێ، لیها تووترین مرۆف بێ جا نه‌گه‌ر ویرای لیها توویی خۆی، بنه‌ماله‌و خانه‌دانو خاوه‌ن هۆزو خزمو که‌سو کار بوو نه‌وه‌ باشتر.

۶- هه‌لبه‌ژاردنی سهرۆک ده‌بێ لایه‌نی دادوهری و به‌رژه‌وه‌ندی گه‌له‌و نیشتمانی تیدا بکری.

۷- هۆی سهره‌کی بۆ سهر که‌وتن به‌سهر دوژمن دا پابه‌ندبوونی سهر بازو سوپایه‌ بۆ فەرمانده‌ی گشتی.

۸- کوومه‌لی که‌م به‌هۆی ئیمانی پته‌وو بریوای پۆلاینو سه‌ه‌برو خۆراگری و به‌گه‌ی کردنی فەرمانده‌ به‌سهر کوومه‌لی زۆردا کاتی تیکه‌رژانو به‌یه‌ کداچوون کاریگه‌ری خۆی هه‌یه‌.

۱۰- نایه‌تی ﴿ ولولا دفع الله الناس... هتد ﴾ ئاماژه‌ی ته‌واوی تیدایه‌ بۆ (تیوری مانه‌وه‌ بۆ گونجاو).

کوژایی ئه‌م چیرۆکه‌ سهر سوپه‌هێنه‌ره‌ به‌وه‌ دینی که‌ ده‌فه‌رموی: ﴿ تلک آيات الله نتلوها عليك بالحق وإنک لمن المرسلین ﴾ ئه‌و نایه‌ته‌ قورئانی به‌ هرزو به‌پێژانه‌ت به‌سهر دا ده‌خوینینه‌وه‌.. خودا ده‌فه‌رموی ئیمه‌ به‌سهر تا ده‌خوینینه‌وه‌، که‌لامی ئیمه‌یه‌و خۆمان بۆت ده‌نیرینه‌ خوارێ بۆت

ده خوینینه وه بۆ ئه وهى بى بى به قانونزو ياسا بۆ بهنده كانم، كهسى تر مافى ئه وهى نيه ئهم كاره بكا، ههركه سىك ياسايهك دابنى بۆ ئاده ميزاد جگه له ياساى خودا، ئه وه مافى خودا پيشيل ده كا ستم له خوى له ئاده ميزاديش ده كا ئيدديعاى شتىك ده كا نيه تى؛؛ فالچى و پرپوچ خوازه و نابى به قسهى بكرى.

﴿وَإِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ بىگومان تۆ ئهى موحه ممه د! له ريزى پتغه مبه رانى و يه كيكى له ئه وان بۆيه ئيمه نايه تى قورئانت به سه ردا ده خوینینه وه، تاكيكر دنه وهى ئاده ميزاد ت بۆ شى ده كه ينه وه، به سه رهات و رووداوى گه له پيشينه كانت بۆ ده گيرينه وه، تاكيكر دنه وهى كاروانى بيروباوه له هه موو قۆناغه كان داو ئاكامه كانيت بۆ روون ده كه ينه وه ميراتى هه موو پتغه مبه رانت پى ده به خشين.

به يارمه تى خودا جزى دووهم له ته فسيرى
ره وان . . . ته واو بوو . جزى سيبه م به شوينى دا
دى به شيكر دنه وه و راقه كردنى نايه تى (۲۵۳) س
سوره تى (البقرة) ده ست پى ده كا . خودا
پشيتوانمان پى بۆ ته واو كردنى هه موو جزمه كان !

پیرستی سهره باسه کانی جزمی دووه می ته فسیری ره وان

لاپه ره	بابه ت
۳	ریخو شکردن بو گورینی روگه
۱۰	گورانی روگه (قیبله)
۱۶	جیاوازی ناده میزادان له قیبله و گورانی قیبله
۲۰	خوراگرتن له سهر به لاو موصیبه ت
۲۴	هاتوو چوی نیوان صه فاو مهره وه سزای نه وانده ی نایه تی خودا ده شانده وه
۲۸	تا کو ته نهایی خوداو رحمة ت و به زهیی و دیارده کانی دمه لاتی
۳۲	حال و چو نیه تی موشریکه کان له گه ل خواکانیان دا
۳۵	حه لال کردنی شته پاکه کان و سهر چاوه ی هه رام کردنی شته یاساغه کان
۳۸	باسی خوارده مه نی حه لال و هه رام
۴۱	شاردنه وه ی نیگای په روه رگار له لایه ن نه هلی کی تابه وه
۴۴	دیارده کانی کرداری چاک
۴۶	کوشته وه ی بکوژو حیکمه تی نه و تو له سه ندنه وه یه
۵۱	راسپیری و وه سی ت کردن
۵۴	روژوو هه رزو پیویسته
۶۴	بری حیکمه ت و یاسای روژوو
۷۱	مال خواردنی یه کتری به نارموا
۷۵	کات دیاری کردن به مانگو حه قیقه تی چاکه
۸۰	یاساو دابو نه ری تی جهنگان له پینا و نایینی خوادا
۸۸	حوکمه کانی حه ج و عه مره
۹۵	پاش به ندیبه ک بو حوکمه کانی حه ج
۱۰۱	ناده میزاد دوو جوژن یا دووروو خوانه ناسن یا موسولمان و راستان
۱۰۳	بانگه وازی یه رزان بو ناده میزادان که بیته ژیر نالای نیسلامه وه
۱۰۹	پیویستی ناده میزاد بو پیغه مبه رانو
۱۲۰	نه نه ازهی خیری سونه ت و نه وانده ی پینان دبه خشری
۱۲۱	پیویست بوونی جهنگان دزی دوزمنان ته نانه ت له مانگه کانی هه رامیش دا

لاپه‌ره	بایه‌ت
۱۲۹	قۆناغی دووهم له قۆناغه‌کانی یاساغ‌کردنی عه‌ره‌ق و قوما
۱۴۴	موسولمان نابی ئافه‌ه‌تی موس‌ریک ماره‌ بکا
۱۴۸	بێنویژی ئافه‌ه‌ت و حوکه‌مه‌کانی
۱۵۵	سویند‌خواردن به‌ خوداو سویندی له‌غوو
۱۵۷	حوکه‌می سویند‌خواردنی پیاو له‌خیزانی خۆی
۱۶۸	زماره‌ی ته‌لاق و حوکه‌مه‌کانی
۱۸۰	چۆنیه‌تی زن ته‌لاقدان و ماوه‌ی عیده‌ی ته‌لاق‌دراو
۱۸۹	باسی شیردان به‌ منداڵ به‌کری و شیرخواردن و بزێویی منداڵ
۱۹۷	ماوه‌ی گۆشه‌نشینی ئافه‌ه‌تی می‌رد مردوو
۲۰۱	خوارینی ئافه‌ه‌تی می‌رد مردوو و ماره‌کردنی
۲۰۸	ئاگاداری و به‌جی‌هێنانی نوێزه‌کان
۲۱۹	ت‌رس و به‌خیلی نیشانه‌ی مردنی گهل و هۆزه‌....
۲۲۳	چیرۆکی صمویل پیغه‌مبه‌رو مه‌لیک تالووت
۲۲۸	شیایوی تالووت بو پاشایه‌تی و به‌تاقی‌کردنه‌وه‌ی شوینکه‌وتوانی